

Oldnordiske Sagaer

udgivne

i

Oversættelse

af

det Kongelige

Nordiske Oldskrift-Selskab.

Urdes Ord
Kan ingen modsige.
Fjølsvinsmaal.

Tolfte Bind.

Udsigt over Tidsregningen og
geographisk Register.

Kiøbenhavn.
Trykt hos Andreas Seidelin,
Hof- og Universitets-Bogtrykker.

1837.

Til Læseren.

Med nærværende tolfte Bind sluttes den af Oldskrift-Selskabet først paabegyndte, fra Snorre Sturlesøns Værk forskjellige, Række af historiske Sagaer om Begivenheder udenfor Island, fornemmelig Norge og Danmark angaaende. Skjøndt den danske Oversættelse heraf ikke har nærmest til Hensigt at tjene til Brug for den egentlige Historiker, der altid maa antages at ville øse umiddelbar af Kilderne selv, saa vil den dog ogsaa i denne Henseende kunne tjene til nogen Veiledning; og med nærmest Hensyn hertil er, ligesom i Udgaven af den islandske Text, nærværende Bind tilføiet. Registre over Personernes Navne findes i tredie, femte, syvende, tiende og ellefte Bind. Her meddeles endvidere en chronologisk Oversigt og et geographisk Register. Til at følge Begivenhedernes Gang ansaaes den første fornøden, især da selve Sagaerne kun sjelden anføre bestemte Aarstal. De gamle Forfattere, og vel endnu mere de gamle islandske Afskrivere, hvem de nu tilværende Haandskrifter skyldes, have af Mangel paa geografisk Kundskab undertiden forvansket Stedsnavnene, i Særdeleshed dem i længere bortfjernede Lande. Disses Berigtigelse, ligesom i Alminde-

lighed Bestemmelsen af Beliggenheden eller Angivelse af de nu tilsvarende Steder krævede en udførligere Undersøgelse. Udsigten over Tidsregningen er forfattet af Adjunct ved Bessestad lærde Skole paa Island Sveinbjørn Egilsson, Registeret over Stedsnavnene af Registrator i Geheimearchivet N. M. Petersen. Det bemærkes her, i Henhold til hvad der er ommeldt i Forordene til Værkets fjerde Bind, at Bearbeidelsen af samme og de senere udkomne femte til tiende Bind har været saaledes fordeelt blandt Oldskrift-Afdelingens Medlemmer, at den sidstnævnte har oversat den prosaiske Deel, Oversættelsen af de poetiske Stykker i fjerde Bind er forfattet af Professor Rask, og i de næstfølgende sex Bind af Professor Finn Magnusen.

I Overgangsperioden til en ny Virksomhed tør Selskabet tillidsfuldt nære den Forventning, at de Sagaer, i flere Henseender fuldt saa vigtige og ellers af høiere Interesse, hvis Udgivelse nu paabegyndes, ville møde samme velvillige Modtagelse, der er bleven den herved fuldendte Række til Deel.

Kjøbenhavn den 28de Januar 1837.

Udsigt over Tidsregningen.

De norske Kongers Regjeringsaar fra Harald Haarfager til Magnus Lagabæter.

Konge	Regjerede Aar	Tiltraadte Regjeringen
Harald Haarfager regjerede	70[1] Aar,	tiltraadte Regjeringen 861.
Erik Blodøxe	4[2]	931.
Hakon Adelsteensfostre	26	935.
Harald Graafeld	15[3]	961.
Hakon Jarl Sigurdsøn	19[4]	976.
Olaf Tryggvesøn	5	995.
Erik Jarl Hakonsøn	12	1000.
Svend Hakonsøn	3	1012.
Olaf den Hellige Haraldsøn	15	1015.
Svend Alfivasøn	5	1030.
Magnus den Gode Olafsøn	12	1035.
Harald Sigurdsøn	19	1047.
Olaf Kyrre Haraldsøn	27	1066.
Magnus Barfod	10	1093.
Sigurd Jorsalefarer	27	1103.
Harald Gille	6	1130.
Inge Haraldsøn	25	1136.
Hakon Hærdebred	1	1161.
Magnus Erlingsøn	22[5]	1162.

[1]) Efter Norges Kongerække, i 10 Bind. 73., nemlig til Haralds Død. [2]) sst. 5. nemlig fra den Tid Kong Harald fratraadte Regjeringen til Erik flygtede fra Landet 936. [3]) sst. 9. som da ej tilregner Harald de sidste sex Aar (1. D. S. 81). [4]) sst. 33. nemlig fra den Tid han blev Jarl. [5]) Norges Kongerække, 17. nemlig til 1179, da Erling faldt, og Magnus ej mere herskede i Throndhjem.

Sverre regjerede	18 Aar, tiltr. Regjering.	1184.
Hakon Sverresøn	1	1202.
Guttorm Sigurdsøn	½	1203.
Inge Baardsøn	13½	1203½.
Hakon den Gamle Hakonsøn	46	1217.
Magnus Lagabæter	17	1263.

De danske Kongers Regjeringsaar fra Gorm den Gamle til Erik Kristoffersøn.

Gorm den Gamle regjerede	70 Aar, tiltraadte Regjeringen	842.
Harald Gormsøn	80	912.
Svend Tveskjæg	16	992.
Knud den Mægtige	27	1008.
Hordeknud	7	1035.
Magnus den Gode	5	1042.
Svend Ulfsøn	29	1047.
Harald Heen Svendsøn	4	1076.
Knud den Hell. Svendsøn	6	1080.
Olaf Hunger Svendsøn	8(9)	1086.
Erik Ejegod Svendsøn	8	1096.
Niels Svendsøn	30(31)	1103.
Erik Emun Eriksøn	4	1134.
Erik Lam Hakonsøn	8	1138.
Svend Svidende, Erik Emuns Søn, Knud Magnussøn	12	1146.
Valdemar Knudsøn	26	1158.
Knud Valdemarsøn	18	1184.
Valdemar den Gamle Valdemarsøn	39	1202.
Erik (den Hellige) Valdemarsøn	9	1241.
Abel Valdemarsøn	2	1250.
Kristoffer Valdemarsøn	7	1252.
Erik Kristoffersøn	27	1259.

Kronologisk Tabel.

851. Harald Haarfager fødes.
872. Slaget i Hafursfjord, I. 216.
874. Ingolf Arnesøn seiler ud, og Island bebygges, I. 216. 248.
911. Harald Haarfager giver sine Sønner Kongenavn, I. 5.
920. Hakon den Gode fødes, I. 13.
925. Adelsteen, Konge i England, tiltræder Regjeringen, I. 13.
926. Hakon den Gode sendes til Opfostring til Kong Adelsteen, I. 14-15.
931. Harald Haarfager aftræder Regjeringen, I. 16.
933. Halfdan Svarte Haraldsøn døer, I. 16.
934. Harald Haarfager døer.
935. Erik Blodøxe fælder sine Brødre. Hakon Adelsteensfostre tages til Konge, femten Aar gammel, I. 18-19.
936. Erik Blodøxe forjages fra Norge.
937. Hakon Jarl Sigurdsøn fødes, I. 28. 198.
940. Adelsteen, Konge i England, døer, I. 21.
955. Hakon den Gode holder Slag med Erikssønnerne paa Rasterkalv, I. 35-36.
961. Slaget paa Stord: Hakon den Gode døer. Harald Graafeld tiltræder Regjeringen.
963. Sigurd Ladejarl indebrændes af Harald Graafeld. Stridigheder imellem Hakon Jarl og Gunhildes Sønner i tre Aar.
966. Forlig imellem Hakon Ladejarl og Gunhildes Sønner; Hakon sidder rolig i tre Aar.
967. Sigmund Brestersøn fødes, II. 82.
968. Hakon Jarl forbinder sig med Kong Tryggve Olafsøn og Kong Gudrød Bjørnsøn, I. 53.

969. Tryggve Olafsøn og Gudrød Bjørnsøn fældes: Harald Grænske flygter til Oplandene, og er der i to Aar, til 971. Olaf Tryggvesøn fødes, I. 61. Stridigheder imellem Hakon Jarl og Gunhildes Sønner i sex Aar, til 975, I. 81.

970. Olaf Tryggvesøn rejser til Sverrig, og er der i to Aar, til 972.

971. Harald Grænske drager til Sverrig, og var der i fem Aar, I. 56.

972. Olaf Tryggvesøn fanges af Sørøvere, og er sex Aar i Estland, I. 71.

975. Harald Graafeld fordriver Hakon Jarl fra Norge, I. 59. Hakon Jarls svigefulde Planer i Danmark, I. 74.

976. Harald Graafeld og Guldharald fældes, I. 79-82. Hakon Jarl og Harald Grænske tage Norge til Leen af Harald Gormsøn, I. 82. Brester og Beiner dræbes paa Færøerne, II. 86.

977. Sigmund Brestersøn kommer til Vigen, og var der i to Aar.

978. Hakon Jarl holder Slag med Ragnfred Gunhildesøn, I. 87. Olaf Tryggvesøn kommer til Garderige, og var der i ni Aar, I. 74.

979. Sigmund Brestersøn kommer til Ulf, og er hos ham i sex Aar.

981. Biskop Frederik forkynder Kristendommen paa Island, I. 248.

985. Erik den Røde opdager Grønland, II. 191. Sigmund Brestersøn kommer til Hakon Jarl, og var hos ham i fire Aar, II. 95.

986. Biskop Frederik og Thorvald Kodransøn forlade Island.

987. Olaf Tryggvesøn drager fra Garderige til Vindland; han ægter Geira Burislafs Datter, og var i Vindland i tre Aar, I. 93-96.

988. Keiser Otto og Olaf Tryggvesøn indtage Danevirke.

989. Sigmund Bresterson rejser til Færøerne, og tvinger Thrand til Forlig.

990. Geira Burislafs Datter døer: Olaf Tryggveson forlader Vindland, og tilbringer fire Aar i Vesterviking, I. 122. 131. Hakon Jarl forliger Sigmund Bresterson og Thrand i Gata.

992. Harald Gormson fældes; Svend Tveskjæg tiltræder Regjeringen, I. 147.

993. Olaf Tryggvesen døbes paa Syllingerne, I. 134. 147.

994. Svend Tveskjæg holder Arveøl efter sin Fader Harald om Vinternætterne: Jomsvikingerne aflægge Løfte at gjøre et Tog til Norge, I. 147; de komme til Jæderen Julenat, I. 149.

995. Jomsvikingeslaget i Hjørungevaag ved Midvinter (X. 213.) Hakon Jarl sender Thorer Klak til Irland; Olaf Tryggveson drager fra Irland til Orkenøerne, og derfra til Norge. Bondeopstand mod Hakon Jarl. Hakon Jarl dræbes om Vinteren (der var Iis paa Gaul, I. 194). Olaf Tryggveson tages til Konge.

996. Erling Skjalgsøns Giftermaal. Stefner sendes til Island, og bliver gjort landflygtig paa Althinget. Kjartan, Bolle og Halfred døbes. Thrønderne kristnes.

997. Thangbrand sendes til Island, og var der i to Aar. Sigmund Bresterson døbes, II. 110.

998. Sigmund Bresterson kristner Færøerne, II. 112. Ringerige kristnes. Olaf den Hellige døbes tre Aar gammel, II. 116. Olaf Tryggveson ægter Thyre Haraldsdatter, II. 117. Thorvald Tasalde i Norge, II. 128.

999. Thangbrand kommer fra Island til Norge. Gissur den Hvide og Hjalte Skeggeson rejse fra Island.

1000. Kristendommen lovtages i Island. Slaget ved Svolder: Olaf Tryggveson forsvinder; Erik og Svend Hakonsønner tiltræde Regjeringen i Norge.

1001. Sigurd Syr ægter Asta, Olaf den Helliges Moder.

1007. Olaf den Hellige drager, tolv Aar gammel, i Viking, og hærger i Sverrig og Gotland.

1008. Olaf den Hellige hærger i Øsyssel, Finland og Frisland; hjælper den engelske Konge Adelraad imod de Danske i tre Aar.

1012. Kong Adelraad i England døer. Knud den Mægtige bekriger England. Erik Jarl drager til England med en Hær, og lader sin Søn Hakon blive tilbage i Norge til at forestaae Regjeringen. Olaf den Helliges Hærtog i Ringsfjord, Gislepolle, Fetlefjord, Seljepolle, Karlsaa, Peituland, i to Somre og een Vinter.

1013. Erik Jarl Hakonsøn døer.

1014. Olaf den Hellige kommer til Norge, og tager Erik Hakonsøn til Fange.

1015. Harald Sigurdsøn Haardraade fødes. Nesieslaget: Svend Jarl Hakonsøn flygter til Sverrig, og døer der.

1016. Hjalte Skeggesøn kommer til Norge. Forlig imellem Kong Olaf og Erling Skjalgsøn. Kong Olaf bygger Sarpsborg.

1017. Bjørn Staller og Hjalte Skeggesøn sendes til Sverrig for at mægle Fred. Olaf den Hellige overvinder fem Konger i Oplandene.

1018. Sigurd Syr døer. Thorgny Lavmand nøder den svenske Konge Olaf til at slutte Fred med de Norske paa Upsaleting. Kong Nærek sendes til Island. Hjalte Skeggesøn drager til Island. Sighvat Skjald sendes til Gotland.

1019. Kong Olaf ægter den svenske Konge Olafs Datter Astrid. Møde i Kongehelle. Eivind Urarhorn dræbes.

1020. Einar Jarl i Ørkenøerne dræbes. Hungersnød i Throndhjem.

1021. Kong Olaf indsætter Herskere paa Ørkenøerne. Ølver paa Egge dræbes. Dale-Gudbrands Daab.

1022. Den svenske Konge Olaf døer. Olaf den Hellige slut-

ter Forlig med Erling Skjalgsøn og Einar Thambeskjælver. Sælthorer plyndrer Asbjørn Sælsbane.

1023. Sælthorers Drab. Einar Thambeskjælvers Rommerrejse. Kong Rærek døer paa Kalfskinn.

1024. Magnus den Gode fødes. Asbjørn Sælsbane dræbes. Thoraren Nefjulfsøn sendes til Island. Gudmund den Mægtige paa Mødrevalle døer.

1025. Steen Skaptesøn, Thorod Snorresøn, Geller Thorkelsøn og Egil Sidahalsøn komme til Norge. Knud den Mægtiges Sendebud i Norge. Olaf den Hellige slutter Forbund med den svenske Konge Anund.

1026. Karles Bjarmelandsfærd. Thoralf fra Dimon dræbes. Sighvat Skjalds Handelsrejse til Rudeborg. Steen Skaptesøns Flugt. Thorod Snorresøn sendes til Jæmteland, Geller Thorkelsøn til Island.

1027. Steen Skaptesøn drager til Knud den Mægtige i England. Thorer Hund begiver sig til Knud. Karle den Mørskes Drab. Olaf den Hellige og Kong Anund hærge paa Sjælland og Skaane. Islænderne afslaae paa Althinget at betale Kongen af Norge Skat. Slaget i Helgeaa. Ulf Jarls Drab. Geller kommer fra Island til Norge. Knud den Mægtige bevæger ved Bestikkelser de norske Høvdinger til at forlade Kong Olaf.

1028. Fortællingen om Rodulf. Knud den Mægtige underlægger sig Norge. Erling Skjalgsøns Fald. Olaf den Hellige flygter til Sverrig.

1029. Olaf den Hellige drager til Garderige. Sighvat rejser til Rom. Kalf Arnesøn vækker Opstand mod Kong Olaf.

1030. Slaget paa Stiklestad: Olaf den Hellige falder. Svend Alfivasøn tiltræder Regjeringen.

1033. Svend Alfivasøn fælder Tryggve Olafsøn ved Bokn.

1034. Einar Thambeskjælver og Kalf Arnesøn drage til Holm-

gaard efter Magnus den Gode Olafsøn. Karl den Vesæle sendes til Norge.

1035. Magnus den Gode bliver Konge i Norge; Svend Alfivasøn drager til Danmark. Knud den Mægtige døer.

1036. Svend Alfivasøn døer. Møde ved Elven: Fred sluttes imellem Magnus den Gode og Hordeknud.

1040. Harald Knudsøn døer i England.

1042. Hordeknud døer. Edvard den Gode bliver Konge i England. Magnus den Gode antages til Konge i Danmark paa Viborg Thing.

1043. Svend Ulfsøn bliver Jarl.

1044. Svend Ulfsøn lader sig vælge til Konge i Danmark. Magnus den Godes Hærtog til Danmark; han hærger paa Jom og Re; holder Slag med Venderne paa Lyrskovshede; med Svend ved Ærø og Aarhuus. Harald Sigurdsøn drager fra Miklegaard til Holmgaard, og ægter Ellisif Jarisleifs Datter.

1045. Magnus forjager Svend fra Sjælland og Fyen; Slag ved Helgenæs; Hærgen paa Skaane, Falster og Fyen. Magnus den Gode gjør Fordring paa England; Edvard den Godes Svar. Harald Sigurdsøn drager fra Holmgaard til Sverrig, træffer Svend Ulfsøn i Sigtun, og indgaaer Forening med ham.

1046. Svend Ulfsøn og Harald Sigurdsøn hærge paa Sjælland og Fyen. Harald bryder Foreningen med Svend, forbinder sig med Magnus den Gode, og deler Riget med ham. Reidar den Tosse kommer til Norge.

1047. Arnor Jarleskjald kvæder sine Draper for Kong Magnus og Kong Harald. Kongernes Hærtog til Danmark. Magnus den Gode døer paa Sotteseng den 25 Oktober. Harald gifter sig med Thora Thorbergsdatter.

1048. Haldor Snorresøn drager til Island. Harald Sigurdsøn hærger paa Jylland, brænder Thorkel Geysas Gaard, og strider med de Danske ved Thjolenæs.

1049. Kong Harald hærger om Foraaret paa Danmark. Haldor Snorresøn kommer tilbage fra Island.

1050. Haldor Snorresøns Uenighed med Kong Harald. Svend Ulfsøn og Harald Sigurdsøn bestemme et Møde i Elven.

1051. Haldor Snorresøn forlader Kong Haralds Tjeneste, og sejler til Island. Thorleik den Fagre kommer fra Island, og digter en Drape om Svend Ulfsøn. Kong Harald drager til Elven, hærger i Danmark, brænder Hedeby, træffer paa Svends Flaade ved Læsø, og undkommer med Nød og næppe.

1052. Einar Thambeskjælvers Drab.

1053. Finn Arnesøn forliger Thrønderne og Hakon Ivarsøn med Kong Harald; Hakon Ivarsøn drager til Danmark. Kalf Arnesøn kommer tilbage til Norge.

1054. Kong Harald hærger paa Fyen. Kalf Arnesøns Fald.

1055. Finn Arnesøn drager til Svend Ulfsøn.

1058. Kong Harald anlægger Kjøbstaden Oslo.

1060. Hakon Ivarsøn kommer tilbage til Norge, ægter Magnus den Godes Datter Ragnhilde, og faaer Jarls Navn.

1061. Kong Harald hærger paa Jylland, indsluttes i Limfjorden, og drager sine Skibe over Haraldseid. Udrustning i Norge.

1062. Slaget ved Nisaa den 10 August; Kong Harald sejrer. Audun fra Vestfjordene kommer til Kong Harald i Oslo.

1063. Kong Harald vil overfalde Hakon Ivarsøn; Hakons Flugt til Sverrig.

1064. Fred imellem Svend Ulfsøn og Harald Sigurdsøn. Harald strider med Hakon Ivarsøn i Gøtland, og sejrer; Hal Kodranbanes Drab.

1065. Kong Harald overvinder Bønderne paa Romerige, Hedemarken og Hadeland, og hærger paa dem i tre Somre.

1066. Harald Godvinsøn bliver Konge i England efter Edvard den Gode. Toste Godvinsøn kommer til Norge, og søger Hjælp hos Kong Harald. Ulf Staller Ospaksøn døer. Kong Haralds Tog til England med Toste; de falde begge i Slaget ved Stavnsfordbrygge den 25 September. Harald Godvinsøn falder i Slaget mod Vilhelm Bastard den 14 Oktober.

1067. Kong Haralds Sønner Olaf Kyrre og Magnus blive Konger i Norge. Freden med Danmark fornyes.

1069. Kong Magnus Haraldsøn døer. Hakon Magnussøn Thorersfostre fødes.

1073. Magnus Barfod fødes.

1076. Den danske Konge Svend Ulfsøn døer.

1080. Den danske Konge Harald Heen døer.

1086. Den danske Konge Knud den Hellige døer.

1089. Den norske Konge Eisten Magnussøn fødes.

1090. Den norske Konge Sigurd Jorsalefarer fødes.

1093. Den norske Konge Olaf Kyrre døer; Magnus Barfod og Hakon Magnussøn Thorersfostre blive Konger.

1095. Kong Hakon Magnussøn Thorersfostre døer. Kong Magnus Barfod hærger paa Halland. Steig-Thorers Oprør. Gisl Illugesøn kommer til Norge. Den danske Konge Olaf Hunger døer.

1096. Gjafalds Drab. Svenke forjages fra sine Besiddelser ved Elven. Hakon Povelsøn kommer til Norge. Der besluttes et Tog til Syderøerne.

1097. Magnus Barfods Tog til Syderøerne.

1098. Den norske Konge Olaf Magnussøn fødes.

1099. Strid om Norges og Sverrigs Grændser; Kong Magnus hærger paa Gøtland, og anlægger en Fæstning paa Kvaldinsø i Væneren.

1100. Inge Steenkelsøn indtager Borgen paa Kvaldinsø om Vinteren. Om Foraaret strider Kong Magnus med Gøterne ved Foxerne, og bliver slaaet. Siden strider han atter ved Foxerne og sejrer.

1101. Fredsunderhandling paa et Møde i Elven imellem den svenske Konge Inge Steenkelsøn, den norske Konge Magnus Barfod og den danske Konge Erik Svendsøn. Kong Magnus ægter Kong Inges Datter Margrete.

1102. Skopte Ogmundsøn drager fra Norge, og døer i Italien. Magnus Barfods Tog til Irland.

1103. Kong Magnus Barfod falder i Irland. Hans Sønner, Sigurd, Eisten og Olaf, blive Konger i Norge.

1105. Hakon Povelsøn bliver Jarl over Orkenøerne.

1107. Kong Sigurd Magnussøn begynder sin Reise til Palæstina; han tilbringer Vinteren i England.

1108. Kong Sigurd seiler til Valland, og er i Galicien om Vinteren.

1109. Kong Sigurd holder Slag ved Lissabon, Alkasse, og hærger paa Formentera, Iviza og Manorka; han kommer om Foraaret til Sicilien, seiler om Sommeren til Palæstina, og er der om Vinteren.

1110. Sigurd Jorsalefarer indtager Sæt (Sidon), kommer til Cypern, Miklegaard; drager derfra til Lands til Danmark, og derfra til Norge.

1113. Sammenligningen imellem Kongerne Sigurd og Eisten. Gjæstebud paa Mære i Throndhjem: Begyndelse til Striden imellem Kong Sigurd og Sigurd Ranesøn. Ivar fra Fljode sendes til Irland.

1114. Thing paa Kepsisø, i Nideros og paa Throndenæs. Ivar fra Fljode kommer tilbage fra Irland.

1115. Thing paa Froste: Forlig imellem Sigurd Ranesøn og Kong Sigurd. Kort efter (den 22 December) døer Kong Olaf Magnussøn.

1121. Den norske Konge Eisten Magnussøn døer.

1123. Sigurd Jorsalefarers Tog til Smaaland.

1124. Jon Loptsøn fødes. Stor Solformørkelse, VII. 128.

1130. Knud Lavard dræbes den 7 Januar, XI. 303; den danske Konge Valdemar Knudsøn fødes den 14 Januar,

XI. 298. 310. Den norske Konge Sigurd Jorsalefarer døer. Magnus Sigurdsøn den Blinde og Harald Gille tiltræde Regjeringen.

1134. Slaget paa Fyresleif: Harald Gille flygter til Danmark, faaer Halland til Leen af Erik Emun, kommer med en Hær til Bergen Juleaften. Slag ved Fodvig, hvor Magnus Nielsøn den Stærke falder.

1135. Kong Magnus Sigurdsøn indsluttes i Bergensvaag, fanges, blindes og sættes i Klosteret paa Niderholm. Kongehelle plyndres af Venderne den 10 August. Harald Kesjas Fald, XI. 306.

1136. Erik Emun indtager Arkona i Vindland, XI. 306. Sigurd Slemme dræber Harald Gille i Bergen den 14 December. Harald Gilles Sønner Sigurd Mund og Inge tiltræde Regjeringen i Norge.

1137. Sigurd Slemme tager Magnus den Blinde ud af Klosteret. Slaget ved Minde paa Krogskoven. Erik Emuns Tog til Norge. Sigurd Slemme hærger ved Ærø, Moen, i Elven og Kongehelle, undkommer ved Portør, og er om Vinteren i Aalborg.

1138. Beenteens Drab. Kong Inge fordriver Sigurd Slemme til Helgeland.

1139. Magnus den Blinde og Sigurd Slemme øve mange Manddrab i Norge. Slag ved Holmen-graa den 13 November; Magnus den Blinde falder, Sigurd Slemme henrettes. Ærkebiskop Asser i Lund døer, og Eskild bliver Ærkebiskop, XI. 311.

1142. Harald Gilles Søn Eisten kommer til Norge, og bliver Konge med sine Brødre. Olaf Haraldsøn Kesjas Fald, XI. 311.

1147. Hakon Hærdebred fødes. Korstog til Jerusalem, I. 312. Slag ved Thorsteentorp: Svend Svidende overvinder Knud Magnussøn, XI. 313.

1148. Slag ved Viborg, XI. 314.

1151. Den norske Konge Sverre fødes.

1152. Kardinal Nikolaus kommer til Norge, VII. 220. Keiser Konrad døer, Frederik bliver Keiser; Slag ved Gjedsbæk, XI. 315.

1154. Sammenkomst i Oplandene imellem Eisten og Kong Sigurd i Norge.

1155. Sigurd Mund dræbes af Inge i Bergen, den 10 Juni.

1156. Forlig imellem Kong Inge og Eisten ved Sæløerne. Den norske Konge Magnus Erlingsøn fødes. Sverre reiser til Færøerne.

1157. Haralds Sønner Inge og Eisten mødes i Grønningesund, Eisten flyer øster til Vigen, og bliver derdræbt. Den danske Konge Svend Svidendes Forræderi imod Knud Magnussøn, men Valdemar Knudsøn undkommer, og antager Kongenavn, XI. 326. Hakon Hærdebred tages til Konge.

1158. Gregorius Dagsøns berømte Seilads til Kongehelle, VII. 232. Slaget paa Gradehede, Svend Svidendes Fald; Absalon bliver Bisskop, XI. 329-331.

1159. Kong Inge overvinder Hakon Hærdebred i Elven.

1160. Trætte imellem Kong Inges Mænd i Bergen; Skærmydsler imellem Gregorius og Hakon Hærdebred, VII. 245-247.

1161. Gregorius falder, den 3 Januar. Kong Inge falder i Oslo, den 3 Februar. Magnus Erlingsøn tages til Konge. Erling Skakke slutter Forbund med den danske Konge Valdemar Knudsøn, og fordriver Hakon Hærdebred fra Tonsberg. Erkebisskop Eisten indvies, VII. 272.

1162. Slaget ved Sek, Hakon Hærdebred falder. Oplændingerne tage Sigurd Munds Søn Sigurd til Konge.

1163. Sigurd Jarl fordømmes i Tonsberg. Slaget paa Re, Sigurd Jarl falder. Kong Sigurd og hans Fosterfader Markus dræbes.

1164. Magnus Erlingsøn krones af Erkebiskop Eisten i Bergen. Den danske Konge Valdemars Fordringer afslaaes paa Borgething.

1165. Krig imellem Danmark og Norge. Den danske Konge Valdemars Tog til Norge.

1166. Hættesvendene opstaae i Oplandene og Vigen, og tage Olaf Gudbrandsøn, kaldet Ulykke, til Konge.

1167. Slag paa Rydjøkul, Erling undkommer med Nød og næppe: Are Thorgeirsøn, Fader til Biskop Gudmund den Gode, falder.

1168. Slag paa Stange, Olaf Ulykke flygter til Danmark.

1169. Olaf Ulykke døer i Aalborg. Erling Skakkes Kone, Kongedatteren Kristine, begiver sig til den danske Konge Valdemar for at mægle Fred imellem Rigerne.

1170. Erling slutter Fred med den danske Konge Valdemar i Randers, og faaer Vigen til Leen af ham, samt Jarls Navn.

1173. Erkebiskop Eskild gaaer i Kloster; Biskop Absalon bliver Erkebiskop, XI. 348.

1174. Birkebenerne opstaae; deres Anfører Eisten Meyla er to Aar i Vigen.

1176. Eisten Meyla seiler til Throndhjem, og tages der til Konge. Sverre kommer til Norge, opholder sig i Selja, Tønsberg og Kongehelle, drager til Gøtland til Birger Jarl Brosa.

1177. Kong Magnus Erlingsøn strider med Birkebenerne paa Re: Eisten Meyla dræbes paa Flugten; Birkebenerne adspredes. Sverre drager fra Gøtland til Værmeland, og bliver der taget til Anfører af Birkebenerne; drager derfra til Vigen, hvor hans Parti giver ham Kongenavn; derfra drager han atter til Værmeland, og derfra langs med Østersøen igjennem Jernbæreland og Jæmteland ned til Nideros; han tages til Konge paa Ørething, VIII. 11-42.

1178. Sverre overvinder Magnus Erlingsøn ved Hirtebro, VIII. 42-57.

1179. Slag i Nideros, Erling Jarl falder; Magnus Erlingsøn flygter til Bergen, VIII. 57-75.

1180. Slag paa Ilevold; Heklungerne flye, Magnus Erlingsøn drager til den danske Konge Valdemar, og er hos ham om Vinteren, VIII. 76-84.

1181. Slag ved Nordnæs, Kong Magnus saares, Heklungerne flye. Sverre erkjender sin Broder Erik. Kong Magnus tager Sverres Skibe i Nideros, og brænder en Deel af dem, imedens Sverre er øster i Vigen, VIII. 84-116.

1182. Kong Magnus overfalder Birkebenerne i Nideros. Sverre lader Nideros befæste, VIII. 116-124.

1183. Sverre overfalder Magnus i Bergen, fordriver ham, og bemægtiger sig hans Flaade og Insignier. Magnus drager til Danmark til Kong Valdemar, VIII. 125-136.

1184. Slag i Sogn, Kong Magnus Erlingsøn falder, VIII. 137-168.

1185. Sverre ægter den svenske Konge Eriks Datter Margrete. Kuflungerne opstaae, og holde sig til 1188.

1188. Erkebiskop Eisten døer; Biskop Erik udnævnes til Erkebiskop, og drager til Rom. Jon Kuflung dræbes af Birkebenerne, VIII. 179-183.

1189. Sigurd Brænders Fald. Erkebiskop Erik kommer i Land. Nikolai Arnesøn bliver Biskop i Oslo, VIII. 184-186.

1190. Varbelgerne opstaae og falde. Erik Jarl Sigurdsøn døer, VIII. 189-190.

1191. Thorleif Bredskjæg dræbes. Erkebiskop Erik forlader Norge, og begiver sig til Erkebiskop Absalon, VIII. 191-194.

1192. Øskeggernes Begyndelse, VIII. 194.

1193. Øskeggerne komme til Norge: Sigurd Magnussøn tages til Konge i Tonsberg; de drage i Viking til Danmark, og ere i Bergen om Vinteren, VIII. 195-197. Biskop Thorlak den Hellige døer, VIII. 206.

1194. Slag i Florevaag: Sigurd Magnussøn falder, Øskeggerne overvindes, VIII. 197-202. Kong Sverre forjager Pavens Legat; lader sig krone i Bergen. Jon Loptsons Søn Povel, valgt til Biskop i Skalholt, kommer til Nideros, VIII. 204-206.

1195. Biskop Povel vies af Erkebiskop Absalon. Bispemøde i Bergen. Forlig imellem Harald Jarl paa Orkenøerne og Kong Sverre. Den græske Kejser Kirialax (Alexius Angelus Commenus) sender Sverre den gyldne Bulles Skraa. Den svenske Konge Knud døer, og Sørkver Karlsøn tiltræder Regjeringen. Sendebud fra Rom døe pludselig, VIII. 206-210.

1196. Biskop Nikolai rejser Baglerne, med hvilke Sverre lever i Ufred til sin Død, VIII. 211-301.

1202. Kong Sverre døer; den danske Konge Knud Valdemarsøn døer, og hans Broder Valdemar bliver Konge; Birger Jarl Brosa døer, og Jon Søkversøn bliver Konge i Sverrig, VIII. 305. Hakon Sverresøn bliver Konge i Norge. Baglernes Konge Inge dræbes i Mjøsen, IX. 1. 2. 49. Den udvalgte Biskop Gudmund Aresøn kommer til Norge, IX. 2. Kong Hakon sidder i Nideros om Vinteren, IX. 49 (i Bergen, IX. 2. urigtig).

1203. Kong Hakon drager om Sommeren øster i Vigen, og om Efteraaret til Bergen, bliver syg om Julen og døer. Erling Steenvæg afslaaer de Norskes Tilbud at rejse et Parti for ham, IX. 3-4.

1204. Hakon Sverresøn døer den 1 Januar; Guttorm, en Søn af Sigurd Lavard, tages til Konge. Baglerne antage Erling Steenvæg til Konge i Følge Biskop Nikolais og den danske Konge Valdemars Foranstalt-

ning, IX. 4-6. Kong Guttorm døer om Sommeren efter St. Hansdag; Inge Baardsøn bliver Konge, og Hakon Galin faaer Jarlsnavn. Hakon Hakonsøn, Konge i Norge, fødes i Borgesyssel, IX. 121.

1205. Erling Steenvæg tages til Konge, og Filippus til Jarl paa Øreting. Kong Inge sidder i Nideros, og Hakon i Bergen.

1206. Hakon Hakonsøn kommer til Kong Inge. Baglerne drage mod Kong Inge i Nideros; Inge undkommer, IX. 13-19. Harald Maddadsøn, Jarl paa Orkenøerne, døer, og Jon og David blive Jarler, IX. 109.

1207. Erling Steenvæg døer, og Filippus tages til Konge paa Øreting, IX. 36.

1208. Forlig imellem Baglerne og Birkebenerne paa Hvitingsø: Kong Filippus fæster Kong Sverres Datter Kristine. Slag ved Lenar imellem Kong Sørkver og Kong Erik, IX. 44. Biskop Bjarne sendes af Jarlerne paa Orkenøerne til Norge, IX. 109.

1209. Baglekongen Filippus holder Bryllup med Kristine Sverresdatter. Vikingstog fra Norge til Sydersøerne. Peter Steiper og Reidar Sendemand drage ud til Jerusalem, men komme ikke tilbage.

1210. Jon og David, Jarlerne paa Orkenøerne, og Biskop Bjarne slutte Forlig med Kong Inge, IX. 110.

1213. Skule Baardsøn dræber Povel Drost, IX. 115-116.

1214. Hakon Jarl Galin døer strax efter Juul, IX. 116. 132. Erkebiskop Thorer døer om Sommeren, og Guttorm bliver Erkebiskop, IX. 116. Kong Inge holder Slag med Thrønderne ved Vagsbro (Vagsbro-Sommer), IX. 134.

1217. Kong Inge Baardsøn døer den 23 April; Skule bliver Jarl, IX. 136. Hakon Hakonsøn, i en Alder af tolv Aar, faaer Kongenavn. Baglekongen Filippus døer, IX. 150. Roar Kongsfrændes Reise til Jerusalem, IX. 153. Slittungerne opstaae, IX.

154. Sæmund Jonsøn paa Odde øver Ufred imod de Norske paa Øre, IX. 159.

1218. Slag imellem Baglerne og Slittungerne ved Gunnarsbæ, IX. 155. Slittungerne plyndre Oslo. Inga bærer Jern for at bevise Kong Hakons fædrene Herkomst, IX. 164. Baglerne gaae Kong Hakon tilhaande, og nedlægge deres Partinavn, IX. 167. Slittungerne flye øster til Marker, sst. Orm Jonsøn, Broder til Sæmund i Odde, dræbes; Snorre Sturlesøn kommer til Norge, IX. 172.

1219. Kong Hakon forloves med Margrete Skulesdatter, IX. 172. Ribbungernes Parti opstaaer om Vinteren, IX. 173.

1220. Skule Jarls Anslag imod Island; Snorre Sturlesøn faaer Leensmands Navn, og drager til Island, IX. 174-175.

1221. Bjørn Thorvaldsøn paa Bredebolstad dræbes, og Snorre sender Jon (Murt) til Norge, IX. 175. Slittungerne forene sig med Ribbungerne, IX. 177. Kong Hakon forjager Ribbungerne fra deres Skibe ved Varna, IX. 178. Skule Jarl fælder Gunnar Aasesøn og halvfemsindstyve Ribbunger, IX. 187-188.

1222. Biskop Gudmund den Gode kommer til Norge. Slaget paa Grimsø, IX. 193. Krigstog til Bjarmeland, IX. 195.

1223. Sigurd Ribbung begiver sig i Skule Jarls Vold, og opgiver Ribbungernes Parti: Fred over hele Norge, IX. 198-199. Skule Jarl drager til Kjøbenhavn; Grev Henrik fanger den danske Konge Valdemar den Gamle, IX. 199. Høvdingstævne i Bergen: Landet tildømmes Kong Hakon af Lavmændene og Erkebiskoppen, IX. 199-209.

1224. Erkebiskop Guttorm døer; Peter drager til Paven, IX. 211-212. Sigurd Ribbung rejser et Parti paa ny.

1225. Kong Hakons Tog til Værmeland, og Strid med Ribbungerne, IX. 218-238. Kong Hakon holder Bryllup med Margrete Skulesdatter, IX. 238. Erkebiskop Peter kommer til Landet, IX. 241. Biskop Nikolai Arnesøn døer, IX. 248.

1226. Sigurd Ribbung døer; Knud Hakonsøn bliver Ribbungernes Konge, IX. 254-255. Erkebiskop Peter døer, og Thorer den Thrøndske vælges til Erkebiskop, IX. 272.

1227. Ribbungernes Parti opløses, Knud Hakonsøn giver sig i Kongens Vold, IX. 268-269. Olaf Hakonsøn fødes; Pave Honorius (den anden) døer, og Gregorius (den niende) bliver Pave, IX. 271-272.

1228. Erkebiskop Thorer kommer fra Rom, IX. 272. Skule drager til Kjøbenhavn, og faaer Halvdelen af Halland til Leen, IX. 273-274.

1229. Andreas Skjaldarband drager til Jerusalem, uden at man mere hører fra ham, IX. 275.

1230. Erkebiskop Thorer døer, og Sigurd vælges i hans Sted; Nordmændenes Tog til Sydersøerne, IX. 276-279.

1231. Erkebiskop Sigurd kommer hjem, IX. 279. Jon Jarl paa Orkenøerne dræbes, IX. 281.

1232. Hakon Hakonsøn den Unge fødes, IX. 283.

1233. Sammenkomst i Bergen imellem Kong Hakon og Skule Jarl, IX. 286. Sturla Sighvatsøn drager til Paven. Ufred paa Island, IX. 289.

1234. Kong Hakons Datter Kristine fødes, IX. 288. Inga Kongemoder døer, IX. 289. Sturla Sighvatsøn lover at bringe Island under Kongen, IX. 289-290.

1235. Sammenkomst imellem Kong Hakon og Skule Jarl. Sturla Sighvatsøn reiser til Island.

1236. Sighvat og Sturla fordrive Snorre Sturlesøn fra Reykeholt. Orækja drager udenlands. Striden paa

Bæ i Borgefjord, IX. 290. Varbelgerne opstaae, IX. 296.

1237. Forlig imellem Kong Hakon og Skule Jarl. Thorleif i Garde, Snorre Sturleson, Thord Kakale og Olaf Hvideskjald reise til Norge. Skule bliver Hertug, IX. 301.

1238. Magnus Hakonsøn (Lagabæter) fødes, IX. 305. Snorre Sturleson opholder sig hos Hertug Skule. Striden paa Ørlygstad i Skagefjord, IX. 306.

1239. Snorre Sturleson, Orækja og Thorleif drage til Island uagtet Kong Hakons Forbud. Hertug Skule antager Kongenavn paa Ørething, og begynder Krig med Kong Hakon.

1240. Knud Hakonsøn faaer Jarlsnavn, IX. 327. Slaget paa Laake imellem Birkebenerne og Varbelgerne, IX. 335. Hakon den Unge faaer Kongenavn. Slag i Oslo. Hertug Skules Fald.

1241. Den danske Konge Valdemar den Gamle døer. Pave Gregorius (den niende) døer, og efter ham følger Innocentius (den fjerde). Snorre Sturleson fældes. Kong Hakon drager til Kongehelle for at møde den svenske Konge Erik. Der kommer Sendebud til Norge fra Keiser Frederik, X. 2-3.

1242. Orækja Snorreson fordrives fra Island af Kolbeen og Gissur, og forliger sig med Kong Hakon, X. 3.

1244. Gissur Thorvaldsøn kommer til Norge, X. 4. Thord Kakale reiser til Island, og trættes med Kolbeen den Unge, X. 5. Kong Hakon faaer et venligt Brev fra Paven, X. 5.

1246. Gissur og Thord Kakale komme til Norge; Thord Kakales Strid med Brand Kolbeensøn (Haugsnæsmødet), X. 6.

1247. Kardinal Vilhelm kommer til Norge; Kong Hakon krones i Bergen. De Danskes Strid med Lybekkerne.

Henrik Kaaresøn indvies til Biskop i Holum paa Island, og rejser med Thord Kakale derud.

1248. Kong Harald af Man ægter Kongens Datter Cecilia, men sætter til paa Overrejsen. Ildebrand i Bergen.

1249. Kong Alexander af Skotlands Død. Møde imellem Birger Jarl Magnussøn og Kong Hakon: Jarlens Datter Rikiza forloves med Kong Hakon den Unge. Biskop Henrik i Holum kommer fra Island til Norge.

1250. Den svenske Konge Erik Erikssøn døer; Valdemar, Birger Jarls Søn, bliver Konge. Hertug Abel dræber sin Broder den danske Konge Erik Valdemarsøn, og bliver selv Konge. Biskop Sigurd og Thord Kakale komme fra Island til Norge. Kejser Frederik døer, X. 37.

1251. Fredslutning imellem Garderige og Norge. Tartarerne hærge paa Holmgaard. Biskop Sigurd, Thord Kakale og Jon Sturlesøn opholde sig i Norge; Biskop Henrik, Gissur og Thorgils Skarde drives af Storm tilbage til Norge; Sæmundsønnernes Skib sætter til, X. 35. Krig i Sverrig: Mødet ved Heitnadsbro; Birger Jarl fanger sine Modstandere, og lader dem halshugge, X. 36. Kong Hakon den Unge holder Bryllup med Rikiza Birgersdatter, X. 36.

1252. Erkebiskop Sigurd døer, og i hans Sted vælges Korsbroderen Sørle, X. 38. Kong Hakon og Birger Jarl beslutte et Tog imod de Danske. Biskop Henrik, Gissur og Thorgils Skarde rejse til Island. Thord Kakale faaer et Syssel i Gaulerdalen, og sender Kolbeen Grøn til Island. Den danske Konge Abel falder i en Strid mod Friserne, og Kristoffer bliver Konge i Danmark, X. 39-40.

1253. Eyjolf Thorstensøn, Rane Kodransøn og Kolbeen Grøn indebrænde tre af Gissurs Sønner paa Flugamyre, X. 45. Kong Hakons og Birger Jarls Krigstog til Danmark, og Fred med de Danske, X. 40-44.

1254. Erkebiskop Sørle døer; Einar Smørbag vælges til Erkebiskop, X. 44. Kong Hakon, Kong Kristoffer og Birger Jarl mødes i Elven, men Kongerne skilles uden at slutte Forlig, X. 45. Kong Hakons Søn Sigurd døer, X. 45. Strid og Urolighed paa Island; Biskop Sigurd sendes til Island; Gissur Thorvaldsøn drager til Norge, X. 45-46.

1255. Erkebiskop Einar kommer hjem. Od Thorarensøn i Geldingeholt dræbes; Slaget paa Thværaaøre, i hvilket Eyjolf (Offe) faldt. Ivar Engelsøn sendes til Island; Gissur Thorvaldsøn faaer Syssel i Throndhjem, og Thord Kakale østerpaa i Skeen. Kong Hakon sender Foræringer til Kongen af Kastilien i Spanien, X. 46.

1256. Indbyggerne i Skagefjord og Øfjord paa Island love at betale Skat, X. 47. Kong Hakon bekriger Danmark, og paalægger de Danske Skat, X. 49-54. Der kommer Sendebud fra Spanien til Norge, X. 53.

1257. Kong Hakon den Unge begiver sig til et Møde med Birger Jarl, X. 55, og døer, 56. Fru Kristine Hakonsdatter sendes til Spanien, X. 57. Absalon sendes af den danske Konge til Kong Hakon, X. 59. Magnus Hakonsøn tages til Konge, X. 61. Kong Hakon seiler med en Flaade til Kjøbenhavn, X. 62. Fred imellem Kong Kristoffer og Kong Hakon, X. 63 64.

1258. Jarmar og Alfssønnerne anfalde Danmark. Møde i Elven imellem Birger Jarl og Kong Hakon. Ildebrand i Tønsberg. Kong Hakon giver Gissur Thorvaldsøn Jarlsnavn, og sender ham til Island, X. 71. Thorgils Skardes Drab, X. 72.

1259. Den danske Konge Kristoffer døer. Kong Hakon drager til Kjøbenhavn for at understøtte de Danske; de Danske slutte Forlig med Alfssønnerne, X. 72.

1260. Ivar og Povel sendes af Kong Hakon til Island; Sønderlændingerne nægte at betale Skat til Kongen af Norge, X. 74. Kong Hakon og Birger Jarl mødes i Elven, X. 74. Biskop Henrik døer, X. 74. Trætte imellem Kong Hakon og Erkebiskop Einar, X. 75. Der skikkes Sendebud til Saxland, for paa Kong Magnuses Vegne at beile til Jomfru Ingelborg, X. 76.

1261. Jomfru Ingelborg, en Datter af Erik den Hellige Valdemarsøn, hentes i Danmark; hendes Trolovelse og Bryllup med Kong Magnus Hakonsøn, og deres Kroning, X. 77-82. Knud Jarls Død; Grønlænderne love at give Skat til Norge, X. 84. Halvard Guldsko sendes til Island, X. 84-85.

1262. Islænderne sværge at betale Skat til Kong Hakon, X. 85-86. Sendebud skikkes til Danmark angaaende Kong Eriks Døtres Ejendomme, X. 87. Der sendes Foræringer til Sultanen af Tunis, X. 87. Halvard Guldsko kommer fra Island med Sighvat Bødvarsøn, Sturla Rafnsøn og Abbeden Brand Jonsøn, X. 88. Olaf Magnussøn fødes, X. 88. Skotterne hærge paa Syderøerne, X. 88-89.

1263. Abbeden Brand Jonsøn vies til Biskop i Holum paa Island. Kong Hakons Krigstog til Skotland, X. 90-96. Solformørkelse, X. 95. Skotland bekriges, X. 96-111. Kong Hakon bliver syg i Kirkevaag, og døer den 15de December, X. 112-113. Erkebiskop Einar døer, og i hans Sted vælges Abbed Birger af Tutterø, X. 118.

1264. Kong Hakons Lig føres til Norge, og begraves i Bergen, X. 114. Fredsunderhandlinger imellem Kongen af Skotland og Kong Magnus Hakonsøn, X. 118-120. Halvard Guldsko kommer fra Island; Thorvard Thorarensøn giver sig i Kong Magnuses Vold; hele Island underkaster sig Kongen af Norge, X. 120.

1265. Kong Magnus skikker Sendebud til Skotland, for at handle om Fred, X. 121. Skotterne hærge paa Sydersøerne, X. 122. Urolighed i England; Simon Misfort falder, X. 121. Kong Hakon Hakonsøns Saga forfattes, X. 38.

1272. Gregorius bliver Pave; Henrik (den tredie), Konge af England, døer, X. 122. Kong Magnus forliger den svenske Konge Valdemar Birgersøn med hans Brødre, X. 122-124. Biskop Arne af Skalholt opholder sig i Norge, X. 123.

1273. Krig i Danmark imellem Kong Erik og de Tydske; Kong Erik søger at erholde Forbund med Kong Magnus, X. 124. Kong Magnus giver sin Søn Erik Kongenavn, og sin anden Søn Hakon (Højlæg) Hertugnavn, X. 125-126.

Geografisk Register.

(Rommertallene betegne Bindet, de arabiske Siden.)

Mælaren ved Upsala, som forhen kaldtes Østre-Aaros eller den østre Flodmunding, det andet Udløbet af Svartaaen ved Vestre-Aaros, eller den ved dette Udløb liggende By Aaros, forhen Vestre-Aaros, nu Vesteraas, i Landskabet Vestmanland, omtrent ti Miil fra Stokholm. Schøning affætter Aros ved det sidste Sted, men her i Sagaerne menes uden Tvivl det første, eller Fyrisaaens Udløb, hvilket ogsaa antages af Geijer i Svea for 1831, 13 H. S. 273. Jf. Østeraarus i Langeb. Script. T. 4, S. 588. Anm. a.

Aas, I. 241. 242. 248. II. 199. Paa denne Gaard blev den første kristne Kirke bygget paa Island af Thorvard Spakbødvarsøn. Den laa i Hjaltedalen i Hegrenæs- eller Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island. (Jf. Kristnisaga, Kap. 3).

Aasund, XI. 340. 342. eller Asund, en Stad eller et Sted paa Øen Rygen; der omtales en Høvding Dalemar, og at der sammesteds dyrkedes en Afgud, Pizamar. Men ingen af disse forekomme i de andre historiske Kilder, som fortælle de Danskes Toge til Rygen. Hos Saxe forekommer intet Asund eller Aasund, og i Knytlinga derimod intet Jasmond, som hos Saxe kaldes provincia Jasmonda, og er nuvær. Halvø Jasmund paa Rygen. Dette maa, da der ikke, saavidt vides, paa denne Ø findes noget Sted Asund, føre til den Formodning, at Knytlingas Asund er en fejlagtig Læsemaade for Asmund, fremkommen derved, at der over Ordet har staaet en Streg som Forkortelse, der enten har været utydelig eller er urigtig forstaaet. Jf. Saxe, S. 312.

Aaste, VIII. 113. En Gaard i Nærheden af Throndhjemsfjord i Norge, enten i Strind eller i Orkedalen. Læsemaaden er uvis; man finder ogsaa Uste. En Gaard Oust ligger i Strind, men denne er snarere Gaarden Yste; see Yste og Rydaas.

Aattandeland, IV. 142. eller Athundraland, en Landstrækning i det egentlige Sverrig. Det udgjorde en Deel af nuvær. Upland, nemlig Strækningen imellem Upsala, Stokholm og Havet, med Søland imod Østen.

Abildsæter, IX. 188. En Gaard i Ranrige i Vigen i Norge, hvor Skule Jarl overfaldt Ribbungerne. Nuvær. Gaard Abelsäter i Lurs Sogn, Tanum Præstegjeld, i Bahusleen i Sverrig. (Ødmans Bahuslän, S. 335).

Afrika, VI. 113. 114. XI. 370. 371. Den bekjendte Verdensdeel af dette Navn, af hvilken Nordboerne kun kjendte den nordligste Kyst. Væringerne kaldte den nordafrikanske Kyst Serkland efter Saracenerne eller (efter Ørkenøernes Saga, S. 304) Muhamedanerne (Maumetsvillumenn). Foruden Serkland nævnes ogsaa: Mørland efter Maurerne, Egypten, Numidien og Getulien; i andre nordiske Kilder ogsaa Æthiopien og Lybien.

Agde eller Agder, I. 1. 82. 149. 226. 251. III. 13. IV. 22. 89. 229. 279. V. 3. 6. 40. 325. VII. 42. 44. 191. 257. VIII. 75. 115. 134. 170. 288. IX. 39. 187. 252. 325. X. 54. 57. 64. 109. 149. Nørre-Agde, I. 34. III. 12. Øster=Agde, I. 35. IV. 112. Vester=Agde, IX. 31. Agdefylke, IX. 194. X. 152. Indbyggerne: Egder eller Agdeboer III. 66. V. 6. Agdeside, VIII. 180. IX. 100. 104. Et Landskab, der udgjorde den sydvestlige Deel af Norge. Det forekommer meget tidlig i Norges Historie, og havde sine egne Konger: Nors Søn Gardagde og hans Efterfølgere. I den følgende Tid ere især mærkelige: Kong Harald den Egdske (af Agde) eller Digre, hos hvem Stærkodders Fader Storverk var Landværnsmand; Halfdan den Milde og Madilde, Konge paa Vestfold, og hans Sønnesøn Geirstade=Alf; Harald Granrøde eller Rødskjæg, hvis Datter Asa den Storraade var Halfdan Svartes Moder. Det gamle Agde strakte sig fra Vigen imod Østen til Rogeland imod Vesten. Grændsen mod Østen lader sig for den

ældste Tid ikke bestemt angive, thi den østlige Strækning af det, som senere kaldes Agde, henhørte til Vestfold, hvilket skjønnes deraf, at Kongen paa Vestfold, nysnævnte Halfdan den Milde, boede paa Gaarden Holte, og Sønnesønnen Geirstade-Alf paa Gaarden Geirstad, hvilke Steder begge laae i det senere Agde (Ynglingesaga, Kap. 52-53); maaskee gik Vestfolds eller Vigens Grændse her heelt hen til Nidelven. Senere var Grændsen for Agde formodentlig ved nuvær. Gjernæs, thi Grenmar, som ligger strax derved, henhørte til Vigen. Mod Vesten var Grændsen imod Rogeland Aaen Sire. Agde svarer da til nuværende Nedenæs Amt, samt Lister og Mandals Amt. I Følge de i Sagaerne forekommende Udtryk Øster- Vester- og Nord-Agde har Schøning paa sit gamle Kort over Norge afsat tre saadanne Afdelinger; men det gamle Agde bestod kun af to Dele. Dette sees tydelig af Udtrykket: begge Halvdelene af Agdefylke, IX. 194. Begge disse Dele kaldes snart Øster-Agde og Nord-Agde (ogsaa Heimskr. T. 1., S. 145. 146), snart Øster-Agde og Vester-Agde; saa at Nord-Agde og Vester-Agde er det samme. Øster-Agde strakte sig fra den østlige Grændse eller Gjernæs til Ottursnæs eller Oddernæs; Vester- eller Nord-Agde fra Oddernæs til Aaen Sire. En Deel af Nord-Agde kaldtes Lister.

Om det her anførte Geirstad, see Geirstad. Gaarden Holte, som nævnes i Heimskr. T. 1., S. 59, er nuværende Holte Præstegaard i Nedenæs Fogderi.

Agdenæs, I. 184. II. 14. 23. IV. 294. 297. V. 134. VI. 294. 295. 329. VII. 86. 103. 281. 282. VIII. 29. 30. 128. 176. 230. IX. 12. 16. 21. 71. 75. 191. X. 116. 222. 248. Et Forbjerg i Norge ved Indløbet til Throndhjems Fjord. Her, hvor der forhen var en øde Strand, lod Kong Eisten indrette en Havn med et godt Skibsleje, og en Kirke bygge, VII. 86. 103; og Kong Hakon Hakonsøn lod anlægge en Skanse og

Brygge, X. 116. Hos Saxe, S. 101, kaldes dette Næs Abdarnes. Det havde i Følge VI. 295. Navn af en gammel Konge Agde. Det er nuvær. Agdenæs, Agdernæs eller Agnæs i Fosens Fogderi. (Schønings Reise, 2 H. S. 18).

Ager, VIII. 268. 269. IX. 255. 256. 257. 260. Agershage eller Agershave, VIII. 268. 272. 273. 276. 280. IX. 183. Ager er nuvær. Gaard Store=Ager ved Hovedstaden Kristiania i Norge, der blev anlagt paa en Slette, Agerseng, som hørte til denne Gaard. Agershage er Sletten eller Engen ved Gaarden Ager. Her stod et Slag imellem Bønderne og Ribbungerne, IX. 255. (Kraft, 1 D. S. 252).

Agersborg, see Akersborg.

Agnefit, IV. 39. V. 154. Kong Olaf den Hellige vilde seile ud af Stoksund, men kunde ikke komme der igjennem, da der paa den ene Side var et Kastel, og paa den anden var opstillet en Hær; han lod da Tangen Agnefit grave igjennem ud til Havet, og der dannede sig et Sund, Kongesundet, igjennem hvilket han lykkelig kom ud. Agnefit havde Navn af en Konge Agne, hvis Lig blev brændt her paa Taur (Heimskr. T. 1, S. 26). Stedet er den Tange og Næs ved Søen Mælaren i det egentlige Sverrig, hvor Hovedstaden Stokholm nu ligger; Kongesundet er nuvær. Søderstrøm, een af de Strømme, som adskille selve Stokholm fra Malmarne; Taur eller Tøren er nuvær. Sødertørn (Tuneld, 1 D. S. 59. 60. Geijer i Svea for 1831, 13 H. S. 272. Hallenbergs Anm. till Lagerbring, 1 Afd. S. 173=176).

Akersborg eller Agersborg, VII. 74. 79. IX. 153. undertiden ogsaa blot Aker. Et Sted i Jorsaleland eller Palæstina, hvor man sædvanlig landede. I Orkenøernes Saga, S. 310, forekommer det med Varianten Accon eller Ptolomais. Det er aabenbart, som ogsaa Werlauff har bemærket, at Nordboerne ved Agersborg forstaae det gamle Ptolomais eller Akre i Syrien, og ikke

Byen Accaron eller Ekron imellem Askalon og Joppe, hvilket Thorlacius antog. (See Werlauff Symbol. ad geogr. medii ævi, S. 28 med tilhørende Anm. Thorlacii Anm. i Heimskr. T. 3, Fortalen S. XXII. Anm. 0. Suhms Danm. Hist. 9 D. S. 298. Wilken Geschichte der Kreuzzüge, 2 D. S. 219. Vedel=Simonsen om Valfarter, S. 83. Bring om samme, S. 97).

Akrafeld eller Akrafell, I. 228. og Akranæs eller Akrenæs, I. 227. 228. 229. IV. 101. Akranæs er en Landstrækning med et eenligt liggende Fjeld, Akrafell eller Akrafjeld, og Gaardene Indre= og Ydre=Holm, samt Garde, i Borgefjords=Syssel søndenfor Hvidaa paa Sønderlandet i Island.

Al, IX. 125. eller rettere Aal. En Bygd i Gaulerdalen nærmest Fjeldet eller Dovrefjeld; man kom dertil, naar man fra Østerdalene gik nord over Fjeldet. Efter Sammenhængen altsaa nuvær. Aalens Sogn og Thinglag, som strækker sig op imod Røraas, i Holtaalens Præstegjeld, i Nedre=Guuldalen i Throndhjem i Norge. Man mener, at dette Sted er det samme, som det i Landn. 3, 6 nævnte Al, hvorfra Eilif Ørn var; han maa da have boet her paa Gaarden Hof. (Schønings Reise, 1 H. S. 91. og Sammes Norges Hist. 2 D. S. 460. Kraft, 5 D. S. 524).

Albanieland, XI. 369. eller Albanien, et tildeels fabelagtigt Land i Asien, vesten for det kaspiske Hav.

Alda, VIII. 215. Indenfor Rugsund. I Følge denne Bestemmelse (see Rugsund) maa der menes nuvær. Olden Sogn og Skibsrede, i Indvigs Præstegjeld i Nordfjord i Norge.

Aldeigeborg, II. 256. IV. 180. V. 109. 110. 268. VI. 141. Borgen ved Aldeiga eller Byen Ladoga, der blev anlagt af de fra Norden komne Vareger, ved Ladogasøen, i Garderige eller nuvær. Rusland. (Scherers Nestor, S. 50). Jf. Ørkenøernes Saga, S. 47, hvor

den lægges i Garderige. Det nordiske Navn Aldeiga er fremkommet ved den sædvanlige Omsætning for Ladoga, ligesom Vladimir hos Nordboerne hedder Valdemar.

Aldenhage, VIII. 298. Baglerne seilede ad Sognsø eller nuvær. Sognefjord ind til Vig, og droge til Gaarden Hof; men bleve her overfaldne af Jon Staal, som forfulgte dem ned til Aldenhage. Heraf sees, at dette maa have været Marker i Nærheden af denne Gaard, i Ydre-Sogn i Norge.

Alfheim, X. 167. Saaledes kaldtes i de allerældste Tider Landet imellem Gøtelven og Raumelven, eller omtrent den halve Deel af Vingulmark og hele Ranrige, i den sydligste Deel af det gamle Norge. Det havde Navn af det gamle Folk Alfer, og i Oldtiden sine egne Konger; men disses Magt indskrænkedes efterhaanden af Ynglingeslægten, der kom ind i Norge fra Sverrig, og Navnet Alfheim blev da først indskrænket til Ranrige, og siden, allerede paa Harald Haarfagers Tid, ombyttet med denne sidste Benævnelse. (See i Heimskringla Ynglingesaga, Kap. 53. Halfdan Svartes S. Kap. 4 og Harald Haarfagers Saga, Kap. 16).

Alftefjord, see Alptefjord.

Alimannia, X. 122. Rikkard, Konge af Alimannien, Broder til Kong Henrik af England, er den rommerske Konge af dette Navn. Alimannia staaer altsaa her for Tydskland eller det rommerske Rige.

Alkassa, VII. 69. Den norske Konge Sigurd Jorsalefarer sejlede fra Lissabon vester for det hedenske Spanien, og lagde til ved den Borg, som hedder Alkassa, hvor han holdt et Slag med Hedningerne. Om dette Sted ere Fortolkernes Meninger temmelig deelte. Thorlacius i Fortalen til Heimskr. T. 3, S. XXI. antager det for Alkassir i Fez i Afrika, især af den Grund, at Kong Sigurd siden roser sig af at have stredet i Serkland (Afrika), hvorom man ellers intet finder fortalt; men her-

imod bemærker Werlauff, at da der siges om Kong Sigurd, at han drog sønder med Serkland til Formentera, saa forstaaes her ved Serkland ikke Afrika, men Spanien; forsaavidt dette ogsaa den Gang var beboet af Saracener, kunde det med samme Ret, som Afrika, kaldes Serkland. Werlauff mener da, at Alkassa rimeligviis er Algeziras i det sydlige Andalusien; dette antager ogsaa Ihre, og Schøning ligesaa paa sit Kort over det gamle Europa. (See Werlauff om de gamle Nordboers Bekjendtsk. med den pyren. Halvø, Annaler for nordisk Oldkyndighed, 1836, S. 44). I Ihres Afhandl. i Schlözers Nord. Gesch. S. 542. antages Alkassi for Alca-Cerdo. Eggert Olavius i Index geogr. holder det for Alcacerdo Sal i det portugisiske Estremadura. For at bestemme sig for nogen af disse Meninger maa man bemærke, at ved Lissabon skilles det kristne og hedenske Spanien fra hinanden, og alt det sønden for Lissabon er hedensk. Naar der nu fortælles, at Kong Sigurd seilede fra Lissabon og forbi det hedenske Spanien, saa kan der ikke menes Afrika, og Stedet Alkassa kan da ingenlunde være Alkassir i Afrika, da dette ligger paa den anden Side af Njørvesund eller Strædet ved Gibraltar. Men dernæst siges ogsaa, at Kong Sigurd, først da han havde stredet ved Alkassa, derfra seilede ud til Njørvesund, altsaa kan Stedet heller ikke være Algeziras i Andalusien i Spanien, hvilket ligger strax indenfor Njørvesund. Der findes da næppe noget andet Sted paa Kysten fra Lissabon til Strædet ved Gibraltar, som her kan menes, end Alcacer do Sal eller, som det hos Büsching kaldes, Alcacere do Sal, en Flække i Distriktet Setuval i Estremadura i Portugal.

Alpte, VIII. 45. Nuværende Alfta Sogn i Helsingeland i Sverrig.

Alptefjord, II. 171. III. 79. Nordre Alptefjord, II. 175. Søndre Alptefjord, I. 215. II. 176. X. 251. 252. To Fjorde af dette Navn i Østfjordene paa

Østerlandet i Island, i nuvær. Søndre-Muleshssel. De skilles fra hinanden ved Melrakkanæs. Den sydlige nærmest ved Øster-Horn fører endnu Navnet Alptefjord; den nordre hedder nu Hamarsfjord.

Alptefjord, II. 190. En Fjord i Snefjeldsnæs-Syssel paa Vesterlandet i Island.

Alrekstad, I. 13. 42. 58. III. 123. 125. VIII. 243. 244. IX. 254. X. 336. 338. Alrekstads Vaag, VIII. 244. Nuværende Aarstad, en Gaard i Sognet af samme Navn strax sydøst for Bergen, hvor Kong Alfrek den Frække skal have haft sit Sæde; dens egentlige Navn synes da at have været Alfrekstad. Senere var den en Kongsgaard. Alrekstads Vaag er den ved Gaarden værende Vaag, der nu kaldes Store Lunggaards-Vandet. (Kraft, 4 D. S. 623. 684).

Alreyresund; IX. 194. Da Læsemaaderne her ere saa heel forskjellige: Alreyrasund, Aleyarsund, Alleyrarsund, Altreyrarsund, saa er den rigtige uden Tvivl Atleyiarsund hvoraf let kunde fremkomme Alleyrarsund, og Stedet det samme som Atløsund (see Atløsund).

Alsø, XI. 205. Nuvær. Ø Als i Danmark; den henhørte under Slesvig Bispestol.

Althinget paa Island, I 243. II. 153. 184. 186. 188. 207. 209. 213. III. 90. 91. 95. IV. 255. 256. VI. 216. X. 74. 85. 253. Det almindelige Thingsted for Øen Island, hvilket holdtes paa Thingvoldene (Þingvellir) i Thingvallesveit i Aarnæs-Syssel paa Sønderlandet, ved Øreraa, som falder i Thingvallevatn. Den egentlige Lovret holdtes paa det saakaldte Lovbjerg vesten for Øreraa; paa en Holm i denne Aa fandt Holmgangene eller Tvekampene Sted. Thorleif Jarleskjald, som omtales III. 91, blev højlagt paa den efter ham opkaldte Thorleifsholm i Øreraa. Althinget blev stiftet af Ulfljot, som 60 Aar gammel rejste over til Norge, og blev der i tre Aar, for at lære Lov og Ret hos sin Morbroder Thorleif den

Spage; han vendte tilbage, Thinget stiftedes med almindeligt Samtykke i Aaret 928, og de første Love kaldtes efter ham Ulfljots Love, III. 95. See herom ogsaa Islændingebog, Kap. 2-3. Landn. 4, 7.

Alvidra, I. 160. XI. 116. 138. Her omtales Thorkel den Rige og hans Sønner, Thorleif Skuma og Thord Ørvehaand, fra Alvidra i Dyrefjord paa Island. Denne Gaard, der ogsaa omtales i Landn. 2, 27, laa ved nysnævnte Dyrefjord eller Direfjord i Isefjords-Syssel paa Vesterlandet. Den maa ikke forblandes med Gaarden Alvidra i Norge, hvor Halbjørn Hørdekappe var fra, hvilket Sted ogsaa omtales i Landn. 5, 8; sidstnævnte antages at være nuvær. Gaard Alver i Alversunds Sogn, Hammer Præstegjeld, i Nord-Hordeland (hvorom see Kraft, 4 D. S. 643. 959).

Am, I. 225. Rolf fra Am i Gotland. I Følge Textens frá Am, fra Aaerne, maa Navnets Navneform svare til vort Aa. Et Sogn af dette Navn, Å, findes i Bjørkekinds Herred i Østergotland i Sverrig.

Analøng, XI. 339. En urigtig Læsemaade istedenfor Valung, hvilket ogsaa Suhm allerede har bemærket (Danm. Hist. 7 D. S. 200-201). Paa det anførte Sted i Knytlinga maa der altsaa isteden for: ok pá var brendt Analöng, læses: ok pá var brendt á Valúng (eller Valöng) og i Oversættelsen vil det da hedde: og den Gang blev der brændt paa Valung, eller: og da blev Valung hærget. Fejltagelsen er fremkommen derved, at Afskriveren i det Haandskrift, han havde for sig, har fundet aualöng, hvilket kunde læses enten som Analöng eller som á Ualöng; i sin Ukyndighed har han læst det første. Paa andre Steder forhindrede Sammenhængen denne Fejl; f. Ex. strax efter i Kap. 121, hvor det hedder: pá lögðu peir upp á annann veg á Valúng, hvor Analúng ingen Mening vilde give.

Angel, VII. 292. VIII. 127. En Ø i Helgeland, hvorpaa Gaarden Steg eller Steig laa, sydligere end Ofotefjord. Nuvær. Ø Engelø eller Stege med Gaarden Stege, Hovedsognet i Stegens Præstegjeld, Saltens Fogderi, i Norge.

Angelsøsund, see Øngelsøsund.

Anger, VIII. 178. 233. 270. IX. 300. En Havn, som det synes, strax nordenfor Stat. Derved kunde forstaaes Gaarden Lekanger paa Statlandet i Nordfjord, men der menes dog snarere nuvær. Gaard Sandanger paa den nordlige Side af Gurskøen, i Sandø Sogn, Herrø Præstegjeld, i Søndmør i Norge. (Kraft, 4 D. S. 930. 5 D. S. 138).

Angergerd, IX. 15. Et Sted i Norge, nordligere end Skutesund og noget sydligere end Borgund i Søndmør. Det har da uden Tvivl været ved nysanførte Anger.

Angler, see England.

Angløse, IX. 238. En Gaard i Oslo-Herred i Norge. Om dette ubekjendte Sted bemærker Kraft, at det Angløse, ved hvilket Ribbungerne bleve slagne, efter Sammenhængen ikke kan have været i det i Hakon Hakonsøns Saga Kap. 75 nævnte Oslo-Herred, men maa have været i Omegnen af Tønsberg, saa maaskee to Begivenheder ere sammenblandede i Sagaens 127 Kap. (See Kraft, 1 D. S. 463-464. Anm. 2 D. S. 758).

Ansmark. I Fornmannas. IX. 360. nævnes i Varianten den Bygd, som hedder Ansmörk, hvilket Sted er forbigaaet her i Oversættelsen som uvæsentligt og tvivlsomt. Ved en nøjere Betragtning af Fortællingens Sammenhæng synes det dog klart, at det maa være det samme Sted, som paa Schønings Kort over det gamle Norge kaldes Arnsmark; samt at det svarer til nuvær. Aremark Præstegjeld i Idde og Markers Fogderi, Smaalenenes Amt, i Norge. For Ansmörk maa da læses Arismörk, eller med Schøning Arnsmörk, under Forudsætning af,

at Præstegjeldet har Navn af Indsøen Aren. (Det anføres hos Kraft, 1 D. S. 59-60).

Antiochia, III. 150. eller Antiokien, X. 326. Den bekjendte By af dette Navn i Syrien. Den kaldes ogsaa Antekia og omtales tilligemed Antekiufjord i Orkenøernes Saga, Kap. 32, Str. 67, og i Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 28.

Apardion, VII. 216. eller rettere Apardjon. Nuvær. By Aberdeen i Skotland. Den forekommer ogsaa i Orkenøernes Saga, S. 330, men under den urigtige Form Ardion for Apardion. I Arnæ-Magn. Nr. 281. 4to omtales Bispestolen i Apardion i Moreid (Mar eller Murray).

Apasyssel, XI. 317. Senere Aabo-Syssel eller omtrent nuvær. Kallø- og Skanderborg-Amter i Nørre-Jylland i Danmark. Navnet er uden Tvivl, som flere Sysselers, fremkommet af Mandsnavnet Api eller Ape (Obe), hvoraf Apa er Ejeformen, betyder altsaa Apes Syssel.

Apavatn, IV. 81. V. 205. En fiskerig Sø paa Island, ved hvilken der laa en Gaard af samme Navn. Det er nuvær. Sø Apavatn i Grimsnæsfveit, Aarnæs-Syssel, paa Sønderlandet.

Apulien, Apulealand, VII. 73. 104. IX. 119. X. 37. XI. 370. Nuvær. Apulien i Kongeriget Neapel. Det kaldes ogsaa Pul eller Pulsland; undertiden findes ogsaa forenet: Calabria og Apulia, men sædvanlig udstrækkes Betydningen af Apulien til hele Syditalien eller Kongeriget Neapel.

Aqvisgranum, I. 99. XI. 363. Den bekjendte By Aachen i Tyskland, hvis latinske Navn Aqvisgranum Nordboerne ligefrem have optaget af Middelalderens Krønniker.

Aqvitanien, I. 98. XI. 363. Den historisk-bekjendte Deel af Karl den Stores Rige, den sydvestlige Deel af nuværende Frankrige.

Arabien, XI. 371. Det bekjendte Land af dette Navn i Asien. Det kaldes ogsaa Rabiteland.

Aragonien, X. 66. 67. 70. Det bekjendte Kongerige Aragon eller Aragonien i Spanien.

Aranæs, Staden paa, X. 52. Nuvær. Kjøbstad Kongsbakke i Landskabet Halland, forhen hørende til Danmark. See Richardsons Hallandia, S. 8-9, og Langebeks antikvariske Kort over Hallaud.

Aren, see Re.

Arkun, XI. 306. 336. 341. eller Arkon, Arkona. Den ved sin faste Beliggenhed berømte By paa Øen Rygen ved Pommern, som endelig blev indtaget af de Danske. Den laa paa den høje Kridtklint paa den nordøstlige Ende af Øen, eller rettere ikke paa det egentlige Rygen, men paa Halvøen Wittow, eller som Saxe, S. 322, kalder den, insula Archonensis, quæ Vitthova dicitur. (See om denne By Schwarz Geogr. Norder-Teutschl. S. 90-94, og Sammes Diplom. Gesch. der Pommersch-Rügischen Städte, S. 618 fgg.).

Arnarhol, I. 218. Det Sted paa Island nordenfor Heden, hvor Ingolfs Øndveges-Søjler bleve fundne. Ved Reikevig i Guldbringe-Syssel paa Sønderlandet.

Arnarhol, I. 226. I Vadla- eller Øfjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Arnastakshede, II. 207. Imellem Kirkeby og Solheim (Njala, Kap. 116) i den sydlige Deel af Island, i Skaftefjelds-Syssel paa Østerlandet.

Arnefjord, IX. 22. 24. Jernfjord, IX. 82. 84. En Fjord, som gaaer ind fra Østrefjord til Gaardene Ydre- og Indre-Arne, i Hougs Sogn og Præstegjeld, i Nord-Hordeland i Norge. (Kraft, 4 D. S. 640. 693).

Arnøerne, IX. 317. i Salpten i Helgeland i det nordlige Norge. Nuvær. Arenøer strax søndenfor Saltens Fjord.

Arøerne, IX. 256. Nuvær. Nørre- og Søndre- Aarø i Nøtterø Sogn, Jarlsbergs Fogderi, ved Kjøbstaden Tønsberg i Norge. (Kraft, 2 D. S. 739). Det nuvær.

Navn viser, at den i Texten optagne Læsemaade Rýgjar, samt Varianterne Hereyjar og Heimskringlas Areyeyjar (for Areyjar), ere falske.

Asbjørns Boder, XI. 225. Et Sted i Hjarrande-Syssel i Nørre-Jylland i Danmark. Asbjørn eller Esbern Jarl var født her, og Stedet har uden Tvivl Navn efter ham. Det maa have ligget i Vendsyssel, men kan næppe med Sikkerhed mere angives; i Betragtning kunne dog komme Bjørnstorp i Taars Sogn, Børglum Herred, eller Bjerbys (ellers forklaret ved Bjergby) i Horns-Herred.

Asbjørnsnæs, I. 225. En Gaard i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 4).

Asfkov, IX. 231. 232. eller Aaseskov. En Skovstrækning enten i Ovre-Romerige i Norge eller snarere ved Aas eller Aasen i Landskabet Thoten.

Asfjord, VIII. 260. eller Aasfjord. Nuvær. Aasen, en stor Vig af Strindefjord imellem Frosten paa den nordre og Stordalen paa den søndre Side, i Throndhjem i Norge.

Asgeirsaa, II. 21. En Gaard ved Asgeirsaa i Videdalen, i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 1).

Asien, XI. 369. 370. Den bekjendte Verdensdeel af dette Navn. Nordboerne kjendte heraf kun den vestlige Deel fra Indien til Grækenland, hvilken de med et almindeligt Navn kaldte Store-Asien, i Modsætning til Lille-Asien eller Tyrkland. Med den Fremstilling, som findes her paa anførte Sted, kan fremdeles sammenlignes følgende: Efter Arnæ-Magn. Nr. 281. 4to og Rymbeigla S. 340 findes der i Asien følgende Hovedlande: Indialand, Persidialand, Assirialand, Medialand, Kaldealand, Syrland, Baktrialand, Albanialand, Kynaland, og Svithjod det store; hvortil endnu kan føjes det nysanførte Tyrkland eller Lille-Asien, samt de i andre Kilder forekommende

Arabia og Jorsaleland. I Asien henlagdes ogsaa det Asaland eller Asaheim, hvor Guderne Aser havde deres Hjem.

Asleifsvig, see Halsøvig.

Asmundsvaag, I. 181. IV. 199. En Vaag paa Øen Rognvaldsø eller nuvær. South Ronaldsa, een af Orkenøerne.

Ask, IX. 258. 302. 328. Bekjendt af Gudleik fra Ask. Der ligger en Gaard af dette Navn paa den sydøstlige Deel af Mosterøen i Askø Sogn, Rennesø Præstegjeld, i Rogeland i Norge, paa hvis Grund Kirken staaer, og hvor der findes to Bautastene. Men der ligger ogsaa en anden betydelig Gaard af dette Navn paa Askøen eller Fenhring, i Askø Sogn i Nord-Hordeland, hvilken omtales i Egilssaga, Kap. 37, og Gøtreksaga Kap. 4. Fra hvilken af disse Steder Gudleik var, lader sig næppe afgjøre.

Askøsund, VIII. 290. Askøsund nord paa Lingardsside, i Norge. Det er Sundet imellem det faste Land og den tæt ved Lyngøer Havn liggende Ø Askerø, efter hvilken Sundet har Navn, i Dybvaag Sogn, Nedenæs Fogderi, Nedenæs Amt. (Kraft, 3 D. S. 301. 358).

Askstad, VII. 132. En urigtig Læsemaade for Hustad. See Hustad eller Hussted i Nordmøre.

Asolfsskale, I. 228. En af Asolf opført Hytte under Øfjeldene, paa Grændsen af Rangaavalle- og Skaftefjelds-Sysler eller Sønderlandet og Østerlandet i Island.

Assatun, XI. 173. Paa dette Sted, nordenfor Daneskov, holdtes et Slag imellem den danske Konge Knud den Store og den engelske Konge Adelraads Sønner. Slaget er det bekjendte ved Assington eller Ashdon, tre Mile nordvest for Walden, i Essex i England. I Chron. Anglosax. kaldes Stedet Assandun, hvilket kommer endnu nærmere til det nordiske Navn.

Asteshølmene, Asthusholme, Østvigsholme, IX. 34. 97. Efter Sammenhængen nogle Holme eller Smaaøer østenfor Folden eller Oslofjord, i Vigen i Norge.

Astorga, X. 66. eller efter Nordboernes sædvanlige Maade, med Bortkastelse af Ordets Begyndelse, Storga. Nuvær. By Astorga i det forrige Kongerige Leon i Spanien.

Atleo, X. 145. En Ø, der havde Navn efter Atle Jarl, som blev begravet der (hvorom ogsaa Heimskringla T. 1, S. 87. Egilssaga, Kap. 43). Den laa i Landskabet Fjale i Norge. Nuvær. Atleo eller Hatleo i Vilnæs Sogn, Askevolds Præstegjeld, i Sondfjord.

Atløsund, VIII. 129. Et Sund i det gamle Fjale i Norge, nu i Sondfjord; sønden og vesten for nysnævnte Ø Atleo.

Atripiden, see Tripipen.

Audafurda, V. 152. Ingafurda IV. 59. Der fortælles, at Kong Olaf den Hellige med den engelske Konge Adelraads Sønner kom fra Normandiet til dette Sted i England, og holdt et Slag der med Knud den Store. Men Stedets Navn angives saa forskjellig: Jungufurda, Ungufurda, Ingafurda, Menjungufurda, Menningafurda og Oxnafurda, og Beretningerne om Olaf den Helliges Deeltagelse i Krigene imellem Adelraads Sønner og Knud den Store ere saa uvisse, at det næppe lader sig bestemme, hvilket Sted eller Slag der menes; kun sees, at det maa have været i Nærheden af Englands Kyst, saa man kan ikke tænke paa Oxnafurda eller nuvær. Oxford. Snarere maatte det være Ottanford i Landskabet Kent og det derved forefaldne Slag imellem Knud den Store og Adelraads Søn Edmund, som kan have givet Anledning til Beretningen her og i Heimskringla, T. 2, S. 25.

Audes Tomter paa Island, I. 223. Ved Gaarden Hvam ved Udløbet af Ørrideaa, i Dale Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 16).

Audolfssted, II. 222. En Gaard i Langedalen, i Hegranæs- eller Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 5).

Audsholt, VII. 204. En Gaard i Nærheden af Skalholt paa Sønderlandet i Island.

Augesund, see Haugesund.

Aum, see Eyesund.

Aumurd, VII. 93. En Gaard i Dal eller Dalen hin magle. Efter Registeret til Heimskringla skulde dette Sted være nuvær. Aamodt Præstegjeld i Østerdalene i Norge, hvis Annex rigtig nok hedder Store=Elvedal; men herpaa er ikke at tænke, thi der fortælles paa anførte Sted, at Kong Sigurd red paa een Dag, rigtig nok to store Dagsreiser, fra Kongehelle hen til Olaf i Dal, hvilket da ikke kan være Østerdalene, som ligge langt imod Nord. Derfor kan Gaarden Aamodt i Gjerdrums Præstegjeld i Øvre=Romerige heller ikke komme i Betragtning; men Stedet maa have været imellem Kongehelle og Sarpsborg. Efter Beliggenheden kunde Dal endog betegne det svenske nuvær. Dal eller Dalsland.

Aungulsø see Øngelsø og Angel.

Aur, Ør, IX. 29. 344. Rimeligviis nuvær. Arø, en lille Ø nordvest for Øen Jomfruland, i Sannikedals Sogn, Thelemarkens og Bamble Fogderi, i Norge. (Kraft, 3 D. S. 96=97).

Aurik, IX. 227. skal være Auvik, see dette.

Austrveg, see Østerlandene.

Auvik, IX. 227. eller efter Varianterne Aumark eller Arvik. En Bygd, som omtales ved Hakon Hakonsøns Tog igjennem Værmeland. Læsemaaden Arvik er uden Tvivl den rigtige, thi denne Bygd er nuvær. Arvika Sogn i Jösse=Herred i Värmeland i Sverrig.

Avaldsnæs, IX. 11. Varianten har Augvaldsnæs, og Stedet vilde da være det samme, som Augvaldsnæs eller Øgvaldsnæs paa Øen Karmen i Norge, (see Øgvaldsnæs).

Baardesund, Bardesund, IX. 37. 100. Efter Sammenhængen maa dette Sund have været et Sund ved Bardholmene nordenfor Øen Karmen i Rogeland i Norge. Jf. Bardholmene.

Bajern, VII. 84. Nuvær. Bayern i Tyskland.

Bakke ved Nideros, see Nideros og Nonneseter.

Balegardsside eller Balegaardsside, III. 156. IV. 41. 42. Paa sidstanførte Sted fortælles, at Kong Olaf den Hellige, efter at være undkommen igjennem Kongesundet i Upland i Sverrig, hærgede paa Gotland, drog saa over til Øsyssel eller Øsel, og seilede derfra tilbage til Finland, hvor han gik i Land, og hærgede. Han kom forbi nogle Skove til Dalbygderne Herdale, og da han vendte tilbage derfra igjennem Skovene, blev han anfaldet af Finnerne, men kom dog til sine Skibe. Om Natten opvakte Finnerne ved deres Trolddom en stærk Storm, men Kongen lod ikke desmindre sætte Seil til, krydsede udenfor Landet, kom lykkelig Balegardsside forbi, og seilede saa ud i det aabne Hav; og alt som han seilede udenfor drog Finnernes Hær frem langsmed Kysten. I Anmærkningen i Heimskr. T. 2, S. 8, hvor samme Begivenhed fortælles, bemærkes, at Balagard er Byen Belgrad i Pommern, **Belgradum, Pomeraniæ ulterioris oppidum** (see om denne Provins og By Belgard i Bagpommern Schwarz Geogr. Norder-Teutschlandes, S. 368 fgg.), og at Finland her og hos Snorre, formedelst Navnenes Lighed, er en Forverling isteden for Vindland. See ogsaa Schønings Norges Hist. 3 D. S. 403-404. Men alting viser, at dette ikke kan være saa: At Kong Olaf seiler tilbage, viser just hen til Finland; at Snorre mener dette, sees af Beretningen om Finnernes Trolddom, som ikke kan passe paa Venderne; at Balegaardsside var paa Kysten af Finland, sees endelig af, at Finnernes Hær drog langs med denne Kyst. Øfter for Balegaardside siges der ogsaa paa det ovenfor først anførte Sted, men Beretningen her taber sig aldeles i Fabel. Det samme er Tilfældet i Thorsteen Vikingsøns Saga Kap. 6, og i Halfdan Eistensøns Saga Kap. 7, hvor denne Kyst ogsaa nævnes; paa sidste Sted synes den at

ligge i Nærheden af Aldeigeborg eller Ladoga. I Sagaen om Hørd og Holmverjerne, Kap. 16, tales ogsaa om Sigurd Torfafostres Sejlads forbi Balagardsside, og at han kom til de Sunde, som kaldes Svinesund; dette sidste Sted, Udløbet af Swine i Pommern, bestyrkede Suhm (Danm. Hist. 3 D. S. 236-237) i den Mening, at Balegaardsside var ved Pommern, men Navnet Svine er for almindeligt til i denne Henseende at kunne afgjøre noget. I Njala, Kap. 120 (119), S. 183, fortælles om Thorkel Hak, hvorledes han først drog til Jæmteland, saa øster til det egentlige Sverrig; derpaa forenede han sig med en anden Mand, for at hærge i Østerleden, havde ved Balegaardsside Strid med et finsk Søuhyre (finngalkn), og sejlede saa øster til Adelsyssel paa Kysten af Estland. Dette Sted i Forbindelse med vor Saga, og den Forbindelse, hvori Balegaardsside bringes med Finnernes Troldom, viser uimodsigelig, at Finland ikke er nogen Fejltagelse for Vindland, og at det omtvistede Sted er ved den finske Bugt. Dette har ogsaa allerede Bjørner bemærket (Swearikens håvda ålder, S. 206), men han fejler vistnok i at udlede Navnet fra Bolgarien ved Wolga, fordi Nordboerne sejlede dertil. Et geografisk Haandskrift siger ogsaa, i mine Tanker meget rigtig: Balagarðr, Balagarðssíða, *pars Finnlandiæ maritima s. terra quæ inter sinum Finnicum et Bothnicum in Balticum mare maxime excurrit.* Det Sted, som Nordboerne her især besøgte, var uden Tvivl den ældgamle Søstad Borga fem Mile fra Helsingfors indenfor Pelingeskjær; vesten derfor finder man paa ældre Korter ogsaa et Balvik. Til Navnets Oplysning kan maaskee tillige tjene den Bemærkning, at Finlapperne kalde de Steder, hvor Hexene samlede sig Valpurgisnat, Balvolde, og at der fandtes flere saadanne Balvolde i Finmarken (Keilhaus Rejse i Øst- og Vest-Finmarken, S. 7); Balgaarden har rimeligviis været et lignende Sted paa Kysten af

Finland, og det er da intet Under, at her altid er noget Spøgeri paa Færde.

Bar, XI. 266. 370. En By i Apulien, hvor den hellige Nikolaus er begraven. Nuvær. Bari i Kongeriget Neapel. See om denne By og den hellige Nikolaus Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 26 med tilhørende Anm.

Bard paa Island, I. 242. II. 200. En Gaard i Landstrækningen Fljot, i Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 11.) Navnet findes der endnu i Bards Sogn.

Bardefjord eller Bardfjord, IX. 158. X. 50. En Fjord i Landskabet Halland i Danmark; den laa nordligere end Geitkjær eller nuvær. Getterø ved Varberg. Navnet gjenfindes ikke mere, og Læsemaaden, Barðafjörðr, Barðsfjörðr, er uvis; en Variant har Harðsfjörðr. Dersom man læser Varðfjörðr, saa vilde det være Fjorden ved nuvær. Vardbjerg eller Varberg.

Bardestrand paa Island, I. 213. II. 183. Nuvær. Bardestrand eller Bardestrands-Syssel paa Vesterlandet i Island.

Bardesund, see Baardesund.

Bardholmene, IX. 42. Sammenhængen viser, at det var nogle Smaaøer, der laae nordligere end Karmsund i Rogeland i Norge. Ved dem var rimeligviis Bardesund. Disse Steder kunne da ligge nordpaa i Rogeland eller sydpaa i Hordeland.

Bardsnæs, III. 107. En Gaard ved Sandvig i Mellem-Mule-Syssel paa Østerlandet i Island. (Landn. 4, 6).

Barheim, see Onerheim.

Barvig, IV. 331. Et Sted østen for den svenske Konges Rige, hvorhen Kongerne Olaf og Ønund seilede efter Slaget ved Helgeaa, følgelig i Øster-Gøtland. Det menes at være nuvær. Baresund i Gryts Sogn i Øster-Gøtland, et Indløb fra Havet saavel til Norrkøping som til

Søderkøping (Brochmanns Østgøtland, S. 363; ogsaa anført hos Tuneld, 2 D. S. 34).

Barzalonna, X. 66. eller Barzalon. Den bekjendte By Barcelona i Katalonien i Spanien.

Barøfjord, see Tharøfjord.

Basta, XI. 281. Den By paa Øen Cypern, hvor den danske Konge Erik Ejegod døde. I Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 27, kaldes denne By Borgen Bessa. Da der ikke kan menes andet end Byen Paphos, Bafos eller Baffa paa Cypern, saa maa man antage saavel Basta som Bessa for urigtige Læsemaader isteden for Baffa, hvilke let kunde fremkomme ved Forblanding af st og ff, ss og ff. (See og Suhms Danm. Hist. 5 D. S. 109. Vedel-Simonsen om Valfarter, S. 76.)

Batalder, VII. 178. Maaskee nuvær. Gaard og Ø Batalden i Kinds Sogn og Præstegjeld i Søndfjord (Kraft, 4 D. S. 873). I Heimskringla, T. 3, S. 337 anføres den samme Mand, som her, Kolbeen Thorljotsøn fra Batalder, med det Tillæg: fra Hadeland; af de bekjendte Gaarde i Hadeland fører imidlertid ingen dette Navn.

Bedjesund, IX. 346. Læsemaaden er uvis; en Variant angiver Bædesund; naar man med Falsen (Norges Hist. 3 D. S. 472) antager det for et Sund ved Bævøen i Mosse Sogn ved Kristianiafjord i Norge (anført hos Kraft, 1 D. S. 113), saa vilde den rette Læsemaade være: Befiasund. See Sigvaldestene.

Befia, Befje, VIII. 227. IX. 72. 261. En Aa eller Elv i Ranrige, i Vigen i Norge. Den kaldes Hæfiaa, VII. 248. Ved denne faldt Gregorius Dagsøn (jf. Heimskr. T. 3, S. 397-398). Nuvær. Båfverå, ved Båfve og Uddevalla, i Bahusleen i Sverrig.

Beitstad, III. 97. Rimeligviis nuvær. Bedstad i Bedstadens Præstegjeld, Inderøens Fogderi, i Throndhjem i Norge. Stedet havde Navn af Beiter, der med sit Skib Ellide sejlede ind over Beitsø eller nuvær. Bedstadfjord, og drog

Bergenhuus. Nordenfor Vaagen laa Nordnæs (see dette), og naar man kom fra Sønden ind til Byen, kom man forbi Hvarfsnæs (see Hvarfsnæs). Følgende Kirker og Klostere nævnes: Kristkirke, en Steenkirke, som Olaf Kyrre lod opføre fra Grunden af, men som i hans Tid ikke blev fuldført; derimod lod han den gamle Kristkirke, som var af Træ, fuldføre, VII. 359. Denne gamle Kristkirke laa paa Holmen, og Kong Sigurd Haraldsøn var der begravet, VII. 225. Den hellige Sunniva blev ført til Bergen, og hendes Relikvier forvaredes i et stort Skrin over Høialteret i Kristkirken, I. 208. I denne Kirke blev Magnus Erlingsøn kronet og begravet, VIII. 163. Hakon Hakonsøn blev ligeledes kronet der af Kardinal Vilhelm, og begravet der, X. 11-12. 114. Desuden bleve her begravede: Harald Gille, VII. 179. X. 389. Magnus Erlingsøn, VIII. 163. X. 392. Kong Sverre, Hakon Sverresøn, Guttorm Sigurdsøn, Baard Guttormsøn, Hakon Jarl og Knud Jarl, Hakon Hakonsøn, VIII. 305. IX. 4. 53. 63. 116. X. 84. 114. Kirken og Kristkirkegaard nævnes desuden VII. 157. VIII. 85. 130. 131. IX. 7. Den laa yderst paa Kommunen eller Holmen, og blev af Kong Eisten gjort til Domkirke; den lille Kristkirke menes at have staaet paa dens nordre Side, og blev formodentlig bygget af Kong Eisten, da den forrige blev Domkirke; begge ere nedbrudte. I Kongsgaarden lod Kong Eisten opføre Apostlernes Kirke, og han lod sammesteds bygge den store Hal eller Sal i Bergen, som var det prægtigste Træhuus, der har været bygget i Norge; denne var ved en Gang adskilt fra Apostlernes Kirke, VII. 86. 104. Kirken nævnes ogsaa VIII. 132. Kong Hakon Hakonsøn lod denne Kirke bygge af Steen, og Kardinal Vilhelm indviede den, og gav den evig Aflad, X. 10. 116. Den laa da, ligesom Kongsgaarden selv, paa Kommunen, afbrændte formodentlig med Kongsgaarden,

og blev igjen opbygget af Kong Hakon Hakonsøn; paa Hvælvingerne af den var en Hal, som brugtes til Forsamlingssal; den er ikke mere til. Harald Gille lovede at lade bygge en Olafskirke, VII. 157. og derefter nævnes deels Olafskirke, deels Olafskirke paa Bakke eller paa Bakken, VIII. 86. 90. 132. 183. 240. Hakon Hakonsøn lod bygge Olafskirken tilligemed Klosteret, X. 116. Denne sidste, St. Olafs eller Graabrødre Kirke, er endnu Domkirke; Klosteret forvandledes derimod ved Reformationen til Bispegaard. Korskirken, VIII. 86. 247. er endnu til. Katrinekirken ved Sandbro og et Hospital blev bygget af Hakon Hakonsøn, X. 116. Nikolai Kirke, VII. 247. VIII. 86. 132. 239. 247. IX. 23. skal en Tidlang have været Sognekirke, men er nedbrudt; Almindingen, hvor den laa, kaldtes en Tidlang Nikolai Alminding, senere Kjøbmandstuens Alminding. Vor Frue Kirke eller Mariekirke, VIII. 130. 131. 202. Den afbrændte med flere Kirker, VIII. 248, men maa atter være opbygget, da den siden omtales, og Jon Kuflung blev der begravet, VIII. 183. 184. IX. 23. Den er endnu til. Peterskirke, VIII. 130. er ikke mere til, men stod paa Øvregaden imellem Nikolaikirke og Mariekirke. Laurentii Kirke, IX. 83. Allehelgenskirke omtales VIII. 86. og senere fortælles, at Kong Hakon Hakonsøn lod bygge Allehelgenskirke i Vagsbotn eller ved den inderste Deel af Vaagen, X. 116; den er ikke mere til. Der nævnes ogsaa en Steenkirke, VIII. 86. 171. 247. der menes at være det samme som St. Kolumbi Kirke, der stod imellem Nikolai Kirke og Mariekirke. Jonskirke eller St. Hans Kirke med Engen deromkring, som kaldtes Jons Vold eller St. Hans Vold, VII. 156. VIII. 85. 132. 239. 241. 242. IX. 206. stod paa Stranden, men er afbrændt i een af Byens Ildebrande; Stedet kaldes nu Engen. Paa Nordnæs lod Kong Eisten bygge Mikkels- eller Mi-

kaelskirke, og stiftede sammesteds et Munkekloster, et prægtigt Steenmunster, VII. 85. Kirken er ikke mere til. Klosteret forekommer siden under Navnet Munkeliv Kloster, VIII. 238. IX. 271. 286. Det er ikke mere til, men Navnet bevaredes i Gaden Munkelif. Udenfor Byen laa Munkeklosteret Nonneseter (see denne Artikkel), hvilket siden i Reformationstiden tilhørte den bekjendte Leensmand Vincenz Lunge, og fra den Tid af fik Navnet Lunggaarden. Desuden nævnes adskillige andre Bygninger og Steder: fornemmelig Kongsgaarden, med adskillige Haller: den store Hal, der ogsaa kaldes Træhallen, Julehallen, Sommerhallen, Steenhallen. Den blev af Kong Hakon Hakonsøn omgivet med en Steenmuur, og der vare Kasteller over Portene, VII. 104. VIII. 130. 132. 172. 247. IX. 108. 201. X. 80. 116. Ogsaa nævnes den store Hirdstue og Sunnivastuen, VIII. 114. og Søhallen, X. 16. Kongsgaarden, saavelsom Bispegaarden, VIII. 132. der begge laa paa Kommunen, ere senere nedrevne. Miklegaarden, VIII. 130. eller Maglegaarden, IX. 84. Aura-Povels Gaard, IX. 282. Gaarden Strømmen, midt i Byen, i hvilken den store Ildebrand under Hakon Hakonsøn begyndte, X. 22. Sandbro, VII. 224. VIII. 130. 247. X. 116. Koperen, VIII. 132. IX. 22. 23. som menes at være det Sted, der siden kaldtes Nikolai Alminding, hvor der laa en Gaard, kaldet Kappen. Smedeboderne, VII. 224. Svarteboderne nævnes i Fornmannas. IX. 427 i Varianterne. Landingstedet Haarkarlestrand, IX. 286. der, hvor siden Hovedgaden Stranden var eller den saakaldte Strandside. Taleholmen eller Toleholmen, VIII. 242. IX. 282. Samt Bryggerne: Kongebryggen paa Holmen, fra hvilken Kong Magnus den Blinde lod slaae en Kjæde tværs over Vaagen til Munkebrygge paa Nordnæs, VII. 156. hvilken sidste ogsaa er omtalt VIII. 83. 183. Biskopsbryggen, IX. 7. Faske-

brygge, VIII. 247. Jonsbrygge eller St. Hans Brygge, VIII. 85. 132. IX. 24. 84.

Kong Sverre lod anlægge en Fæstning i Bergen paa Bjerget op fra Bispegaarden; den forekommer derefter ofte under Navnet Borgen, senere Sverresborg. Den blev afbrændt af Baglerne, og nedbrudt Steen for Steen, men siden opbygget paa ny; Hakon Hakonsøn fuldendte dens Fornyelse, og satte en Steenmuur omkring den. VIII. 197. 240. 250. 269. IX. 7. 31. 35=36. 93=95. X. 117. Den har i lang Tid været ødelagt, men laa paa det saakaldte Sverresbjerg.

Byen omtales i øvrigt ved mange Lejligheder, og her holdtes adskillige Møder og Slag; paa Holmen holdtes et Møde, og siden et Slag imellem Brødrene Inge og Sigurd Haraldsønner, VII. 222. 224. Paa Bakkerne holdt Hakon Hakonsøn et almindeligt Thing, X. 90. Ved Nordnæs holdtes et Slag imellem Kong Sverre og Magnus Erlingsøn, VIII. 94. Imellem Sverre og Baglerne holdtes her idelige Skjærmydsler. Baglerne stak Ild paa Byen, hvorved en stor Deel af den, Mariekirken og fem andre Kirker brændte, VIII. 247 248. Ogsaa under Kong Hakon Hakonsøn afbrændte Mariekirken og hele Byen indenfor Sandbro, X. 22=23.

Berudal, IX. 193. eller efter en anden Læsemaade: Herud. Der fortælles, at Ribbungerne, der agtede sig til Throndhjem, trængte frem til Sognedal (i Guuldalen i Norge) til den Gaard, som Ivar i Berudal ejede. Deraf kan ej skjønnes med Vished, om denne Dal selv laa ved Sognedalen. Sønden for Sognedalen ligger Budalen, og mod Østen falder en Elv, Buruelven, i Guulelven. Maaskee Stedet har været en Gaard ved denne Elv.

Birkestrand paa Frejda, I. 35. En Kongsgaard i Søndmør eller Nordmør. Nuværende Gaard Bjerkestrand paa Øen Fredø, i Fredø Sogn, Kristiansunds Præstegjeld,

D 2

i Landskabet Nordmør i Norge. (Kraft, 5 D. S. 261). Læsemaaden á Sunnmæri er altsaa urigtig.

Biskophavn, VII. 282. En Havn udenfor Bergen i Norge.

Biskopssteen, X. 335. Her holdtes Slaget imellem Hakon Adelsteensfostre og Gunhildessønner, ved Gaarden Fitje paa Øen Stord. See Fitje.

Bjanaborg, X. 27. Andre Læsemaader ere: Bjarnaborg, Kjarnaborg. Den sidste, som den ene rigtige, skulde maaskee have været optaget i Texten. Stedet er nemlig de to Smaaøer Kairnburg more og Kairnburg beg, som ligge nordvest for Øen Mull i Sydersøerne ved Skotland. De anføres i Martin Description of the Western Islands of Scotland, S. 252; og Johnstone i Hacos expedit. against Scotland, i Anm. til S. 8, antager ligeledes dette Sted for Carnborg ved Mull.

Bjarkarø, X. 109. En Ø i Sydersøerne ved Skotland. Den kaldes her snart Bjarkarø, snart Kjarbarø. Den sidste Form er den rigtige. Det er Øen Kerwaray eller Kiararay, hvor Kong Alexander af Skotland døde. (Chronicon regum Manniæ i Langebek Script. T. 3, S. 233, og Johnstone Hacos expedit. against Scotland, Anm. til S. 10).

Bjarkrøsund, X. 27. Der maa læses Kjarbarøsund eller Kjarbarsund, som Varianterne angive; det er Sundet ved nysnævnte Ø Bjarkarø, hvis rette Navn er Kjarbarø.

Bjarkø, IV. 213. 232. 254. 255. 278. 297. V. 115. VII. 8. 9. 94. 95. 110. 192. VIII. 126. X. 111. En Ø i Helgeland i Norge, hvor adskillige anseelige Mænd have boet, især: Thorer Hund, Jon og hans Søn Vidkun Jonsøn, og Vidkun Erlingsøn. Det er nuvær. Bjarkø eller Birkø i Senjens Fogderi. (Falsens Norge, S. 88. Schøning De nordiske Landes Geografi i Registeret). Derimod synes den IX. 316. nævnte Bjarkø at have ligget sydligere i Helgeland.

Bjarmeland, med Indbyggerne Bjarmer, I. 7. 57. IV. 270. 272. 273. 301. V. 250. 252. VII. 3. IX. 195. 196. 213. X. 116. 160. 161. 163. En betydelig Landstrækning højt imod Norden, som ofte blev besøgt af Nordboerne, især de Norske, formedelst Handelen med Pelsværk; der var et Kjøbsted eller en Handelsplads, som det synes i Nærheden af Floden Vina, d. e. Dvina, IV. 272. Angivelsen af denne Flod, og alle nordiske Beretninger om Sejladsen til Bjarmeland, nemlig nord forbi Helgeland og Finmarkens Kyster imod Østen, sætte dets Beliggenhed udenfor al Tvivl. Det var Landet østenfor Gandvig eller det hvide Hav, norden for Holmgaard; mod Østen er Grændsen ubestemt. Det var ogsaa senere, maaskee allerede i det ellefte Aarhundrede, skatskyldigt under Garderige. Det er historisk, at det 1270 var underlagt Novgorod. Sejladsen hertil fra Norge ophørte omtrent 1220. (See Werlauff Symbol. ad geogr. medii ævi, S. 12 og Anm. S. 34. Neikter Observ. hist. geogr. partic. S. 10. Beviisstederne for Retningen af de Norskes Sejlads til Bjarmeland ere samlede hos Samme de veteri Finmarkia, S. 12).

Bjergherred eller Bjergheimsherred, IX. 72. Efter Forbindelsen, hvori dette forekommer, maa det have været en Landstrækning ved Kysten af Vigen i det sydlige Norge; og det gamle Navn maa have været Bjergheim. Det er altsaa nuvær. Bærum Thinglag, eller Sognene Tanum og Haslum, i Asker Præstegjeld, Aggers og Follougs Fogderi, hvis gamle Navn, efter Kraft 1 D. S. 253, var Bergheim, Bergum, Bergem.

Bjørnshavn, I. 222. En Gaard ved Bredefjord i Island, hvor Bjørn Østmand boede. Den laa i Snefjeldsnæs-Syssel paa Vesterlandet. (Landn. 2, 11).

Bjørnø, V. 17. Nuvær. Bjørnø, en Ø under Gaarden Gamlem i Borgunds Sogn og Præstegjeld, i Søndmør i

Norge (Strøms Søndmør, 2 D. S. 65. Kraft, 5 D. S. 125).

Blaaland eller Morland, VI. 114. 115. VII. 132. X. 87. I den anden Verdensdeel, som hedder Afrika, siger et geografisk Brudstykke, som findes i en Afskrift af Bjørn paa Skardsaa, er Serkland og tre Blaalande. Paa andre Steder, som i Hakon Hakonsøns Saga Kap. 313. i Verset, sammenstilles Serkland og Blaaland. I Heimskringla, Ynglingesaga Kap. 1, siger Snorre, at det store Sverrig efter nogle i Størrelse kan lignes med Serkland, efter andre med Morland, og at den sydlige Deel af Morland formedelst Solheden er ubeboelig. Her betegner Serkland Saracenernes Land i Nordafrika, og Morland, nærmest efter Ordet, Maurernes Land. Nogen tydelig Forestilling om dette Morland kunde Nordboerne ikke have; kun sees, at de lagde det noget sydligere end Serkland, og at der selv til Norden var kommen nogen Forestilling om Afrikas store Ørkener. I de fabelagtige Sagaer, f. Ex. Sørle den Stærkes Saga, Kap. 6. 7. 10, bruges disse Navne uden noget tydeligt Begreb om deres Betydning; her adskilles derfor ogsaa Blaaland og Morland, der ellers betegne det samme. I Ordet Blaaland udtrykkes nærmest de Sortes Land, efter den gamle Betydning af Ordet blaa, d. e. sort.

Blaamænd, VI. 317. VII. 72. 104. Indbyggerne i nysnævnte Blaaland, eller i Almindelighed Saracener, Maurer, nærmest i Afrika. At man ikke gjorde nogen nøje Forskjel imellem Serkland og Blaaland, sees ogsaa her, VII. 104, hvor der tales om, at Sigurd Jorsalefarer slagtede Blaamænd i Serkland.

Blaasærk, II. 191. Paa sin Opdagelsesreise til Grønland seilede Erik den Røde ud fra Snefjeldsnæs paa Island; han fandt Grønland, og kom til det Sted, som han kaldte Midjokul, det hedder nu Blaasærk; og derfra seilede han langsmed Kysten imod Syden. Denne Midjø-

kel, den midterste Jøkel eller Jisfjeld, hvis Navn forudsætter flere bekjendte, maa altsaa have været paa den østlige Side af Grønland, maaskee ved det Sted, som nu kaldes Kap Løvenørn eller Kolberger Heide.

Blakkestad, IX. 13. 19. 72. 81. 167. 261. see Gudolf fra Blakkestad i Personsregisteret. Enten, som der menes, nuvær. Gaard Blakkestad i Asker Præstegjeld, i Aggers Herred, Aggerhuus Amt, i Norge; eller en anden Gaard af samme Navn i det sydlige Norge; saadanne findes i Hølands Præstegjeld i Nedre-Romerige, og i Thuns Sogn i Smaalenenes Amt. (Kraft, 1 D. S. 336).

Blakmænd, V. 255. Talen er om, at en stor Hær af Tyrker og Blakmænd vilde anfalde Garderige eller Rusland. Ligesom der ved Tyrker her forstaaes det bekjendte Folk af dette Navn, saaledes forstaaes ved Blakmænd Valakker eller Indbyggerne i Bløkumannaland, og det nordiske Navn er fremkommet ved en hurtig Udtale af Valakker. Jf. Bløkumannaland.

Blanda, II. 6. 82. 222. En Flod paa Nordlandet i Island, som udspringer paa Hofsjøkul, løber paa Grændsen af Hunavatns- og Skagefjords-Sysler, og falder ud med Mundingen Blønduos i Hunavatns-Syssel. (Landn. 3, 5).

Bleking, X. 72. XI. 323. 343. Nuvær. Landskab Bleking. Det er især blevet bekjendt ved den berømte af Harald Hildetand indhugne Klippeindskrift, som omtales hos Saxe, S. 3. 138, og endnu findes ved Runemo. Navnet Bleking udledes af det gamle Ord Blek, det stille Vand, som findes imellem dette Landskabs mange Skjær og Øer (Geijer i Svea for 1831, 13 H. S. 240). I de ældste Tider hørte dette Landskab til Sverrig (Ottars Reise, Rafts Saml. Afhandl. 1 D. S. 322), hvilket ogsaa sees af at det ved Anførelsen af de danske Lande, ved Delingen efter Regner Lodbrogs Død, udelades efter Skaane og Halland, I. 104. Senere hørte det til Danmark, XI. 323. 343. nu, som bekjendt, til Sverrig.

Blindheim: Blindheimsslægten, IX. 274. Det var den fornemste Leensmandsslægt paa Søndmør. Den kaldtes saa efter sit Sæde, Gaarden Blindheim, nu Blindem, paa den vestlige Side af Øen Vigren eller Vigerø, i Vigerøens Sogn, Harams Præstegjeld, i Søndmør i Norge. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 44. Kraft, 5 D. S. 130). Dette Sted maa ikke forvexles med det i Egilssaga, Kap. 67. S. 477. nævnte Blindheim, hvilket er en Læsefejl for Almheim, nuvær. Gaard Alme paa Almestrand paa Øen Hareid.

Blökumannaland, V. 126. eller Blakmændenes Land, nu Valakiet. At det er dette Land sees ydermere af Beretningen om Slaget, som forefaldt her paa de Petzinske Sletter. See Blakmænd og Petzina Slette.

Blöndudal, III. 127. En Dal ved Floden Blanda i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 3).

Bokn, III. 39. 48. V. 10. 12. 16. I et snævert Sund indenfor denne Ø stod et Slag imellem Olaf den Hellige og Erling Skjalgsøn, i hvilket den sidste blev fældet, ikke langt fra det Sted, hvor siden Tryggve Olafsøn blev fældet af Svend Alfivasøn. Det er Sundet imellem nuvær. Store og Lille Bokkenø eller Bukkenø, i Bukkens Sogn, Skudesnæs Præstegjeld i Rogeland i Norge. (Falsens Norge S. 15).

Bolgareland, XI. 370. eller Bulgarien, VII. 84. og Folket Bolgarer, V. 83. VI. 105. Det bekjendte Landskab Bulgarien med Folket Bulgarer i det europæiske Tyrki. Det henhørte efter de nordiske Beretninger under det græske Rige (see ogsaa Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S 10), nemlig fra 971 til 1186. Derfor kaldes ogsaa Harald Haardraade, som krigede i Grækenland, Bolgarernes Hærger. Dette Landskab maa ikke forvexles med Vulgaria, som hørte til Garderige.

Bordøre, III. 128. En Øre i Rutefjord paa Grændsen af Strande-Syssel paa Vesterlandet og Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island. Efter Landn. 2, 33. maa Bordøre have hørt til nuvær. Strandesyssel.

Borg, II. 22. 228. III. 6. Et af de i Oldtiden mest omtalte Steder paa Island; en Gaard, som blev anlagt af Skallegrim, og siden beboedes af hans Slægt, de saakaldte Myremænd. Den ligger i Sognet Borgething, hvor Kirken endnu staaer paa Borg, i Myresyssel paa Vesterlandet. Kirken, der var den ældste i Sysselet, blev først bygget af Thorsteen Egilsøn, II. 228. Paa Kirkegaarden findes Gravstenen over Kjartan Olafsøn, een af de vigtigste Runestene paa Island; den er afbildet i Eggert Olafsons Reise i Island. (See om Gaarden Borg især Egilssaga, Kap. 28 fgg).

Borg see Sarpsborg.

Borgaa, IX. 342. En Aa i Nærheden af Kjøbstaden Borg eller Sarpsborg i Norge. Rimeligviis i den fordum saakaldte Aabygde Skibsrede, i Borge Præstegjeld østen for Frederiksstad.

Borgarbæk eller Borgebæk paa Island, I. 222. Ved den, blev Bjørn Østmand begravet. Den var ved Borgarholt i Bjørnshavn ved Bredefjord, i nuvær. Snefjeldsnæs-Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 11).

Borgefjord, I. 213. 227. II. 22. 153. 182. 191. 213. 227. IX. 290. X. 18. 84. 86. 279. Borgfjordinger, X. 86. En Fjord paa den vestlige Side af Island, imellem Borgefjords-Syssel og Myre-Syssel. Den fik Navn af Gaarden Borg. Indbyggerne i Borgefjords-Syssel kaldes efter den Borgfjordinger.

Borgeskard, IX. 25. 85. Fra Bergen drog man op over Borgeskard ned i Ostrefjord eller nuvær. Østerfjord; efter Falsen (Norges Hist. 3 D. S. 248) nuværende Borgerskaret ovenfor Isdalen strax sønden for Kjøbstaden Bergen i Norge.

Nogle forefaldt ved denne Ø det afgjørende Slag imellem den danske Konge Harald Blaatand og hans Søn Svend, XI. 58. Den skal først være bleven besat af Vesete fra Helgeland i Norge (Thorsteen Vikingsøns Saga, Kap. 1); vissere er det, at den i den ældste Tid havde sin egen Konge, hvilket anføres i Ottars Rejse. Paa Harald Blaatands Tid herskede her en Vesete og hans Slægt, I. 139. XI. 71. Øen kaldes undertiden ogsaa blot Holm, d. e. Øen; det sædvanlige Navn Bornholm er sammentrukket af Borgundeholm, i Oldsproget Borgundarhólmr, hvilket af Nogle forklares ved Burgundernes Holm, i det man antog, at en Afdeling af Burgunder gik over fra Tyskland og nedsatte sig paa Øen. Historisk Efterretning derom mangler, og Navnets rette Form maatte da være Borgundahólmr, ikke Borgundarhólmr. Den sidste Form indslutter Ejeformen af Borgund, hvilket har ledet nogle til at udlede Øens Navn af Kvindenavnet Borgund (Torfæi Series, S. 76), hvorimod Andre med større Rimelighed udlede det af en Borg (Suhms Danm. Hist. 1 D. S. 54), saa at Navnets Oprindelse er fremkommen paa samme Maade som Borgund i Norge, af Borg og Endelsen und.

Born, IX. 315. En Gaard i Norge, hvor en Mand Thorer boede. Navnet er uvist; Varianterne have ogsaa Borre. Den synes at have ligget i Møre eller Throndhjem.

Borre, IV. 219. eller Bore, et Sted paa Lesje i Gudbrandsdalen i Norge. Men der findes nu intet Sted eller nogen Gaard af dette Navn paa Lesje eller Lessø i Gudbrandsdalen. Efter Schøning kan det gamle Navn Borar være fejlskrevet for bæar (hvilket ogsaa findes i Varianterne til dette Sted), og det kunde da være nuvær. Nørstebo, eller, som Kraft anfører, Bøgaarden i nysnævnte Lessø Sogn. (Kraft, 2 D. S. 154. 161). Jf. Artiklen Stavebrekke.

Bot, IX. 278. X. 96. 99. 100. 101. 108. 109. En af Sydersøerne ved Skotland, paa hvilken der var et Kastel. Nuvær. Ø Bute.

Brabant, IX. 163. Det bekjendte Landskab Brabant i Nederlandene.

Bramnæs, XI. 347. Toget til Bramnæs er det samme, som Saxe fortæller S. 341=342, hvor Brammesii, efter Navnet i Knytlinga, maa rettes til Bramnesii eller Indbyggerne paa Bramnæs. Hvilken Egn der menes oplyses tilfulde af Saxe, da han nævner den eneste derværende By, urbs antiqva, nuvær. Oldenborg i Vagrien i Holsteen, eller med sit vendiske Navn, Stargard. Denne By skal ogsaa have hedt Brandhusen, den store By (Dankwerth Landesbeschreib. von Schlesw. u. Holst. S. 211), og af dette mener man sædvanlig at Bramnes skulde være dannet (Suhms Danm. Hist. 7 D. S. 365); men Læsemaaden maa da være feilagtig.

Brandaby, IX. 247. eller Brandebo. En Bygd i Hadeland i Norge. Nuvær. Brandbo eller, som det ogsaa kaldes, Næs Sogn, i Grans Præstegield.

Brandfurda, XI. 173. Et Sted i England, hvor der holdtes et stort Slag imellem Knud den Store og Adelraads Sønner. Det er det samme, som i Chron. Anglosax. ved Aaret 1016 kaldes Slaget æt Brentforda, ved Brentford i Midlesex ved Themsen.

Brandsbæk see Thangbrandsbæk.

Bratsaas, VII. 161. En Bjergaas ved Kjøbstaden Kongehelle, i Bahusleen i Sverrig, forhen hørende til Norge.

Brattahlid eller Brattelid, II. 191. 218. IV. 161. Den Gaard, paa hvilken Grønlands Opdager Erik den Røde boede, og efter ham hans Søn, Leif den Lykkelige, i Eriksfjord paa den saakaldte Østerbygd i Grønland. Jf. Eriksfjord.

Bratteberg, VII. 225. Gregorius Dagsøns Gaard i Landstrækningen Høfund. Nuvær. Gaard Bratsberg, i Gjer=

pens Præstegjeld, Thelemarkens og Bamble Fogderi, Bratsberg Amt, i Norge. (Kraft, 3 D. S. 79).

Brattelid, see Brattahlid.

Bratteøre, VIII. 59. 105. 122. 256. 257. Nuvær. Bratøren ved Udløbet af Nidelven, ved Kjøbstaden Nideros eller Throndhjem i Norge.

Brede eller Breden, Breiden, IV. 221. X. 117. Her holdtes et Slag imellem Kong Olaf den Hellige og Dale-Gudbrands Søn. Nuvær. Bredenbygd paa begge Sider af Elven Lougen, i Nordre-Kvam, i Kvams Sogn, Froens Præstegjeld, i Gudbrandsdalen i Norge. I denne Bygd ligger Gaarden Sandbo, bestaaende af Gamle Sandbo paa den vestlige Side af Elven og Ny Sandbo paa den østlige Side af samme. Imellem Gamle Sandbo og Gaarden Mælum findes adskillige Gravhøje, og østen for Lougen norden for Ny Sandbo en stor Høj. Dette antager man for Stedet, hvor hiint Slag har staaet. (Kraft, 2 D. S. 132. 162).

Bredefjord, I. 213. 222. 223. II. 20. 183. 190. 191. IV. 162. XI. 137. En stor Fjord paa den vestlige Side af Island imellem Snefjeldsnæs og Bardestrand, og efter hvilken Bredefjordsdale eller Dale-Syssel har Navn. Fjorden selv fik sit Navn af Thorolf Mosterskjæg. (Landn. 2, 12. Eyrbyggjasaga, Kap. 4).

Bredefjord, X. 94. En stor Fjord paa den østlige Side af Skotland. Johnstone (i Hacos expedition against Scotland, S. 40 med tilhørende Anm.) antager den for nuvær. the Firth of Forth. Dette beroer imidlertid paa om det Beruvik, som omtales i Forbindelse med denne Fjord i Ørkenøernes Saga, er nuvær. Berwick sydpaa i Skotland. Man red fra dette Beruvik ned til Thorsaa (Ørkenøernes Saga, S. 348), og det maa da have været paa Katanæs i den nordlige Deel af Skotland, maaskee ved nuvær. Berrydale Ness. Bredefjorden vilde da være den meget store Fjord, som gaaer ind strax sønden for

Katanæs. Paa et andet Sted i Orkenøernes Saga, S. 218, siges fremdeles, at man sejlede op ad denne Fjord til Ekkjalsbakke; og dette viser tydelig, at Bredefjorden virkelig er den store brede Fjord, som gaaer ind i Skotland østen for Katanæs. (See ogsaa Orkenøernes Saga S. 256. 342). Jf. Ekkjal.

Bredefjordsdale, I. 223. 240. Nuvær. Dale-Syssel paa Vesterlandet i Island, ogsaa i den ældre Tid kaldt Dalelandene, og især bekjendt af Aude den Grundrige og hendes Slægt Bredfjordingerne. (Landn. 2, 16. Islendingebog, Kap. 2).

Bredebolstad eller Breidebolstad, IX. 175. En Gaard i Landstrækningen Fljotshlid, i Rangaavalle-Syssel paa Sønderlandet i Island. (Landn. 5, 4. Egilssaga, Kap. 23).

Bredebolstad eller Breidebolstad, II. 170. En Gaard i Landstrækningen Fellshverfe (eller paa Sida) i Skaftefjelds-Syssel paa Østerlandet i Island. (Landn. 4, 9. og Islendingebog, Kap. 11).

Bredebolstad eller Breidebolstad, II. 190. En Gaard paa Skogarstrand østligst i Snefjeldsnæs-Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 13-14). En anden Gaard af samme Navn ligger i Strande-Syssel.

Bredøsund, X. 94. Et Sund ved Hjaltland eller nuvær. Shetlandsøer nordenfor Skotland. Sundet har uden Tvivl Navn af en Ø Bredø eller Bridø, formodentlig nuvær. Bressay; og det er da Sundet imellem denne Ø og det faste Land af Shetland eller Mainland.

Breidebolstad, see Bredebolstad.

Breiden, see Brede.

Brekka, III. 80. 82. En Gaard i Svarfadedalen i Øfjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Bremen, Bremeborg, i Saxland, I. 99. 121. 136. XI. 267. 315. 363. 374. Den bekjendte By Bremen i Tyskland; med Hensyn til Norden især vigtig formedelst det derværende Erkebispesæde.

Bridsteen, VIII. 190. Et Sted hvor Varbelgerne bleve slagne af Tønsbergerne. Det kaldes ogsaa Brimsteen, (Brimsteinn, Fornmannas. IX. 13). Det har efter Sammenhængen været en Holm eller et Skjær østenfor Folden eller Oslofjord i Norge; maaskee de Skjær, der paa Korterne kaldes Tristeen, ved Øen Agerøen, een af Hvaløerne, under Mosse, Thunø og Onsø Fogderi, Smaalenenes Amt, i Norge. (Kraft, 1 D. S. 136. 2 D. S. 561); maaskee ogsaa en Klippe Brimsteen nærmere ved Tønsberg. Dette Sted kaldes ogsaa i Peder Klausens Oversættelse af Inge Baardsøns Saga, her IX. 117, Brimsted, hvilket da, i Følge det Nysanførte maa være en urigtig Læsemaade.

Brimanger, X. 267. Nuvær. Bremangerlandet, en Ø i Nordfjord i Norge.

Brimsted, see Bridsteen.

Britannien, XI. 271. Det gamle bekjendte Navn paa England, som tilligemed Udledelsen af Brutus ligefrem er optaget af sydlige Skrifter.

Brunastad, VII. 203. Der nævnes Lodin fra Brunastad. Paa det tilsvarende Sted i Heimskr., T. 3, S. 345, kaldes derimod denne Mand Lodin fra Linestad. Den sidste Læsemaade har man anseet for den rigtige, og Stedet kunde da, som Kraft (2 D. S. 709) anfører, være nuvær. Gaard Linnestad i Ramnæs Sogn og Præstegjeld, Jarlsbergs Fogderi, i Norge.

Brunestad, VI. 25. 29. En Gaard i Landstrækningen Fljote, i Skagefjords-Sysel paa Nordlandet i Island.

Brunsvig, V. 122. VI. 49. 58. 60. IX. 119. X. 87. XI. 315. 316. 333. 334. Det bekjendte Hertugdømme Brunsvig i Nordtydskland eller de Gamles Saxland; ogsaa Byen Brunsvig, naar det nævnes som Hertugens Sæde.

Brynjarshøi, III. 107. En Høi, hvori Brynjar og hans Stalbrødre vare begravede; i Jokulsdalen i Nordre-Mule-Sysel paa Østerlandet i Island.

Buetorp XI. 328. Nuvær. Borup, et Par Miil sydvest for Ramsø, i Sjælland i Danmark. Navnets Overgang sees af Buetorp, Boetorp, Boerup, d. e. Boes Torp (den Roskildske Jordebog hos Langebek, T. 7, S. 71).

Bulgarien, see Bolgareland.

Bure Kirke, XI. 139. 140. En Kirke, som Thingnannelid i Slesvig i England søgte; det var deres Sognekirke. Om Beliggenheden see Slesvig.

Burgos, X. 66. eller Byrg. Byen Burgos i Gammel-Kastilien i Spanien.

Bustaborg, see Bursteborg.

Bursteborg, Bustaborg, III. 31. XI. 348. Om denne Bys Beliggenhed og Navnets Forklaring har man haft adskillige Meninger; nogle antage den for Boitzenborg, andre forklare Navnet som en Fordrejelse af Burislafsborg. Men i Fortællingen om de Danskes Toge til Venden finder man altid isteden for Islændernes Burstaborg hos Saxe Stetinum, saa der kan ingen Tvivl være om at det er denne By Stetin, en af de ældste og mægtigste Stæder i Pommern. I Vita Ottonis episc. Bamberg. beskrives den som en By, der med tredobbelte Volde var bygget op ad en Klippe, og derved fik Udseende af et spidst tilgaaende Tag; og just dette udtrykkes ved det oldnordiske Navn, som kommer af burst eller bust, Spidsen af et Huus.

Bynæs, I. 189. X. 276. En Gaard i Gauldalen, hvor den i Hakon Jarls Historie bekjendte Orm Lyrgja boede. Nuvær. Gaard Bonæs i den østlige Deel af Størens Sogn, Størens Præstegjeld, i Guuldalen i Throndhjem i Norge. Ved Gaarden findes endnu en Bautasteen. Orm Lyrgja formodes at have sit Tilnavn af nuvær. to Gaarde, Løre, i samme Præstegjeld i Horrig Sogn. (Kraft, 5 D. S. 516. 518). Efter andre er dette Sted Bynæs i Strinden, see Næs i Throndhjem.

Byrda, I. 86. II. 156. VII. 194. Der omtales Udrustning fra Helgeland og Nummedalen og af alle Øelandene fra Byrda til Forbjerget Stat; ligeledes, at man seilede ud af Throndhjemsfiord, nordenfor Byrda og derpaa op til Helgeland; samt at man seilede nordfra forbi Byrda til Valsnæs. Byrda maa da have ligget i Nummedalsfylke i Norge nordenfor Throndhjemsfiord. Formodentlig er det nuvær. Bjørø med Bjørøvær, en Samling af Smaaøer paa den sydlige Side af Folden henimod den sydlige Grændse af Nummedals Fogderi. Det kan dog ogsaa være Borø, som ligger noget sydligere i nuvær. Fosens Fogderi. Jf. Valsnæs. See ogsaa om dette ubekjendte Sted Schønings Norges Hist. 3 D. S. 126.

Bæ, i Rogeland, IX. 42. Nuvær. Gaard Bø, en betydelig Gaard paa Øen Karmen, noget nordenfor Augvaldsnæs Præstegaard, med adskillige Oldtidsminder, i Torvestad Sogn og Præstegjeld i Rogeland i Norge. (Kraft, 4 D. S. 213. 230).

Bæ, eller Bø, IX. 220. 238. 302. 323. 328. see Isak fra Bæ i Navneregisteret. Dette Sted maa rimeligviis søges i Landskabet Sogn i Norge, da den anførte Isak der var Sysselmand. Man finder her flere Gaarde med dette almindelige Navn: især Bø og Kirkebø, i Bø Sogn, Ladvigs Præstegjeld.

Bæ, IX. 290. En Gaard i Landstrækningen Bæarsveit i Borgefiords-Syssel paa Sønderlandet i Island.

Bæ eller Bø, III. 95. En Gaard i Landstrækningen Lon imellem Jøkulsaa i Lon og Lonshede, i Skaftefjelds-Syssel paa Østerlandet i Island. (Landn. 4, 7).

Bæltesund, XI. 205. Nuvær. Store Bælt imellem Sjælland og Fyen i Danmark; hos Saxe fretum Balticum (Saxe, S. 378; jf. Beltensis transitus og Belticum littus, S. 358. 359). Navnet udledes simpelt, formedelst det store og lille Bælts Udseende, af Ordet Bælte; hos Krønnikeskriverne derimod af Guden Balder.

Bø, see Bæ.
Bøku, see Stræla.

Campanien, XI. 370. Vesten for Pul eller Apulien; det gamle Landskab Kampanien i Italien.
Carthago, XI. 371. Den gamle By Karthago i Afrika.
Chaldæa, XI. 371. Det gamle Kaldæa i Asien.
Cithia, XI. 370. Et af Nordboerne dannet Navn isteden for Skythien eller Svithjod det store.
Cypern, VII. 80. XI. 281. Efter Nordboernes Udtale: Kyper. Den bekjendte Ø Cypern ved Grækenland. Jf. Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 10.
Cøln, see Køln.

Dal, X. 364. Nuvær. Dal eller Dalsland imellem Vestergøtland, Bahusleen og Værmeland i Sverrig. Jf. Norddal og Sunddal. Denne Landstrækning kaldes ogsaa Dalene i Modsætning af Marker eller Skovstrækningerne (see Marker); og det er uden Tvivl den der menes, X. 21, hvor Ivar Thorsteensøn fra Dalene nævnes.
Dal, VII. 93. 94. Rimeligviis en Dalstrækning i Nærheden af Sarpsborg, maaskee den samme, som det strax herefter nævnte Dalen hin magle; dette findes i det mindste i det tilsvarende Sted i Heimskringla, T. 3, S. 262. Jf. Aumurd.
Dalen, hin magle, VIII. 288. En Dal i Nærheden af Hornesfjord, rimeligviis i Vingelmark i Vigen i Norge. Dersom Hornesfjord er ved nuvær. Gaard Hornes i Skjeberg Præstegjeld i Nærheden af Frederiksstad, saa maa Dalen hin magle have været Ingedal eller een af de andre nærliggende Dalstrækninger. See Hornesfjord.
Dale, Dalene, see Gudbrandsdalene, Østerdalene.
Dalene i Sverrig, X. 21. See Dal ovenfor.
Dalene paa Island, II. 22. 23. De saakaldte Bredefjordsdale i Dalesyssel paa Vesterlandet.

Dalene paa Katanæs, I. 180. Her holdtes et Slag imellem de orkenøiske Jarler Ljot og Skule, hvori den sidste faldt. Stedet er paa Katanæs, den nordligste Landstrækning i Skotland. Her nævnes adskillige Dale: Thorsdalen og Kalvedalen, Hjalmundalen, og paa Grændsen af Katanæs og Suderland eller Sunderland Eistensdalen (Orkenøernes Saga, S. 232. 252. 384. 416), men ogsaa særskilt Dal (sft. S. 138), hvor det omtalte Slag stod. Formodentlig er det da ved nuvær. By Dale, som er afsat paa Kortet i Camden Britannia omtrent midt paa Katanæs.

Dalsfjord, I. 214. En Fjord, der laa i Landskabet Fjale i Sogn. Nuvær. Dalsfjord i den sydlige Deel af Søndfjord i Norge, hvoraf en Deel hørte til det gamle Landskab Fjale.

Dalskoven, VIII. 117. En Skov imellem Sognedalen og Dovrefjeld i den sydlige Deel af Guuldalen i Throndhjem i Norge.

Damiad, XI. 352. Byen Damiette i Egypten. Den kaldes ogsaa her i Sagaerne Darmad.

Dancklev ved Tønsberg, IX. 235. X. 116. Navnet paa een af Opgangene til Bjerget ved Kjøbstaden Tønsberg i Norge. See Tønsberg.

Danerige, see Danmark.

Daneskov, XI. 173. 174. eller Daneskovene. De omtales i Anledning af Slaget ved Assatun eller Asshdon, der siges at ligge mod Nord (nordost) fra Daneskovene. Daneskoven, silva Danica, Dane-Forest, kaldes de store Skove paa den vestlige Side af Glocestershire i England, mod Grændsen af Wales (Camden Britannia).

Danevirke, I. 109. 110. 111. 115. 116. X. 203. 204. 205. XI. 28. 32. 33. 34. 159. Den berømte Vold paa Danmarks sydlige Grændse, hvis Opførelse tilskrives Thyre Danebod og hendes Søn Harald Blaatand. Den beskrives som en af Steen, Græstørv og Tømmer opført Vold

ved Danevælde derimod hele det danske Herredømme med alle dets underliggende Landskaber; meget ofte bruges dog disse Benævnelser i Flæng. Oprindelsen af Landets og Folkets Navn er aldeles uvis. Efter Snorre kaldtes Landet efter dets første Samler Kong Dan Mikillate; nyere Forfattere udlede det derimod snart af isl. at þenja, saa at Danmörk skulde være det samme som þanmörk, det udstrakte Skovland; snart af angelsax. den, Dal, saa at Danir, Dene skulde betyde Dalboere, snart af oldtysk tan, Skov, saa at Danmark skulde betyde Skovlandet. Slutningen af Navnet, Mark, isl. mörk, betyder ikke, som nogle have antaget, Grændse, i det de meente, at det ældste Danmark skal have været omkring ved Eideren, hvis gamle Navn, sige de, var Dina, heller ikke egentlig Skov, men i den ældste danske Dialekt uden Tvivl det samme som det nuværende danske Ord Mark, hvilken imidlertid den Gang næsten overalt i Landet var bevoxen med Skov. At Landets Navn maa forklares ikke som oprindeligt Egennavn, men som Fællesord synes lige frem at følge af, at det ej sjelden forekommer udenfor Danmark selv; Langebek har i sit Diplomatarium optegnet tvende saadanne mærkelige Steder: det ene, taget af Acherii Spicil. T. 3, S. 488, findes i et Diplom fra Aar 1132, hvor Danamarchia nævnes i Nærheden af capella de Rebonvillari og nemus Gravoliæ, i Dioec. Carnot. (eller Chartrain), hvortil Langebek bemærker: „Dokumentet hører ikke os til, men beviser, at flere Steder have baaret Navn af Danmark, end dette Rige; men hvorfra har dette udenlandske Danamarchia sit Navn?"; det andet er et Diplom udstædt af Kong Edelred i England omtrent 1006, taget af Dugdale Monast. Anglic. T. 1, S. 209, hvori forekommer Pratum, quod vocatum est Dennemarke, ad quod jacet fluvius, qui vocatur Ichen. Vidt om i Norden, ogsaa i Danmark selv, findes lignende Navne, saa at her ikke kan tænkes

paa noget Kongenavn Dan, men paa et Ord, der betegner Egnens naturlige Beskaffenhed, hvad enten nu Betydningen af Dal eller af Skov har været den meest fremherskende.

Det gamle Danmark omgaves, som nu, af Østersøen og Nordsøen (see disse Artikler), men grændsede mod Norden til de svenske Gøtlande, hvor Gøtelven (see denne Artikkel) dannede Grændsen imellem de tre nordiske Riger. Mod Syden stødte det ved Eideren til Saxland eller Holtseteland og Vindland, samt til Frisland, som, skjøndt det strakte sig nordenfor Eideren, eftersom det beboedes af en anden Folkestamme, ikke regnedes til det egentlige Danmark. Om Landets naturlige Beskaffenhed bemærkes kun, at det laa meget adspredt, XI. 204. hvorved der sigtes til dets mange Øer; og det kaldes det skyggefulde af Søen omgivne Danmark, V. 7, hvorved tillige sigtes til dets store Skove; Folket kaldes stridbart, VI. 316, men paa andre Steder skildres det, især i Modsætning til Nordmændene, som blødagtigt og fejgt, II. 273. VI. 210, ogsaa som hengivent til Drik, IX. 293. Det stod i Handelsforbindelse især med England, Norge og de østlige Lande (see Artiklen Roeskilde). Kongen kaldes Danekonge, IV. 193. o. s. v.

De enkelte Landskaber, af hvilke Danmark bestod, vare: Skaane, Halland, Bleking, Sjælland, Fyen og Jylland (see disse Artikler), hvilke efter Kristendommens Indførelse bleve inddeelte efter Bispedømmer, nemlig: 1) Hedeby med 350 Kirker, hvorunder hørte Als; 2) Ribe med 324 Kirker; 3) Aarhuus med 210 Kirker, hvorunder hørte Samsø; 4) Viborg med 250 Kirker, hvorunder hørte Læsø; 5) Jørung paa Vendelskage med 150 Kirker; 6) Odense i Fyen med 300 Kirker, hvorunder hørte Laaland, Ærø, Thorslund og Langeland; 7) Roeskilde i Sjælland med 411 Kirker, hvorunder hørte Møen og Falster; 8) Lund i Skaane med 353 Kirker, den

rigeste Bispestol i Danmark, hvorunder ogsaa hørte Bornholm med 12 Kongsgaarde og fjorten Kirker. XI. 204-205.

Danubius, XI. 370. Den bekjendte Flod Donau.

Darmat, Garmat, IX. 153. Rimeligviis mindre rigtige Læsemaader for Damiat eller Darmiad, Byen Damiette i Egypten.

Deildarhjalle, III. 127. Hjalle betyder en Høj eller Brink paa et Fjeld, og Deildarhjalle er da en saadan ved Deildarhamar, som danner Grændsen imellem Hunavatns- og Skagefjords-Sysler paa Nordlandet i Island. Navnet findes ogsaa i Deildardalen i Skagefjords-Syssel.

Depel, VIII. 122. 256. Et Sted, formodentlig en Gaard, indenfor Ladhammer, i Nærheden af Munkholmen eller den Bugt, i hvis Bund Byen Nideros eller Throndhjem i Norge ligger. Rimeligviis nuvær. Gaard Desle, som ligger østenfor Lade i Strindens Præstegjeld; den er affat paa Kortet til Schønings Rejse, 2 H.

Digermule, VIII. 51. 83. 110. Et bredt Næs (af diger, tyk, bred), kaldet Digermulen, omtrent en Fjerdingvej udenfor Forbjerget Hofring, imellem dette og Munkholmen, ved Byen Nideros eller nuvær. Throndhjem i i Norge. (Schønings Rejse, 2 H. S. 15. Falsens Norge, S. 80).

Digren, VIII. 26. En Gaard i Sælbo Præstegjeld i Landskabet Strinden i Throndhjem i Norge.

Dimin, XI. 338. 339. 349. En Landstrækning med en Borg, i Vindland eller Venden. Med de anførte Steder af Knytlinga kan jevnføres Saxe, S. 309. 359-360, hvor Borgen eller Byen kaldes Diminum og Demina urbs. Det er Kastellaniet Demmin med Borgen Demmin ved Peenefloden i Pommeren; det udgjorde hele For-Circipanien og Tollensernes Land indtil Grændsen af Kastellaniet Großwinn i Egnen af Stolpe. Byen er nuvær. Demmin ved Sammenstødet af Floderne Peene,

Trebel og Tollense. (See Schwarz Geogr. Norder=Teutschlandes, S. 275-279).

Dimon eller Dimun; større Dimun og mindre Dimun, II. 82. 97. Dimon, IV. 280. 281. 285. Mindre eller Lille Dimun var ubeboet. Dimun eller Store Dimun er nuvær. Store Dimen, een af Færøerne, en halv Miil sydost for Skuø. Ved samme ligger en ogsaa endnu ubeboet Holm, Lille Dimen. See ogsaa om disse Øer Færøernes Saga.

Direfjord eller Dyrefjord, XI. 116. 138. Nuvær. Direfjord i Isefjords=Syssel paa Vesterlandet i Island.

Dovre, IV. 81. 219. I den ældste Tid bekjendt af Jætten Svade fra Dovre. Nuvær. Dofre eller Dovre Sogn i Lesso Præstegjeld i Gudbrandsdalen i Norge.

Dovrefjeld, II. 87. 91. IV. 250. V. 164. 165. VI. 232. VII. 3. 103. IX. 85. X. 69. 134. 142. Opkaldt efter Jætten Dovre, X. 134. der siges at have opfostret Kong Harald Haarfager, som desaarsag ogsaa kaldes Harald Dovrefostre, III. 180. Nuvær. Dovrefjeld i Norge. Paa Vejen fra Throndhjem over dette Fjeld lod Kong Eisten opføre et Fjeldherberge for de Rejsende, og lod Gods henlægge til dets Vedligeholdelse, VII. 103.

Drafn, V. 8. Drafne, det er Drammen, IX. 72. 190. 196. Drammensfjord, IX. 196. 241. Nuvær. Drammens Fjord i Norge.

Dragshede, Dragseid, I. 207. 271. X. 242. 244. Det siges at ligge paa Stat eller nordenfor Stat. Her kristnedes Indbyggerne fra Fjordene og Søndmør under Kong Olaf Tryggveson. Nuvær. Dragseidet, der fører i en Miils Længde over Statlandet til Gaarden Leganger paa Nordsiden. Det har Navn efter Gaardene Indre og Ydre Drage. Daaben foretoges i en lille Elv, ved hvilken der indtil de senere Tider har staaet et Trækors. Stedet ligger i Hove Sogn, Sælø Præstegjeld i Nordfjord i Norge (Kraft, 4 D. S. 918).

Dragsmark, X. 117. i Ranrige i Norge; herhen blev Barfodmunkenes Kirke i Tønsberg forflottet. Nuvær. Dragsmark i Bahusleen i Sverrig. (Om hvorledes Sagnet har bragt denne af Hakon Hakonsøn i Dragsmark byggede Kirke i Forbindelse med Fortællingen om Skjøn Valborg, see Fayes Norske Sagn S. 228).

Drangar, II. 190. En Gaard paa Hornstrandene i Strande=Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 14. 31).

Drivøerne, VIII. 129. Rimeligviis nuvær. Drivø i Landskabet Søndfjord i Norge.

Dromenæs, IX. 320. Formodentlig ved nuvær. Gaard Drømnæs og Drømsund i Fosens Fogderi søndenfor Throndhjemsfjord strax ved Grændsen af Nordmøre, i Norge. Stedet maa i ældre Tider have hørt til selve Nordmøre.

Drøfn, see Drafn.

Drøfn i Garderige, I. 248. Navnet skrives ogsaa Drapn, Dripa. Det var en Bjergstrækning, som gik igjennem Palteskia eller Egnen omkring nuvær. Polozk ved Floden Dúna i Rusland. (See ogsaa Kristnisaga, S. 102=104 og Hungervaka, S. 336).

Dubbin, XI. 313. Et Sted hvorhen de Danske gjorde et Tog, efter at have landet ved Byen Wismar i det Meklenborgske. Jf. Saxe, S. 254, hvor det kaldes Dobinum. Man finder flere Steder af dette Navn: et Dobin ved Krakowersøen (Suhms Danm. Hist. 7 D. S. 62), men dette ligger for langt imod Syden; en Landsby Dubbin i Nærheden af Klosteret Dobbertin i Amtet Goldberg (Suhm, sst. 6 D. S. 18), og dette er rimeligviis det omtalte Sted, da der i Diplomer nævnes et Dobin ved Lipiz, som kan være nuvær. By Lúbz eller Lúbitz i Nærheden af Dubbin.

Dublin, I. 7. 134. 171. 172. 211. Dublin og Dublinskire, I. 222. Dublin, IV. 10. V. 125. VI. 79. 80. VII. 58. 61. XI. 366. Eller efter den gamle

nordiske Udtale Dyflin; hos Saxe S. 67 Duflynum. Nuvær. By Dublin i Irland. Om den Handel, som Nordboerne dreve paa dette Sted tales her, VI. 79-80. Den fandt allerede Sted paa Harald Haarfagers Tid (Egilssaga, Kap. 32). Dublinskire eller Dyflinarskire er nuvær. Grevskab Dublin.

Dufthaksholt, III. 183. 184. En Gaard i Rangaavalle-Syssel paa Sønderlandet i Island.

Dunzarbro, XI. 338. En Bro over Floden Peene, som de Danske paa et Tog i Venden maatte afbryde for at komme op ad denne Flod. Jf. Saxe S. 309, hvor Broen omtales, men uden Anførelse af Navnet. Beliggenheden sees deraf, at Hertug Henrik drog fra Demmin over Gützkow, men Kong Valdemar, som maatte afbryde Broen, fra Wolgast; og de mødtes i Stolpe. Saxe nævner ved denne Lejlighed en flumen, som er Floden Peene, og en amnis, som er Ribenitz, der kommer fra Norden og falder i Peene, og ved denne amnis var Broen. Knytlinga benævner Broen Dunzarbro eller Dimarbro, hvilken da ikke kan være andet, end det i Diplomer forekommende Sted: antiquus traductus, transitus Dansn eller Dansne Fähre (anført i Schwarz Geogr. Norder-Teutschlandes, S. 261-262), et gammelt Færgested over Peene der hvor den optager Bækken Ribenitz paa Grændsen af Provinserne Zieten og Großwin i Pommern, og den ved samme Sted omtalte gamle Bro. For Dunzarbro maa man altsaa læse: Danzarbro eller Danznarbro.

Durholmeos, II. 207. Ved Dur- eller Dyrholme i Mydal (Njalssaga, Kap. 91), i Skaftefjeldssyssel paa Østerlandet i Island.

Dynge, X. 24. i Ranrige i Vigen i Norge. Rimeligviis nuvær. Dyngekile eller Dynekilen, en Vig ved Gulmarefjorden i Bahusleen i Sverrig.

Dynjenæs, IX. 283. En Gaard i Norge, hvor Leens-

manden Povel Vogeskalm boede. Den synes at have ligget i Throndhjem eller Helgeland. Formodentlig paa nuvær. Ø Dønnen eller Dunø, ved Næsset Dunnæs, hvor Dunønæs Kirke ligger, omtrent i Midten af Helgelands Fogderi.

Dynraust, X. 24. En Malstrøm søndenfor Hjaltland. Ved nuvær. Dunrosnes paa Øen Mainland eller Shetland nordenfor Skotland.

Dyrefjord, see Direfjord.

Dyrnæs, III. 56. X. 92. 110. Paa det ene Sted siges dette Dyrnæs at ligge i Orkenøerne, paa det andet i Skotland, men det er dog rimeligviis det samme der menes. Nuvær. Durnish, et Forbjerg strax østenfor Wrath i Skotland.

Dyrsaa, VII. 284. Dette Sted og en derved liggende Kjøbstad nævnes i Krigen imellem Magnus Erlingsøn og Valdemar den første. Hos Saxe hedder Aaen Diursa fluvius, og han beretter deels Slaget, som holdtes der imellem Harald Haardraade og Svend Estridsøn, deels at Svend Grade seilede derind, og tog derfra til Viborg (Saxe, S. 206. 277). Aaen er den, som løber igjennem Landskabet Djursø eller Dyrsø, i Nørre-Jylland i Danmark, hvilken Aa fordum var langt større, end nu, og seilbar. Kjøbstaden er altsaa nuvær. Grenaa. Betydningen af oldnord. dýr, en Ræv, og af oldnord. gren, en Rævehule, har ført Rask paa den Formodning, at Begyndelsen af Dyrsaa og Grenaa var eensbetydende, og at Byen havde sit Navn af Ordet gren. Men Byens Navn skrives i Kong Valdemars Jordebog (hos Langebek T. 7, S. 542) og i Diplomer Grindhøgh, Grindov, og vil da ikke kunne forklares som Grenahaugar, Højene ved Hulerne, men snarere som Grindarhaugar eller Grindahaugar, af grind, Pæleværk, eller Flert. grindar, der undertiden bruges om flere Arme af en Aa eller Flod, af hvilke der just ved denne Kjøbstad findes tre saadanne.

Edeskov, see Eideskov.

Edne, VII. 226. Nuvær. Etne Præstegjeld i Syd=Hordeland i Norge. Jf. Studla.

Efja, VIII. 113. En Gaard i Orkedalen i Throndhjem i Norge. Nuvær. Gaard Evjen i Orkedals Sogn og Præstegjeld. (Norske Vidensk. Selsk. Skr. fra det 19 Aarh. 1 D. S. 355. Kraft, 5 D. S. 535).

Egder, Indbyggerne i Agde, see Agde.

Egebjergskov, IX. 219. 347. 348. En Skov paa nuvær. Egeberg strax ved Byen Oslo eller nuvær. Gamle Byen ved Kristiania i Norge.

Egeland, IX. 70. Halle fra Egeland, een af Birkebenerne. Navnet er almindeligt i Norge. I Rogeland findes tre Gaarde af dette Navn: i Lunds Sogn, i Helle Sogn og i Vigedals Sogn; ogsaa i Gjerrestad Sogn i Nedenæs Fogderi, o. fl. St.

Egersund, see Eikundasund.

Egerøer, Ekerøer, IV. 113. 183. 184. X. 40. 41. 42. 44. 48. 49. 53. 60. 61. 62. 117. Ekerøsund, X. 50. Paa Ekerøerne holdtes et Thing, paa hvilket Magnus Hakonsøn blev taget til Konge, X. 61. Disse Øer bleve først ryddede og bebyggede under Kong Hakon Hakonsøn, X. 117. Nuvær. Egerø eller Økerø, Anner til Thorslande Præstegjeld paa Øen Hisingen, i Bashusleen i Sverrig, men forhen hørende til Norge. Navnet skal være kommet af en stor Egeskov, som fordum har staaet der (Ødmans Bahuslän, S. 138). Ved Ekerøsund menes rimeligviis et Sund ved disse norske Ekerøer, eftersom Kong Hakon Hakonsøn derfra sendte Skibe sønder til Halland, for at hærge Landet; dog kan der ogsaa, hvilket andre foretrække (Richardsons Hallandia, S. 8) forstaaes et Ekernsund i selve Halland, hvilket da vilde være nuvær. Økresund, en Havn ved den vestlige Kyst af Onsala Sogn i den nordlige Deel af Halland.

Egge, eller Eggje, I. 33. IV. 214. 217. 218. 296. 347. V. 27. 96. 108. 117. 118. VI. 30. VIII. 229. X. 349. 351. Af dette Navn findes flere Gaarde i Throndhjem i Norge: En Gaard Eggan, øverst i Ribygden paa Grændsen af Skogn i Guuldalen, hvilken nu hører til Børsen Sogn; det er denne, som kaldes Eggje i Skaun, hvor Skegge boede, VIII. 229. (Høyem om Bynæssets Præstegjeld, S. 308). En anden Gaard Egge ligger paa Inderøen strax ved Steenkjær, i Stods Præstegjeld; og paa denne boede Ølver af Egge, IV. 214. og efter ham Kalf Arnesøn, IV. 218. 296. Uvist er det derimod, hvilken der menes her I. 33.

Egypteland, see Aegypteland.

Eid, eller Ed, der betyder en smal Landstrimmel, forekommer oftere i Sagaerne, og maa hver Gang forstaaes efter den Sammenhæng, hvori det staaer. Naar der saaledes IV. 139. tales om at Landet, Norge, strækker sig øster til Eid, saa menes her Eid i Eideskov. Derimod I. 151. VIII. 126. X. 120. 149. betyder Eidet det forhen anførte Dragseid ved Statlandet, hvor den sædvanlige Vej til Lands gik over. Eidbygger og Sogndøler nævnes samlede VIII. 134; her forstaaes rimeligviis ved det første Beboerne af den Landstrækning østenfor Sognedalsfjord i Sogn, hvor Gaardene Fimbereide og Eide ligge. Om det første Eid, IX. 257, see Stavnbjerg.

Eid, Eidsvold, IX. 242. 243. 244. 245. 246. 263. 267. 268. 297. 332. 363. Nuvær. Eidsvold Sogn og Præstegjeld, forhen ogsaa kaldet Eid eller Aeid (á Eið) i Øvre-Romerige i Norge, især bekjendt af det der holdte Heidsivia=Thing. (Kraft, 1 D. S. 455. 469).

Eid, X. 130. Paa Eid ved Øen eller rettere ved Eynaskær holdtes et Slag imellem Halfdan Svarte og Gandalfs Sønner. Det samme fortælles i Heimskr. T. 1, S. 68. Stedet laa i det gamle Vingulmark i Norge,

og kan endnu være ved Fosserne i nuvær. Eidsberg eller Edsberg Præstegjeld, i Rakkestad, Heggen og Frølands Fogderi i Smaalenene, eller noget norden derfor i Nordre-Romerige ved Enden af Søen Øjeren, der fordum hed Eynavatn (Øernes Sø).

Eidar, IX. 224. Nuvær. Eda Sogn i Jøsse-Herred i Værmeland i Sverrig.

Eideren, I. 97. X. 203. 204. XI. 361. Den bekjendte Flod Eider (Eydora) paa den sydlige Grændse af Hertugdømmet Slesvig i Danmark. See ogsaa Ægisdør.

Eideskov, Edeskov, IV. 109. 170. 172. 288. V. 23. 41. 211. VI. 103. VIII. 21. 41. IX. 13. 108. 219. 223. 229. 259. 266. 268. X. 22. 227. En stor Skov paa Grændsen af Sverrig og Norge, der hvor dette støder til Værmeland og Marker; den strakte sig fra Solør ned til Ranrige. Fra Sarpsborg gik Vejen først øster til Eiderne, efter hvilke Skoven har Navn, man satte der over Aaen, og drog saa i en Længde af tretten Miil igjennem Eideskov til Gøtland. Den beskrives som en stor Skov med bebygget Land paa begge Sider; i Midten var meget Kratskov, ogsaa bart Land; og to Veje førte igjennem den (See Egilssaga, Kap. 73-74. 76-77). Højere oppe, paa Vejen fra Solør til Værmeland, var Skoven tolv Mile lang, og midt i Skoven laa en Kirke (formodentlig nuvær. Eidskoug søndenfor Kongsvinger), ved hvilken der var et Herberge for Rejsende, IX. 223. Hos Saxe, S. 140, kaldes den Ethaskoug, d. e. Edeskov. Navnet er endnu det samme, men Skovstrækningen naturligviis langt mindre.

Eidre, Aa, X. 52. Nuvær. Flod Ætra eller Edre paa Grændsen af Aarstad Herred i Landskabet Halland.

Eidsvaag, X. 91. Her samlede Hakon Hakonsøn sin Flaade, forend han begav sig paa Toget til Skotland. Nuvær. Eidsvaag, omtrent en halv Miil nordenfor Kjøb-

staden Bergen, i Aasene Sogn, Hammer Præstegjeld, i Nord-Hordeland i Norge.

Eikisherred, VIII. 22. Kong Sverre drog igjennem Værmeland, nemlig fra Hammer til Eikisherred (ikke Rikisherred) igjennem en tolv Raster eller Mile lang Skov; og derpaa atter igjennem en anden overmaade lang Skov til Molung; endelig derfra igjennem en femten Raster lang Skov til Jernbæreland. Den her omtalte tolv Raster lange Skov er nuvær. Tolfmilaskogen, som den endnu kaldes; Eikisherred nuvær. Ekeharad Sogn, i Elfwedals Herred, omtrent midt i Værmeland i Sverrig. Jernbæreland er nuvær. Østerdalarne eller den østlige Deel af Dalekarlien. (See iøvrigt om denne Kong Sverres Reise Geijers Bemærkninger i Swea for 1831, 13 H. S. 279-284).

Eikundesund, III. 36. 37. 38. 66. IX. 14. 28. 38. 176. 251. Ekornsund, Ekronsund, Egernsund, IX. 74. 90. 100. Egersund, IV. 279. V. 3. 6. 9. Nuvær. Ladested Egersund ved Sundet af samme Navn imellem Egerø og Fastlandet, i Rogeland. Det laa søndenfor Jæderen, III. 66, og nævnes ofte som en bekjendt Havn for Skibe, der seilede ved denne Deel af Norges Kyst. Det kaldes, som anført, i Peder Klausens Oversættelse Ekornsund eller Egernsund, som om det havde Navn af Dyret Egern; dertil indeholder imidlertid det oldnordiske Navn, Eikundasund, ingen Grund; hvorimod det i Følge dette maa have Navn af den ved Sundet liggende Ø Egerø, Eiknnd, der forekommer i andre Sagaer, og hvis Navn atter maa udledes af Ordet eik, Eg, og Endelsen und.

Eilifsfjeld, Eilifsfeld, I. 244. 245. En Gaard under Fjeldet Eilifsfjeld eller Tindastol paa Grændsen af Laxaadalen i Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island. Her i Oversættelsen staaer ved en Trykfeil strax ovenfor (S. 244) Eriksfjeld, hvilket skal være Eilifsfjeld.

Eivindsboder, XI. 225. Et Sted i Hjarrande-Syssel i Nørrejylland i Danmark. Da Eivind Bifra var født her, maa det vistnok have faaet Navn efter ham. Det maa have ligget i Vendsyssel, men kan næppe med Sikkerhed mere gjenfindes; maaskee dog Vennebjerg kunde være fremkommet af Evindebjerg, eller Gaardene Vinstrup i samme Venneberg Herred oprindelig have hedt Evindstorp.

Ekerøer, Ekerøsund, see Egerøer.

Ekkjal, I. 176. Her fortælles, at Sigurd Jarl med flere hærgede paa Skotland, og bemægtigede sig Katanæs og Syderland lige til Ekkjal; Sigurd Jarl dræbte en skotsk Jarl, Melbrigdatan, der blev højlagt paa Ekkjalsbakke eller Ekkjalsbræd. Det samme fortælles i Heimskr., Harald Haarfagers Saga Kap. 22. Ekkjalsbakke, med Varianten Egilsbakke, forekommer ogsaa i Orkenøernes Saga S. 232. Naar man blot betragter Navneligheden, saa kunde Ekkjal være Bjergene Ochillhills (montes Ochellenses) i Fife og Clakmannan Shire i Sydskotland (see Schønings Bemærkninger i hans Norges Hist. 2 D. S. 161); men hvorledes skulle disse kunne siges at begrændse Sutherland i Nordskotland? Bakke betyder desuden ikke Bjerg, men Flodbræd. Ekkjal (eller Egil) er derfor upaatvivlelig Floden Oikel, som løber paa den sydlige Grændse af Sutherland i Nordskotland, og falder ud i Dornoch Firth. Herved sees tillige, at Bredefjorden er den meget store Bugt, hvoraf Dornoch Firth og Murray Firth ere Grene; og de i Orkenøernes Saga omtalte Jøkler ere Grampiansbjergene.

Elda, VII. 244. 245. IX. 57. Man finder flere Gaarde af dette Navn i Norge; som Gaarden Elde i Rugsunds Sogn, Davigs Præstegjeld, i Nordfjord, o. fl. Men da Ivar fra Elda og hans Sønner, som der siges VII. 244. havde hjemme i Throndhjem, saa menes der formodentlig Gaarden Elden eller Eilden i Elden Sogn, Bedstadens Præstegjeld, paa Grændsen af Inderøens Fog-

deri og Nummedalen. Dette antages ogsaa i Registeret til Heimskringla efter Schønings haandskrevne Reise.

Eldøsund, IX. 35. 37. Øresund, IX. 100. Nuvær. Eldøsund, et Sund imellem Gaarden Elde og den udenfor samme liggende Ø Eldø, paa Øen Stord eller Storøen i Storøens Sogn og Præstegjeld, i Syd-Hordeland i Norge.

Elgeseter, see Helgeseter.

Elgjenæs, IX. 243. eller Elgjernæs, nu Jljernet, et endnu for Søfarende bekjendt Næs, i Næsoddens Præstegjeld ved Oslofjord i Norge. (Kraft, 1 D. S. 464-465. Anm.)

Ellidevig, X. 94. 95. En Vig strax ved Kirkevaag i Nærheden af Kirkwall paa Øen Rossø eller nuvær. Mainland i Orkenøerne.

Ellipalt, VI. 138. Stedets Sammenhæng er ikke klar. Meningen synes at være, at Harald Haardraade seilede igjennem det sorte Hav, nord til Ellipalt, og rejste saa til Garderige. I saa Fald er Ellipalt det asovske Hav (Palus Mæotis) eller Strædet dertil. Andre antage det for fordrejet istedet for Hellespont. See Heimskr. T. 3, S. 71. Anm. Da Navnet ellers ikke forekommer, er Læsemaaden heel uvis.

Elvebakke, see Gøtelven.

Elvegrimme, see Gøtelven.

Elvekvislar, Elvarkvislar, see Gøtelven.

Elven, see Gøtelven.

Elven, IX. 221. 257. 263. 264. Under dette almindelige Navn forekomme her Elvene Glommen og Vormen i Norge.

Elveskjær, Elfarskjær, see Gøtelven.

Elvesyssel, see Gøtelven.

Elvineegg, IX. 240. eller maaskee skal der læses Elvineeng. Et Sted i Nærheden af Thrælebjerg, ved eller i den gamle By Oslo i Norge.

Enebo, V. 21. Olaf den Hellige drog fra Søndmør over en Ure frem til Enebo, og var der een Natten; det Følgende viser, at Stedet laa paa Lesje eller Lessø i Gudbrandsdalen i Norge. Paa Pontoppidans Kort er Enebo afsat nordenfor Raumelven, og Kraft anfører (2 D. S. 157) de to Gaarde Enebo i Lessøskougens Sogn, Lessø Præstegjeld, op imod Grændsen af Romsdalen; der kan næppe være Tvivl om, at det er dette Sted, der menes.

Engelnæs, VII. 80. Sigurd Jorsalefarer laa ved dette Forbjerg, førend han sejlede nordefter til Miklegaard eller Konstantinopel, og ventede her paa god Vind, for ved Indsejlingen dertil at kunne vise sine Sejls Skjønhed. Deraf er det indlysende, at dette Sted ikke kan være det ellers ogsaa forekommende Engelsnæs, nuvær. Cap. S. Angelo paa Morea, men at det er Chersonesus thracicus (Vedel-Simonsen om Valfarter, S. 85), og endnu bestemtere det nordlige her værende Forbjerg ved Floden Ægos. Dette bestyrkes af Ørkenøernes Saga, S. 314-316, hvor omtrent det samme fortælles om Rognvald Jarl og hans Følge, at de nemlig laae ved Ægisnæs (eller Eigilsnæs), ventede paa god Vind, og derpaa ligesom Sigurd Jorsalefarer lavede Sejlene til paa det bedste, for at sejle til Miklegaard. Her findes tillige Stedets rette Navn: Ægisnæs, saa at Engilsnæs saavel her, som i Heimskringla, er en Læsefejl. Varianten Eigilsnæs i Ørkenøernes Saga viser, hvor let denne Fejl kunde fremkomme, da der imellem den og Engilsnæs kun er en Forskjel af eet Bogstav. Werlauff har allerede nøjagtig adskilt disse tvende Steder: Engelsnæs paa Morea og Ægisnæs ved Konstantinopel. (See Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 20, og Anm. S. 50).

England, I. 14. 20. 21. 24. 100. 101. 104. 106. 134. 135. II. 4. 70. 128. 225. III. 26. 27. 28. 56. 75. 76. 84. 98. IV. 10. 13. 16. 34. 44. 45. 47. 50. 55. 57. 58. 59. 113. 193. 250. 263. 265. 266. 268.

endnu mindre er Kauraland eller Keuraland at søge ovre i Bretagne i Frankerig, hvor Neikter (Observ. hist. geogr. partic. S. 4) troer at finde det i Byen Geurande. De Gamles Bretland er ingenlunde Bretagne; og Sammenhængen paa det anførte Sted i Heimskr. er saare simpel: Kong Olaf hærgede omkring i Bretland, og da tillige i det Land, som kaldes Kumberland; og seilede saa (fra Bretland) til Valland eller Frankerig.

Englands Hav, X. 227. 350. XI. 179. Den Deel af Nordsøen, som berørte England, eller Havet imellem dette og Norge samt Danmark; det omfattede tillige den sydlige Deel af Nordsøen eller Kanalen imellem England og Frankerig, imedens derimod Jyllandshav kun betegnede den nordlige Deel langsmed Jyllands Kyster; jf. Vesterhavet, Nordsøen, Jyllandshav.

Eriksfeld paa Island, I. 244. er en Trykfeil for Eilifsfeld, see Eilifsfjeld.

Eriksfjord, II. 191. En stor Fjord paa Grønland, saa kaldet efter Grønlands Opdager Erik den Røde. Den laa i den saakaldte Østerbygd eller rettere imellem Øster- og Vesterbygden, paa den vestlige Kyst af Grønland. Man antager den for nuvær. Tunnudliorbik i Julianehaabs Distrikt.

Eriksholm, II. 191. En efter Erik den Røde opkaldt Ø ved Hvarfsgnipa i Grønland.

Erikssted, II. 190. En Gaard hvor Erik den Røde boede, ved Vatnshorn i Haukadalen, i Dale-Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 14).

Erikssted, II. 190. En Gaard paa Øen Ørnø i Bredefjord, nordenfor Sneefjeldsnæs-Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 14).

Eriksvaag, II. 191. En Vaag, hvorfra Erik den Røde seilede ud, da han opdagede Grønland. I Snefjeldsnæs-Syssel paa Vesterlandet i Island.

Eriksø, II. 191. En efter Erik den Røde opkaldt Ø omtrent ved Midten af Østerbygden i Grønland.

Erlendshøj, VIII. 116. 117. IX. 366. En Høj i Nærheden af Bakke eller nuvær. Baklandet ved Byen Nideros eller Throndhjem i Norge.

Ermland, XI. 370. En Landstrækning imellem Samland og Vindland, nærmest hørende til det sidste. I Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi S. 10 lægges det imellem Kurland og Polen; i Ørvarodssaga Kap. 30 imellem Samland og Polen. Det er Landstrækningen omkring Floden Elbing i Preussen.

Esjeberg eller Esjuberg, I. 220. 221. En Gaard paa Kjalarnæs i Kjose=Syssel paa Sønderlandet i Island. (Landn. 1, 12).

Esjenæsøerne eller Esjunæsøer, Æsjenæsøer, IX. 13. 73. 344. ved Esjenæs. Nuvær. Hesnæs og Hesnæsøer, imellem hvilke og Fastlandet der er en Havn, i Fjære Sogn, Øiestad Præstegjeld, Nedenæs Fogderi og Amt, i Norge. (Falsens Norges Hist. 3. D. S. 236. Kraft, 3 D. S. 310=311. 358).

Estland, med Indbyggerne Ester, I. 7. 70. 71. 168. IV. 148. VIII. 189. X. 155. 342. 343. Estland er efter de historiske Sagaer det almindelige Navn for Landene søndenfor den finske Bugt langsmed Østersøen; efter Ottars Rejse strakte det sig endog lige til Weichsel. Det er de gamle Æstyers Land. Det indbefattede, foruden nuvær. Estland, tillige Lifland, der vel nævnes hos Geograferne og i de fabelagtige Sagaer, men ikke forekommer i de historiske Skrifter. De enkelte Landstrækninger, som nævnes her, ere: Virland, som man mener er Eddas Verland, nordpaa i Estland nordvest for Peipus=Søen; Refaland med Indbyggerne Refaler (Njalssaga, Kap. 30), Egnen omkring Reval; Adalsyssel, der nævnes tilligemed Øsyssel eller Øsel; samt Vik (see Pike). Adelsyssel er Kyststrækningen, omtrent Rotalien, lige overfor Øsel (Hallen=

bergs Anm. till Lagerbring, 1 Afd. S. 207); men at dette Adelsyssel ogsaa kaldtes Asasyssler, hvilket Suhm antog (Danm. Hist. 3 D. S. 298), hvoraf man igjen sluttede, at Aserne engang havde boet her, er en Feiltagelse, fremkommen ved en falsk Variant til det af Bandadrapa i Heimskr. T. 1, S. 297 anførte Vers, hvoraf Meningen kun er, at Erik Jarl stred med Daner og Gøter, og ásasýslur forsvinde ganske, naar man følger den rette Læsemaade: hildar áss, Helten, of allar sýslur, i alle Sysler. See ogsaa om Estland: Ørvarodssaga Kap. 30, hvor Virland, Estland og Lifland nævnes efter hinanden; samt Werlauff Symbol. ad geogr. medii ævi, S. 10.

Europa, V. 240. XI. 370. 371. Til Sammenligning med og tildeels Berigtigelse af hvad der her anføres om denne Verdensdeel og dens Lande, kan tjene det, som Rymbeigla, de i Werlauff Symb. udgivne geografiske Fragmenter og andre lignende anføre om samme. Det Væsentlige deraf er følgende: Som Hovedlande i Europa anføres: Det store Svithjod (Skythien), Garderige eller Kylfingeland, Grækenland, Bulgareland, Ungareland, Saxland, Frakland, Spanland, eller Spanieland (hvorunder Portugal var indbefattet), Italien eller Romverjeland, Gallien, Danmark, Sverrig, Norge, hvortil endnu føjes Cappadocia; og i alt skal der i Europa være 200 Hovedlande, og tales 23 Sprog. Som Folkeslag anføres: Nordmænd, d. e. alle de nordiske Folk; Saxer, d. e. Beboerne af Nordtydskland, omtrent til Rhinen; Franker, d. e. Beboerne af det sydlige og sydostlige Tydskland, samt det nordlige Frankerig; Flæminger, derunder ogsaa indbefattede Bataver og Friser; Valer, d. e. Gallierne og nærmest Vestgallierne; samt Angler paa de brittiske Øer. Men denne Inddeling af Europa er hverken fuldstændig eller velordnet, og der lader sig af selve de historiske Sagaer uddrage en anden, som kommer de Gamles egne Forestillinger nærmere, og hvilken man derfor ogsaa her

vil finde bekræftet ved de enkelte Artikler: 1) Nordlandene eller de Nordiske Lande; 2) Østerlandene eller Østerleden; 3) Vesterlandene; 4) Sydlandene eller de Sydlige Lande. See disse Artikler. Med disse Lande stode Nordboerne i nærmest Berørelse, og de maatte for dem være de vigtigste i Europa. Men udenfor disse Lande laae da endnu: Finmarken, der ikke hørte til Nordlandene eller de nordiske Lande, da de vare beboede af en ganske anden Folkestamme, Finner og Lapper; ligesaa Bjarmeland og flere saadanne Strækninger ved Ishavet, samt i det store eller kolde Svithjod. Ved Reiserne til Syden kom fremdeles hertil endnu Navnene paa adskillige sydlige Lande, der ikke indbefattedes i Ordet Sydlandene, heller ikke forekomme under nogen almindelig Benævnelse, som Spanien, Italien, og Grækenland eller hele det græske Keiserdømme.

Eyderen, see Eideren.

Eyesund, IX. 251. Betyder efter Ordet Øsundet eller Sundet imellem Øerne. Det var et Sund enten ved Jæderen, eller nordenfor samme, nordligere end Rotøerne (see Rot), men er iøvrigt ubekjendt. (See Kraft, 4 D. S. 230). Varianten har Frekøsund, men dette ligger langt nordligere. I Hakon Hakonsøns Saga i Heimskringla, Kap. 141 (ogsaa anført i Varianterne til dette Sted) tilføjes, at Kongen kun med største Vanskelighed kom til en Havn paa Øerne Aum, í eyjunum Aumum. Da der nu strax nordenfor Stavanger ligger adskillige Smaaøer, saa skulde man troe, at Øsundet er et Sund imellem disse, og at Aum er een af disse Øer, nuvær. Omø.

Eylifsfjord, see Eilifsfjord.

Eynefylke, IV. 83. 217. eller Øfylke, X. 144. Navnet betyder Øernes Fylke. Et Fylke i den nordlige Deel af Throndhjem i Norge, bestaaende af Indreøen og Ydreøen; det udgjorde den vestlige Deel af nuvær. Inderø Fogderi.

Eyvinds Boder, see Eivinds Boder.

Fad, IX. 183. Andre læse Pad. En Aa nordenfor den gamle By Oslo i Norge.

Fagrabrekkaland, Fagrebrekke, III. 127. 132. 135. En Landstrækning med en Gaard, Fagrebrekke, omkring hvilken der var et Birke eller Forskansning, vestenfor Rutefjordsaa, paa den vestlige Kant af nuvær. Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Fala, IX. 264. En Gaard, som Hakon Hakonsøn kom til, efter at have trukket sine Skibe over Fundeid. Den laa da rimeligviis i Udenæs Sogn, Næs Præstegjeld, i Øvre=Romerige i Norge. Maaskee nuvær. Folmo eller Folberg (anførte hos Kraft, 1 D. S. 452-453) eller den paa Pontoppidans Kort affatte Gaard Folvel. Stedets gamle Navn maatte da være Fála. Men Gaarden kan ogsaa have ligget nærmere hen mod Vinger (Kongsvinger) inde i Oudalen.

Falong, XI. 335. Det samme som Valung. See dette.

Falster, VI. 72. 208. X. 264. XI. 205. 320. 322. 323. Nuvær. Ø Falster i Danmark, i Oldtiden henhørende under Sjælland.

Fardhuse, XI. 318. Det laa i Halland over imod Grændsen af Gotland, hvilket sees ved Sammenligning af Knytlinga og Saxe S. 363. Nuvær. Fæstning Fardhus, i det efter samme opkaldte Farthusæ=, senere Fahrås=Herred; forhen hørende til Danmark.

Farmandshøj ved Sæheim, I. 11. En Høj, i hvilken Harald Haarfagers Søn, Bjørn, kaldet Farmanden eller Sømanden, blev begravet. Denne Høj findes endnu paa Gaarden Jarlsbergs Mark, i Sembs (Sæheims) Sogn, Jarlsbergs Fogderi, i Norge. (Kraft, 2 D. S. 755).

Faxaos, I. 213. Mundingen af en Elv, der faldt ud i den store Faxefjord paa den vestlige Side af Island.

Feginsbrekke, see Nideros.

Feldshverfe, II. 170. eller Fjeldshverf, en Landstrækning i Skaftefjelds Sysel paa Østerlandet i Island. Jf. Bredebolstad.

Feuring, Feuhring, VIII. 129. IX. 15. X. 49. En Ø, der især er bleven bekjendt i Stærkodders Historie. Der omtales en Bavn paa samme, fra hvilken man kunde see baade til Bavnen paa Haaven og tillige ind til Byen Bergen. Den kaldes nu Askven eller Askelandet efter den paa samme liggende Gaard Ask (see Ask), og henhører deels til Hammer, deels til Manger Præstegjeld, i Nord-Hordeland i Norge. (Falsens Norge, S. 64. Kraft, 4 D. S. 588. 693).

Fetlefjord, IV. 51. V. 151. En Fjord paa den vestlige Side af Frankrig eller Spanien. Schøning antog den for det biskaiske Hav; men den synes snarere at have ligget i Bretagne, maaskee ved nuvær. Brest. See Grislepolle.

Fimreite, VIII. 140. 147. Bekjendt af Slaget imellem Kong Sverre og Magnus Erlingsøn, i hvilket den sidste faldt. Af Navnet forekommer flere Varianter; Fimreiti, Funreiti, Funbreid, Fossreik, Fjörteiti; nogle af disse ere aldeles falske, andre blot urigtig læste; den rette Læsemaade er uden Tvivl Fimreiti, Fimbreiti eller endnu snarere Fimreiði eller Fimbreið, hvilket sees af det nuvær. Navn paa Gaarden Fimmereide eller Fimbreide, ogsaa kaldt Femmeret, som ligger i den yderste Deel af Sognedalsfjorden paa sammes sydlige Side, i Ølmens Sogn, Sognedals Præstegjeld i Landskabet Sogn i Norge. Slaget stod her ved Stranden eller den saakaldte Haugestrand, lige ud for Gaarden Nordnæs. Det kaldes ogsaa Slaget i Sogn, VIII. 153. (Falsens Norge, S. 68. Kraft, 4 D. S. 782-783).

Finland og Indbyggerne Finner, IV. 41. 148. Det nuvær. egentlige Finland nordenfor den finske Bugt; det stødte paa den ene Side til Kirjaleland eller Karelen,

paa den anden til Kvenland eller Østerbotten; men i de ældre Tider strejfede Kvener og Kareler saavidt omkring, at de ogsaa udbredte sig i det egentlige Finland, saa at man for Navnet Finland ogsaa finder Kvenland.

Finmarken med Indbyggerne Finner, Finnlapper; finsk, d. e. lappisk; Finnefærd eller Finmarksfærd, Finnskat, I. 7. II. 157. 282. III. 121. IV. 109. 153. 211. 270. 288. V. 4. 39. 208. VI. 258. 302. 303. 309. 310. 311. VII. 16. 108. 109. 112. 114. 193. 194. VIII. 126. IX. 186. X. 34. 58. 91. 227. 374. Finnernes Trolddom, Hexeri og Spaadomsgave, V. 77. 97. 296. X. 217. 231. 261. 330. 331. Nuvær. Finn- og Lapmarker i den nordlige Deel af Sverrig, Norge og Rusland; imellem det gamle Helgeland og Gandvig eller det hvide Hav. Det var skatskyldigt under Norge, hvis Konger sædvanlig overdroge een af Leensmændene i Helgeland at indkræve Skatten af Finnerne, der bestod i allehaande Pelsværk. En saadan, sædvanlig farlig, Rejse kaldes i Sagaerne Finnefærd. Ingen Fremmed havde uden den norske Konges Tilladelse Lov til at handle her, VI. 309. Folket Finner maa ikke forblandes med Finnerne i Finland; det er de nuvær. Lapper. Deres Land strakte sig ikke blot fra Helgeland af mod Nord og derpaa mod Østen over mod Bjarmeland (Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 12), men ogsaa østenfor Kjølen heelt ned imod Jæmteland, hvilket sees af Beretningerne om de hyppige Rejser hertil. Stæder forekomme ikke i dette Land, men nogle Navne paa enkelte mærkelige Punkter paa Kysten.

Finnebo, VIII. 8. X. 228. Paa begge Steder nævnes Finnebo, for at udtrykke Norges nordligste Grændse, i det Herredømmet over hele Norge tilkjendegives ved: fra Finnebo østerpaa til Gøtelven eller sønderpaa til Danmark, hvilket er eensbetydende. Det staaer da for det sædvanligere Veiga eller Veggestaf. Navnet udtrykker Finnebyg-

den eller et Anlæg af Finnerne eller Lapperne, paa Grændsen af Helgeland og Finmarken.

Finneide, XI. 318. Et Landskab i Sverrig, der bestemmes nøjagtig derved, at det bestod af tre Herreder: Østbo, Sønderbo, og Vestbo. Nuvær. Finweden i Smaaland, der bestaaer af Østbo- og Vestbo-Herreder, samt Sunnerbo Herred i Kronobergs Leen. Det menes forhen at have været beboet af Finner eller Lapper, og deraf at have Navn.

Finnø, Finnøer, V. 41. 79. 209. X. 351. Bekjendt af den i Olaf den Helliges Historie omtalte Aslak fra Finnø. Det er nuvær. Ø Findø i Sognet og Præstegjeldet af samme Navn, i Rogeland i Norge.

Fisßle, see Pislar.

Fitje, Fidje, Kongsgaard paa Stord, I. 13. 36-39. II. 3. IV. 17. V. 119. X. 335. 376. En berømt Kongsgaard, nuvær. Fitje paa Øen Stord, nu Storøen, i Syd-Hordeland i Norge. Her holdtes et Slag imellem Hakon Adelsteensfostre og Erik Blodøxes Sønner, i hvilket Kong Hakon blev dødelig saaret, I. 36. II. 3. IV. 17. X. 335. 376. Valpladsen søger man dog nu forgjæves. Efter nogle bestemmes Slaget endnu nøjere at have staaet ved Biskopssteen; see Biskopssteen.

Fjadrundeland, IV. 142. eller rettere Fjerdhundraland, en Deel af Upland i det egentlige Sverrig. Det nævnes tilligemed Vestmanland, og udgjorde Landstrækningen imellem Værmeland, Vestmanland og Tiundaland.

Fjale, Fjalir, Fjaler, I. 214. II. 224. III. 12. 31. VIII. 75. X. 145. 149. 307. XI. 113. Et Landskab i det midterste Norge, som udgjorde en Deel af Sogn eller Sygnefylke; saaledes siges f. Ex. Dalsfjord at ligge paa Fjale i Sogn, I. 214. Det udgjorde den sydlige Deel af nuvær. Søndfjord, og strakte sig op til Stavenæs, der udtrykkelig siges at ligge paa Fjale; ved dette Sted, i Stavenæsvaag paa Fjale, holdtes nemlig Sla-

vare ogsaa Kveldulf og hans navnkundige Sønner, Thorolf og Skallegrim, samt Berserken Berdlukaare, der boede paa Gaarden Berdla (nu Berle, paa Øen Bremangerlandet), o. fl. I Fjordene var et berømt hedensk Hof eller Gudehuus paa Gaular (see Gaular). Grændserne af Fylket vare noget forskjellige fra de nuværende, da den sydlige Deel, Fjale eller Fjalafylke, af de Gamle henregnedes til Sogn (see Fjale).

Fjølbyrja, Fjeldbyrg, IX. 9. 68. Fjørbyrjesund, IX. 37. Menes at være enten Sundet imellem Øerne Moster og Herfsle (see disse) i den nordlige Deel af Rogeland i Norge, eller maaskee snarere Brofjorden, det er den Fjord, som danner Indløbet til Stavanger. (Kraft, 4 D. S. 229).

Fladke, VIII. 50. eller Flagdke, IX. 315. Nuvær. Gaard Flak, en halv Miil fra Digermulen, og omtrent en Miil nordost for Stene Kirke, i Bynæssets Præstegjeld i Landskabet Strinden, i Throndhjem i Norge. (Schønings Reise, 2 H. S. 15. Høyem om Bynæssets Præstegjeld, S. 306. Falsens Norge, S. 80).

Fladkefjord, Flakkefjord, VIII. 232. IX. 77. Nuvær. Flakkefjord ved nysnævnte Gaard Fladke eller Flak, imellem Bynæssets Præstegjeld og Stadsbygden i Throndhjem i Norge.

Flandern, see Flæmingeland.

Flazmynne, see Plazmynne.

Fljode, VII. 105. 106. 116. Herfra var den norske Leensmand, Ivar af Fljode, en Svoger til Sigurd Ranesøn. Formodentlig var det en Gaard i Throndhjem eller Helgeland i Norge.

Fljot, XI. 166. 167. Knud den Store landede her i England, og holdt det første Slag paa Lindesø. Da Fljot sædvanlig udtrykker en stor Flodmunding, saa menes der uden Tvivl det samme Sted som ellers kaldes

Haukfljot eller det brede Udløb af Humberfloden i Northumberland, nordenfor Lindesø eller Lindsey.

Fljot eller Fljote, Fljotar, I. 242. II. 203. 206. VI. 25. Fljotverjer, II. 203. En Landstrækning i Skagefjords-Syssel paa Nordlaudet i Island; nuvær. Bards, Holts og Knappstads Sogne. Fljotverjer betyder Indbyggerne i denne Landstrækning.

Fljotsdal, II. 176. En Dal paa Island, hvor der findes flere af samme Navn; men da Hal paa Sida var rejst her nord op fra sin Gaard Thvottaa, saa menes der rimeligviis Fljotsdalen ved Lagarfljot i Nordre-Mule-Syssel paa Østerlandet.

Fljotshlid, II. 24. Bredaa-Skegge østenfra Fljotshlid. Formodentlig en Gaard i Fljotshverfi ved Sida i Skaftefjelds-Syssel paa Østerlandet i Island.

Fljotshlid, II. 180. En Landstrækning i Rangaavalle-Syssel paa Sønderlandet i Island. (Landn. 5, 3. 4).

Flokavaag, eller Flokes Vaag, I. 213. En Vaag paa Hjaltland eller nuvær. Shetland, hvor Islands Opdager Floke laa paa sin Opdagelsesrejse, og som deraf fik Navn.

Flokavarde eller Flokes Varde, I. 212. Et Sted, hvor Rogeland og Hordeland mødes, d. e. grændse sammen, fra hvilket Floke sejlede ud ved sin Opdagelsesrejse til Island. Ved nuvær. Fjeld Ryvarden eller Ryvaren paa den sydlige Grændse af Syd-Hordelaud i Norge, nordenfor Smørsund, der ved samme Lejlighed nævnes i Landn. 1, 2. (Torfæana, S. 9).

Florevaag, VII. 156. 225. VIII. 198. 199. 200. IX. 32. 62. 206. 307. 342. X. 21. Bekjendt af et Søslag, i hvilket Kong Sverre overvandt Øskeggerne, VIII. 197. En temmelig stor Vig paa den sydøstlige Side af Øen Fenhring eller nuvær. Askø, lige overfor Bergen, i Nord-Hordeland i Norge.

Flostergafl, IX. 31. Da dette Sted nævnes tilligemed Trymlingerne, saa maa det have ligget i Nærheden af

disse, ved Øen Tromø, i Øster-Molands Præstegjeld, Nedenæs Fogderi og Amt, i Norge. Her er det ogsaa paa Schønings Kort over det gamle Norge afsat strax søndenfor Klipperne Trymlinger.

Flugemyre, X. 45. En Gaard i Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Flydrenæs, XI. 114. Menes at være nuvær. Gaard Fliisnæs, beliggende paa Næsset af samme Navn i den Strækning af Borgunds Præstegjeld fra Vegsund (see Veggjesund) og hen til Skoue Sogn, i Søndmør i Norge. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 78).

Flæmingeland, med Indbyggerne Flæminger eller Flamlænder, I. 120. III. 26. IV. 45. 113. V. 127. VII. 57. X. 344. XI. 180. 202. 220. 234. 252. 256. 257. 260. 261. 371. eller Flandern, med Indbyggerne Flandrer, VI. 326. 329. 336. X. 70. 328. XI. 377. Den sydlige Deel af Nederlandene, eller nuvær. Belgien, med Frisland mod Norden og Valland mod Syden. Ofte omtales Rejser fra Danmark over Frisland til Flæmingeland, og om Skopte Øgmundsøn fortælles, at han sejlede til Flæmingeland, blev der om Vinteren, og fortsatte næste Foraar sin Rejse vester til Valland eller Frankerig. Jf. Frisland.

Fodvig, XI. 300. 301. 303. Kort søndenfor Lund, og bekjendt af Slaget imellem Erik Emun og Kong Niels af Danmark; jf. Saxes Fota sinus (S. 246) og Svend Aagesens Fotavik (S. 60). Det er den Bugt, som gaaer ind ved Gaarden Hammer eller Store Hammer, imellem Skaanør og Malmø i Landskabet Skaane. (See Langebek Script. r. D. T. 1, S. 60. 250. Suhms Danm. Hist. 5 D. S. 435).

Fokstene, Folkesteen, IX. 14. 73-74. Den rette Læsemaade er Fokstene, ikke Folkestene. Stedet kaldes nu Foksteen eller Fogsteen, og er en Holm strax vestenfor Sire Aa, ved den sydlige Grændse af Regeland i Norge,

hvor det ogsaa er afsat paa Pontoppidans Kort. Schøning har derimod paa sit gamle Kort over Norge afsat det nordligere oppe paa Jæderen.

Folden, I. 54. III. 37. IV. 19. 94. 108. V. 3. 8. VII. 228. 274. VIII. 115. 227. 272. 289. 290. IX. 72. 152. 155. 219. 230. 232. 235. 342. X. 55. 56. 60. 74. 390. Beboerne Foldunger, IX. 154. Ved Folden forstaaes i Sagaerne deels nuværende Kristiania-Fjord i Norge, deels Landstrækningerne, Østfold og Vestfold, som ligge omkring denne Fjord; der siges saaledes snart at man fra Tønsberg sejlede over Folden, snart at der holdtes Thing paa Folden, efter som der enten menes Fjorden eller Landet. Den nordlige Deel af Fjorden kaldes ogsaa Oslofjord. Det gamle Navn Folden er nu blevet til Folloug.

Foldhelle, IX. 321. Menes at være den Helle, der ligger strax nordenfor Kjøbstaden Bergen i Nord-Hordeland i Norge, ved Eidsvaag (see Eidsvaag).

Folevold, IX. 192. 215. 264. 294. Amunde fra Folevold. Uvist. Rimeligviis maa dette Sted have været en Gaard i Øvre-Romerige i Norge eller i Oudalen. Tilligemed Amunde fra Folevold nævnes Audun Østensø; denne kunde da have Tilnavn efter Gaarden Østvatten, som ligger i Moe Sogn i Oudalen.

Folke, VIII. 299. Folke eller Fylkesbygden, nuvær. Hafslo Præstegjeld i Sogn i Norge (Kraft, 4 D. S. 721. 816. 817).

Folkesberg i Borgesyssel, IX. 229. 231. eller Folkberg i Heggen, IX. 121. Den norske Konge Hakon Hakonsøns Fødested. Nuvær. Gaard Folkenborg i Rødenæs Præstegjeld i Rakkestad, Heggen og Frølands Fogderi, i Smaalenenes Amt, i Norge. (Kraft, 1 D. S. 105).

Folkrin, V. 275. 276. Sammenhængen viser, at det

var en Ø nordligere end Throndhjem, i Nummedalen eller Helgeland i Norge.

Folsken, VIII. 29. 49. 109. 251. IX. 314. En Ø med en Kongsgaard. Kong Hakon Hakonsøn lod ogsaa en Kirke bygge der; men baade Kirken og Kongsgaarden bleve ødelagte af Hertug Skule. Nuvær. Ø Stor-Fosen, efter hvilken Fosens Leen har Navn, i den Deel af samme som ligger søndenfor Throndhjemsfjord, i Norge. Den hørte til det gamle Nordmøre.

Forborde, VII. 26. Hakon paa Forborde. Det synes at have været en Gaard i Throndhjem i Norge.

Fordung, IX. 190. 196. Navnet skrives ogsaa Fjordung, Frodung. Det var en Ø, som paa det ene Sted siges at ligge i Søen Thyre, paa det andet i Søen Rand. Det sidste ansees for det rimeligste. Stedet menes nemlig at være den Halvø, paa hvilken nu Gaarden Eid ligger, eller en af de mindre til denne Gaard hørende Øer, i Brandbo eller Næs Sogn, ved Randsfjorden, Grans Præstegjeld, i Hadeland i Norge. (Kraft, 2 D. S. 245).

Formentera, VII. 70. 71. Bekjendt af Sigurd Jorsalefarers Reise. Nuvær. Ø Formentera ved Majorka i Spanien.

Fors, IX. 189. Ved Munkebo eller Munkegaarden ved Fors holdtes et Slag imellem Hakon Hakonsøns Tropper og Ribbungerne. Menes at være nuvær. Gaard Øvre-Fos i Aggers Herred, ved Kristiania i Norge. (Kraft, 1 D. S. 323).

Fors, Foss VII. 151. 229. 248. VIII. 286. X. 391. XI. 307. En Gaard eller Laudsby med Kirke i Ranrige, i Vigen i Norge. Gregorius Dagsøn drog fra Kongehelle til dette Sted, og opholdt sig her om Natten før Slaget ved Besja (see Besja). Kong Eisten Haraldsøn blev dræbt her i Nærheden af Simon Skalp, og begravet i Fors Kirke; og paa det Sted under Bakken ved Kirken, hvor hans Lig blevført hen, udsprang

en Kilde, VII. 229. X. 391. Nuvær. Foss Kirke i Foss Præstegjeld, i Tunge=Herred, i Bahusleen i Sverrig; Kilden er endnu til, og kaldes Østens källa, Eistens Kilde. Ved Foss Kirke holdtes ogsaa fordum Foss Lagting for Sønder= og Nørre=Viken. (See Ødmans Bahuslän, S. 274. 275. 269). En Gaard af samme Navn laa i Nedre=Romerige, nuvær. Gaard Fos, tæt ved Skandsen Blakjer, i Blakjer Sogn, Urskougs Præstegjeld; den omtales ogsaa i Heimskr. T. 3, S. 332, hvor der fortælles, at den hellige Halvards Skrin blev bragt derhen fra Oslo (jf. VII. 185); til denne Gaard henføre nogle (f. Ex. Falsens Norge, S. 34) urigtig Gregorius Dagsøns Fald.

Forsæla, IX. 14. En Gaard i Ranrige, i Vigen i Norge, hvor Jon Drotning blev dræbt. Nuvær. Forshella i Frækne Herred i Bahusleen i Sverrig.

Foxerne, VII. 48. 49. 52. Et Sted ved den østre Arm af Gøtelven, i Nærheden af hvilket der holdtes et stort Slag imellem Gøterne og Magnus Barfod, der her led et stort Nederlag. Nuvær. Fuxerna Sogn i Flundre=Herred, i Vestergøtland i Sverrig.

Frakland, Frankland, I. 97. 98. 99. 104. 110. VI. 108. VII. 172. XI. 361. 363. Vester-Frakland, XI. 363. Indbyggerne Franker, V. 127. 128. Frakland eller Frankernes Land betegner det store frankiske Monarki, hvilket sees af at Karl den Store og hans Efterfølgere vare Konger derover; men efter dette Riges Deling i Forliget til Verdun, ved hvilket Lothar fik Burgundien, Lotharingien og Rommerrige (Italien), Ludvig Frakland og Keisernavnet, Karl Valland, og Pipin Aqvitanien, tages Ordet Frakland i en mere indskrænket Betydning, nemlig som en Deel af Tydskland. Saaledes sammenstilles ogsaa i Fortalen til Snorres Edda: Øster=Saxland, Vestfal og Frakland, hvor det betegner de frankiske Lande ved Rhinen. Senere gik endelig det

frankiske Folkenavn over til Beboerne af det nuværende Kongerige Frankerig, og skjøndt dette nu erholdt sit eget Navn, Franz, vedblev dog Kongen at kaldes Frakkekonge, Frankernes Konge.

Frankerig, X. 65. 70. XI. 278. franske Hjelme, VI. 39. Det nuværende Kongerige Frankerig. Det kaldes i Oldsproget deels Frakland, XI. 278, deels, og det senere, Franz, X. 65. (see de tilsvarende Steder i den islandske Text). See ogsaa Frakland.

Freida paa Søndmør, og Freiderbjerg, I. 35. 36. Fræde, X. 334. Hakon Adelsteen opholdt sig paa Søndmør paa sin Gaard Birkestrand paa Øen Freida, da han fik Efterretning om, at Gunhildes Sønner vare komne forbi Forbjerget Stat med en Flaade. Han drog dem strax imøde, og de holdt et Slag paa Rasterkalv i Frekøsund ved Freiderbjerg, i hvilket Slag Kong Hakon seirede, og een af Gunhildes Sønner, Gamle, faldt. I Heimskringla (T. 1, S. 149-153) beskrives Slaget endnu omstændeligere: der var en slet Mark fra Øst mod Vest langsmed Bjerget, og vestenfor samme steile Klinter; Kong Hakon lod den i Slaget faldne Egil Uldserk og flere lægge i et Skib, lod bære Jord og Stene sammen omkring dem, og der dannedes saaledes nogle Høje søndenfor Freidarbjerg; desuden reistes der høje Bautastene ved Egil Uldserks Høj. Ved Bestemmelsen af disse Steder hersker der nogen Forvirring i Kilderne. Freida er nuvær. Ø Fredø, og paa denne laa Kongsgaarden Birkestrand (see Birkestrand), men i Nordmør, og ikke, som Kilderne angive, i Søndmør. Dette er da rimeligviis det Sted, hvor Slaget holdtes, hvilket nærmere er oplyst i Klüvers Norske Mindesmærker S. 115-119. Derimod henføres det af Strøm til Øen Kvamsø i Herrø Præstegjeld i Søndmør, ved hvilken Ø der ligger en mindre, kaldet lille Ristø, som af Naturen er deelt i to Dele, af hvilke den mindste kunde være Kildernes Rasterkalf. Her

findes desuden tolv Kjæmpegrave og store Steenhøje paa selve Øen Kvamsø. Tæt ved denne Ø ligger Frekø, hvoraf Frekøsund kunde have Navn. Men man maatte da antage, at Læsemaaden Freiderbjerg var urigtig, og at Kong Hakon drog fra sin Kongsgaard imod Syden, og mødte sine Fjender der i Frekøsund. (See Strøms Søndmør, 2 D. S. 453-455. Kraft, 5 D. S. 260. 285. 293-294).

Frekøsund, I. 36. V. 17. IX. 25. 86. X. 90. Dette Navn skrives saa forskjellig i Kilderne: Frekeyjarsund, Feeyjarsund, Færeyjarsund, Freyarsund, at der efter al Sandsynlighed ikke overalt menes det samme Sted. Naar Slaget ved Frejderbjerg omtales, I. 36, og dette, som man nu almindelig antager, holdtes i Nordmøre, saa maa der uden] Tvivl læses Fredarsund eller Freidarsund, ligesom Freiderbjerg, og Stedet er da ved Øen Fredø (see Freida). Paa de andre anførte Steder derimod, hvor der fortælles, at man sejlede til Stim (see dette) og laa i Frekøsund, hvorfra der sendtes Skuder nord paa Møre, d. e. til Nordmør, samt hvor det nævnes i Forbindelse med Steenvaag og Borgund, dog nordligere end disse, kan dette Sted ikke have ligget i Nordmøre, og her menes da Frekøsund ved Øen Frekø, som ligger strax ved Kvamsø, i Herrø Præstegjeld i Søndmør.

Freysmose, XI. 328. eller Frosmose, en Mose imellem Mørup og Steenlille, i Nærheden af Fjenneslev, hvor Absalons Fader Asker Ryg boede, i Alsted Herred i Sjælland i Danmark (Suhms Danm. Historie 6 D. S. 260.)

Frisland, med Indbyggerne Friser, I. 7. 97. 110. II. 274. IV. 42. 112. VI. 297. 326. X. 39. 304. 327. XI. 316. 371. Ved Sagaernes Frisland forstaaes den hele Kyststrækning langsmed Nordsøen, som beboedes af Folket Friser, eller Landene ved Nordsøen fra Nord-Holland af indtil de vestlige Kyster af Hertugdømmet Slesvig i Danmark. Der kan derfor adskilles tvende Fris-

lande, nemlig det egentlige, oprindelige, som tilligemed Flæmingeland udgjorde de nuværende Nederlande, og det nordligere danske Frisland. De gamle geografiske Fragmenter (Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 12) sige, at Frisland ligger imellem Armene af Rhinen nord til Havs, og norden derfor er Danmark; at det ikke blot indbefattede det nuværende nederlandske Frisland, men tillige Holland, sees ogsaa deraf, at Kinlimaside laa i Frisland (see Kinlimaside); der siges ogsaa, at nærmest Valland (Frankerig) ligger Flæmingeland, og dernæst Frisland, XI. 371; ligesaa at Toste Jarl drog til Flandern, saa til Frisland, saa til Danmark, VI. 326. Det nordlige Frisland eller nuvær. Nordfrisland kaldes i Sagaerne ogsaa blot Frisland, men hos Saxe Lille Frisland, Frisia minor; det laa nordenfor Saxland, og grændsede til Danmark, saaledes at det omtrent begyndte der, hvor Jyllands Side endte; det var et sidt Land, gjennemskaaret med Diger, udsat for Oversvømmelser, o. s. v. (see Egilssaga S. 527-529. 533. Saxe, S. 3. 260). Ogsaa dette Frisland, der hos Saxe regnes for en Deel af Danmark, men i Sagaerne, fordi det var beboet af en anden Folkestamme, udtrykkelig adskilles derfra, omtales ofte, som X. 39. XI. 316. og i Almindelighed sammenstilles Danmark, Frisland og Saxland, f. Ex. I. 7.

Frodeaas eller Frodaas, VIII. 291. 295. IX. 30. 91. En Bjergaas ved Kjøbstaden Tønsberg i Norge. Paa Veien, som gik ned herfra, fik et Sted Navn af Gjæstebakke, da de saakaldte Gjæster, en Deel af Kongens Huustropper, stode her, da Kong Sverre beleirede Baglerne.

Froste, II. 31. 36. 39. 40. IV. 84. VII. 167. Frostething, I. 29. 31. VII. 115. 116. 118. X. 76. Frostethingslov, I. 28. Froste er Landstrækningen Frosten eller omtrent nuvær. Frostens Præstegjeld, vestenfor Størdalen i Throndhjem i Norge. Den er især mærke-

lig formedelst det her holdte Frostething, som i den ældste Tid var Hovedthinget for det indre Throndhjem, og senere eet af Norges tre store Lagthing, VII. 115. Frostethingsloven blev her indsat af Hakon Adelsteensfostre efter Sigurd Ladejarls Raad. Thingstedet var imellem de nuvær. Gaarde Øvre og Nedre Nyg (Klüvers Norske Mindesmærker, S. 76).

Frysie, Fræsie, Frysiebro, VIII. 273. 275. IX. 33. 96. 157. 166. 183. 346. Her forefaldt et Slag imellem Birkebenerne og Slittungerne, IX. 157. Aaen er nuvær. Aggerselv, og Broen over samme meues at være Broen uedenfor Vøyen Molle paa Gaarden Øvre-Fosses og Hovedstaden Kristianias Grund i Norge. (Kraft, 1 D. S. 324. Anm.)

Fræde, see Freida.

Frækøsund, see Frekøsund.

Fræsie, see Frysie.

Fuir, XI. 349. see Fuznon.

Fundeid, IX. 264 267. Hakon Hakonsou trak sine Skibe over Fundeid, og kom til Gaarden Fala. Formodentlig et Eid ved nuvær. Funden- eller Fund-Fossen i Glommen paa Grændserne af Oudalen, i Øvre-Romerige i Norge. Den har Navn efter Gaarden Funden i Næs Sogn og Præstegjeld. (Kraft, 1 D. S. 406. 453. 470).

Furesund, VIII. 101. Nuvær. Furesund, omtrent en halv Miil fra Øen Hindø, i Kinds Præstegjeld i Søndfjord i Norge.

Fuznon, XI. 349. Knytlinga nævner Fuznon med tre Borge: Fuznon, Vinborg eller Vindborg og Fuir. Det første Navn, Fuznon, Huznon o. s. v. thi Navnene ere meget fordrejede, er efter alle Fortolkeres Mening og hele Fortællingens Sammenhæng det samme som Saxes Uzua eller Øen Usedom i Pommern; dens gamle Navn Uznam kommer ogsaa Knytlingas Huznom saare nær. Borgen Fuznon er da Saxes Usnum eller Osnum oppidum,

Byen Usedom. Da Øen bestod af tre Provinser, saa udtrykkes vel disse i Knytlingas Navne; saa at Fuznom er det samme som Uznam, Fuir, naar man læste Fuiz, det samme som Woetze, den nordøstlige Deel af Øen, og til at svare til Vindborg bliver da intet andet tilbage, end den tredie Provins Wanzlow, hvis nordiske Navn da er endnu mere forvansket. Om Usna eller Osna (ikke Orna) see Saxe, S. 235. 309. 317 o. fl. St.

Fyen, I. 138. 139. 166. VI. 61. 66. 67. 73. 142. 239. 254. XI. 42. 46. 49. 50. 54. 56. 57. 63. 70. 82. 83. 133. 136. 186. 205. 223. 230. 233. 234. 238. 251. 256. 274. 275. 313. 320. 321. 323. Fyenboer, VI. 61. 240. Nuvær. Ø Fyen eller Fyn i Danmark. Man plejer, men som det synes uden Grund, at henføre Navnet til det oldnordiske Ord fjón, Adskillelse (Had), fordi det kun ved et smalt Sund er skilt fra Jylland. Andre antage det for henhørende til de ældste nordiske Navne, som ej mere lade sig forklare.

Fylingsfjord eller Fylinsfjord, som er forbigaaet her i Oversættelsen, forekommer i Fornmannasögur, IX. 19. i Varianterne. Den synes efter Sammenhængen at have været nordligere end Karmsund, og sydligere en Siggevaag. Stedet er ubekjendt. Maaskee menes der nuvær. Førrelandsfjord, som gaaer ind parallel med Karmsund i Augvaldsnæs Præstegjelds Fastland, under Rogeland i Norge. (See Kraft, 4 D. S. 231).

Fyre, IX. 221. En Gaard i Udenæs Sogn, Næs Præstegjeld, i Øvre-Romerige i Norge. (Kraft, 1 D. S. 469).

Fyrileif, Fyrirleif, VII. 151. 158. VIII. 224. XI. 305. Naar man fra Fors i Ranrige drog ud imod Havet, kom man til Fyrileif; det var en Gaard paa den sydlige Side af Godmar. (See Fors og Godmar). Her holdtes et Slag imellem de norske Konger, Magnus den Blinde og Harald Gille; jf. Saxe, S. 248. Gaarden

laa i Ranrige i Vigen i Norge, og maa efter Beskrivelsen have ligget i nuvær. Dragsmark eller Bogenæs Sogn i Bahusleen i Sverrig.

Fyrisvalle, V. 221. 222. XI. 160. Bekjendt af det store Slag, hvori Styrbjørn den Stærke faldt. Nuvær. Fyriswald, en Slette ved Gammel Upsala i Sverrig, hvor der endnu findes nogle hundrede Gravhøje. Navnet betyder Markerne ved Fyrisaa, der løber igjennem Upsala. Stedet er ogsaa bekjendt af en Begivenhed med Rolf Krake (Rolf Krakes Saga, Kap. 45), hvorefter Digterne kalde Guldet Fyrisvalles Sæd; hertil sigtes ogsaa hos Saxe S. 35, hvor Stedet kaldes agri firivallini (ikke firtvallini).

Fyrvald, IV. 60. En Havn i Northumberland i England. Læsemaaden er uvis. I Heimskringla foretrækkes Furuvald, hvilket Oversætteren har fulgt, saavel som Suhm, der dog anmærker, at Stedet er ham ubekjendt. Men der kan ogsaa læses Havnen fyri Valldi, Havnen udenfor Vold, hvorved Navnet faaer et heel andet Udseende. Camden (Britannia, Fol. S. 890) anfører ved Humberflodens Udløb et Afgudstempel, der laa i Skoven Deirwald, hvilken Skov nu (sſt. S. 898) kaldes the Wolds. Denne Skov ligger noget længer inde end Holdernes i selve Indløbet til Humberfloden; og en Havn udenfor dette Sted kan der altsaa her menes med Sagaens: udenfor Vald.

Færøer, I. 161. 211. 212. 223. II. 79. 81. 84. 97. 101. 105. 110. IV. 100. 255. 260. 261. 262. 263. 280-285. 312-318. VIII. 6. 8. 9. 10. 174. IX. 110. 200. X. 271. 345. XI. 366. 367. 372. Beboerne Færøinger eller Færøboer, IV. 260. Den bekjendte Øgruppe Færøerne. Navnet betyder Faareøerne. Øernes Antal angives her, XI. 372, at være atten. De bleve først besøgte paa enkelte Steder af Munke fra de skotske Øer, der nedsatte sig her som Eneboer, men snart bleve

forjagede af norske Vikinger. Den første Nordmand, som nedsatte sig her, var Grim Kamban; efterhaanden befolkedes Øerne af flere, især da Harald Haarfager bemægtigede sig Enevældet. Skjøndt disse Øer oprindelig vare uafhængige, tilegnede de norske Konger sig dog snart Overherredømmet: Hafgrim paa Sydero havde saaledes den ene Halvdeel til Leen af Harald Graafeld, Brødrene Brester og Beiner paa Skuso den anden af Hakon Jarl. Senere nævnes adskillige andre Mænd, blandt hvilke Sigmund Bresterson er den meest bekjendte. Han fik alle Øerne til Leen af Olaf Tryggveson og kristnede dem. Jf. iøvrigt Færøingesaga. Af disse Øer nævnes: Stromo, Sando, Skuso, Dimon, Sydero, Østero, og Nordøerne, hvoriblandt Svino.

Gaase, II. 57. VI. 163. 295. En Havn i Øsjord paa Island, der omtales ved Seiladsen imellem Island og Norge. Denne Havn var halvanden til to Miil fra nuvær. Øfjords Kjøbstad indenfor Landtungen Toppøre ved en Gaard, der endnu kaldes Gæsir (eller at Gásum), i Øfjords Syssel paa Nordlandet. See Finn Magnussens Oversættelse af Fortællingen om Sneglu=Halle i Tidsskr. for nordisk Oldkyndighed, 2 B. S. 44 samt Rettelserne til samme Bind.

Gaasøre, III. 81. Øren ved nysnævnte Havn Gaase i Øfjord.

Gades, XI. 370. 371. En Ø ved Spanieland. Den Ø, hvorpaa Byen Cadiz i Spanien ligger.

Gallicien, VII. 66. XI. 371. eller Galliseland, XI. 269. Landskabet Galicien i den nordlige Deel af Spanien. Efter det fik Ulf Jarl Tilnavnet Gallise=Ulf. Det kaldes hos Digterne ogsaa Jakobs Land efter den hellige Jago af Compostella, hvorhen Nordboerne undertiden gjorde Pillegrimsreiser. Denne By, San Jago, kaldtes af

115. 180. VI. 107. 138. 139. 140. X. 328. 382. XI. 263. Gardekonge, I. 69. 90. IV. 180. X. 188. Tillægsord Gerdsk, I. 93. 131. IV. 114. Garde, der egentlig betyder Gaardene og sædvanlig forekommer hos Digterne, eller Garderige, Gaardenes Rige, udgjorde en betydelig Deel af Østerlandene eller Østerleden; omtrent det senere saakaldte Store og Lille Rusland. Det bestod især af tre Hoveddele, hvilket sees af Delingen imellem Kong Valdemars Sønner, V. 242. 267: Kænugaard, som er det bedste Rige i hele Garderige; Holmgaard, som ogsaa siges at være den vigtigste Deel; og Palteskja med det Rige, som hører dertil. Men foruden disse nævnes adskillige andre Landskaber deels her i Sagaerne, deels i Ørvarodssaga, Kap. 30 og Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 10, af hvilke vi her især bemærke: Sursdalene, Vulgaria og Østerrige, hvorom egne Artikler handle. Paa den anden Side af Kænugaard laa efter Nordboernes Forestilling et Tattarerige eller Tartarernes Land, og et Serkland eller Saracenernes Land, forskjelligt fra det nordafrikanske Serkland, samt et fabelagtigt Blaaland. (See ogsaa om Garderige i Almindelighed Suhms Danm. Hist. 1 D. S. 86 fgg).

Garheim, IX. 316. Læsemaaden er uvis; der læses ogsaa Tjolgarheim, og dette synes at være den fuldstændigere Form. Det var et Sted, formodentlig en Ø, i Helgeland i Norge. Bestemmelsen af dets Beliggenhed beroer paa Beliggenheden af de sammesteds omtalte Brennøer og Vaage. Hvis der ved Vaage forstaaes den store Ø Vaage i Saltens Fogderi, kunde Tjolgarheim være nuvær. Tilø (Tjelgø).

Garmat, see Darmat.

Garpsdal, II. 19. En Gaard i Geiradal, i Bardestrands-Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 21).

Gaskogne, X. 65. Landskabet Gascogne i Frankerig.

Gata, I. 223. II. 80. 81. 82. 84. 85. 96. 102. 112. 114. 150. IV. 260. 280. 285. 313. 314. 318. Bekjendt af Familien Gøteskegger, Mændene paa Gata (Gøtu er Ejeformen af Gata). En Gaard paa den sydøstlige Side af Øen Østerø i Færøerne.

Gaul, Gaulelven, Gulaa, I. 190. 194. VIII. 27. 62. Nurær. Guulelven eller Guledalselv, der løber igjennem Guuldalen, og falder ud i Guulosen, en Bugt af Orkedalsfjord, i Throndhjem i Norge. Om denne Elvs Udspring og Løb see Schønings Reise, 1 H. S. 90-91.

Gaular, Gule, I. 214. X. 130. Bekjendt af Atle Jarl hin Mjove, hvorom ogsaa Egilssaga Kap. 2. Halfdan Svartes Saga, Kap. 2. Harald Haarfagers Saga, Kap. 13; her var ogsaa et anseeligt Hovedtempel, som forestodes af Thorbjørn Herse af Fjalefylke, og hvortil man søgte fra Fjordene, Fjale og Sogn; see Landnama, P. 5. Kap. 8 og Egilssaga, Kap. 49. To Landstrækninger af dette Navn forekomme i Norge, nemlig Gulen Skibsrede i Sogn, og Egnen omkring Nord- og Mid-Gulenfjord og Gaarden Søndre-Gulen i Kinds Præstegjeld i Søndfjord, samt Gauldalen med Gaulelven i Indre-Holmedals Præstegjeld sammesteds. Flere have antaget det sidste Sted, og navnlig Gaarden Ousen i Bøgstad Sogn, for at have været ikke blot Atle Jarls og Arnbjørn Herses Sæde, men endog for det Sted, hvor det gamle Gulething holdtes (see Kraft, 4 D. S. 936). At det her meente Sted laa i Fjordene eller Fjale synes at følge af Brudstykket om Fornjot, Kap. 1. See ogsaa Torfæi Spørgsmaale om Beliggenheden af Gaular og Gaulathing, samt Provst Legangers Svar i Torfæana, S. 159-161. 168.

Gauleraas, Gaularaas, Gaulaas, Guleraas, Gullaas, IV. 86. 105. 289. VI. 220. VIII. 50. 51. 53. 83. 102. 121. 182. IX. 77. 214. 322. X. 220. En Bjergstrækning, som strakte sig fra Guuldal op igjen-

nem Strind, i Throndhjem i Norge. Beliggenheden sees især af Følgende: Man seilede ind over Throndhjemsfjord til Fladke, og saa ind langsmed Gauleraas indtil man landede ved Gullhammer; paa et andet Sted hedder det: man drog fra Nideros ud over Steenbjerg og saa op paa Gauleraas.

Gaulerdal, Gaulardal, Gauldal, Guledal eller Guldalen, I. 30. 187. 194. 197. II. 36. 166. III. 155. IV. 84. 86. 105. 219. V. 203. VIII. 63. 66. 112. 117. 118. IX. 21. 80. 81. 125. 142. 194. 313. 322. X. 39. 143. 219. 222. 224. 225. 276. 284. 334. 339. 340. 378. med Indbyggerne Gauldøler, VIII. 26. 120. 269. X. 228. eller som Landskab ogsaa Gauldølefylke eller Gauldalefylke, IV. 83. X. 143. Nuvær. Guuldalen eller Guledalen i Throndhjem i Norge. Den har Navn af Elven Gaul eller Guulelven. Den er i den ældre Tid især bekjendt af Harald Haarfagers mange Slag, som holdtes her, da han undertvang Throndhjem; af Bøndernes Opstand imod Hakon Jarl; og flere Høvdingers Forening imod Olaf Tryggesøn. Senere forekommer den ved de borgerlige Uroligheder. Foruden den egentlige Gauldal eller nuvær. Guuldal, en stor Dalstrækning, som paa den ene Side grændser op til Strind, paa den anden til Dovrefjeld, nævnes her Landstrækningerne Skaun og Sognedalen. Hos Saxe, S. 169, kaldes denne Landstrækning Gølerdalen, og i Nærheden af den, siger han, havde den bekjendte Lathgertha (Ladgerde) sin Bolig. Dette skal ogsaa efter et gammelt Sagn have været Tilfældet, da hun skal have ejet Gaardene Langørgen og Leeraanden i Budvigen Sogn (i Bynæssets Præstegjeld), som fordum hørte til Guuldalen. (Høyem om Bynæssets Præstegjeld, S. 306).

Gedebro, VIII. 220. IX. 350. 351. Nuværende Gedebro, en Bro over Loelven i den gamle By Oslo i Norge. (Kraft, 1 D. S. 298).

Gedsbæk, XI. 315. Ved denne Bæk eller Aa holdtes et Slag imellem Svend Grade og Knud Magnussøn. Hos Saxe, S. 258-259, omtales Slaget og Aaen, men dens Navn anføres ikke; derimod beskrives den som en strid Aa, over hvilken der var kun eet Vadested. Med Hensyn til Beliggenheden bemærkes, at Kong Svend gik om Natten ud fra Viborg, og marserede en lang Vej til Fjendens Lejr (noctu magnis itineribus ad hostium castra contendit), som var paa den anden Side af Aaen. I Krønikerne, f. Ex. Petri Olai Annal. hos Langebek, S. 176, kaldes Aaen Giezbec. Det var en Aa eller Bæk i Nærheden af Viborg i Nørre-Jylland i Danmark; enten som Suhm mener (Danm. Hist. 6 D. S. 91) den Bæk, som en Miil søndenfor Viborg falder i Vedsø, eller, hvis man finder, at Saxes magna itinera antyde en længere Afstand, Gjedstedaa, som løber forbi Gjedsted By, tre Miil nordenfor Viborg, og falder ud i Limfjorden.

Geirhildsø, I. 213. En Sø paa Hjaltland eller nuvær. Shetland nordenfor Skotland, kaldet saaledes efter Flokes Datter Geirhild, som druknede der. Formodentlig paa Øen Mainland; det er vel ikke at vente, at dette Navn endnu skulde være til, men det bør dog bemærkes, at der ligger en Hilderswik paa den nordvestlige Ende af Øen Mainland.

Geirland og Geirlandsaa, I. 227. En Gaard og en Flod i Skaftefjelds-Syssels vestre Deel paa Østerlandet i Island. (Landn. 4, 11).

Geirland, I. 229. En Gaard i Hvitaaside, hvor Ulf Grimsøn boede. Navnet er urigtigt, thi dette Sted er det samme som Gaarden Geitland, bekjendt af Slægten Geitlendinger, der omtales i Landn. I, 21. Den laa paa Grændsen af Borgefjords- og Myre-Syssel paa Vesterlandet i Island, og regnes i Landn. til Sønderlandet.

Geirrødgaard, III. 162. 172. 174. Et Land med en Borg, som efter de fabelagtige Fortællinger laa i Jotunheim ved Ishavet, saa kaldet efter Jætten Geirrød. See Jotunheim. Det forekommer tilligemed Aaen Vimuraa eller Vimra i Snorres Edda (Skaldskaparmaal, Kap. 18).

Geirstad, IV. 25. 28. 111. X. 153. 167. 168. 170. See Olaf Geirstadealf i Personsregisteret. Et ældgammelt Kongesæde, hvor Olaf Geirstade-Alf boede, og hvor han er højlagt; i det gamle Vestfold i Norge. Hidtil antaget for nuvær. Gjerrestad Præstegaard i Gjerrestad Sogn, Nedenæs Fogderi (Kraft, 3 D. S. 296. 356); men efter Munch (Om Grenland i Annal for nord. Oldk. 1836 S. 70) rettere nuvær. Gjerstad i Tjølling Sogn østenfor Laurvigsbugten.

Geirsver, VI. 276. Her var det første Bryggeleje nordpaa i Norge for dem, som kom nordfra, nemlig fra Finmarken. I Registeret til Heimskr. menes om dette Sted, at det maaskee kan være Gaasvær i Alstahoug Præstegjeld, men dette kan ikke være Tilfældet, da Alstahoug ligger sydlig i Helgeland, og Geirsvær efter Sammenhængen i Sagaen laa nordligere end Lengjevig. Det maa da være eet af de mange Vær, som ligge nordlig i Tromsøen; et af dem kaldes ogsaa Gaasvær.

Geitersø, XI. 347. De Danske traf Kong Valdemar her efter deres Tog til Bramnæs, hvilket lader formode at der var en Kongsgaard. Stedet er ved nuvær. Gedserodde paa Øen Falster i Danmark; i Gjeddesby, eller som den forhen hed Getæsby, var en curia domini regis (Kong Valdemars Jordebog hos Langebek, T. 7, S. 525. 540), senere nævnes i Diplomer Leensmænd paa vor Gaard Giedesgaard.

Geiteskard, II. 7. Ved Dalen Langedal i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Geitkjær, X. 50. eller Gedekjær; en Sø eller Sump i Landskabet Halland, sydligere end Bardefjord. Stedet

er rimeligviis det samme, som Saxes Lacus Caprinus (Saxe, S. 207), hvor Skjalm Hvide flygtede fra sine Bevogtere, efter Slaget i Nisaa. Navnet findes i nuvær. Getterø eller Gjederø strax ved Varberg i Halland, og har formodentlig været en Sump lige over for denne Ø.

Geldingeholt, X. 46. En Gaard i Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Gelmin, VIII. 113. IX. 61. En Gaard, hvor Kong Sverres Søster Cecilia boede. Nuvær. Gaard Gjølme, en stor Gaard i Ørkedalens Sogn og Præstegjeld, i Orkedalen i Throndhjem i Norge. (Falsens Norge, S. 82. Kraft, 5 D. S. 539). Den forekommer ogsaa i Heimskr. T. 2. S. 42.

Gerde, V. 41. 79. 209. VII. 212. X. 351. Som Leensmænd nævnes oftere sammen Aslak fra Finnø (see Finnø), og Erlend fra Garde eller Gerde (den første Læsemaade i Heimskringla). Schøning og flere søge dette Sted strax ved Findø; paa Øen Talgø, som hører under Findø Præstegjeld, ligger nemlig strax ved Kirken en betydelig Gaard, kaldet Gaar eller Gaard, fordum beboet af en mægtig Mand, Aslak, der skal have bygget Kirken, og som derefter har haft anseelige Beboere (Bing, og Kraft, 4 D. S. 179). Denne Gaard kunde altsaa være den, som her menes. Derimod bemærker Grundtvig i det geografiske Tillæg til tredie Deel af hans Oversættelse af Snorre, at dette er en Fejltagelse, og at Stedet er nuvær. Gjerde, Annexet til Etne Præstegjeld i Syd-Hordeland i Norge; hvilket bekræftes af Kraft (4 D. S. 497).

Germanien, IV. 76. Germania, X. 192. XI. 370. Det gamle Navn paa Tydskland, som Nordboerne have optaget af sydlige Kilder.

Geronna, X. 66. eller Gerno. Nuvær. Gerona i Katalonien i Spanien.

Getulien, XI. 371. Det gamle Landskab af dette Navn i Afrika.

Gidske, Giske, IV. 290. 292. 294. VI. 292. 293. VII. 4. 41. 44. IX. 242. 292. 308. 313. 321. X. 40. 42. 44. 94. 120. 121. Bekjendt af den i Norges Historie berømte Gidskeæt: Thorberg Arnesøn, Skopte Øgmundsøn, der først seilede igjennem Njørvesund, Povel paa Gidske, Nikolai paa Gidske, o. fl. Den ene Gaard paa Gidske brændte under Hakon Hakonsøn, X. 120. og Gidskemændenes Slægt uddøde med Nikolai paa Gidske, X. 121. Nuværende Ø Giske eller Giskø i Borgunds Sogn og Præstegjeld i Søndmør i Norge, med Herregaarden Giskøgaard. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 102. 107. Kraft, 5 D. S. 121-122).

Giljaa, I. 230. 231. 234. En Gaard i Vatnsdalen i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 3).

Gilling, II. 160. see Godø.

Gilsbakke, II. 213. En Gaard i Borgefjord, nordenfor Hvitaa i Myre-Syssel paa Vesterlandet i Island.

Gimsar, Gimse, I. 153. II. 37. 265. III. 53. 98. 108. 109. 116. 136. 143. 200. IV. 56. V. 275. 277. VI. 82. VII. 181. 182. VIII. 269. X. 276. 297. 307. XI. 113. En ved adskillige Mænd bekjendt Gaard: Styrkar, Endrid, Gunnar, Dyre fra Gimse. Nuvær. fem Gaarde Gimse eller Gjemse, af hvilke den største hedder Nedre-Gimse, i Melhuus Sogn og Præstegjeld i Guuldalen i Norge. (Norske Vidensk. Selsk. Skr. fra det 19de Aarh. 1 D. S. 342. Kraft, 5 D. S 509).

Gimsø, VII. 249. Et Kloster i Landstrækningen Høfund, hvor Gregorius Dagsøn blev begravet. Nuvær. Gjemsø Klosters Gaard paa den sydlige Kant af Gjemsø eller Klosterøen i Solum Sogn og Præstegjeld, Thelemarkens og Bamble Fogderi, i Norge. (Kraft, 3 D. S. 99).

Giske, see Gidske.

Gifte, see Gullyn.

Giterø, IX. 90. Der ligger en Ø af dette Navn, Giterøen, i Nærheden af Øen Karmen, østenfor Fæø, under Torvestad Sogn og Præstegjeld i Rogeland i Norge; men efter Sammenhængen maa dog den her nævnte Giterø være en Læsefejl for Hiterø (see Hiterø).

Gjabakke, II. 209. Et Sted ved Gjaaen paa Althinget i Island.

Gjelleraas, VIII. 219. 226. 273. Nuvær. Gjelleraas eller Gilleraas, en Skov- eller Fjeldstrækning een til to Miil nordost og norden for Kjøbstaden Oslo i Norge.

Gjulande, Gyljande, IX. 182. 346. 347. Et Sted, hvor man landede, naar man nærmede sig Byen Oslo i Norge; man roede derhen vester forbi Hovedø, og gik derfra op imod Aaen Fryse. Det menes at være Bugten imellem Ladegaardsøen og det faste Land eller den nu saakaldte Pipervig, en Forstad mod Vesten til nuvær. Kristiania. (Kraft, 1 D. S. 466).

Gjæstebakken, VIII. 291. See Frodeaas.

Gladethors, IX. 228. Navnet skrives ogsaa: Gladathorp og Gladathros, saa man har været uvis om Læsningen. Det er en Bygd i Værmeland; omtrent nuvær. Glafwa Sogn i Gillbergs Herred, vestenfor Søen Glafsfjolen eller Glafsfjorden. Imellem denne Sø og Store Gladsø ligger Jernbruget Glafsfors, saa det rette Navn i Sagaen kan være Glafafors eller Gladafors, formodentlig det sidste.

Gljuferfjord, VII. 192. En Fjord paa Øen Hinn i Helgeland i Norge; inderst i Bjerget ved denne var der en Hule, hvor Sigurd Slemmedegn tilbragde en Vinter. Da det var i Nærheden af Tjaldesund, saa maa Fjorden rimeligviis have været paa den sydostlige Side af Hindø, i Saltens Fogderi, hvor der er høje Bjerge. Fra Norden af gaaer Gullesfjorden midt ind i Øen.

Glymsteen, X. 50. 52. 53. Nuvær. Glumsteen og Glumsteensvig, nordenfor Floden Æthra, i Fardhus Herred i Landskabet Halland, forhen hørende til Danmark. Stedet, der oftere forekommer i Diplomer (Suhms Danm. Hist. 7 D. S. 655. 8 D. S. 291), har faaet Navn efter Glumstenen, en næsten som Allen høj Steen, der ligger ved Mobergs Tange, vestenfor Skassinge, og som er udførlig beskrevet og afbildet i Richardsons Hallandia, S. 94-96.

Glæsisvall, III. 122. 123. 124. 125. 162. 172. 174. eller Glæsers Vold, Glæsers Marker, et Landskab i Jotunheim. See Jøtunheim. Det omtales ogsaa i Hervararsaga, Kap. 1. hvor der fortælles, at Kong Godmund regjerede derover, og at Odainsager, Udødelighedens Ager, laa i hans Land. Da dette Sted formodentlig laa i Jæmteland, og Steder, som minde om Kong Godmund og Gaarden Grund, ligge i Angermanland, saa maa det historiske Glæsisvall forhen have ligget i eller ved de svenske Nordlande, men i de fabelagtige Fortællinger henlægges det i det ligesaa fabelagtige Jøtunheim ved Ishavet.

Gnipelund, III. 163. 175. En Gaard i Grunder-Herred i Jotunheim. Dette af Edda bekjendte Sted (Helgekvida Hundingsb. den første) er i den fabelagtige Saga, hvori det her forekommer, henlagt i Jøtunheim ved Ishavet.

Gnitahede, VI. 296. Den Hede, hvor Sigurd Fofnersbane, efter Edda (Sigurdskvæderne og Fofnismaal), dræbte Fofner; den laa rimeligviis i Vestfalen i Egnen af Paderborn. (See ogsaa Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 16, med tilhørende Anm.)

Goafjord, X. 110. Læsemaaden er uvis. Det skrives ogsaa Giafjord og Gisling. Det er en Fjord østenfor Forbjerget Dyrnæs eller nuvær. Durnish i Sutherland, paa den nordlige Side af Skotland.

Goddale, Guddale, paa Island, I. 244. II. 185. Be-

boerne Gudbøler, II. 56. En Landstrækning i Skagefjords-Syssel paa Nordlandet.

Godlande, XI. 368. Gudelandene, et Navn paa de af Goterne eller Gudefolket erobrede Lande i Norden, altsaa eensbetydende med Gotland, Reidgotland og Øgotland. Folkene kaldtes Godjod eller Godthjod, Gudefolket.

Godmar, VIII. 224. En Fjord i Ranrige i Vigen i Norge; nu kaldet Gulmaren eller Gulmare-Fjolen, d. e. Gulmarfjorden, i Bahusleen i Sverrig.

Godnefjord, VI. 205. Nuvær. Randersfjord og Gudenaa i Nørre-Jylland i Danmark. Navnet Goðnarfjörðr er endnu bevaret i Gudenaa (Goðnará), og kan maaskee udledes af det gamle, ogsaa norske, Ord Gotn, isl. got, Fiskeæg. Den norske Konge Harald Haardraade seilede op ad denne Fjord, og afbrændte Thorkel Geysas Gaard, der laa i eller ved en stor Skov, som i den islandske Text kaldes Hornskógr, Hornskoven, men her i den danske Oversættelse er givet ved: Skovens Afkrog. Dersom dette Sted er et Egennavn, saa kunde det endnu findes her ved Indløbet til Gudenaa. Efter Suhm (Danm. Hist. 5 D. S. 150) skal denne Hornskov have ligget i Hornslet Sogn, Lisbjerg Herred, men dette Sted ligger midt inde i Landet, og kan derfor næppe komme i Betragtning. Derimod kan Thorkel Geysas Gaard søges enten i Tved Sogn, Nørre-Hald Herred, strax ved Indløbet til Randersfjord, eller i Hornbek Sogn, Sønder-Lyng Herred, vestenfor Randers. Hvis Navnet paa den gamle Herregaard Giessinggaard i Tved Sogn er gammelt, saa kunde det udledes af Geisuengi, Geysas Enge, Geiseenge (dannet lig Geisudætr, Geysas Dotre); i samme Sogn ligger ogsaa Hjørnkjær, hvilket da vilde være en Levning af Hornskovens Navn, eftersom horn, Horn, og hyrna, Hjørne, i det gamle Sprog, som bekjendt, ere eensbetydende.

Godran, VIII. 189. 190. En Gaard i Norge, hvor Ølver fra Godran eller Gudran havde hjemme.

Godrekſtad eller Gudrekſtad, VIII. 223. IX. 334. 362. Thorſteen Kugads Gaard; den laa i Throndhjem i Norge. Suhm (Danm. Hiſt. 8 D. S. 416) nævner Steige ſom en anden af denne Mands Gaarde.

Godø, Godøerne, II. 156. 157. 159. 160. X. 245. Bekjendt af Afgudsdyrkeren Raud eller Roald. Det var en Samling af Øer, af hvilke to nævnes: Gilling og Hæring, ſom laae i Fjorden Salpten i Norge. Det maa altſaa have været den Øgruppe ved Indløbet til Saltensfjord i Saltens Fogderi, ſom beſtaaer af Sandhovden, Strømø, o. ſ. v. (Falſens Norges Hiſt. 1 D. S. 208); een af disſe Øer kaldes hos Bing ogſaa Gudø. See ogſaa Meldefjord.

Godøſtrøm, II. 160. Nordenfor nysnævnte Godøer, imellem dem og Faſtlandet ved Saltensfjord.

Gorgaſia, XI. 348. Dette Sted forekommer kun her i Knytlinga; hos Saxe findes intet lignende, men han taler i dets Sted om Usna eller Uſedom. Sammenhængen viſer, at det var indenfor Flazmynne eller nuvær. Swinemünde i Pommern, men det kan ej beſtemmes om der menes Vand eller Land, das Große Haf eller en Egn ved ſamme.

Gotland, Goter ſee Gotland, Gøter.

Gradehede, XI. 329. 331. tæt ſøndenfor Viborg; bekjendt af Slaget, hvori Svend Grade faldt; jf. Saxe S. 279, og ſammes bellum Grathicum, S. 348. ſamt Svend Aageſen S. 62: secum Gratham. Hos Krønnikeſkriverne kaldes Stedet ogſaa Grathemoſe. En Hede i Torning Sogn, Lysgaard Herred, i Nørre-Jylland i Danmark. Valpladſen viſes paa Marken ſøndenog øſtenfor Ravnholtsgaard ved Kongknapsdige; Levninger af Graa Kirke (d. e. Grathe- eller Grade-Kirke) ſees imellem Ravnholtsgaard og Graagaard (Suhms Danm.

Hist. 6 D. S. 269. 284-285. Olufsens Collectanea). Kongen fik naturligviis Tilnavn efter Heden, hvor han faldt, og ikke omvendt.

Grande, VIII. 144. Klement fra Grande nævnes. Formodentlig en Gaard i Norge, men uvist i hvilket Landskab.

Grattagref, IX. 232. Nuvær. to Gaarde Greftegref en halv Miil nordost for Jevnager Kirke, i Jevnager Sogn og Præstegjeld i Hadeland i Norge. (Kraft, 2 D. S. 211). I Heimskr. skrives Navnet Grattagrøf; men efter det nuværende Navn at slutte maa den rette Form have været Graftagref eller Greftagröf med ft for tt, thi Assimilation er sædvanlig ved Overgang fra gamle Navne til nyere, men ikke omvendt.

Gravdal, VII. 274. VIII. 98. 198. 284. IX. 15. Nuvær. Gravdal strax indenfor Hvarfsnæs, i Askø Sogn, ved Kjøbstaden Bergen i Nord-Hordeland i Norge.

Grenjar, IV. 87. (V. 154). Denne Form forekommer kun her, og er en Læsefeil for det sædvanlige Grenmar, hvilket sees ved Sammenligning med Heimskringla T. 2. S. 49.

Grenmar, Granmar, foruden nysanførte IV. 87. ogsaa IX. 34. 97. 187. 344. X. 348. Granmar, der er en usædvanlig Form, forekommer kun een Gang, IX. 97. Efter Kraft er dette Sted maaskee Øen Jomfruland i Sannikedals Sogn, Nedre Thelemarkens og Bamble Fogderi, i det gamle Vigen i Norge; dog bemærker han ogsaa, at Jomfruland maaskee er de Gamles Aur (Kraft, 3 D. S. 95. 96-97). Men efter de Steders Sammenhæng, hvori Grenmar forekommer, synes det aldrig at betyde en Ø, hvortil intet Udtryk hentyder, men en Landstrækning strax ved Agde og ved Begyndelsen af Vigen. Falsen antager ogsaa, efter at have anført hvad der forstaaes ved de Gamles Grænland, at det, som i fordums Dage kaldtes Grenmar, uden Tvivl er den Deel

af Kysten imellem Kragerø og Østerriisør (Falsens Norge, S. 43. 44.) Dette kan dog heller ikke være Tilfældet, thi strax søndenfor Kragerø ligger Porter eller de Gamles Portyria, og denne laa paa Limgardssíde (see disse Artikler), og Grenmar maatte da være det samme som eller en Deel af Limgardssíde. Derimod siges i Hakon Hakonsøns Saga Kap. 227: ind i Vigen til Havnen Slattenæs (nuvær. Slottenæs i Bamble Sogn) eller, efter Varianten: de sejlede ind i Vigen, og da de kom til Grenmar søndenfor Øen Aur, opkom en Storm, saa de maatte vende tilbage til Land, og Kongen lagde da ind i Slattenæs Havn. Ligeledes beskrives Næsset, nuvær. Brunlaugnæs (see Nesje) at ligge ved Grenmar, X. 348. og, IX. 187, fortælles, at Kongen sejlede forbi Agde, saa forbi Grenmar og ind for Næs (nysnævnte Brunlaugnæs); jf. Heimskr. T. 2, S. 49, hvor der berettes, at Svend Jarl lagde ind i Vigen, sejlede med sin Flaade forbi Grenmar, og lagde til ved Næs. Alt dette viser, at der ved Grenmar, hvis det var en Ø, vel kunde forstaaes Jomfruland, men ikke nogen sydligere Strækning; fremdeles at det næppe kan være Jomfruland, da Næs ej kunde siges at ligge derved; men derimod Kysten af Bamble eller Kyststrækningen fra Skeens Fjord rundt om Slattenæs eller Langesund (see ogsaa Munch om Grenland i Annal. for nord. Oldk. 1836, S. 71-72); ligesom Grenland da betegner en Strækning højere oppe, saa betegner Grenmar en Fortsættelse deraf ved Havet (af mar, Hav), og naar man tager Agde og Vestfold i indskrænket Betydning, saa følge efter hinanden fra Syd til Nord, Kysten af Agde, Limgardssíde, Grenmar, og Vestfolds Kyst.

Grenmark, IV. 19. Det samme som Landstrækningen Grenland eller Grænland, en Deel af Vigen, sydost for Thelemarken i Norge. See Grænland. Dette sees ved Sammenligning imellem ovenanførte Sted og Heimskr. T. 1, S. 179, hvor det samme fortælles, men hvor det særd-

vanligere Navn Grenland staaer isteden for dette Grenmark, der næppe forekommer uden her.

Gresunger, V. 20. Saaledes kaldtes nogle Sætere oppe i Valdalen i Søndmør i Norge, ovenfor Sivsuren. See Valdal. Paa dette Sted, som forhen var ubeboet, ligger nu Gaarden Grønningen, en Fjerdingvej ovenfor Skjærsuren. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 268. jf. den øverste Gaard Langedal eller Fremmer-Grønning hos Kraft, 5 D. S. 109). Det nuvær. Navn viser, at Læsemaaden Gresunger er urigtig, og at den i Heimskringla optagne, Græníngar, maa være den rette.

Grettesvig, VIII. 270. Der nævnes Grim fra Grettesvig. En Gaard i det sydlige Norge, i Vigen eller den sydlige Deel af Oplandene.

Grimeskard, III. 125. Efter Sagnet saaledes kaldet efter de to Grimer, som bragde Kong Olaf Tryggvesøn to Horn fra Godmund paa Glæsisvold. Efter Sammenhængen var det en Nedgang over Bjergene fra Kjøbstaden Bergen i Norge til Gaarden Alrekstad (see Alrekstad).

Grimskjær, I. 21. eller Grimsnæs. Det nævnes tilligemed Hauksfljot som Beviser paa, hvor udbredt det nordiske Sprog var i Northumberland i England. Da Læsemaaden her varierer, saa er den rigtige formodentlig den, som findes i Heimskr. T. 1, S. 128, nemlig Grímsbær, Grimsby, en By, der ogsaa i Ørkenøernes Saga, S. 152, omtales som et Sted, hvor der var megen Samfærsel fra Norge, Ørkenøerne, Syderøerne og Skotland. Det er den formedelst sin Handel bekjendte By Louth, siden kaldt Grimesby, nuvær. Great-Grimsby i Lincolnshire.

Grimsnæs, II. 181. Nuvær. Grimsnæssveit i Aarnæs-Syssel paa Sønderlandet i Island.

Grimstunge, II. 6. 11. 12. 13. En Gaard i Vatnsdalen i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Grimsø, IV. 256. 257. IX. 194. X. 45. En Ø langt

ude i Havet, under Øfjords-Syssel, i Nordlandet paa Island.

Grinder, I. 230. Et Sted ved Hvitaa paa Grændsen af Borgefjords- og Myre-Sysler i Island. (Landn. 2, 1).

Grindholmesund, Grindholmssund, VIII. 289. IX. 13. 73. 178. 240. 295. 345. Et smalt, meget bugtet Sund, der nu kaldes Vrængen, imellem Øerne Tjømø og den nordenfor samme liggende Nøtterø, i Tjømø Sogn, Laurvigs Fogderi, i Nærheden af Tønsberg i Norge. (Kraft, 2 D. S. 816; jf. Falsens Norge, S. 46).

Grislepolle, IV. 50. eller Gislepolle, hvilken Læsemaade er optaget i Texten. Et Sted i Valland eller paa den vestlige Kyst af Frankerig, vestenfor Ringsfjord. Efter Schøning skulde det være ved Udløbet af Garonne, men dette kan, efter hvad der under Karlsaa og Ringsfjord er bemærket, ikke være Tilfældet. Derimod bestemmes Stedet ved følgende Bemærkninger: Hos de normanniske Historieskrivere finder man en Efterretning om den norske Konge Olafs Tog til Bretagne, der kaster et herligt Lys paa den nordiske. I Lobineau Histoire de Bretagne, T. 1, S. 87, hedder det herom: Richard, duc de Normandie, alla bâtir le fort de Tillières sur les confins du Perche à cinq lieues de Dreux sur le bord de la rivière d'Aure, et y laissa en se retirant une garnison nombreuse avec des provisions de guerre et de bouche. Odon, comte de Chartres, n'aiant pû empêcher la construction du fort, resolut de le détruire après que Richard se fut retiré. On peut voir dans les historiens Normans le peu de succès qu'eut son entreprise. Richard ne se contentant pas de cet avantage fit venir á son secours Olaus roi des Noriques et Lacman roi des Sueves, qui équipèrent une flotte en sa faveur, mais au lieu d'aborder en Normandie, ils prirent terre contre ses intentions en Bre-

tagne auprès de Cancale. Les habitans de Dol et tous ceux des environs prirent les armes, et marchans avec plus d'ardeur que de prudence, ils donnèrent malheureusement dans un piège, que les infidelles leur avoient tendu en creusant au travers de la campagne de Dol des fossés profonds et plus étroits par le haut que par le bas, comme la principale force des Bretons consistoit en cavallerie, et que les deux rois n'en avoient point, et qu'il falloit se battre dans une plaine campagne. Les Bretons auraient un grand avantage sur les ennemis, s'ils avoient pû éviter le piège; mais en courant à eux avec précipitation, ils sentirent tout d'un coup la terre fondre sous leurs chevaux, et les idolâtres les attaquans dans ce dèsordre en firent un très-grand carnage, et poursuivans leur victoire, ils entrèrent à Dol avec les fuiards et brûlèrent la ville après en avoir tué le gouverneur, nommé Salomon, avec tous les habitans. Ils remontèrent ensuite sur leurs vaisseaux, et allèrent trouver le duc de Normandie à Rouen. Denne Efterretning, som her anføres imellem Aarene 996-1008, er den samme, som findes hos Robert Vace i Roman du Rou, om

De Norvegue le rei Colan (Olau)
et de Suave le rei Caman,
ki esteient venu conquerre
ensemble od Kenut de Angleterre, o. s. v.

(see Depping om Normannernes Søtoge, min Overs. S. 596); og Overeensstemmelsen med Beretningen i Olaf den Helliges Saga er saa i Øjne faldende, at der ej kan være Tvivl om, at Talen er om samme Tog; Personen er den samme, Tiden den samme, Egnen den samme; men efter de normanniske Efterretninger vender Olaf den Hellige strax efter tilbage til Normandi, naturligviis fordi man i Bretagne intet videre hørte fra ham, imedens derimod de

nordiske lade ham drage noget videre mod Syden. Gislepolle er altsaa at søge her, Fetlefjord vel ogsaa, men ingen Strid omtales der, hvorimod Seljupolle, hvortil Olaf drog sønder ud, maa søges sydligere end Bretagne. At det altsaa er Egnen ved Byen Dol i Bretagne, som her menes ved Gislepolle og Vilhelmsby, er vel udenfor al Tvivl, men hvor Nordboerne have faaet disse Navne fra, er et andet Spørgsmaal. I denne Henseende kan bemærkes, at selve Stædernes Benævnelse efter Personer stemmer vel overeens med Byernes Navne paa dette Strøg af Frankerig, hvor de endog forekomme uden Tillæg af By, Stad, Borg eller lignende; saaledes finder man i det gamle Navn paa S. Malo, Maclovium, Personsnavnet Macliau, i Guerande, aula Gueriaca, Personsnavnet Guerech (Lobineau, Hist. de Bretagne, T. 1, S. 10), o. lign. Vilhelmsby er altsaa kaldt saaledes efter Navnet Guillaume; eller af Guillem, d. e. Gelo (f. Ex. Val de Gelone, vallis Gelonis, ogsaa kaldt Guillem); eller Gislain, Gilain; eller kan være det samme som château Villain, castrum Villani; Chatelaillon, castrum Alonis, o. lign. De normanniske Efterretninger kalde Høvdingen Salamon; maaskee Nordboerne ombyttede dette for dem usædvanlige Navn med et mere bekjendt. Hvad Gislepol angaaer, da ligger uden Tvivl deri det gamle brittiske Ord guich, der betyder en Flække eller Borg (vicus); saaledes hed f. Ex. den gamle By Aleth omtrent en Miil fra S. Malo forhen Guich-Aleth (Hadriani Valesii Notitia Galliarum, S. 12). Turde man nu for Gislupoll læse Gislupoll, Gisledol, saa havde man i det nordiske Navn ligefrem: Borgen Dol. Hvis man derimod beholder den gamle Læsemaade, saa kunde man tænke paa Byen Pol (S. Pol de Leon), men denne ligger noget imod Vesten, og Ringsfjorden vilde da være ved Floden Rance, Rinctius (Valesii Not. Gall. anf. Sted, og Pap. Massoni

Descript. fluminum Galliæ, S. 144); dette holder jeg dog for mindre sandsynligt, deels formedelst Nordboernes Efterretning om Striden paa Høiene (see Ringsfjord), deels formedelst de normanniske, som udtrykkelig henføre Striden til Dol. De tale imidlertid ogsaa om Rustninger i hele Omegnen, saa een eller anden, siden ødelagt, Borg her i denne Egn, muligen kan menes ved Vilhelmsby. Det kan maaskee lykkes en følgende Gransker, at oplyse dette nøjere; for denne Gang har jeg ikke været i Stand til mere, end at paavise det Landstrøg, paa hvilket man maa rette sin Opmærksomhed. Naar Olaf fra Vilhelmsby drog videre vester (det synes her næsten altid at betegne sønder, hvor tillige en Bøjning af Kysten finder Sted), saa maa Fetlefjord rimeligviis være den store Fjord ved Byen Brest; thi dette er den betydeligste paa den Vej, som Kong Olaf tog, hvilken der derfor kunde være Anledning til at nævne; men om Oprindelsen til det nordiske Navn veed jeg intet at meddele uden Gisning. Lige i Bunden af Fjorden ved Brest ligger nu Landsbyen Faou, og her omkring maa have været et Herresæde, da man i Bretagnes Historie finder omtalt Herrerne til Faouet (f. Ex. Jean de Bouteville seigneur du Faouet i Lobineau Hist. de Bretagne, T. 1, S. 696); hvad Faou har hedt i ældre Tider, og dette er det afgjørende ved denne Undersøgelse, har jeg ei kunnet finde, men efter de sædvanlige Overgangslove vilde det gamle Navn være Fadol; thi d og t falde sædvanlig bort ved Overgangen fra den ældre til den nyere Form, som i Wadel, Gael; Cadom, Caen; Catalauni, Chaalon (Dissertation historique sur l'origine des Bretons. Paris 1739. 8. T. 1, S. 47) saa og Reuil af Radolium; Leuse af Lutosa; Laon af Laudunum; Laone af Latona, o. lign.; hvorimod dette d beholdtes af Nordboerne, hvilket sees af deres Navn: Ruda, Rouen. Hvis det nu af gamle Diplomer eller

anden historisk Efterretning kunde paavises, at Faeu forhen hed Fadol eller Fathol, saa vilde det være afgjort, at Nordboernes Fetlafjord er Fjorden, som gaaer ind til dette Sted. Paa den sydlige Side af Bretagnes Kyst gaaer endnu en Fjord ind ved Vannes; ogsaa dette er en ved Klosteret S. Gildas og i andre Henseender mærkelig Egn; her laa i en Skov ved Vannes et Slot kaldet Coëtlou eller Coitlou, hvor Kong Nominoe 848 lod holde et Concilium (Lobineau anf. St. S. 46. Pig. de la Force Descr. de la France, 2 edit., T. 5, S. 234); jeg anfører ogsaa dette formedelst Ligheden med det nordiske Navn, men uden at turde afgjøre, om de staae i nogen virkelig Forbindelse. Endnu længer mod Syden, i Landskabet Aulnis, findes der endelig et Sted Fetilli, Fistelliacum (Arcère Hist. de la ville de la Rochelle, T. 1, S. 37, og Table géographique) i Egnen af Chatelaillon; man kunde her finde Vilhelmsby og Fetlefjord samlede, naar det ellers lod sig forene med de historiske Beretninger. Det har været bemærket, i Anledning af Njørvesund, at Nordboerne gjerne anvendte Navne, hvis Tilsvarende de allerede kjendte fra Norden; derfor tilføjes endnu, at der ligger en Fetlafjord øster i Shetlandsøerne, som de ofte maae have sejlet forbi.

Grjot, VIII. 116. En Gaard i Byen Nideros eller nuvær. By Throndhjem i Norge.

Grjote, VIII. 118. 119. Nuvær. Gaard Grøtte, Præstegaarden i Ørkedals Sogn i Orkedalen i Throndhjem i Norge. Man mener den skulde have Navn af Kong Grytting, der blev overvunden af Harald Haarfager; efter Sagnet boede han paa denne Gaard, og er begravet der i en Høi, kaldet Kongshøjen. (Norske Vidensk. Selsk. Skr. fra det 19 Aarh. 1 D. S 353. Kraft, 5 D. S. 536).

Grof, IX. 294. En Gaard i Norge, formodentlig i Oplandene.

Grozar, XI. 338. Grozvin, XI. 349. Begge disse Navne forbindes her, thi Talen er om et og samme Sted. I Texten staaer paa det første Sted: frá Grozum, paa det andet: á Grozvin (Var. Gázum); begge angaae Sammenkomster imellem Kong Valdemar og Hertug Henrik. Paa det første Sted dannede man regelmæssig af Heusynsformen Grozum Navneformen Grozar, under Forudsætning, at Læsemaaden var rigtig. Men der gives intet saadant Sted i den Egn, hvorom der er Tale, og Suhms Formodning (Danm. Hist. 7 D. S. 162) at Grozum er Grantezow, er en tom Gjætning. Derimod kan man let begribe, at der paa begge Steder har staaet Grozum, der kan læses: Grozum eller Grozuin; paa første Sted har Afskriveren, forledet af frá, læst det første Urigtige, paa det andet det Rigtige. Byen, der hos Saxe kaldes Grotzwina, er den forhenværende By Grozwin, der laa i Provinsen af samme Navn, i Nærheden af Anklam, imellem denne By og Stolpe, hvor Levningerne findes i en Vold ved Anklan og den Grozwinske Vej (see herom Schwarz Geogr. Norder-Teutschl. S. 290 fgg.). Den laa i Rheterernes Land i Pommern, og Provinsen havde Navn af Oderens Udløb Swine eller Zwine.

Grund, IX. 290. Sturla Sighvatsøns Gaard; i Øfjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Grunder Herred, III. 162. 175. Et Landskab imellem Risaland og Jøtunheim. See Jøtunheim. Det er det samme, som i Hervararsaga, Kap. 1, kaldes en Gaard Grund. Som et virkeligt Sted findes Navnet endnu ved Grundsund i Angermanland i Sverrig.

Gryting, I. 33. II. 37. En Gaard i Guuldalen eller Orkedalen i Throndhjem, beboet af een af Udthrøndernes Hovdinger. Maaskee den samme, som ellers kaldes Grjote, i Orkedalen, som skal have Navn af Kong Gryting. See Grjote.

Grækenland, Grækland, Grækeland, Folket Græker, I. 124. 125. 128. 129. III. 51. 137. V. 126. 127. 128. 330. 332. VI. 110. 111. 112. 113. 118. 120. 126. 128. 129. 132. 136. 137. 140. VII. 80. 166. 172. X. 198. 323. XI. 370. Grækerige, I. 248. Grækekongen, VIII. 209. Det store græske Kejserdømme; det kaldes ogsaa undertiden efter Hovedstaden Miklegaardsrige; Kejseren kaldte Nordboerne Grækekongen. (See ogsaa Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 10. 11. 12. Orkenøernes Saga, S. 44. Hungervaka, S. 336, hvor det sammenstilles med Syrland eller Syrien).

Grækenlands Hav, VI. 109. 114. 131. VII. 73. 74. Havet ved Grækenland, det ægeiske Hav, med Grækenlands-Øer eller Storøerne i Grækenlands-Hav.

Grøn eller Gran. I Fornmannas. IX. 383. findes i Varianterne: Baard Provst paa Grøn i Hadeland, hvilket er forbigaaet her i Oversættelsen. Stedet er nuvær. Gran Sogn i Grans Præstegjeld i Hadeland i Norge.

Grænland, Grønland i Norge, I. 55. IV. 19. VII. 36. IX. 185. 200. X. 155. 167. 172. Under dette Navn mener man at tvende Landstrækninger forekomme, den ene i Oplandene, den anden i Vigen. Den første skal efter den hidtil herskende Mening have udgjort et eget Rige, Grænland eller Grenland, som man antager for at være det samme som Land (Thotn og Land, Heimskr. T. 1, S. 67); og det skal i den ældste Tid foruden nuvær. Land have indbefattet Biri og Vardals Præstegjeld, maaskee ogsaa noget af Toten, i nuvær. Totens Fogderi. Siden var det for det meste indbefattet under Hadeland (Jf. Kraft, 2 D. S. 59). Den anden var en Strækning i Bratsberg Amt omkring Nordsjø-Vandet, nemlig Søvde, Bø og Holdens Præstegjelde, samt Mælum Sogn af Solum Præstegjeld (Kraft, 3 D. S. 199) eller efter Falsen (Norge, S. 43) nuvær. Bratsberg i Thelemarken og Sigdal i Buskeruds Amt

med omliggende Egne. Her i Sagaerne menes uden Tvivl altid den sidste Landstrækning omkring Nordsjø-Vandet, da den udtrykkelig lægges i Vigen og modsættes Oplandene, I. 55. IV. 19-20. IX. 200. X. 172, og Harald den Grænske flygtede derfra til Oplandene. (See i øvrigt Munch Om Grenland i Annal. for nord. Oldk. 1836. S. 62-63).

Grønland, I. 211. II. 191. 192. 218. IV. 161. 255. V. 240. VI. 155. 242. 243. 245. X. 18. 84. 271. XI. 366. 367. Grønland i Amerika, opdaget af Islænderen Erik den Røde. Den Deel, som Nordboerne nedsatte sig paa, deles i to Dele: den østre og vestre Bygd, adskilte ved en stor Fjord, Eriksfjorden, og begge liggende paa Grønlands vestlige Side. Bispesædet var i Garde. I de fabelagtige Sagaer nævnes et andet ubeboet Grønland eller Grønlands Ubygder paa Nordkysten af Asien, med en Kyst Svalbard og ved Elivaager, imellem Jøtunheim og Smameyjaland (Samojedernes Land). I Grunden falde begge disse Grønlande sammen, thi man tænkte sig efter de senere geografiske Forestillinger det amerikanske Grønland og Vinland det Gode over imod Asien langs med Ishavet. Ginungagap, Elivaager, Svalbard, Garde o. s. v. forekomme derfor ved begge Grønlande. (See Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 14 og Anm. S. 34).

Grønlands Hav, IV. 162. Havet imellem Island og Grønland.

Grønneteig, VI. 84. En Eng ved Gaarden Mele i Rutefjord, i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Grønninger, see Gresunger.

Grønningesund, Grænningesund, VII. 227. VIII. 215. IX. 342. 343. Et Sund, der er kaldet efter den lille ubeboede Ø Grønningen, som ligger under Gaarden Hofthammer paa den nordligste Spidse af Øen Hofteren i Østervold Sogn, Sunds Præstegjeld, i Syd-Hordeland i Norge (Kraft, 4 D. S. 540).

Grønsund, X. 17. Grønnesund, XI. 337. 347. 350. 351. Et Sund, der især nævnes som Samlingssted for den danske Flaade. Det kaldes hos Saxe Viridis portus eller Viridis sinus, en ligefrem Oversættelse af det danske Navn, det grønne Sund. Nuvær. Grønsund imellem Falster og Møen i Danmark.

Gudagersaa, XI. 333. Nuvær. Flod Warnow, ved hvilken Rostok ligger, i Mechlenburg i Tydskland. Hos Saxe, S. 295, kaldes den amnis Gudacra. Dens egentlige vendiske Navn er Goderakaa (Schwarz Geogr. Norder=Teutschl. S. 52), der for Nordboerne let maatte lyde som Godakeraa eller Gudagersaa.

Gudbrandsdalene eller Dalene, I. 5. III. 63. 66. IV. 9. 76. 81. 86. 133. 135. 136. 139. 219. 220. 222=227. V. 22. VIII. 30. 40. IX. 85. 125. 170. 239. 259. 329. X. 141. 142. 160. 269. 271. XI. 113. 125. Den nordre Deel af Dalene, IV. 262. Søndre Gudbrandsdalene, IX. 242. En Landstrækning, der udgjorde en Deel af Oplandene i Norge; Navnet skrives nu sædvanlig Guldbrandsdalen. En Deel af denne Landstrækning var i de ældste Tider beboet af Jøtner eller Finner, efter hvilke endnu mange Steder bære Navn, som Jættedal, Jotulfjeld (d. e. Jotunfjeld), Finneelv i Vaage Præstegjeld. Historien nævner ogsaa Svade Jøtun fra Dovre, og Bergfinn, en Søn af Thrym Jotun fra Vermaa (Funden Norge, Kap. 2); een af Harald Haarfagers Dronninger, Snefrid, var en Datter af Finnen Svase. Landskabet blev undertvunget af Harald Haarfager, men havde efter den Tid sine egne, næsten uafhængige Regenter (Herser). Fortællingen om Kristendommens Indførelse ved Olaf den Hellige, og om det store Afgudstempel i Gudbrandsdalen, hører til de mærkeligste i Norges ældste Historie. At der foruden dette har været mange flere Afgudshuse, vise de mange endnu tilværende Navne: Haave (at Hofi), Vestad og lign. Det oprin=

delige Navn, Dalene, modsat Fjeldstrækningerne, efter Raums Søn Gudbrand kaldt Gudbrandsdalene, betegnede nærmest den Landstrækning, hvor siden Dale-Gudbrand herskede eller Egnen omkring nuværende Froens Præstegjeld, hvorimod de nordligere Strækninger betegnedes med sine egne Navne, som Lesje, Dovre, o. s. v. Saaledes fortælles f. Ex. IV. 219-220. V. 22. at Olaf den Hellige var paa Lesje, og drog derpaa først til Dalene. Efterhaanden udstraktes Navnet til hele nuværende Gudbrandsdal. Det var fra gammel Tid af inddeelt i Nordre- og Søndre-Gudbrandsdal. Om Kong Olaf den Helliges Reise igjennem denne Landstrækning, see Artiklen Stavebrekke.

Guddale, see Goddale.

Gudenaa, VI. 205. Nuværende Gudenaa ved Randers i Nørre-Jylland i Danmark. See Godnefjord.

Gudreksstad, see Godrekstad.

Gudø, X. 96. 98. 109. En Ø ved Satire eller nuvær. Kantyre i Skotland. Nuvær. Ø Gigay eller Gigha vestenfor Kantyre. (Johnstone Haco's expedit. against Scotland, Anm. til S. 51).

Gufaa og Gufaa Munding, I. 257. 258. II. 22. En Flod, der falder i Borgefjord, og ofte omtales som Landingssted paa Myrerne; i Myre-Syssel paa Vesterlandet i Island (Landn. 1, 18. Gunnlaugss. Kap. 2. 5. Egilssaga, S. 129. 592. 742).

Guldbergseid, X. 42. 43. 45. Et Eid østenfor Lindesholmene, ved Gøtelven i Vester-Gøtland i Sverrig. Nuvær. Gullberg, $\frac{1}{8}$ Miil fra Gøtheborg.

Guldø, X. 56. 117. Den blev først bebygget af den norske Konge Hakon Hakonsøn. En lille Ø vestenfor den store Ø Oroust, forhen Ordost, i Bahusleen i Sverrig, forhen i Ranrige i Norge.

Gule, see Gaular.

Guledal, see Gaulerdal.

Gulething, I. 259. 268. VII. 115. 118. X. 116. Gulethingslag, VII. 3. IX. 138. 140. 141. 172. 193. 200. 238. 239. 251. 284. 292. 341. 342. X. 362. Gulethingslov, I. 28. IV. 17. X. 334. Gulethingsmænd, IX. 141. 341. Gulething dannedes, efter Egilssaga,, Kap. 57, af tre Tylfter Dommere, tolv fra Fjordefylke, tolv fra Sognefylke eller Sogn, og tolv fra Hordefylke eller Hordeland. Paa Øen Gulø nordenfor Bergen byggede Hakon Hakonsøn en Kirke, og flyttede Guleting derhen, X. 116. Denne Ø er formodentlig nuvær. Gulø, en lille Ø i Gulenfjord under Gaarden Floli, i Evindvigs Sogn og Præstegjeld, i Landskabet Sogn i Norge. Her findes ogsaa Nord-Gulenfjord med Gaarden Nord-Gulen, og Øst-Gulenfjord med Gaarden Østgulen. Hele Egnen udgjør Gulens Skibsrede. Dette Sted antager man for at have været Gulethings ældste Sæde, og at det holdtes enten paa Gaarden Birknæs eller paa Evindvigs Præstegaard. Nærheden af Øen Gulø og den bekvemme Beliggenhed omtrent i Midten af den Strækning, som hørte under Thinglaget, taler ogsaa meget for denne Mening. Andre henføre det derimod til Dalsfjorden i Søndfjord. (Falsens Norge S. 67. Kraft, 4 D. S. 701. 799. 820).

Gullaas, see Gauleraas.

Gulland, I. 113. IV. 142. VIII. 189. eller med det gamle Navn Gotland. Nuvær. Ø Gotland eller Gulland under Øster-Gøtland i Sverrig. Den kaldes ogsaa, men sjeldnere, Øgotland, og nævnes under dette Navn tilligemed Øland. (Brudstykket om gamle Konger i Fornaldarf. 1 D. Kap. 2. og Fortæll. om Ragnars Sønner, Kap. 2).

Gullhammer, VIII. 50. Et Landingssted ved Gullaasen, i Nærheden af Byen Nideros eller nuvær. Throndhjem i Norge.

Gullyn eller Giste, en Gaard i Hadeland, IX. 247. Da der fortælles, at Hakon Hakonsøn, efter at have

overnattet i Hakedal i Romerige, næste Dag spiste paa denne Gaard, og derfra drog til Brandaby (eller Næs), saa maa Gaarden have ligget i Jevnager Præstegjeld i Hadeland. Men af de bekjendte Gaarde fører ingen noget af disse Navne. Læsemaaden er ogsaa uvis.

Gulø, see Gulething.

Gumenæs, IX. 6. 9. 13. 59, see Benedikt fra Gumenæs i Personsregisteret. Gaarden Gumenæs ansees for at være nuvær. Gaard Hamre, der ligger under Fjeldet Olbjerg=Fjeld lige overfor Slidre Kirke, i Slidre Sogn og Præstegjeld i Valders i Norge. (Kraft, 2 D. S. 234).

Gunbjørns Skjær, II. 191. Nogle Skjær paa den østlige Kyst af Grønland, kaldte saaledes efter deres Opdager Gunbjørn. Man formoder det er de saakaldte Danells Øer.

Gunhilds Mose, XI. 25. Saaledes kaldtes den Mose, hvori den norske Dronning Gunhilde Kongemoder blev nedsænket, da hun ved Forræderi af Kong Harald Blaatand var lokket ned til Danmark. Den kan have ligget enten i Nærheden af Lejre og Roskilde i Sjælland, eller i Nærheden af Kongesædet Jellinge og det af Kong Harald anlagte Haraldskjær i Jylland.

Gunnarsbæ, IX. 151. 155. 156. 158. Her forefaldt et Slag imellem Baglerne og Slittungerne. Nuvær. Gaard Gundersby i Sembs Sogn, Sembs Præstegjeld, Jarlsbergs Fogderi, i Norge. (Kraft, 2 D. S. 730).

Gunvaldsborg, IV. 51. En stor og gammel Borg eller By, hvor der herskede en Jarl Geirfinn, i Nærheden af Seljepolle. See Seljepolle.

Gygesvig, VIII. 284. Menes at være nuvær. Kykelvig, Kjøkelvig eller Kjøkenvig, tre Fjerdingvej søndenfor Bergen i Norge, liggende ved Fastlandet i Askø Sogn. (Falsens Norges Hist. 3 D. S. 180. Kraft, 4. D. S. 626. 692).

Gyljande, see Gjulande.

i Berufiorden, i Søndre-Mule-Syssel. (Njalssaga, Kap. 83. 89. 101).

Gøtland med Indbyggerne Gøter, I. 25. 26. 119. 139. 226. II. 188. 196. 252. 255. III. 66. 74. 189. 190. IV. 40. 63. 109. 110. 111. 114. 116. 124. 132. 164. 169. 170. 175. 176. 177. 179. 181. 184. 192. 279. 338. V. 196. 291. 297. 299. VI. 42. 61. 66. 67. 72. 269. 272. 273. VII. 23. 45. 47. 48. 52. 54. 109. 183. 231. 233. 276. VIII. 16. 43. 125. IX. 2. 4. 42. 47. 116. 133. 152. 153. 202. 249. 254. 261. 288. X. 2. 21. 29. 30. 55. 154. 207. 208. 238. 239. 247. 327. 364. XI. 38. 43. 45. 47. 314. Gøtlande, begge, I. 104. 119. XI. 350. Gøtisk Kappe, VIII. 214; gøtisk Hjelm og Panser, VIII. 265. Vestergøtland, Vestergøter, Vestgøter, II. 196. III. 35. IV. 118. 128. 142. 146. 147. 165. 167. 181. 190. 269. 278. 336. 341. VII. 45. 49. IX. 47. 50. 108. X. 24. 56. 333. Østergøtland, IV. 142. 181. 182. 351. V. 7. 240. VIII. 12. Nuvær. Øster- og Vester-Gøtland i Sverrig. Det gamle Navn Gautland ombyttes undertiden med Gotland; det udledes af den første Konges eller af Odins Tilnavn Gaut (Heimskr. T. 1, S. 47. Snorres-Edda, Rasks Udg. S. 195). I den ældste Tid havde disse Lande sine egne Jarler, og der omtales i Østergøtland et stort hedenskt Gudehuus med Thors og mange flere Gudebilleder, X. 207. XI. 38-39. Senere omtales formedelst Nærheden af Norge især Vestergøtland og sammes sydlige Herreder. (Disse anføres i Rymbeigla, P. 3, Kap. 5, §. 16; jf. Vestgøtalag, S. 69).

Haa, VIII. 228. Der nævnes Erik fra Haa. En Gaard eller Ø i Norge.

Haardsø, see Hardsø.

Haasteen, VIII. 211. I et Sund imellem denne Ø og Fastlandet (eller Haasteensund), i Ranrige i Vigen i Norge, holdtes et Slag imellem Kong Sverre og Baglerne. Det er uden Tvivl det, som Peder Klausen kalder Hasteensund, søndenfor Svinesund, hvilket stemmer i Beliggenhed med det paa Schønings Kort over Norge afsatte Steinsund; nu i Bahusleen i Sverrig.

Haadyre, Haardyr, IX. 28. 90. Den rette Læsemaade er uden Tvivl Haadyr; en Variant har Haaøre, Háeyri. Der menes i alt Fald den nordvestlige steile Kyststrækning af Soggendals Sogn i det sydlige Rogeland i Norge (see Sognedal); og Begyndelsen af Navnet har Hensyn til Haaelven og dens Udløb.

Haakarlestrand, ved Kjøbstaden Bergen i Norge; see Bergen.

Haaø, VIII. 129. 130. Haaøerne, IX. 22. Paa Øen Haaø var en Bavn, til hvilken man kunde see fra Bavnen paa Fenring. Nuvær. Haaø i Askevolds Præstegjeld i Søndfjord (forhen i Fjale) i Norge.

Haddingedalen, VIII. 294. IX. 234. En Landstrækning i det sydlige Norge, som skal have faaet Navn efter Raums Søn Hadding, under hvem det var forenet med Thelemarken. Det havde en Tid lang sine egne Konger; men nævnes sjelden. Det svarer omtrent til nuvær. Hallingdal, eller Næs og Aals Præstegjelde, i Ringeriges og Hallingdals Fogderi.

Hadeland, I. 5. 9. II. 290. IV. 9. 10. 76. 77. 81. 133. 134. 139. 228. 262. VI. 278. VII. 8. 190. 294. VIII. 31. 116. IX. 170. 189. 190. 196. 218. 221. 231. 232. 233. 246. 248. 258. 259. X. 129. 131. 137. 142. 329. 331. 377. Indbyggerne Hader, VII. 8. Et Landskab eller Fylke, der udgjorde en Deel af Oplandene i det sydlige Norge. Det svarer omtrent til nuvær. Hadeland eller Jevnagers og Grans Præstegjelde i Hadeland, Land og Valders Fogderi. I den ældste Tid,

omtales det sædvanlig tilligemed Thotn. Det skal have Navn af Raums Søn Høder (eller Hader), der menes at have boet paa Gaarden Hof i Thingelstad Sogn, hvor der endnu findes tretten Gravhøje, af hvilke den midterste kaldes Kongshougen eller Kongehøjen. Haken Hadeberserk, der levede paa Halfdan Svartes Tid, boede paa Gaarden Haakenstad i Lunder Sogn; Dag Prude, Herse af Hadeland, paa Gaarden Thingelstad i Sognet af samme Navn. Halfdan Svarte tilsatte Livet her, da han kjørte over Søen Rand, see Rykinvig. Harald Haarfagers Søn, Seidmanden Rognvald Rettilbeen, tog sin Bolig her, X. 330-331, og blev der indebrændt (Harald Haarfagers Saga, Kap. 36); det skete efter Sagnet paa Gaarden Kløvstad i Thingelstad Sogn.

Hafersfjord, Hafursfjord, eller Hafersvaag, I. 216. X. 149. 150. 151. 152. 330. Særdeles bekjendt af det i denne Fjord holdte store Søslag, i hvilket Kong Harald Haarfager overvandt flere forenede norske Konger fra Hordeland, Rogeland, Agde og Thelemarken, og ved hvilken Sejer han befæstede sit Enevoldsherredømme over Norge. Dette beskrives omstændeligere i Heimskringla i Harald Haarfagers Saga, Kap. 19; og i Egilssaga, Kap. 9, hvor der tillige siges, at Slaget holdtes nordenfor Jæderen. Det henføres paa Schønings gamle Kort over Norge til den paa Nordvestsiden af Jæderen indgaaende Hafsvaag eller Hafsfjord, som gaaer ind i Landet i en Strækning af tre Fjerdingvej, og det skal efter Sagnet have staaet i den indre Hafsfjord i Nærheden af Sømsøerne; rundt om Fjorden findes en Mængde Bautastene og Gravhøje, af hvilke een kaldes Sotes Houg eller Høj, som man antager at være Sote Jarls fra Rogeland, der faldt i Slaget. (Kraft, 4 D. S. 223.) Derimod antage andre, blandt hvilke Grundtvig, at Slaget ikke stod i nuvær. Hafsvaag, men, efter de Gamles Angivelse, nordenfor Jæderen, og Hafersfjord vilde

da være nuværende Bukkenfjord, det er den Deel af den ſtore Stavangerfjord, ſom gaaer ind til Byen Stavanger; Navnet Bukkenfjord maatte da antages før at være en Overſættelſe af det oldnordiſke Hafursfjörðr, af hafr, en Buk. Men foruden de nysanførte Oldtidsminder taler maaſkee ſelve Navnet herimod, da Bukkenfjord vel har ſit Navn af Øerne Bukken eller Bokn.

Hafersgil, II. 227. Eller efter Laxdælaſaga Hafratindar, hvor Kjartan Olafſøn blev fældet. I Svinedalen i Dale-Syſſel paa Veſterlandet i Island.

Hafn, ſee Kiøbenhavn.

Hafrenæs, III. 97. Et Næs i Middel-Mule-Syſſel paa Øſterlandet i Island. (Landn. 4, 6).

Hafſteensſund, Havſteensſund, VIII. 289. IX. 10. 11. 69. Efter Schønings Kort over det gamle Norge er Hafſteensſund Sundet nordenfor Tromø, i Øſter-Molands Præſtegjeld, Nedenæs Fogderi og Amt, i Norge. Paa Øen Tromø ligger ogſaa, efter Kraft, 3 D. S. 306, en Gaard Hafſtad ved Tromøſund. Dette kunde ſtemme med IX. 10-11, hvor Hafſteensſund ſynes at ligge veſten for Tønsberg, men efter de tvende andre anførte Steder var det et Sund ved Folden eller Kriſtiania Fjord, nordligere eller øſtligere end Grindholmeſund.

Hafursfjord, ſee Hafersfjord.

Hakedal, (Haledal er Trykfeil), IX. 231. 232. 246. 247. X. 141. Den fik Navn efter den af Kong Harald Haarfager overvundne Konge Hake, X. 141. (ogſaa Heimskr. T. 1, S. 76). Vejen gik derigjennem til Hadeland. Nuvær. Hakedal eller Hakkedal, en Dalſtrækning i Nittedalens Præſtegjeld i Nedre-Romerige i Norge. (Anført hos Kraft, 1 D. S. 344).

Hakons Helle, Hakonshella, I. 42. IV. 17. X. 335. 377. Et Sted, hvor Kong Hakon Adelſteensfoſtre blev født, og hvor han, efter Slaget paa Fitje, ogſaa døde, da man paa Vejen til Alrekſtad lagde der i Land.

Dette Sted vises endnu ved den saakaldte Gaard Helleren, et Par smaae Hytter under Fjeldet, paa Fastlandet i Askø Sogn, omtrent en Miil fra Kjøbstaden Bergen, strax søndenfor Alvøen, i Nord-Hordeland i Norge (Falsens Norge, S. 64. Kraft, 4 D. S. 626-627).

Haledal, IX. 231. er en Trykfejl for Hakedal.

Halkelsvig, I. 152. Søndenfor Hød. En Vig, der gaaer ind ved Gaarden Halkjeldsvig eller Haldkjeldsvig paa den østlige Side af Voldensfjord i Voldens Sogn og Præstegjeld i Søndmør i Norge. (Bing; Strøms Søndmør, 2 D. S. 347. Kraft, 5 D. S. 102).

Halland, I. 24. 28. 104. VI. 61. 240. 254. 260. 265. 266. 267. 270. VII. 3. 4. 153. 286. IX. 10. 11. 12. 69. 70. 71. 158. 173. 274. 275. X. 41. 42. 43. 45. 50. 51. 53. 54. 358. XI. 56. 188. 199. 205. 300. 305. 318. 323. Nuvær. Landskab Halland, forhen hørende under Danmark. Det beskrives som et haardt og fattigt Land (Egilssaga, Kap. 48), men havde megen Svineavl samt store Bøge- og Egeskove, XI. 199. Det blev undertiden af den danske Konge givet en eller anden anseelig Mand til Leen, som Harald Gille, VII. 153. Skule Jarl, IX. 273-274. Navnet udledes enten af hallr, Steen, eller af at halla, at mangle, formedelst dets Fattigdom (Geijer i Svea for 1831, 13 H. S. 240).

Halogeland, see Helgeland.

Hals, I. 79. 80. 117. 118. IV. 21. X. 213. 338. 377. XI. 23. 159. 161. Et Sted, hvor man sædvanlig lagde til, naar man sejlede fra Norge til Danmark. Bekjendt af Slaget imellem Guldharald og Harald Graafeld, I. 79. IV. X. og XI. paa de anførte Steder. Nuvær. Hals (med Halsskanse) ved Indløbet til Limfjorden i Nørre-Jylland i Danmark. Navnet er ligefrem kommet af den udgaaende Hals, som Landet danner.

Halsøvig eller Asleifsvig, X. 96. Læsemaaden uvis. Hakon Hakonsøn sejlede forbi Hvarf eller Forbjerget Wrath

i Skotland, lagde til Havnen i denne Vig, og sejlede derfra over til Ljodhus eller Øen Lewis. Det er altsaa en Fjord i Skotland, og der kan da næppe menes andet, end den, der paa Korterne kaldes Assynt eller Assint ved et Forbjerg af samme Navn i Distriktet Assynt, paa den vestlige Side af Sutherland i Nordskotland.

Halør eller Halore, II. 71. 80. VIII. 210. Det anføres som et Sted i Danmark, hvor der holdtes et stort Marked, til hvilket man søgte fra hele Norden. See herom ogsaa Færøingernes Saga, Kap. 2, og Svarfdælasaga, Kap. 28. Men Beliggenheden angives ikke nøjere, saa man kan søge Stedet, enten i Skaane eller i Sjælland; paa et af disse to Steder, fordi Halfred, der i Kjøbfærd rejste til Halør i Danmark, besøgte Sigvalde Jarl, hvis Fader Strutharald var Jarl i Skaane eller Sjælland. De Nyeres Meninger om dette Sted ere meget forskjellige: Nogle have endog søgt det ved Varberg i Halland, hvor der omtales et Kjøbtorp, senere kaldt Gammel Kjøbstad (Richardsons Hallandia. S. 48), men den mærkelige Øre, som Stedet har Navn efter, findes her ikke. Langebek har engang tænkt paa Egnen omkring Halsnæs ved Isefjorden, men her mangler den senere betydelige Kjøbstad, hvis Anlæg uden Tvivl et saadant Marked maatte foranledige. Granskningen er da bleven staaende ved Helsingør i Sjælland eller Helsingborg i Skaane. Lægger man nogen Vægt paa den ogsaa forekommende Form af Ordet, Halaeyri, Haleør, saa vilde dette nærmest vise hen til Helsingborg og den udløbende Klint af Kullen; men Markedet nævnes allerede paa Harald Blaatands Tid uden nogen egentlig Kjøbstad, og paa samme Tid nævne Islænderne tillige Helsingborg med sit rette Navn (Njalssaga, S. 122); det er da at formode, at de vilde have nævnt denne By, hvis det var ved samme Markedet blev holdt. Uden Tvivl har derfor Suhm Ret, naar han (Danm. Hist. 3 D. S. 229-230)

antager Stedet for nuvær. Helsingør i Sjælland; thi et saa stort Marked, siger han, blev vist holdt ved Sundet; de, som søgte Markedet, gave en Afgift for Frihed og Sikkerhed, som siden udstraktes til alle Skibe, der sejlede her igjennem; derved maatte ogsaa Anlægget af en Kjøbstad foranlediges, og det navnkundige Marked gav vel endog Sundet Navn af Øresund. Dette vinder endnu større Sandsynlighed, naar man tilføjer Beretningerne om den Øreflaade, der just for dette Markeds Skyld samlede sig i Øresund (see Øresund). Hvis man udleder Navnet Halør, som de Fleste gjøre, af hallr, Steen, saa finder man endnu et tilsvarende Navn ved Helsingør, nemlig Hellebek (Hellubekkr). Navnene Helsingborg, Helsingør, udledes derimod simplest af en udgaaende Hals, hvis Beboere først have været kaldt Helsingerne eller de som boede paa Halsen, hvoraf siden dannedes Navnene Helsingernes Borg og Helsingernes Øre.

Hamarsfjord, see Hammersfjord.

Hamarø, IX. 317. En Ø i Helgeland i Norge. Uden Tvivl nuvær. Hammerø ved Vigen Røtangen i Saltens Fogderi.

Hammer, VIII. 20. Uden Tvivl nuvær. Gaard Hammar paa Hammarøen nordligst i Søen Væneren strax ved Karlstad, i Værmeland i Sverrig.

Hammer eller Hammerkjøbing, VIII. 33. 40. 41. 205. 215. 298. IX. 48. 122. 161. 177. 242. 257. 267. 288. 294. 295. 300. 331. 332. X. 11. 38. 57. 71. 73. 75. 76. 89. 101. 113. En Kjøbstad, der blev anlagt under Kong Harald Gilles Sønner, og strax efter blev et Bispesæde. Den tiltog snart i Velstand, ag skal have været en halv Miil lang. Den stod paa nuvær. Gaard Stor-Hammers Grund i Vang Sogn og Præstegjeld i Hedemarken i Norge; men en Deel af Grunden, hvor den har staaet, er gaaet ud i Søen Mjøsen. Dens Havn menes at have været den lille Bugt Nordvig norden-

for nuvær. Hammer Gaard. (See om denne By Kraft, 1 D. S. 650 fgg.).

Hammer, Lille, IX. 11. 70. 122. Det laa nordligere end Hammerkjøbing, i Hedemarken. Nuvær. Gaard Lille-Hammer i Faaberg Præstegjeld i Gudbrandsdalen, Totens Fogderi, i Norge. (Anført hos Kraft, 2 D. S. 53).

Hammersfjord, VII. 195. Uden Tvivl nuvær. Søndre Østerfjord, som gaaer ind ved Hammer Sogn i Nord-Hordeland i Norge.

Hammersund, IX. 21. Hamresund, XI. 109. Nuvær. Hammersund paa den vestlige eller nordvestlige Side af Øen Tusteren, den første Havn paa den sydlige Side af Throndhjems Led, i Edø Sogn og Præstegjeld i Nordmør i Norge. (Kraft, 5 D. S. 280).

Haraldseid, XI. 204. Kong Harald Haardraade seilede til den inderste Vig i Limfjorden i Nørre-Jylland i Danmark, og trak sine Skibe over Haraldseid; dette Eid eller Ed beskrives som et smalt Eid, der gaaer ud fra den nordlige Deel af Limfjorden vester mod Havet. Den inderste Vig af Limfjorden er da nuvær. Nissum Bredning, inderst i denne Fjord; og Eidet, hvorover Kong Harald trak sine Skibe, hvorefter det fik Navnet Haraldseid, er den smalle Landstrimmel imellem Vesterhavet og Limfjorden fra Harboøre i Ribe Stift til Aggerland i Thy. Mærkelig er Saxes Beskrivelse over dette Sted (Saxe, S. 217), at der nemlig fra Limfjorden kun er et meget kort Stykke til Vesterhavet (brevissimus in Oceanum transitus), hvilket i gamle Dage var seilbart (navigiis pervius), men paa Saxes Tid atter var tilstoppet med Sand. Som bekjendt har nemlig Havet i vore Dage igjennem den saakaldte Aggerkanal her paa ny banet sig en Gjennemgang, og forvandlet Vendsyssel og Thy til en Ø, hvilket de allerede i meget gamle Tider skal have været. (See ogsaa Suhms Danm. Hist. 4 D. S. 280. Suhms og Schønings Forbedringer S. 330. Aa-

gaards Beskr. over Thy, S. 207. Schades over Mors, S. 110. Oluffsens Collectanea. P. V. Becker om Vendsyssel og Thy i Molbechs Nord. Tidsskrift, 4 D. 2 H. S. 258-260).

Hardanger, I. 58. 79. VII. 226. VIII. 36. 87. 133. 242. IX. 11. 42. Indbyggerne Hardangrer, X. 60. Paa Harald Graafelds Tid herskede der en saa stor Hungersnød i Norge, at Kongerne næppe kunde føde deres Folk, hvoraf ogsaa den Fjord, hvor de mest opholdt sig, fik Navnet Hardanger, I. 79. Imidlertid er dog Navnet paa dette Landskab, nuvær. Hardanger imellem Nord- og Syd-Hordeland i den midterste eller vestlige Deel af Norge, uden Tvivl ældre end dennne Tid, og af samme Oprindelse, som Hordeland.

Hardkinn, VIII. 117. eller Hjardkinn. Nuvær. Gaard Hjerkinn eller Jerkinn paa Dovrefjeld, i Dovre Sogn, Lessø Præstegjeld, i Gudbrandsdalen i Norge. Der findes Levninger af en Kirke, og har været en gammel Domplads. Den anføres hos Kraft, 2 D. S. 157.

Hardsø, Haardsø, VIII. 91. IX. 32. 95. 343. Nuværende Korsfjord, en Fjord, som løber ind imellem Øerne i Sunds Præstegjeld i Hordeland i Norge. (Kraft, 4 D. S. 684). Navnet udtrykker i Almindelighed Havet ved Hordeland. Falsen (Norges Hist. 3 D. S. 55) antager det for at være nuvær. Hørgsfjord.

Harm, VII. 9. 12. X. 363. Der omtales en Fjord Harm, hvorfra man sejlede til Hesjutun eller Esjutun og en lille Holm, Vambarholm, hvor Steg-Thorer blev hængt. Disse Steder laa i Helgeland i Norge, sydligere end Bjarkø, formodentlig i Saltens Fogderi, men ere i øvrigt ubekjendte.

Harund, XI. 113. Nuvær. Ø Hareid, i Hareids Sogn, Ulfsteens Præstegjeld i Søndmør i Norge (Kraft, 5 D. S. 101). See Hjørunger, Hjørungevaag.

Harunderfjord, XI. 113. Nuvær. Sulefjord eller den inderste Deel af Storfjorden, som gaaer ind ved Jørgenfjords eller Jøringfjord Sogn og Præstegjeld i Søndmør i Norge. (Bing, og Kraft, 5 D. S. 65). See Hjørunger, Hjørungevaag.

Hasløsund, X. 332. Ved dette Sund siges Kong Harald Haarfager at være begravet, hvilket i de andre Kilder henføres til Karmsund. See Haug.

Hattehammer, Hatterhammer, VIII. 51. 91. 193. IX. 142. Et Forbjerg, indenfor hvilket der laa en Bugt, i Nærheden af Digermulen, ved Kjøbstaden Nideros eller nuvær. Throndhjem i Norge.

Hatteskot, IX. 277. Et Forbjerg paa den vestlige Side af Skotland, over for Øen Sky, i Roſs eller Argyle Shire.

Haug, IV. 216. V. 117. 118. VI. 29. 30. 105. En Kongsgaard i Værdalen i Norge ikke langt fra Stiklestad, i Nærheden af hvilken Slaget paa Stiklestad stod. Nuvær. Gaard Haug vestenfor Gaarden Stiklestad, i Stiklestad Sogn. See ogsaa Ølvishoug.

Haug eller Hauge, ved Karmsund, I. 17. X. 165. 332. hvor Kong Harald Haarfager blev højlagt. Nuvær. Gaard Houge ved Karmsund paa Øen Karmen, i Skaare Sogn, Torvestads Præstegjeld, i Rogeland i Norge. Kong Harald Haarfagers Grav vises her i en Dal ved Gaarden Gaard, Gaar eller Gare (Bing, og Kraft, 4 D. S. 215-216. 270-271).

Hauge, IX. 200. 208. Saxe paa Hauge var Lagmand i Hedemarken. Gaarden er formodentlig nuvær. Thingsted sammesteds, Gaarden Vestre-Nordrehoug i Løyten Sogn og Præstegjeld.

Haugestrand, VIII. 140. 147. En Strækning af Ølmens Sogn, Soguedals Præstegjeld, i Landskabet Sogn i Norge, ogsaa kaldet Houge- eller Hugestrand. Jf. Fimreite.

Haugesund, Høiesund, Hovesund, IV. 14. IX. 39. 100. X. 165. Et Sund, i Nærheden af hvilket Kong Harald Haarfager blev høilagt, IV. 14. (see Haug). Nuvær. Haugesund, imellem Fastlandet og Gaarden Hauge paa Øen Karmen, samt imellem Hasseløen og Vibrantsø, i Skaare Sogn, Torvestads Præstegjeld, i Rogeland i Norge. (Kraft, 4 D. S. 215. 229.)

Haugesund, Haugasund, IV. 114. Bekjendt af et Slag imellem Eivind Urarhorn og Roe den Skjalge. Dette Sted skrives ogsaa Augesund, Ogsund, IX. 11. 70. Et Sund i Ranrige i Vigen i Norge, eller i nuvær. Bahusleen i Sverrig. Læsemaaden er uvis, men den rigtigste synes at være Haugasund eller maaskee Haukasund; thi Stedet kan neppe være andet end nuvær. Hakefiol, d. e. Hakefjord, som gaaer ind sydost for Øen Tjørn, imellem denne Ø og Fastlandet; den er afsat paa Ødmans Kort over Bahusleen; og paa dette Sted har ogsaa Schøning paa sit Kort over Norge afsat Augasund.

Haugething, VII. 149. 283. VIII. 170. IX. 10. 30. 59. 69. 91. 106. 152. Haugething i Tønsberg eller Thinget paa Haugene, d. e. Høiene, var det almindelige Thing for Landskabet Vestfold i Norge. Her bleve flere norske Konger hyldede, som Harald Gille, Inge og Hakon Hakonsøn. Dette Thing holdtes ikke, som Nogle have antaget, paa Bjerget eller Slotsbjerget ved Tønsberg, thi der skjelnes i Sagaerne tydelig imellem hvad der forefaldt paa Bjerget og paa Haugething, men paa den ved Byens østre Side liggende Høi, der nu kaldes Møllehougen eller Møllerhøjen. (Kraft, 2 D. S. 591. Heimskr. T. 3, S. 296. 442. Anm.)

Haugsvig, Hauksvig, IX. 154. 181. 184. 219. Leensmanden i Oslo drog herud, og stævnede Foldungerne til Thing; man seilede ind ad Oslofjord, og kom da om

Aftenen til Haugsvig, om Morgenen til Hovedø. Hos Peder Klauſen kaldes Stedet Gogsvig. Formodentlig Vildfangebugten ſtrax nordenfor Drøbak, i Kriſtianiafjord i Norge; denne Bugt hed fordum Haugsvig, og der ligger endnu en Gaard Huusvig, hvor der menes fordum at være holdt Thing. (Falſens Norge, S. 33. Kraft, 1 D. S. 464).

Haukbø, X. 361. eller, ſom Stedet ogſaa kaldes, Haukſtad, VI. 367. en ſtor Kongsgaard øſter i Ranrige i Vigen i Norge, paa hvilken den norſke Konge Olaf Kyrre døde. Den laa, efter Schøning, indenfor Haaſteenſund, nordenfor Kville og nordveſt for Tanum, nu i Bahusleen i Sverrig.

Haukedal, I. 225. II. 190. Dalen Haukadal i Dale-Syſſel paa Veſterlandet i Island. (Landn. 2, 14. 17. 18).

Haukedal, Høgedal, IV. 2. Her boede Hall Thorarenſøn. Dalen Haukadal i Aarnæs-Syſſel paa Sønderlandet i Island. (Islendingebog, Kap. 9. Landn. 5, 11).

Haukegil, I. 239. 240. II. 6. 9. 11. III. 18. En Gaard i Vatnsdalen i Hunavatns-Syſſel paa Nordlandet i Island, ſaa kaldet efter to Brødre Hauk. (Kriſtniſaga, S. 12. 14).

Hauklo, X. 338. Det ſamme ſom Ugla. See dette.

Hauksfljot, I. 21. Det nævnes tilligemed Grimsſkjær eller Grimsby ſom Beviſer paa, hvor udbredt det nordiſke Sprog var i Northumberland i England. Jf. Heimskr. T. 1, S. 128. Rimeligviis Udløbet af Humberfloden, hvor Grimsby ligger. Det er mindre rimelig Floden Tyne, ſkjøndt Egnen ved denne forhen kaldtes Hexham Shire.

Haukſtad, ſee Haukbø.

Hauksvig, ſee Haugsvig.

Havn, IX. 185. En Havn paa Øen Hinn eller nuvær. Hindø i Helgeland i Norge.

Niels blev dræbt i Hedeby, XI. 303. o. s. v. hvilket alt af andre Historieskrivere rettere henføres til Byen Slesvig. See ogsaa Slesvig.

Hedemarken, I. 5. 53. II. 87. 91. III. 13. 66. IV. 8. 9. 76. 86. 133. 136. 139. 228. 261. 348. 350. V. 22. VI. 278. VIII. 32. 40. 215. IX. 11. 70. 122. 124. 170. 189. 190. 216. 221. 231. 232. 236. 237. 245. 259. 267. 295. 303. 326. 329. 332. 343. 363. X. 129. 131. 141. 142. 153. 168. Øvre Hedemarken, IV. 345. En Deel af Oplandene i Norge. Nuvær. Hedemarken eller Hedemarkens Fogderi. Det ansees for et af de ældste Riger i Norge, da det omtales før Nors Tider. (See Funden Norge). Det havde sine egne Konger (see Ynglingesaga, Halfdan Svartes og Harald Haarfagers Sagaer); Harald Haarfager undertvang det; og Olaf den Hellige overvandt her de imod ham forenede oplandske Konger. (See Ringesager). Det inddeeltes i Øvre- og Nedre-Hedemarken, hvilket sees af det ovenfor anførte Øvre-Hedemarken. Grændsen mod Norden maa have strakt sig noget videre end nu, da Lille Hammer, der nu hører til Gudbrandsdalen (i Totens Fogderi), efter de Gamle laa i Hedemarken.

Hedinsø, XI. 332. 336. 339. 340. En Ø, som de Danske ofte lagde til ved deres Toge til Venden. Det er nuvær. Hiddensee vestenfor Øen Rygen i Pommern. Hos Saxe, S. 286 og oftere, kaldes den Hithini insula, ligesom hos Islænderne. (I Stephanii Udg. staaer overalt Hithim insulam, hvilket skal være Hithini ins.)

Hefn, VIII. 113. Hefnemunding, VIII. 252. Nuvær. Hefne eller Hevne Præstegjeld i det gamle Nordmøre i Norge, nu i Fosens Fogderi søndenfor Throndhjemsfjord. Hefnemunding er Indløbet til Hevnefjorden.

Hefring, VII. 2. 8. VIII. 50. X. 362. 363. Nuvær. Hofring, et Næs, der gaaer ud fra Steenbjerget vesten-

for Ilsvigen, ved Byen Nideros eller nuvær. Throndhjem i Norge. (Falsens Norge, S. 80. Schønings Reise, 2 H. S. 15).

Heggen, VIII. 272. IX. 27. 121. 259. 263. En Bygd eller et Herred, d. e. Landstrækning, i Borgesyssel i Vigen i Norge. Det er omtrent nuvær. Heggen og Frølands Sorenskriveri, eller efter andre kun Askim Præstegjeld, i Smaalenenes Amt. (Kraft, 1 D. S. 85). Om Udstrækningen jf. Folkesberg. Navnets gamle Form er Heggin, og derfor skal or Heggnu i Fornmannas. IX. 36. formodentlig læses or Heggini.

Hegranæs, Hegranæsthing, I. 246. X. 85. Thinget i Hegranæs- eller Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Hegrenæs, i Norge, VIII. 284. IX. 143. 340. Nuvær. Hægernæs, et Forbjerg ved den østlige Ende af Sandvigsbugten, ved Kjøbstaden Bergen.

Hegrevig eller Hegravig, VII. 157. En Vig ved nysnævnte Hegrenæs.

Heidarskov eller Heidaskov, Hedeskoven, III. 109. 110. 111. 114. 118. Det var en Skov, som man kom til, naar man paa Skier fra Gaarden Gimse i Guuldalen i Norge løb op paa Dovrefjeld.

Heidsævisthing, Heidsiviathing, IV. 229. VII. 115. 118. Heidsævis- eller Heidsivialov, I. 28. IV. 17. Heidsiviathing i Norge skal først være indsat af Halfdan Svarte; Olaf den Hellige befalede, at Oplændingerne skulde søge dette Thing, og at Heidsivialov skulde gjælde for alle Fylker paa Oplandene og saa vidt som den siden har gjældt. Det var ikke Fylkesthing, men eet af de store Lavthing, VII. 115. Det holdtes paa nuvær. Eidsvold i Øvre Romerige; see Eid. (Kraft, 1 D. S. 471-472). Navnets Forklaring er uvist; Falsen (Norge, S. 33) udleder det af Eidssær, Eid og Sø, da Stedet ligger ved den sydlige Ende af Mjøsen.

255. 260. 262. 263. 307. 363. XI. 113. Indbyggerne Helgelænder eller Haleyer, I. 276. II. 223. IV. 235. V. 70. IX. 195. Det nordligste Landskab i det egentlige Norge imellem Nummedalen og Finmarken. Det indbefattede omtrent nuvær. Helgelands, Saltens og Senjens Fogderier. Den nordlige Deel deraf, eller Senjens Fogderi, henføres dog ogsaa i Sagaerne til Finmarken, ligesom den i Ketil Hængs og flere lignende Sagaer i den ældste Tid siges at være beboet af Finner, Jotner og Trolde. Landet skal have Navn af Loge eller Haloge (den høje Loge), hvorfor ogsaa den ældste Form er Halogeland eller Haalogeland. Dets ældste Historie er tildeels fabelagtig. Efter at det var undertvunget af Harald Haarfager, blev det bestyret af Leensmænd, af hvilke adskillige anseelige Mænd nævnes i Historien, som Harek fra Thjotta, Asmund Grankelsøn, Thorer Hund, o. fl. Da disse tillige i Almindelighed havde Finnefærden, VIII. 126, eller hævede Kongens Skat i Finmarken, maatte det ogsaa være dygtige Mænd. Landet havde Fuglefangst, Sælhundefangst, Æggesamling og betydeligt Fiskeri, især paa de Vær, som laae ud til Havs, IV. 301. og et betydeligt Marked holdtes ved Øen Vaage. Hos Saxe, S. 40, forekommer det under Navnet Halogia.

Helgenæs, VI. 68. 69. 141. 143. X. 354. XI. 187. Bekjendt ved et Soslag imellem Magnus den Gode og Svend Estridsøn. Nuvær. Helgenæs, i Helgenæs Sogn, Mols Herred, Aarhuus Stift, i Nørre-Jylland i Danmark. Navnet betyder maaskee det hellige Næs.

Helgeseter, Elgeseter, VIII. 136. 257. IX. 200. 330. 337. 338. X. I. 359. Øvre Elgeseter, IX. 366. 367. 368. 369. Et Kloster ved Byen Nideros eller Throndhjem i Norge. Det blev afbrændt af Birkebenerne, IX. 368. Nuvær. Gaard Elsæter, nordost for Byen Throndhjem. (Falsens Norge, S. 81. Om dette Kloster

og dets Levninger, see Schønings Reise, 1 H. S. 12-14.)

Helgesund, VIII. 226. 228. IX. 29. 90. Her forefaldt et Slag imellem Birkebenerne og Baglerne. Nuvær. Ny Hellesund, en Havn, der dannes af Oerne Monsø, Helgø og Kapelø, i Søgne Sogn og Præstegjeld, Mandals Fogderi, i Norge. (Kraft, 3 D. S. 485).

Helgeøen, den hellige Ø i Mjøsen, IX. 2. 288. 363. Den kaldes ogsaa Storøen eller den store Ø i Mjøsen, IX. 12. 72. X. 129. Den er bekjendt af Slaget imellem Kong Halfdan Svarte og Kong Eisten af Hedemarken. Baglekongen Inge havde sit Tilhold og døde her. Han skjænkede Øen til Hammer Bispestol, men den blev fordret tilbage af Kong Hakon Hakonsøn. Nuvær. Ø Hovindsholm i Søen Mjøsen under Næs Præstegjeld i Hedemarken i Norge. Paa en lille Holm ved den sydlige Side af Øen er en Kjæmpehøi, hvori den X. 129 omtalte Guttorm Gudbrandsøn siges at være begravet. (Kraft, 1 D. S. 668).

Helge-Ø, den hellige Ø i Syderøerne, III. 25. VII. 36. 37. IX. 107. 258. Der var et Kloster med en Abbed, og den lille Kolumba- eller Kolumkilla- (d. e. Kolm-Kill) Kirke. Ogsaa nævnes Simon Biskop over Syderøerne og Abbed af Helgeøen. Nuvær. Ø Jona, een af Syderøerne ved Skotland, strax vestenfor Mull, eller som den ogsaa kaldese ster den hellige Kolumba: J. Kolm-Kill. (Martin Descript. of the Western Islands, S. 256 fgg. Johnstone Antiqu. Celto-Scandicæ, S. 232. Langeb. Script. T. 3, S. 242. Anm.)

Helkundehede, X. 86. En Hede paa Næsset Langenæs ved Begyndelsen af Østerlandet, i Nordre-Mule-Syssel i Island.

Hell, IX. 319. X. 53. Vesete fra Hell nævnes. En Gaard af dette Navn ligger i Lunke Sogn i Størdalen i Throndhjem i Norge.

Hellersfjord, III. 107. eller Hellisfjord, en Fjord i Mellem-Mule-Syssel paa Østerlandet i Island. (Landn. 4, 6).

Hellesfjord, IX. 263. En Sø paa Grændsen af Marker i Norge og Værmeland eller Dalsland i Sverrig; formodentlig en Arm af den store Lee-Sø.

Helsingeland, Helsinger, I. 57. III. 68. 71. 74. 107. IV. 97. 287. 288. V. 64. VI. 17. VIII. 45. 46. IX. 331. 332. X. 2. Landskabet Helsingeland i Sverrig, saa kaldet efter Ketil Jæmtes Sønnesøn, Thorer Helsing, som drog fra Jæmteland hertil, og begyndte at opdyrke Landet. Da Harald Haarfager erobrede Norge, droge endnu flere Nordmænd herover; men hele den østlige Deel, langsmed Havet, blev derimod bebygget af de Svenske. Helsingerne vare ogsaa skatskyldige til Sverrig, indtil Jæmteland paa Hakon Jarls Tid gav sig under Norge, thi da gjorde de Helsinger, som vare af norsk Æt, det samme. Her i Sagaerne nævnes ingen andre Steder end Alpte.

Hellornæs, VI. 333. Nuvær. Holderness, det er Næsset, som gaaer ud østenfor Hull, nordenfor Indløbet til Humberfloden i England. (Camden Britannia, T. 2. S. 897 og Kortet over East-Riding sammesteds. Jf. Chron. Anglosax. S. 259-260). I Ørkenøernes Saga, S. 94, kaldes det Hallarnæs.

Helsingeport, VI. 348. Her holdtes det bekjendte Slag imellem Vilhelm Bastard eller Erobrer og Harald Godvinsøn eller Gudinesøn. Det stod ved the port of Hastings, nuvær. Hastings i Sussex i England. (Chron. Anglosax. S. 263. Johnstone Antiqu. Celto-Norm. S. 218). Det nordiske Navn maa da være en urigtig Læsemaade for Hastingjaport, Hestingeport.

Hemingborg, XI. 168. I Chron. Anglosax. Gegnesburh; nuvær. Gainsborough i Lincolnshire i England.

Hemra, III. 162. 174. En stor Flod imellem Risaland og Jotunheim. See Jotunheim.

Herdale, VIII. 23. Nuvær. Landskab Herjedal i Sverrig, forhen hørende til Norge. Det forekommer her i Anledning af Kong Sverres Reise derigjennem fra Jernbæreland (Dalarne) til Jæmteland. Byer omtales ikke, men to store Skove og en Sø.

Herdale, IV. 41. En Dalstrækning, som det synes, noget inde i Finland. Det forekommer ellers ikke. I Følge Navneligheden maatte man tænke paa Herjedalene, men det stemmer ej med Sammenhængen i denne Beretning. Jf. Balegardsside.

Herdla, VII. 195. 212. Herdlovær, IX. 145. X. 91. Paa Øen Herdla ejede Laxe-Povels Søn, Einar, en Gaard; senere nævnes Philippus paa Herdla. Nuvær. Ø Herlø, tre Miil fra Kjøbstaden Bergen, adskilt fra Askø eller Feuring ved Herløsund, i Herlø Sogn, Manger Præstegjeld, i Nord-Hordeland i Norge. Navnet skrives ogsaa Herna (Heimskringla, T. 2, S. 228) og Hern i Hordeland (Njalssaga, Kap. 2). Herdlovær er en anden lille Ø, nu Herløvær, nordvest for Øen i samme Sogn.

Herdsla, VIII. 170. Povel i Herdsla nævnes. Efter andre Læsemaader: Heita, Hetta, Hvin. Et Sted i Norge. Maaskee nysanførte Herdla.

Herfile, IX. 37. Menes at være en vestenfor Mosterøen liggende Fjeldø, imellem hvilke Øer der er en Havn, kaldet Klosterhavn, under Renneśø Præstegjeld i den nordlige Deel af Rogeland i Norge; see Moster. (Kraft, 4 D. S. 229).

Herjolfshavn, I. 213. En Havn i Guldbringe-Syssel paa Sønderlandet i Island. (Landn. 1, 2).

Herkules' Støtter, XI. 371. De bekjendte Bjerge, Kalpe og Abyla, hver paa sin Side af Strædet ved Gibraltar eller fretum Herculeum.

Herlandene, II. 282. X. 309. 314. Formodentlig det samme som Herjedalene, hvilket bestyrkes af, at Finn Eivindsøn, som var herfra, efter nogle var af finsk eller lappisk Æt.

Hernar, IX. 283. Den islandske Text har í Hernar, men i Heimskr. læses til Hernar, og det vilde da være Øen Hern eller Herdla; see Herdla.

Hersø, X. 101. 109. eller efter en anden, uden Tvivl bedre, Læsemaade, Herø. Nuvær. Ø Arran i Shire of Bute vestenfor Skotland. Herom kan der ikke være nogen Tvivl, da But, Hersø og Kumrøerne nævnes samlede som Øer den skotske Konge ikke vilde afstaae; endskjøndt det nordiske Navn kommer nærmere den lille Ø Horse, der ligger østenfor Arran tæt ved Kysten af Ayr Shire. Paa det første Sted i Sagaen kan denne Ø ikke menes, næppe heller paa det andet; men det Rettestе synes at være paa begge Steder at læse Herø, Arran. Jf. Herøsund, hvori den rette Form findes.

Hervidesund, X. 40. eller Hermdesund. Et Sund ved Ramsholmen i Ranrige i Norge, nu i Bahuusleen i Sverrig.

Hervin, see Hverfne.

Herøer, Herø, I. 151. IV. 281. 312. V. 16. VIII. 58. 137. 233. IX. 321. XI. 110. 112. Nordenfor Stat; paa Søndmør. Nuvær. Herrø Præstegjeld i Landskabet Søndmør i Norge. Under dette hørte i de ældste Tider ogsaa Ulvsteens Præstegjeld. Ved Herø som Ental forstaaes da nuvær. Herrø; ved Herøerne derimod den hele Samling af Øer, der nu sædvanlig kaldes Sørøer. (Strøms Søndmør, 2 D. 432. Kraft, 5 D. S. 94).

Herøer, IX. 316. Nuvær. Herø i Alstahoug Præstegjeld i Helgelands Fogderi i Norge.

Herøsund, X. 100. Nuvær. Arransund ved Øen Arran i Shire of Bute paa den vestlige Side af Skotland.

Hesjutun eller Hessjetun, VII. 9. X. 363. Et ubekjendt Sted i Helgeland i Norge. See Harm.

Hesselviger, VIII. 289. Navnet skrives ogsaa Heslivig, Hellesvig. Efter Sammenhængen den Bugt, som Hellesø danner med det faste Land paa den østlige Side af Sandefjord i Nærheden af dennes Udløb i Havet, i Sandeherreds Sogn, Laurvigs Fogderi, i Norge. (Kraft, 2 D. S. 880.) Den rette Læsemaade er altsaa Hellesvig, Hellisvík.

Hestbæ, IX. 325. X. 40. 50. 94. 110. En Gaard, der tilhørte Baard, som var Sysselmand i Ryfylke. Nuvær. Hesby, en stor Gaard paa Øen Findø, i Findø Sogn og Præstegjeld i Rogeland i Norge.

Hestlæk, II. 181. En Bæk i Aarnæs=Syssel paa Sønderlandet i Island. (Kristnisaga, S. 54).

Heyvig, II. 181. En Gaard i Grimsnæssveit i Aarnæs=Syssel paa Sønderlandet i Island. (Kristnis. S. 50).

Hildershøj, I. 227. En Høj, hvori Hilder Eistensøn blev begravet; ved Gaarden Kirkebø i Skaftefjelds=Syssel paa Østerlandet i Island.

Hin, Hinn eller Kinn, VII. 192. IX. 185. En Ø i Helgeland i Norge. Nuvær. Hindø, en stor Ø østenfor Vaage i Saltens og Lofodens Fogderier. Navnet Hinn synes, efter det nuværende at slutte, at være det retteste.

Hindøerne, Hindø, IX. 22. 82. Kindsø IX. 85. Nuvær. Hindø, nordvest for Atleøen, i Vilnæs Sogn, Afkevolds Præstegjeld, i Søndfjord i Norge. Læsemaaden Hnideyjar (for Hindeyjar) er da aabenbar urigtig. (Kraft, 4 D. S. 860). Hvis derimod Kindsø skulde være den rette Læsemaade, saa menes der den længst ude i Havet liggende Ø Kind i Sognet og Præstegjeldet af samme Navn, i samme Fylke.

Hindøerne, VIII. 260. Læsemaaden uvis. Der findes ogsaa Hundøerne og Hindøre (Hundeyjar og Hindeyri).

Nogle Smaaøer eller en Øre i Fjorden Asfjord eller Aasen, i Throndhjemsfjord i Norge. See Asfjord.

Hinn, see Hin.

Hirta, Hirtebro, VIII. 55. 91. En Aa med en Bro, i Ranrige i Vigen i Norge, hvor der stod et Slag imellem Kong Sverre og Magnus Erlingsøn. Efter Schønings Kort over det gamle Norge er det en Elv, som falder ud i Haasteensund (see Haasteen); nu i Bahusleen i Sverrig.

Hising, Hisingen, IV. 109. 113. 192. VII. 161. 215. 234. 237. 272. 275. En Ø imellem de tvende Arme, som Gøtelven danner ved sit Udløb; paa denne Ø var der en Bygd, som snart blev regnet til Norge, snart til Gøtland; Kong Olaf af Sverrig og den norske Konge Olaf den Hellige underhandlede med hinanden om den, og den sidste vandt den ved Tærningkast, IV. 192. Ved denne Ø forefaldt et Slag imellem Kong Inge og Hakon Hærdebred, VII. 234. Nuværende Hisingen ved Gøtelf i Bahusleen i Sverrig.

Hit, VI. 95. see Hitterø.

Hitardal, II. 190. IV. 101. En Dal i Myre=Syssel paa Vesterlandet i Island.

Hiter, IX. 13; see ogsaa Gitterø. Nuvær. Hitterø, en stor Ø i Mundingen af Kvinnes= eller Fæddefjord, under Flekkefjords Præstegield, Lister Fogderi, i Norge. (Kraft, 3 D. S. 547. 551).

Hitterø, VI. 295. i Nærheden af Agdenæs. Nuværende Ø Hitteren, en stor Ø i Fosen Leen i Norge, forhen hørende til Nummedalsfylke. Dette sees ogsaa af VI. 95, hvor den kaldes Hit, og hvor Einar, som havde en Gaard der, bestandig kaldes Einar fra Nummedalen.

Hjaltedal, I. 241. En Dal i Skagefjords=Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 9).

Hjaltland, I. 175. 176. 181. 182. 213. II. 169. IV. 100. 207. 210. VI. 37. 332. VIII. 174. 195. 196.

St. Jørgens Næs), og her maa de Stene, der kaldtes Hjørunger, have staaet, men Spor til dem findes nu ingensteds. (Bing; Strøms Søndmør, 2 D. S. 406-410. Kraft, 5 D. S. 102. Klúvers Norske Mindesmærker, S. 130).

Hlade, see Lade.

Hladhammer, see Ladhammer.

Hlid, V. 141. 328. Et Sted i Norge, der forekommer i Fortællingerne om Olaf den Helliges Jærtegn.

Hlidarende, I. 225. Bekjendt af Gunnar fra Hlidarende. En Gaard i Fljotshlid i Rangaavalle-Syssel paa Sønderlandet i Island. (See især Njalssaga).

Hlunne, IX. 190. eller Hlunnar. En Gaard i Hedemarken, hvor Jon Kur blev overrumplet af Sigurd Ribbung. Uden Tvivl nuvær. Gaarde Lunder, hvor Sognets Kirke ligger, i Lunder Sogn, Jevnager Præstegjeld, i Hadeland i Norge; for Hedemarken maa derfor her læses Hadeland. (Kraft, 2 D. S. 214. 245-246). Varianten til dette Sted har ogsaa Hadeland isteden for Hedemarken, og det burde vel have været optaget i Texten. Jons Tilnavn Kur findes maaskee i Gaardene Kjørven, en halv Miil fra Lunder Kirke. I Stange Præstegjeld i Hedemarken ligge vel Gaardene Store Lundgaard og Saxlund, men de kunne næppe her komme i Betragtning.

Hof, III. 180. 181. Ketil Hængs Gaard ved østre Rangaa, i Rangaavalle Syssel paa Sønderlandet i Island. (Landn. 5, 3).

Hof, II. 208. En Gaard, ellers kaldet í Háfi, i Rangaavalle-Syssel paa Sønderlandet i Island. (Landn. 5, 8).

Hof, II. 12. III. 18. En Gaard i Vatnsdalen i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Hof, II. 471. 175. III. 96. Bødvar den Hvides og Sida-Hals Gaard i Søndre Alptefjord, i Søndre Mule-Syssel paa Østerlandet i Island. (Landn. 4, 7).

Hof, II. 81. En Gaard paa Øen Syderø i Færøerne.

Hof, V. 291. En Gaard i Hornefjord, i Skaftefjelds-Syssel paa Østerlandet i Island.

Hof, i Vester-Gøtland i Sverrig, IV. 170. Uden Tvivl nuvær. Hofwa i Hofwa Sogn, Vadsbo Herred.

Hof, IX. 358. Efter Slaget i Oslo red Hertug Skule op til denne Gaard, og derfra til Eidsvold; jf. IX. 363. Det kan da være enten Gaarden Hof i Aggers-Herred i Norge (anført hos Kraft, 1 D. S. 313); eller Gaarden Hof ved Fedts Kirke i Nedre-Romerige (anført sst. S. 384).

Hof, VIII. 298. En Gaard i Nærheden af Vig ved Sognsø eller nuvær. Sognefjord. Nuvær. Gaard Hof, der paa Pontoppidans Kort er afsat strax østenfor Vangs Kirke, i Ydre-Sogn i Norge.

Hof, IV. 221. X. 117. Paa Hof i Breiden lod Kong Hakon Hakonsøn opføre en Gaard med en Gjæstebudssal. Nuvær. Gaard Hof i Sødorp Sogn, Froens Præstegjeld i Gudbrandsdalen i Norge. (Kraft, 2 D. S. 127).

Hof, IX. 364. Der nævnes en Hirdmand, Bjørn fra Hof. Maaskee en af de nysnævnte Gaarde Hof i Norge; men Navnet er saa almindeligt, at Stedet næppe lader sig bestemme.

Hofstader, I. 229. En Gaard i Reykedalen i Borgefjords-Syssel paa Sønderlandet i Island. (Landn. 1, 21).

Holar, IV. 339. Der fortælles, at Harek fra Thjotta kom sejlende fra Kalmar, vesterpaa forbi Skaanes Kyst, indtil han kom til det Sted Holar, hvorpaa han sejlede videre igjennem Øresund. Navnet betyder: Højene, at Hólunum, ved Højene, og gjenfindes i nuvær. Havn Hol eller Hølevik, strax nordenfor Skaanør i Landskabet Skaane, imellem Skaanør og Fodvig.

Holdhelle, VIII. 130. Formodentlig det samme som Foldhelle, IX. 321. En Helle nordenfor Bergen i Norge; jf. Heimskr. T. 3, S. 322, hvor der siges, at

man drog nord forbi Holdhellen ved Næsset (Nordnæs?) til Melkeaa.

Hole, paa Island, see Holum.

Hole, IX. 259. Der nævnes Kongens Sysselmand, Arne paa Hole eller Hol, efter Sammenhængen enten i Hadeland eller i Hedemarken i Norge. I Hedemarken ligger en betydelig Gaard Hoel ved Mjøsen, vestenfor Hovedkirken i Næs Præstegjeld (anført hos Kraft, 1 D. S. 672); formodentlig er det denne der menes.

Holm, IX. 221. 231. 255. 269. o. s. v. see Klemet fra Holm i Personsregisteret. Da den anførte Mand havde Oslosyssel i Forlening, hvorunder ogsaa Lier hørte, saa maa Stedet rimeligviis søges her i Nærheden. Det kunde da være Holmen, Præstegaarden i Sigdals Sogn, Buskeruds Fogderi i Norge.

Holm eller Holmen, ved Nideros, see Niderholmen.

Holmedal, IX. 228. Vester-Holmedal, IX. 229. Nuvær. Holmedal Sogn i Nordmarks Herred i Værmeland i Sverrig.

Holmen Graa, VII. 202. Bekjendt af et Slag imellem de norske Konger Inge og Sigurd paa den ene, og Sigurd Slemmedegn og Magnus den Blinde paa den anden Side. Tillægget: i Hvole, í Hvölum, kunde bedre være oversat ved: i eller ved Hvaløerne, Hvalir. Nuvær. Ø Holmengraa, der ligger strax søndenfor Hvaløerne omtrent en Miil søndenfor Frederiksstad; hos Peder Klausen anføres disse Hvaløer eller Hvaler som nogle Udklipper udenfor Kosterøerne. I Registeret til Heimskr. og flere Steder er det omtalte Slag urigtig henført til Hvaløerne ved Hesnæs i Agde. (See Kraft, 3 D. S. 358. Anm.) Hvaløerne høre nu til Thunø og Onsø Fogderi i Smaalenenes Amt i Norge.

Holmgaard, I. 71. 73. 88. 90. 124. III. 173. IV. 175. 180. V. 109. 110. 190. 195. 242. 243. 267. VI. 16. 113. 140. 141. VII. 94. IX. 195. X. 34.

43. 156. 161. 342. 343. XI. 173. 187. 288. 289. 290. 304. Et stort Rige med en Borg eller By af samme Navn, V. 190. 195. i den nordlige Deel af Garderige. Med dette Rige stode Nordboerne i idelig Forbindelse. Navnet tilkommer nærmest Landet imellem Ladoga og Onega, der næsten dannede en Ø (Holm) omgivet af Moradser, Søer og Floder; men derfra strakte dette Rige sig deels noget mod Syden, deels fra Søen Ladoga over mod det hvide Hav, hvor Navnet bevaredes i Cholmogorod omkring Dvina og Byen Kolmogory ved denne Flod. Man finder ogsaa Navnet i Ulmerugien imellem Ladoga og Peipus, hvor det stødte til Paltesksja. Byen Holmgaard er det bekjendte af Rurik anlagte Novgorod eller Stor-Novgorod ved Floden Wolchow. (Rasmussen de Arabum Persarumque commercio cum Russia et Scandinavia, Hauniæ 1825, S. 15. Strahlenbergs Nord- und Oestl. Theil von Europa und Asia, Stockh. 1730, S. 95. 192. Scherers Nestor, S. 50). Om Byen Holmgardeborg tales ogsaa i Gange-Rolfs Saga, Kap. 38. Var., hvor der tilføjes: det kaldes nu Novgard (Nógarðar).

Holmryger, I. 6. X. 154. Saaledes kaldtes Indbyggerne paa de under Rogeland i Norge hørende Øer, der i Norges ældste Tider udmærkede sig ved navnkundige Bedrifter i Norge og Danmark. Navnet er sammensat af Ryger, d. e. Indbyggerne af Rogeland, og Ordet Holm, d. e. Ø, og betyder altsaa det samme som Øryger.

Holseteland, Holtseteland, Holdseteland, I. 101. 103. 110. XI. 5. 7. 11. 15. 159. 371. Holtseternes (Skovbeboernes) Land, nuvær. Holsteen. Det var en Deel af Saxland, og omgaves af Saxland, Frisland og Vindland (mod Østen), hvilke ogsaa ofte sammenstilles i Sagaerne.

Holt, I. 245. En Gaard paa Kolgumyre, hvor en Kirke blev bygget af Maane den Kristne. Den maa have lig-

get paa Skagestrand i Hunavatns- eller Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island. Jf. Maanefos.

Holt, see Dusthaksholt.

Holte, VIII. 259. En Gaard i Nærheden af Kysten, i Orkedalen i Throndhjem i Norge. Paa Schønings Kort over det gamle Norge er afsat en Gaard Holstrar (Holtrar?), men den ligger en Deel sydligere, end dette Sted synes at have været.

Holum, VII. 35. IX. 194. Hole, Holested, X. 11. 18. 74. 89. Bispesædet Holar i Hjaltedal, i Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Holund, IV. 50. see Ringsfjord.

Hordeland, I. 2. 9. 23. 36. 58. 82. 85. 212. 258-260. 271. II. 224. III. 12. 36. 48. 75. 98. 100. 116. 188. 190. IV. 7. 10. 17. 21. 150. 229. 247. 280. 319. V. 40. VII. 178. 195. 274. VIII. 75. 87. 134. 247. IX. 35. 98. X. 142. 152. 227. 307. Nord-Hordeland, I. 42. VIII. 85. 87. X. 336. Syd- eller Sønd-Hordeland, I. 13. 251. II. 252. IV. 13. 230. V. 322. 324. VI. 265. VII. 213. VIII. 36. 87. 242. IX. 86. Indbyggerne Hørder, I. 6. V. 70. 75. 77. X. 149. 154. 327. Et Landskab eller Fylke i den vestlige Deel af det midterste Norge, omtrent nuvær. Søndre Bergenhuus Amt. Det omfattede tillige, i udstrakt Betydning, Distrikterne Vors og Hardanger, og grændsede mod Syden til Rogeland ved Flokesvarde, mod Norden til Sogn, hvor Thingenæs dannede Grændsen. Det inddeeltes, som Foreſtaaende viser, i Syd- og Nord-Hordeland. Det skal have Navn efter Nors Sønneſøn Hord, og forekommer derefter ofte i Norges ældste og ældre Historie.

Horn, I. 211. 213. II. 170. XI. 366. 367. Forbjerget Øster-Horn paa Grændsen af Mule- og Skaftefjelds-Sysler paa Østerlandet i Island.

Hornbora, VIII. 230. Et Sted ved Indløbet til Throndhjemsfjord i Norge, indenfor Gaarden Sølve, strax vestenfor Leensvigen i Orkedalen.

Hornborefund, VII. 185. Hornborething, IX. 152. Paa et Thing, som holdtes her, blev Kong Hakon Hakonsøn hyldet; og i Sundet holdtes et Slag imellem den norske Konge Inge og den danske Konge Erik Emun. Stedet, der fenere kaldes Hornborgsund, laa i Ranrige i Vigen i Norge; nu i Bahusleen i Sverrig, i Kville Præstegjeld. Af Nogle (Registeret til Heimskringla, og Falsens Norges Hist. 2 D. S. 274. 3 D. S. 316) er dette Sted urigtig antaget at være det strax herefter anførte Hornborgsund i Nedenæs Amt i Norge. See Kraft, 3 D. S. 358.

Hornboresund, IX. 185. 217. Nuvær. Homborgsund, en bekjendt Havn imellem Homborgø og Fastlandet, i Eids Sogn, Hommedals Præstegjeld, Nedenæs Fogderi og Amt i Norge. (Kraft, 3 D. S. 314-315. 358.) Efter de nuværende Navne, Homborg og Hommedal, at slutte, skulde man troe, at Sagaernes Hornboresund var fremkommet ved en Læsefejl, for Homboresund.

Horne, VIII. 261. 262. Et Forbjerg i Strindfjord i Throndhjem i Norge. Det synes at have været i Landstrækningen Frosten omtrent overfor Tutterøen.

Hornefjord, II. 170. V. 291. En Fjord noget søndenfor Forbjerget Horn, i Skaftefjelds Syssels østre Deel paa Østerlandet i Island.

Hornesfjord, VIII. 288. Kong Sverre sejlede fra Ranrige nord i Vigen, lagde ind i Hornesfjord, hærgede derpaa Dalen hin magle; og sejlede derefter nord over Folden. Efter denne Beskrivelse maa Hornesfjord have været i Vingelmark i Norge. Formodentlig ved nuvær. Gaard Hornes (anført hos Kraft, 1 D. S. 83), en Gaard ved Søen i Skjeberg Præstegjeld, Idde og Markers Fogderi, Smaalenenes Amt.

Hornstrand, II. 190. Hornstrandene, en Landstrækning fra det nordligste Forbjerg Horn langsmed Kysten af Isefjords- og Strande-Syssel paa Vesterlandet i Island.

Hornyn, Horning, Hornung, IX. 8. 65. Menes at være een af Gaardene Ydre Horn eller Kirkhorn i Horningdals Sogn, Eids Præstegjeld, i Nordfjord i Norge. (Kraft, 4 D. S. 912-913). Navnet viser ogsaa ligefrem hen til Horningdalen, der forhen findes skrevet Hornynudal.

Horsens, X. 78. Nuvær. Kjøbstad Horsens i Nørre-Jylland i Danmark. Navnet, Hrossanes, udledes af hross, Hest (Hors), hvilket bekræftes af Skrivemaaden Horsnæs (Kong Valdemars Jordebog S. 520. Annal. Esrom. S. 248), og af Byens Vaaben. Efter andre var Byens gamle Navn Hodersnæs, efter Hother.

Hovedø, Hovedø Kloster, VII. 184. 251. VIII. 170. 215. 218. 221. 268. IX. 33. 34. 96. 166. 173. 181. 182. 189. 200. 272. 336. 337. 346. 347. 349. XI. 307. Paa Isen imellem Hovedø og Oslo stod et Slag imellem Hakon Hærdebred og Kong Inge, VII. 250-251. Der laa et Kloster med Mariekirke, i hvilket Jon Kuflung havde været Munk, VIII. 170. 215. IX. 336. Nuvær. Hovedø ved Oslo i Norge. (Kraft, 1 D. S. 308).

Hraunsaas, I. 229. En Gaard i Myre-Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 1, 21. 2, 1).

Hrossenæs, see Rossenæs.

Humber, VI. 333. Med det nordiske Navn Humbra eller Humra, og Udløbet Humrumynne (Egilssaga, S. 405). Nuvær. Flod Humber i England.

Hun, IX. 257. En Bygd. Nuvær. Hund Sogn i Vardals Præstegjeld, Totens Fogderi, i Norge.

Hundatun, VI. 333. Valthjof Jarl af Hundatun. I Chron. Anglosax. Huntendune. Nuvær. Huntington, By og Shire i England.

Hundsund, IX. 238. Nuvær. Egenæssund imellem Øerne Føyen og Notterø, i Nøtterø Sogn, Jarlsbergs Fogderi, ved Kjøbstaden Tønsberg i Norge. (Kraft, 2 D. S. 737).

Hundsvær, V. 17. Nuvær. Hundsvær eller Hundsværholm ved Borgund, ned imod Vegsund til (see Veggjesund), i Borgunds Præstegjeld i Søndmør i Norge. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 77).

Huneland, XI. 370. Det er et af de Fabellande, som rigtignok have en historisk Oprindelse, men formedelst de ældste Folkevandringer i Forbindelse med Digtningen ikke have noget bestemt Sted paa Jorden, men flytte om igjennem alle Lande, eftersom Heltens Bedrifter fordre det. Man finder det i Forbindelse med sin store Skov Myrkvid eller den mørke Skov deels i Syden, deels høit i Norden ved Bjarmeland, tillige med Hundingeland; snart igjen inde i Tydskland grændsende til Reidgoteland og ved Hundingeland; og atter paa begge Sider af den botniske Bugt heelt ned til Gestrekeland, som siges at være en Deel af Hunevælde. Historisk lader alt dette sig oplyse. Huneland og Hundingeland have Navn af Folket Huner (Chuner, Kvener) sædvanlig kaldt Hunner, og af Hundefolket, som begge boede ved Floden Wolga, hvor det sidste efter gamle sydlige Fortællinger stred med Gog og Magog (vore Jøtner), og med et Dvergefolk (vore Alfer). Her laa ogsaa i Nærheden af Bolgarernes og Khazarernes Land det sorte Bjerg (arab. Siahqouh), som er vort Myrkvid. (See om dette Hundefolk og det sorte Bjerg Hammer sur les origines Russes, S. 19-20. 74-75. 35). Gaae vi herfra mod Vesten, saa have vi det historiske Kænugaard. Enten vandrede Hunestammer til Norden, eller hvad der er rimeligere, Fortællingen om disse Folk anvendtes paa andre vilde Folkeslag, der stode i Modsætning til Asefolket her i Norden, som hist i Syden; og vi finde derfor Goterne i Kamp med dem paa begge Sider af de gotiske Lande: nemlig med

Huner eller Húner imellem Reidgoteland og Saxland, i den nordlige Deel af Tyskland, de senere vendiske Lande; og med Chuner eller Kvener eller Huner, i Huneland eller Kvenland, nordenfor det egentlige Sverrig rundt om den botniske Bugt og igjennem Finland. Paa det Sted, hvor Huneland her nævnes, skal for østen maaskee læses: vesten, saa at Meningen er: vestenfor Polen ligger Reidgoteland, saa Huneland, saa Saxland. Læser man østen, saa rykker Huneland over til sit ældste Sæde, men da kan Saxland ikke staae i denne Forbindelse.

Hunevatnsthing, II. 13. III. 18. 19. Thinget i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Hunthorp, IV. 220. eller Hundthorp, i Dalene nærved Vandet Løger, Dale-Gudbrands Sæde. Her var et hedensk Gudehuus, det største næst efter det paa Lade (Njalssaga, Kap. 83; det beskrives sammesteds Kap. 89). Nuvær. Gaard Hundorp i Froens Sogn og Præstegjeld i Gudbrandsdalen i Norge. Ved denne Gaard findes der endnu mange Offerhøje eller Gravhøje; paa een af dem, der kaldes Gudbrandshøjen, har der forhen staaet en Bautasteen; paa en anden Høj med tolv store Stene mener Schøning at det almindelige Thing for Gudbrandsdalen har været holdt. Strax nordenfor Gaarden Hundorp ligger Gaarden Haave (at hofi, ved Hofet eller Gudehuset), og her skal efter det almindelige Sagn i Egnen Thors Tempel have staaet. (Kraft, 2 D. S. 115-116).

Huseby, IX. 27. 89. 121. 124. Erlends Gaard i Herredet Heggen, i Borgesyssel i Norge. Nuvær. Huseby, to Gaarde i Edsberg Præstegjeld, Rakkestad, Hæggen og Frølands Fogderi, Smaalenenes Amt. (Kraft, 1 D. S. 103).

Huseby, I. 33. En Gaard paa Indreøen i Eynefylke i Throndhjem i Norge. Her findes endnu en Gaard Hustad og Hustad Kirke.

net findes i Hufwudnäs, en Gaard som har ligget ved nuvær. Wenersborg ved Søen Wenern.

Hvam, I. 223. 240. Aude den Grundriges Gaard i Bredefjords-Dale, i Dale-Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 16).

Hvamsø, VIII. 138. Nuvær. Ø Kvamsø, i Sognet af samme Navn, Vigs Præstegjeld, i Landskabet Sogn i Norge. (Falsens Norges Hist. 3 D. S. 86).

Hvarf, i Skotland, X. 96. 110. Nuvær. Forbjerg Wrath, den nordvestlige Pynt af Skotland i Sutherland Shire, paa nogle Kort ogsaa kaldet Faro-Head. Dette antages ogsaa af Johnstone (Haco's exped. against Scotland, Anm. til S. 114).

Hvarf, I. 211. XI. 366. Et Forbjerg ved den sydlige Spidse af Grønland, omtrent ved nuvær. Kap Farvel eller Sermesok.

Hvarfsgnipa, II. 191. Et Forbjerg ved Øen Eriksholm i det gamle Grønland, formodentlig ved nysanførte Hvarf.

Hvarfsnæs, VII. 274. VIII. 93. 101. 107. 183. 199. IX. 274. Et Forbjerg søndenfor Bergensvaag ved Kjøbstaden Bergen i Norge.

Hveen, VII. 167 168. Denne Ø, der ogsaa kaldes det høje Hveen, er bekjendt af et Slag, som Harald Gille der holdt med de Danske. Navnets gamle Form Hvedn viser efter Rask og flere Ordets finske Oprindelse. Det er Øen Hveen imellem Skaane og Sjælland.

Hverfne eller Hervin, IX. 236. Nuvær. Gaard Store Hverven i Stange Præstegjeld i Hedemarken i Norge. See Skaun i Hedemarken. Andre mene, at det er den i samme Præstegjeld liggende Gaard Nordvi, som har adskillige Kjæmpehøje; men dertil er Afvigelsen i Navnene dog altfor betydelig.

Hvidaa, Hvitaa, I. 230. II. 12. 14. 182. 227. X. 84. Hvitaaside, I. 229. Hvitaa, en Flod, der

falder ud i Borgefjord, og danner Grændsen imellem Borgefjords- og Myre-Sysler paa den vestlige Side af Island. Hvitaaside er Landstrækningen langsmed denne Flod; en Sveit i Myre-Syssel hedder saaledes.

Hvidsand, IX. 275. Et Sted ved den sædvanlige Søvej, som Pillegrimmene toge fra Norden til Palæstina. Det er det samme, som det Whitsand, hvorfra Vilhelm Erobrer satte over til Dover i England (Chron. Anglosax S. 310), hvilket menes at være det samme, som det af Strabo (lib. 4, cap. 5) omtalte Itium. Dette Sted forekommer ogsaa hos Cæsar de bello gallico, lib. 5, cap. 2. 5: ad portum Itium eller Iccium (see Anm. i Oberlins Udg. til lib. 4, cap. 23), hvorfra der ligeledes skete Overfart til Britannien. Morinerne, der boede paa Frankerigs Kyst lige overfor Kent, havde især to Stæder Gessoriacum og Itium; det første er nuvær. Boulogne, det andet har man derfor antaget for Calais. Atter andre finde Itium i nuvær. Etaples, men Navneligheden er kun tilsyneladende, da Etaples er kommet af Stapulæ. I alt Fald er Nordboernes og Angelsaxernes Hvitsand nuvær. Witsan eller Wissan, som ligger omtrent midt imellem Calais og Ambleteuse, nordligst i Frankerig. (See ogsaa Camden Britannia under Kent, S. 254. O'Flaherty Ogygia, S. 403-404). Navnet udledes ogsaa af sydlige Skribenter af Kystens hvide Sand (Hadriani Valesii Notitia Galliarum).

Hvin, II. 224. III. 58. X. 154. See ogsaa Thjodolf hin Hvinverske i Personsregistrene. Landstrækningen omkring nuvær. Ladeplads Kvinnesdal (see Vinesdal), i Nord-Agde i Norge, nu i Lister Fogderi. Af Navnet Hvin dannes Tillægsordet Hvinversk, som er fra Hvin, og ovennævnte Skjald Thjodolf kaldtes saa, fordi han var fra denne Egn.

Hvinesfjord, Hviversfjord, I. 226. Isteden for Hvívisfjörðr og Varianten Hrímsfjörðr, som viser, at man

har været uvis om Navnet, skal uden Tvivl læses Hvínisfjörðr; og Stedet er da nuvær. Kvinnesfjord eller Fæddefjord ved Udløbet af Elven Kvinen i Nord-Agde i Norge. See ogsaa Hvin og Vinesdal. Den rette Læsemaade Hvínisfjörðr forekommer ogsaa i Landn. 3, 12.

Hvisvig, Husvig, IX. 37. 100. Det var efter Sammenhængen en Vig nordligere end Baardesund i Rogeland i Norge, og sydligere end Stord eller Storøen i Syd-Hordeland.

Hvitaa, see Hvidaa.

Hvitaby, VII. 217. eller Hvidby. Nuvær. Whitby i North-Riding i Yorkshire i England (Camden, S. 906). Hos Angelsaxerne kaldes den Streonesheal.

Hvitastein, VII. 117. eller Hvidsteen. Herfra var Leensmanden Sigurd Sigurdsøn. En Gaard i Norge.

Hvitingshjalle, IV. 101. Et Sted i Hitardalen i Myre-Syssel paa Vesterlandet i Island.

Hvitingsø, Hvitingsøerne, III. 34. IV. 107. 280. IX. 14. 28. 29. 40. 89. 104. 111. 113. 129. 343. Disse tit forekommende Øer ere især bekjendte af et Stævnemøde imellem Olaf den Hellige og Erling Skjalgsøn, IV. 107. samt et andet imellem Inge Baardsøn og Baglernes Konge Philippus, IX. 40. 104. Det er nuvær. Hvitingsø med omliggende Smaaøer i Hvidingsø Sogn, Rennesø Præstegjeld, i Rogeland i Norge. Øen har uden Tvivl Navn af en Kong Hviding, hvis Grav vises der, men der er liden Grund til at antage denne Hviding for den samme som Saxes Hedin, og dennes Hedinsø for at være Hvitingsø i Norge.

Hviversfjord, see Hvinesfjord.

Hvol, VIII. 134. Arnthor fra Hvol. En Gaard i Norge; efter Sammenhængen i Sognedal i Sogn eller i Nærheden deraf.

Hvol, IX. 250. eller rettere: i Hvalerne. Uden Tvivl Hvaløerne ved Grimstad, udenfor Hesnæs i Nedenæs Fog-

deri i Norge. Jf. Holmen Graa. Falsen (Norges Hist. 3 D. S. 396) tænker paa Valle strax ved Tønsberg, men da der siges, Kongen maatte seile udenskjærs, saa maa han være kommen længer bort fra Byen.

Hvol, see Storolfshvol.

Hvole, ved Holmen Graa, see Holmen Graa.

Hylingstad, XI. 316. i det gamle Frisland. Nuvær. Holingstedt i Arens=Herred vestenfor Byen Slesvig, i Sønder=Jylland i Danmark.

Hyljamynne, XI. 347. Navnet udtrykker Mundingen eller Udløbet af et Vand, Hol, Hul eller Hylja. Da Absalon drog hjem fra Vindland, og seilede nordpaa til Øresund, holdt han ved dette Sted et Slag med Venderne. Det henføres af Langebek (Script. r. D. T. 1, S. 60) til Skaane, og menes at være nuvær. Havn Hol, og den derved værende Vig Hollevik eller Hølevik nordenfor Skaanør (see Holar). Men deels synes Slaget at være holdt førend Absalon kom til Øresund, deels synes Stedet at maatte være ikke en Vig, men Udløbet af en Flod eller Mundingen af et andet stort Vand. Nogle antage derfor, at Slaget holdtes paa den sydlige Side af Laaland ved nuvær. Hyllen og Hyllekrog, i Errindlev Sogn, Fuglse Herred (Estrups Absalon, S. 67. Suhms Danm. Hist. 7 D. S. 351), hvilket saavel efter Stedets Beliggenhed, som Beskaffenhed synes at være rimeligt. Et andet Spørgsmaal bliver det derimod, om dette Hyljumynne, hvilket hos Suhm urigtig hedder Hylin Munne, er det samme Sted, som Saxes portus Hulyvimmensis, hvorfra Kong Valdemar, der opholdt sig i Slagelse, lod kalde Absalon; thi formedelst Nærheden af Slagelse, forstaaes herved uden Tvivl det ogsaa af Langebek paa hans antikvariske Kort over Sjælland afsatte Hulvimme portus paa den vestlige Side af Sjælland, nordenfor Korsør; paa hvilket der dog efter Sammenhængen i Knytlinga ikke kan tænkes ved Hyljamynne.

Hyllefolket, III. 157. eller Huldefolket. De bekjendte fabelagtige Væsener, som i Tydskland og Norden kaldes Hulla eller Huldra. (See Fayes norske Sagn, S. 39 fgg.). Hér staaer det for Troldfolk i Almindelighed, og er sat over til Indien.

Hæfiaa eller Bæfiaa, see Befia.

Hæring, II. 160. see Godø.

Hærnæs magle, VII. 167. En Gaard, der blev henlagt til Klosteret i Holm (paa Munkholmen) til Underholdning for den i dette Kloster indsatte Magnus den Blinde. Det var en stor Gaard i Landskabet Froste eller nuvær. Frosten i Throndhjem i Norge, henimod den sydlige Ende af Halvøen.

Hød, I. 152. XI. 110. 111. Til denne Ø kom Jomsvikingerne førend de strede med Hakon Ladejarl i Hjørungevaag (see Hjørunger, Hjørungevaag). Man antager det sædvanlig for en Deel af nuvær. Ø Hareid, af hvilken da en anden Deel maa have hedt Harund (see Harund). Noget større Lighed i Navn findes i Hidegglandet, som ogsaa kaldes Gurskø, den store Ø søndenfor Hareid. For at forene Beretningerne nødes man næsten til at antage, at der med disse Øer er foregaaet en Naturforandring. I Egilssaga omtales, Kap. 67, Øen Haud eller Hod (Varianten har Sandø, som ligger vestenfor Gurskø) og den paa samme liggende Gaard Almheim, som er nuvær. Alme paa Hareid; dette viser da ogsaa hen til, at Hød og Hareid var samme Ø. (Jf. Strøms Søndmør, 2 D. S. 411. 413). Kraft, (5 D. S. 101) anfører, at det gamle Navn paa Hareid var Hadareid, i hvilket Navn da ogsaa det gamle Hød ligger, hvis Ejeform nemlig er Hadar; og efter Klüvers Norske Mindesmærker S. 130 var Hareidlandet forhen Bonden bekjendt under Navnet Store Houd (d. e. Hød), ligesom Smaaøerne sønden derfor hed Smaahoudene.

Høfde, I. 230. II. 203. Thord paa Høfdes Gaard, paa Hødestrand, paa den østlige Side af Skagefjord, i Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 10.)

Høfdebrekka, III. 90. En Gaard i Mydal, i Vestre-Skaftefjelds-Syssel paa Østerlandet i Island.

Høfn, II. 182. En Havn i Borgefjord i Borgefjords-Syssel paa Sønderlandet i Island. (Landn. 1, 17).

Høfund, VII. 225. 249. En Landstrækning omkring Kjøbstaden Skeen i Norge. Dens Udstrækning sees omtrentlig deraf, at Bratsberg, i Gjerpens Sogn, og Gimsø, i Solum Sogn, der ligge hver paa sin Side af Skeen, i Thelemarkens og Bamble Fogderi, begge siges at ligge i Høfund. Kraft (3 D. S. 201) bemærker, at Navnet maaskee er det samme som Hougene (Højene), da nuvær. Gjerpens Sogn deles i Ophougen og Udhougen.

Høgedal, see Haukedal.

Højesund, see Haugesund.

Hørd, i Jylland, I. 104. hvorefter Hørde-, Horde- eller Harde-Knud var opkaldt. Læsemaaden: i Hørdeland, í Hörðalandi, er urigtig, og kun fremkommen ved en Sammentrækning af í Hörð á Jótlandi. Senere Hardesyssel eller den vestlige Strækning af Jylland søndenfor Limfjorden. Jf. Svend Aagesen, S. 55.

Hørdeland, see Hordeland.

Hørgaadal, III. 185. En Dal i Øfjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Hørgeøre, II. 207. En Øre paa Vestmanneøerne i Island, saa kaldet fordi der før Kristendommens Indførelse var et hedensk Offersted med Altere (Hørger). See ogsaa Kristnisaga, S. 84.

Hørgsland, II. 171. En Gaard i Skaftefjelds-Syssel paa Østerlandet i Island.

Høskuldsstad, I. 225. En Gaard, hvor Høskuld Dalekolsøn boede; i Laxaadalen i Dale-Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 18. 25).

Isa, III. 193. Navnet paa en Flod, der ogsaa forekommer i Krakamaal, Str. 4, og efter Sammenhængen der antages for en Flod i Nordlandene i Sverrig, maaskee ved Iby i Angermanland; andre forstaae derved Floden Elbing eller Ilsing, en Arm af Weichselen, men hverken stemme Navnene overeens, heller ikke passer det, at Regner Lodbrog her skulde stride med Helsingerne. Atter andre som Lagerbring (1 D. S. 151) forstaae ved Helsingerne dem omkring ved Helsingborg, og ved Isa nuvær. Iswø (Ivø) i Skaane. (Rafns Krakamaal, S. 101-102. Suhms Krit. Hist. 3 D. S. 634. 686-687. 707). Øen Ivø i Villands-Herred i Skaane ligger i Ive-Sø, og er bekjendt af en gammel Borg Brattingsborg og andre Sagn; fra Søen løber eller løb en lille Flod ud i Havet; og dette Sted øster i Skaane stemmer bedst med den Sammenhæng, hvori Isa her forekommer, da det nævnes med Øresund og Elvefkjær.

Il, VII. 37. X. 97. 122. En Ø vestenfor Skotland. Nuvær. Ila eller Islay under Argyle Shire paa den vestlige Side af Skotland.

Ilesund, IX. 277. X. 109. Sundet ved nysnævnte Ø Ila, imellem den og Øen Jura.

Ila, see Nideros.

Ilevig, see Nideros.

Inderøen, I. 33. Nuvær. Indreø i den nordlige Deel af Throndhjem i Norge, efter hvilken Landstrækning Inderø Fogderi har Navn. Paa denne Halvø laa den af Hunden Saur eller Sør bekjendte Saurshøj eller Sørshøj (Heimskr. T. 1, S. 136), senere kaldet Sarshoug, ved nuvær. Gaard Saxhoug og ved Kirken af samme Navn.

Indieland, III. 157. XI. 369. Indien i Asien. Efter Erik Vidførles Saga, Kap. 2, det yderste Land i den sydlige Deel af Verden. Af haandskrevne geografiske Fragmenter sees, at Nordboerne antoge tre In-

dielande: det yderste, hvor Apostelen Bartholomæus prædikede, det nærmeste, hvor Apostelen Thomas prædikede, og det midterste, imellem dem, hvor han døde. Indieland kaldes ofte Landet imellem Tigris og Euphrates. Det egentlige Indieland har mod Vesten Floden Indus, mod Norden Fjeldet Kapagus (Kaukasus); i Havet derved ligge Øerne Taprobana og Tile. (Et Pargamentsblad afskrevet af Bjørn af Skardsaa. Arnæ-Magn. Nr. 765. 4to og Stjórn).

Indreholm, I. 228. 229. En Gaard paa Akrenæs i Borgefjords-Syssel paa Sønderlandet i Island. (Landn. 1, 21).

Ingedal, VIII. 232. En anden Læsemaade har Margdal. Beliggenheden af dette Sted sees deraf, at Øgmund, der havde Syssel i Orkedalen, lagde sig ved Ingedal, under Bjerget Rafnaas, og saae derfra ud over Fjorden (Throndhjemsfjord), hvorledes Baglerne og Birkebenerne strede i Slaget ved Thorsbjerg. Det kan da næppe være andet, end nuvær. Dalstrækning Inddalen, med en Gaard af samme Navn, paa den sydlige Side af Throndhjemsfjord i Norge. Nogle regne denne Dal til Orkedalen, hvortil den vistnok fordum har hørt, andre anføre den under Stadsbygdens Præstegjeld.

Ingafurda, IV. 59. Saaledes læses her isteden for Iungafurda, som findes i Heimskringla T. 2, S. 25. See om dette Sted foran under Audafurda.

Ingolfsfjeld, I. 218. II. 170. Et Fjeld, saa kaldet efter Landnamsmanden Ingolf, vestenfor Ølfusaa, i Aarnæs-Syssel paa Sønderlandet i Island. (Landn. 1, 7).

Ingolfshøfde, I. 216. Saa kaldet efter Landnamsmanden Ingolf. Et Forbjerg i Skaftefjelds-Syssel paa Østerlandet i Island.

Irland, med Indbyggerne Irer, I. 7. 21. 22. 23. 26. 130. 135. 136. 203. 215. 226. II. 203. IV. 10. 60.

163. 195. 199. 210. V. 118. 125. 137. 154. VII. 25. 36. 37. 43. 58. 60. 63. 99. 100. 105. 106. 126. VIII. 48. 207. IX. 275. X. 100. 108. 200. 204. 209. 230. 237. 328. 344. 365. 366. 369. 386. XI. 32. 67. 366. 372. Irsk, VII. 61. Den Irland blev tidlig besøgt af Nordmændene, som erobrede en Deel deraf, og stiftede flere Smaariger. De første, som bemægtigede sig Dublin, vare Kong Harald Haarfagers Sønner, Thorgils og Frode (Heimskr. T. 1, S. 113). Siden blev denne Landstrækning indtaget af Hærkongen, Olaf den Hvide, der tilsatte Livet i et Slag, da han søgte at udvide sine Erobringer. (Landn. 2, 15). Magnus Barfod bemægtigede sig, som der fortælles i hans Saga, en stor Deel af Landet, men faldt ogsaa her, da han trængte dybere ind i Ulster. Ogsaa ved Hakon Hakonsøns Tog til Sydersøerne omtales denne Ø, som søgte Hjælp hos ham imod Englænderne. At Nordboerne besøgte Irland, er med Hensyn til Norden selv især blevet vigtigt, fordi det var her de indhentede Efterretninger om fjerne Lande, især om Amerika eller Lande i dets Nærhed. Foruden Dublinerskire nævnes her Landskaberne Connaught og Ulster, og nogle enkelte Steder.

Isefjord, ikke Isssefjord, I. 138. XI. 162. I et Slag i denne Fjord skal, efter Nogle, den danske Konge Harald Blaatand have faaet sit Banesaar. Nuvær. Isefjord i den nordlige Deel af Sjælland i Danmark, tit og ofte omtalt i Danmarks ældre Historie. Ved en falsk Udtale lyder Navnet nu som Isssefjord, men den rette Form er Isefjord, da det er kommet af Ordet Is, ligesom Fjorden paa Island af samme Navn. Dette sees ogsaa af Krønnikernes Isefjordshavn eller, som Saxe, S. 189, kalder den, portus, cui glaciei frequentia agnomen peperit. Fjorden beskrives iøvrigt hos Saxe S. 213. See ogsaa Isøre.

ved Althingets Stiftelse forenedes i een Fristat; og det hele Land inddeeltes nu i fire Fjerdinger efter de fire Verdenskanter, II. 211-212. III. 95-96; see Sønderlandet, Vesterlandet, Nordlandet og Østfjordene. Ligesom Kristendommen blev indført ved de norske Kongers Bestræbelser, saa søgte de ogsaa at tilvende sig Herredømme over Øen; Olaf den Hellige attraaede Øen Grimsø IV. 256, for at have et fast Punkt til at undertvinge Island, men alle saadanne Forsøg mislykkedes indtil Hakon Hakonsøns Tider, da Stormændenes Uenighed banede Vejen for Norges Konger til at underkaste sig Øen, IX. 175. 289. hvilket fuldendtes under hans Søn Magnus, X. 120. Folket, der er nokſom bekjendt ved sin overordentlige Kjærlighed til Historie, VI. 291, og ved sine Opdagelsesrejser, skildres som noget forslagent og som djærvt, VI. 167. VII. 233. Ligheden imellem Talg og Is har formodentlig givet Anledning til Ögenavnet Talglænder; Hals betyder Mand, og Talghals er altsaa det samme som Islænder.

Islands Hav, VI. 88. Havet imellem Island og Norge, især over imod Islands Kyst. (Njalssaga, Kap. 83).

Isøre, XI. 77. eller det Sted, hvor Isørething holdtes. At dette Sted laa i Sjælland ved Isefjorden, viser baade Navnet og alle øvrige Omstændigheder, men paa hvilket Sted i Sjælland dette Thing holdtes, lader sig næppe ganske bestemt afgjøre. Dette er saa meget besynderligere, som det var et af Hovedthingene, paa hvilke det danske Kongevalg blev foretaget eller bekræftet. Det omtales hos Saxe, hos Svend Aagesen, hos Krønnikeskriverne, men overalt uden tilstrækkelig Angivelse af dets Beliggenhed; det er nemlig dette Sted, som Saxe mener med portus Sjalandiæ Isora, portus cui glaciei frequentia agnomen peperit, portus Isörensis eller blot Isora (Saxe, S. 42. 189. 213. 229. 292) og Svend Aagesens Iisore, med det udtrykkelige Tillæg, at de

Danskes Kongevalg her fandt Sted (Svend Aagesen hos Langebek T. 1, S. 56); en ligefrem Oversættelse af Saxes Udtryk er Rimkrønnikens og andres Isefjordshavn (Rimkrønniken, Vers 296-300). Paa tvende Maader kan man veilede sig til at bestemme Beliggenheden: enten ved at gaae ud fra Isøre, og antage, at Thinget holdtes ved samme, eller omvendt, at ansee Thingstedet for Hovedsagen, og derefter antage en Isøre ved Isefjord, hvorefter Thinget fik Navn. Man har i Almindelighed fulgt den første Fremgangsmaade, og altsaa undersøgt, hvilke Steder ved Isefjorden der fordum bare Navnet Isøre, og hvis flere bare dette Navn, hvilket af dem der kunde have været Thingstedet. Man finder da især to saadanne Steder: nemlig et Isør (Ysör eller Ysörn, hvilket sidste dog kun er en anden Skrivemaade, ligesom Drakör og Drakörn) *imellem Høiby og Nykjøbing i* Odsherred (Den Roskildske Jordebog i Langebek Script. T. 7. S. 121. jf. Rörvik, S. 33); og et andet Isør paa den modsatte Side af Isefjordens Munding, ved Halsnæs (Hals juxta Ysör, i Kong Valdemars Jordebog hos Langebek anf. St. S. 530). Begge disse Navne bevise, at Isør ikke var noget enkelt bestemt Sted, men tilfælles for flere mærkelige Punkter ved Isefjorden. Et tredie Isora forekommer i et Diplom, som er aftrykt i Thorkelin. Diplom. Arnæ-Magn. T. 1, S. 224, men Læsningen af Navnet er tvivlsom; det findes rigtignok saaledes skrevet i alle Geheime-Arkivets Afskrifter af dette Diplom, men alle disse Afskrifter ere lige usikre og fulde af Rettelser; Prof. Larsen har derfor uden Tvivl Ret i, at der efter Sammenhængen i dette Diplom istedenfor Isora maa læses: Isova *eller* Isovæ, d. e. nuvær. Ishøj i Smørum Herred, hvorved dette Sted ganske unddrages vor nøiere Betragtning. Man er da bleven staaende ved, at Isørething holdtes ved et af de førstnævnte Isører ved Indløbet til Isefjorden, nærmest

omkring ved Nørby, hvor der i gamle Tider laa en By Isby, eller noget sydligere. I denne Egn findes nemlig mangfoldige Oldtidsminder, som vidne om tidlig Beboelse, som Troldebjerg, Tussenæs og desl., og endnu bestemtere Navne og Mindesmærker, som Kongsøre og Kongestolen, der synes ligefrem at have Hensyn til Kongevalget. (See Larsen om Holbeks Amt, 1 D. S. 53-67. 75-76. o. fl. St. samt denne Forfatters Bemærkninger om Ysora i Kjøbenhavnsposten for 1832, Nr. 36-38.) Det nærmere Beviis, som Prof. Larsen henter fra den Fortælling om Kongevalget, der findes i Suhms Danm. Hist. 4 D. S. 570 fgg., kan imidlertid ikke bestaae. Prof. Larsen slutter af denne Beretning, at Valgstedet var paa Isefjordens vestlige Side; her holdt nemlig Evind Bifra og hans Tilhængere deres Taler, og her opholdt stedse Harald Hein sig med sit Parti; derimod drog Knud efter anden Dags Thing over til sine Skibe, der laae ved den østlige Side af Fjorden, og derhen sendtes fra den vestlige Side Evind Bifra og en Deel af Almuen, for at holde Thing med Knud; og just imedens man underhandlede der (sandsynligviis paa Bynæs Land), sendtes der Bud over fra den anden eller vestlige Side, at man der allerede havde valgt Harald til Konge. Saaledes som man læser denne Fremstilling hos Suhm, har den noget særdeles Beviisende, men ved at undersøge Kilderne, vil man overtyde sig om, at Suhms Beretning er sammensat af tvende, Saxes og Knytlingas, at Saxe lader Kongevalget skee ved Isefjord, men at alt det Øvrige, det om Evind Bifra og at Knud gik ned til sine Skibe, altsaa netop alt det, hvori det Beviisende her skulde ligge, ikke findes hos Saxe, men kun i Knytlinga, efter hvilken Saga det Hele foregik, ikke ved Isefjord, men paa Viborg Thing. Men af en saadan aldeles vilkaarlig Sammenstilling af to ganske forskjellige Beretninger lader sig naturligviis intet bevise. Paa den østlige Side af Isefjorden findes der

vel ingen Mangel paa Oldtidsminder, men ingen har endnu anført noget rimeligt Beviis for, at Thingstedet var i Nærheden af Halsnæs, hvilket ogsaa Afstanden fra Lejre af sig selv synes at gjendrive. Gaaer man ud fra Thinget, saa synes dette i Analogi med de øvrige Thing, Libbershøj ved Lund, Danelyng ved Viborg, at maatte være holdt i det mindste ikke i stor Afstand fra Kongesæderne Lejre og Roskilde; man maa da antage, at der ogsaa her ved Isefjordens sydligere Arme har været et Isør, som formedelst den Naturforandring Egnen har undergaaet nu ikke mere er til; og dette vinder nogen Bekræftelse ved Riimkrønnikens og flere Krønnikers Udtryk, at Kong Roe flyttede sit Sæde fra Høgækøbing (nuvær. Højby i Ramsø Herred) til Isefjordhavn, thi her gjøres just denne enten identisk med det senere Roskilde eller dog til et Sted, som laa strax ved samme. Dette lader sig maaskee nøjere oplyse, hvis man seer sig i Stand til at angive, hvor den Isgaard (Ysgard) laa, fra hvilken den Roskildske Biskop Lage Urne har dateret nogle af sine Breve; laa den i Sjælland i Nærheden af Roskilde, da kunde en Øre ved samme lettelig have haft Navn af Isøre, og Thinget vilde da være holdt ved dette paa det efter alle Omstændigheder sandsynligste Sted. Meget er altsaa her endnu for følgende Granskere at undersøge og oplyse. For disse bemærkes derfor endnu: Man skulde troe, at der af et saa mærkeligt Thingsted, hvis Stedet ikke er opslugt af Havet, endnu maatte være en eller anden Levning tilbage. Blandt alle Thingsteder fra Roskilde af og til Ods-Herred gives der nu vel næppe noget, som kan sammenlignes med det Oltidsminde i Grevinge Skov i Ods-Herred, som efter et Almuesagn der i Egnen kaldes Hamlets Grav; ved at tage det i Øjesyn vil man snart overtyde sig om, at det ingenlunde, som Sagnet vil, er et Gravsted, men et gammelt Thingsted. Det udmærker sig ved sin betydelige Udstrækning, ved Stør-

relsen af sine Stene, forsaavidt disse endnu findes, ved sit omtrent i Midten oprejste Alter og overhovedet sit hele særdeles ærværdige Udseende. Det ligger ved den Arm af Isefjorden, som hedder Vigfjord, der vel kan udledes af Ordet Vig, men maaskee ogsaa, hvis det gamle Navn kan findes, turde være kommet af Ve, Vi eller det ved samme liggende Offersted; og fremdeles i Nærheden af det karakteristiske Kongsør. Nøjere Beskrivelse over alle disse Steder og Samling af de Oplysninger, som fra Middelalderen endnu maatte kunne hentes om samme, ville vel engang afgjøre, om det er her man skal tænke sig det gamle Isørething eller ej. — Naar Suhm (Danm. Hist. 3 D. S. 249), i det han fortæller den XI. 77 omtalte Begivenhed, kalder Thinget Seyrarthing og mener, at dette har været holdt paa Øen Sejerø, en Fejltagelse som ogsaa findes paa Langebeks antikvariske Kort over Sjælland, saa er dette kun fremkommet ved en falsk Variant: Seyrarping for Iseyrarping paa ovennævnte Sted i Jomsvikingesaga.

Italien, XI. 266. 267. 370. Dette Navn forekommer ikke i de egentlige Sagaer, men kun hos de senere Geografer, der have hentet det fra sydlige Kilder. Det hedder derfor ogsaa: Italieland, det kalde vi Romaborgsland (Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 11). I Sagaerne selv kaldes nemlig de enkelte Lande især efter de Folk, som beboede dem: Langbardeland, d. e. Norditalien, Romverjeland eller Rommernes Land, d. e. Mellemitalien; og herfra adskiltes igjen Pul eller Syditalien. Italien og Pul bestemmes af Geograferne endnu nøjere saa, at det, som er søndenfor Floden Garilea, er Pul, det, som er nordenfor samme, kaldes Italien, en Bestemmelse, som er hentet fra sydlige Kilder, men tillige har sin historiske Grund, da Hertug Rodger paa Sicilien, der ogsaa var Hertug i Kalabrien og Apulien, stiftede et nyt Kongerige; og dette, som stammende fra Norden og meget berømt i

Syden, maatte være Nordboerne vigtigt. (See VII. 73. Heimskr. T. 3, S. 239. Werlauff Symb. S. 25 og Anm. S. 47). Dette bekræftes ogsaa af Arnæ-Magn. Nr. 765, 4. hvor det hedder: Nordenfor Pul er Italieland, som vi kalde Romaborgsland, deri ligger Romaborg; og da kommer Lumbardaland, hvori Meinlandsborg (Majland) ligger. Det er derfor næppe rigtigt, naar Finn Johnsen (Hist. eccl. Isl. 1 D. S. 217-218. Anm.) antager, at Pul undertiden betyder hele Italien, thi naar der fortælles om Kejser Filip af Svaben, at han var ude i Pul, saa menes der just, at han var i Nedreitalien eller Neapel. Nordboerne kjende da uden Tvivl ingen anden almindelig Benævnelse for Italien, end Omskrivningen: sønden for Fjeldet (Alperne).

Ivist, VII. 36. 38. Nuvær. Øer North- og South-Uist i Syderøerne vestenfor Skotland. I Heimskr. T. 3, S. 209 læses Navnet i to Ord: í vist; men saavel Rimbogstaverne, som den grammatikalske Sammenhæng fordre, at det maa læses i eet Ord; hann fór ívist eldi. Maaskee det retteste var at læse: úist.

Ivitza, VII. 72. Nuvær. Ø Iviza ved Majorka i Spanien.

Jafnager, IX. 233. Nuvær. Jevnager Kirke i Jevnager Sogn og Præstegjeld i Hadeland i Norge.

Jakobs Rige, VII. 67. saaledes kaldtes Landskabet Galicien i den nordlige Deel af Spanien (ikke selve Spanien, som der siges i Anm. til dette Sted) formedelst den hellige Jakobs Relikvier i Byen San Jago.

Jalangers Hede, XI. 300. 369. eller Jellinge Hede. I den ældste Tid bekjendt af Sagnet om Kong Frode, som paa den alfare Vej paa denne Hede lagde en Guldring, der i mange Aar blev liggende urørt, et Beviis paa den da herskende almindelige Fred og Sikkerhed, XI. 369. See ogsaa Snorres Edda, Rasks Udg. S. 146. Senere stod her et Slag imellem Erik Emun og

Kong Niels, XI. 300. Heden har Navn efter det i Oldtiden berømte danske Kongesæde Jellinge (Jalángr), i Jelling Sogn, Tyrild Herred i Nørrejylland i Danmark, som endnu i vore Dage formedelst Gorm den Gamles og Thyre Danebods Gravhøje, og de sammesteds værende Runestene, er et af de antikvarisk mærkeligste Steder i Danmark. (Jf. Saxe, S. 60. 95. 184. Svend Aagesen, S. 51).

Jardal, IX. 101. nordligst i Ryfylke. Formodentlig menes der Dalen nordenfor Suledals Sø, hvor Gaardene Jorebæk og Aarhuus ligge, i Suledals Præstegjeld i Rogeland i Norge.

Jarlsdal, I. 190. En Dal, hvor Hakon Jarl skjulte sig paa sin Flugt; den maa have været i Nærheden af Melhuus i Guuldalen i Norge. Schøning bemærker (Norges Hist. 3 D. S. 320), at han paa sin Reise i denne Egn flittig har spurgt efter denne Jarlsdal, men uden at kunne finde Spor af samme. Efter andre skal det være den Dal, som Lodbækken løber igjennem fra Vatsfjeldet forbi Melhuus Kirke (Klüvers Norske Mindesmærker, S. 100).

Jarlshulen, I. 191. X. 340. En Hule, hvori Hakon Jarl skjulte sig paa sin Flugt med Trællen Karker, ved Guulelven i Guuldalen i Norge. Heller ikke denne er mere at finde (Schøning, nysanf. Sted, S. 327-328).

Jarlsø, IX. 178. 185. 345. 346. Nuværende Jersø eller Gjersø, i Nøtterø Sogn, Jarlsbergs Fogderi, udenfor Kjøbstaden Tønsberg i Norge.

Jarnamoda, X. 58. Nuvær. Yarmouth, forhen Garmuth, ved Udløbet af Floden Yare i Norfolk Shire i England. Nordboerne synes ved Navnet at have tænkt paa Ordet Jern, men det betyder Garienis ostium eller Mundingen af Yarefloden.

Jernbæreland, V. 42. 178. VI. 104. VIII. 22. 23. 45. Jernbjergene eller Jernbergeland, IX. 51. Nuvær. Landskab Dalarne eller Dalekarlien i Sverrig; men nærmest kun den Deel deraf, som nu kaldes Øster-dalarne (jf. Værmeland). Det hørte under den svenske Konge, og var paa Kong Sverres Tid endnu hedensk. Her fandtes Skovbygder, Ørkener og store Søer, men Stæder nævnes ikke, undtagen de saakaldte Olafs Boder, hvor Olaf den Hellige paa sin Reise herigjennem opholdt sig Natten over. (Heimskr. T. 2, S. 334-335).

Jernfjord, see Arnefjord.

Jernlukke, XI. 343. Paa det anførte Sted i Knytlinga har et Haandskrift det Tillæg: fyrir innan við Mön, inde ved Møen, hvilken Læsemaade er optaget i Folioudgaven af denne Saga. Stedet kunde da være en Havn ved Øen Møen ved Sjælland, og da rimeligviis den samme som Saxes portus Mönensium (Saxe, S. 284). Men efter Fortællingens Sammenhæng kan Jernlukke ogsaa, naar man ikke tager Hensyn til hint Tillæg, have været en Havn ved Øland eller Bleking, eftersom der just anføres: indenfor Øland. Tager man Hensyn til Tillægget, saa kunde der ved Møen ogsaa tænkes paa Øen Man ved Estland, hvoraf da tillige maatte følge, at Øland her ikke var det svenske Øland, men Øsel (Estrups Absalon, S. 82).

Jernmeishøfde, II. 182. Et Forbjerg, der kaldtes saa efter Thangbrands Skib Jernmeis. Det laa efter Kristnisaga, S. 64, imellem Høfn og Belgsholt, ved Borgefjord i Island.

Jerusalem, see Jorsal.

Jolund, IX. 180. 181. Et Sted i Vingelmark i Vigen i Norge. Efter Sammenhængen ved Egnen omkring Mos; man troer at gjenfinde Navnet i nuvær. Gjelø (Falsens Norges Hist. 3 D. S. 347), hvormed Varianten Golund endnu mere stemmer overeens.

Jom, VI. 45. XI. 68. Jomsborg, I. 140. 141. 143. II. 261. V. 93. 122. 218. 219. X. 195. (hvor Jonsborg er en Trykfejl) 240. 242. 297. 344. XI. 68-69. 72-74. 80-83. 85. 88-89. 91. 94. 95. 97 .98. 105. 144. 159. 185. 345. 374. Der nævnes ogsaa I. 94 en Borg i Vindland, hvorved der efter X. 195 menes Jomsborg. Jomsvikinger, II. 262. Allerede paa Harald Hildetands Tid nævnes en Kjæmpe fra Landskabet Jom, som deeltog i Braavalleslaget (Saxe, S. 144). Paa Harald Blaatands Tid fik Palnetoke af Kong Burislav i Vindland et Fylke kaldet Jom, og anlagde der en Søborg, der siden fik Navn af Jomsborg (jf. Svend Aagesen S. 51, hvor der for Hynnisburg maa læses Hyumsburg); ved den var en saa rummelig Havn, at den kunde rumme 300 Skibe. Herfra vare de over hele Norden berømte Helte Jomsvikingerne, som gjorde et Tog mod Hakon Jarl i Norge, og bleve overvundne i Hjørungevaag. Herved tabte vel denne Borg det meste af sin Styrke, men den nævnes dog endnu efter denne Tid, snart som afhængig af Danmark, snart som fjendtlig, indtil Magnus den Gode indtog den. Under de Danskes senere Toge til Venden omtales den ofte, og kaldes da stedse hos Saxe Julinum. Han beskriver tillige dens Beliggenhed saa nøje, at man ej let kan forfejle Stedet; den laa nemlig tillige med Kamin eller Islændernes Steenborg ved samme Udløb af Oderfloden; Kamin paa den ene, og Julin paa den anden Side; naar man sejlede ind ad Svinemünde, saa kom man sønden om forbi Julin, opad Oderens Udløb ved Kamin (eller nuvær. Diwenow Strom) til Øen Kristoa (eller nuvær. Gristow), og sejlede da over Floden for at komme til Kamin. (Saxe, S. 333 fgg. jf. VI. 45, hvor Jom lægges ved Elvernes Brædder, d. e. Delingerne af Oderfloden). Landskabet Jom er altsaa det samme, som nuvær. Ø Wolin eller Wollin

i Pommern, og Julin eller Jomsborg laa omtrent ved nuvær. By Wolin paa den sydostlige Side af denne Ø. Navnet Jom er det samme som Adam af Bremens og Fleres Jumin eller Jumn, hvoraf det nuværende Navn Wolin efterhaanden har udviklet sig.

Jomfruland, IX. 90. Nuvær. Ø Jomfruland i Sannikedals Sogn, Thelemarkens og Bamble Fogderi, i Norge.

Jordan, V. 34. VI. 132. VII. 75. 78 79. 104. 136. 171. 214. VIII. 102. Floden Jordan i Palæstina, som Pillegrimmene, der droge til Jerusalem, plejede at besøge, og i hvilken de badede sig; saaledes som her berettes om Harald Haardraade, VI. 132; om Sigurd Jorsalefarer, VII. 75. 104; og om Erik Kongsbroder, som steg ned deri med en brændende Kjerte i Haanden, VIII. 102. (See ogsaa Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 31).

Jork, see Jorvik.

Jorsal, Jorsale, Jerusalem, I. 248. III. 30. 32. 33. 42. 49. 55. 57. 150. V. 34. 115. 288. VI. 131. 132. 133. VII. 75. 76. 78. 104. 171. 213. VIII. 17. 102. IX. 106. 109. 150. 195. X. 71. 326. 366. 387. XI. 277. 280. 312. 348. Jorsaleborg, VII. 74. Jorsalfarere, Jorsalfærd, Jorsalreise, IX. 171. 275. Jerusalem i Palæstina, med Herrens Grav, det hellige Kors og mange andre Helligdomme; det yderste Maal for alle Pillegrimsrejser. Byen kaldes snart Jorsal, snart Jorsaleborg; Pillegrimene Jorsalfarere. Den berømteste var den norske Konge Sigurd, som deraf fik sit Navn Jorsalefareren. En udførlig Beskrivelse over denne By med en gammel Tegning over samme findes i Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi.

Jorsalehav, X. 65. Den Deel af det middellandske Hav, som gaaer op til Syrien og Palæstina.

186. 188. 190. 191. 193. 204. 205. 224. 225. 255. 293. 300. 303. 308. 309. 312. 313. 314. 315. 317. 319. 320. 321. 322. 323. 328. 341. 361. 362. 364. 374. Nørre-Jylland, VII. 84. Sønder-Jylland, X. 122. XI. 206. Folket Jyder, II. 276. III. 84. V. 219. VI. 61. 208. 260. 355. VII. 203. Jyllands Herskere, V. 7. Nuvær. Jylland i Danmark. Det ældste Navn var Reidgotland; see Reidgoteland. Det har Navn efter Folket Jyder (Jótar), en Green af den gotiske Stamme (Goter, Gøter, Gjoter, Joter, Jyder). Jylland udgjorde den største Deel af Danerige, XI. 204. og var Danevældes meste Styrke, VI. 44. jf. Saxe, Fortalen S. 2, der ogsaa anfører det som Danmarks vigtigste Landskab, baade med Hensyn til Størrelse og Ælde. Det indbefattede nuvær. Nørre- og Sønder-Jylland eller Slesvig; naar nemlig Bispedømmerne i Jylland opregnes, XI. 204, saa anføres de fra Hedeby eller Slesvig af og op til Hjørring; om Gorm den Gamle fortælles, at han undertvang Jylland sønder til Slien, I. 105, og her grændsede Jylland til Saxland og Vindland. Jf. Heimskr. T. 1, S. 218. Saxe, S. 2. 230. 233. 268. o. fl. See iøvrigt om Jyllands Grændse mod Syden Werlauff om det danske Sprog i Slesvig, S. 2. 5-9. Grændsen imellem Nørre- og Sønder-Jylland var Aaen eller Skotborgaa; derefter kaldes den sydlige Deel ogsaa: søndenfor Aaen, fyrir sunnan á (Fornmannas. X. 159), der forudsætter en modsat Benævnelse: nordenfor Aaen, hvilke ogsaa begge forekomme i Middelalderens Diplomer. Sædvanlig kaldes den sydlige Deel Hertugdømmet i Hedeby, XI. 278. 284. 341; dog siges ogsaa Erik at være Hertug i Jylland, X. 17, hvormed kun kan menes Sønder-Jylland. Jf. Saxe, S. 59. 175. 217. 233. Jylland var inddeelt i Sysler og Herreder, af hvilke her i Sagaerne forekomme: Vendel eller

Vendsyssel, Hjarrandesyssel, Thy, Hord eller Hordsyssel, Apasyssel, Plovsyssel.

Jyllands Hav, VI. 215. Den egentlige Nordsø langsmed Jyllands Kyster, altsaa kun sammes nordlige Deel, da den sydlige Deel indbefattedes under Navnet Englands Hav; see dette og Vesterhavet.

Jyllands Side, VI. 242. XI. 205. Saaledes kaldtes den hele Kyststrækning af Jylland i Danmark fra sammes nordligste Deel Vendelskage ned til Ribe.

Jæderen eller Jædder, med Indbyggerne Jæderboer, I. 10. 149. 260. II. 16. 190. 266. III. 36. 38. 48. IV. 11. 62. 232. 235. 237. 241. 279. 280. 294. 295. V. 9. 15. 33. 41. 108. 207. 208. 275. 277. 282. VI. 18. 218. VII. 138. IX. 1. 9. 14. 29. 46. 175. 239. 251. 344. X. 72. 149. 151. 298. 330. XI. 148. Landskabet Jæder eller Jadar udgjør den nordvestlige fremstaaende Deel af Rogeland eller Ryfylke i Norge. Søndenfor samme laa Egersund eller Eikundesund; nordenfor samme Stavanger; Grændsen var altsaa den samme, som nu, saaledes som den ogsaa er afsat paa Schønings gamle Kort over Norge. Navnet er oldnord. jaðar, en Kant, og er taget af Landets naturlige Dannelse, ligesom Jæderen eller Jedderen paa Øen Møen i Danmark, og det eensbetydende Kent eller Kanten i England.

Jæderſø, V. 11. Havet ved nysnævnte Landskab Jæderen.

Jæmteland, med Indbyggerne Jæmter, I. 57. II. 223. III. 158. IV. 97. 113. 287. 288. 304-311. V. 43. 64. 82. 83. VI. 105. 106. VII. 86. VIII. 24. 46. 47. 48. IX. 134. 331. X. 307. 327. 351. Nuvær. Landskab Jæmteland i Sverrig. Noget af dette Landskab var allerede bebygget af Nordmændene før Harald Haarfagers Tid, men det blev det først ret formedelst denne Konges Erobringer. Ketil Jamte fra Sparebo i det Thrond-

hjemske flygtede for Kong Eisten Ildraade over Kjølen, og begyndte at rydde Skovene og at bebygge Landet, der efter ham kaldtes Jæmteland; da Harald Haarfager erobrede Norge, flygtede endnu flere derover, især Thrønder og Nummedøler, og da bleve endnu flere Bygder opdyrkede, IV. 287. og Heimskr. T. 1, S. 96. 137. T. 2, S. 232. Blandt andre nævnes som Nybygger Vederorm (Grim Lodinkinns Saga, Kap. 3); og paa Harald Haarfagers Tid levede ogsaa en Jarl i Jæmteland ved Navn Kjallak (Eyrbyggjasaga, Kap. 1). Jæmterne hørte egentlig hverken til Sverrig eller Norge, og ingen agtede paa dem, førend den norske Konge Hakon den Gode stiftede Handelsforbindelse imellem dem og de Norske, og gjorde sig de fornemste Mænd i Landet til Venner, saa at de lovede ham Lydighed og Skat, og bleve hans Undersaatter. Kong Olaf den Hellige hævede ligeledes Skat af Jæmteland, men den blev frataget hans Sendebud af den svenske Konges Mænd, og Jæmteland kom da under Sverrig. Kong Eisten bevægede atter ved venlige Forestillinger Jæmterne til at give sig under Norge; men de maae dog atter være frafaldne, da Kong Sverre med Sværdet maatte tvinge Jæmteland til at underkaste sig hans Herredømme, IV. 287. VII. 86. og Heimskr. T. 1, S. 137. T. 2, S. 71. 233. 248. T. 3, S. 249. IX. 134. Af Steder nævnes her kun Undursøerne; see denne Artikkel. Derimod omtales en Begivenhed, som forefaldt imellem Thorod Snorreson, der sendtes til Jæmteland for at kræve Skat, og Arnljot Gellina, IV. 308 fgg. Stedet for denne Begivenhed er Jæmteskoven paa Grændsen af Jæmteland og Medelpad; thi efter et gammelt Sagn om Arnlist fra Gællø, der vist nok er denne Arnljot Gellina var han fra Landstrækningen nordenfor Jæmteskoven, der hvor nu Gællø Bro findes imellem Bräkke og Sundsjø i Räfsunds Sogn.. (See Húlphers Jåmtland, S. 28-29). I Ketil Hængs Saga, Kap.

5, nævnes ogsaa Skalkskoven paa Grændsen af Jæmteland og Helsingeland.

Jøfnfjord, XI. 188. En urigtig Læsemaade for Lofofjord eller Lagefjord i Halland. See Lofofjord.

Jøkulsaa, II. 95. eller Jøkulsaa paa Lon, en Flod ved Landstrækningen Lon i Skaftefjelds Syssels østre Deel paa Østerlandet i Island.

Jøkulsaa, III. 127. eller Jøkulsaa i Skagefjord, en Flod i Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Jøkulsdal, III. 107. En Dal, nuvær. Dale Bruardal og Rafnkelsdal, omkring Floden Jøkulsaa paa Bru i Nordre-Mule-Syssel paa Østerlandet i Island.

Jølduhlaup eller Ølduhlaup, I. 211. XI. 366. paa Irland. Navnet betyder Bølgernes Brydning, af alda, jalda, Bølge. Det synes da at være den store Bugt Lough Swilly ved Kap Malin paa den nordlige Side af Irland, og det nordiske Navn at være en Oversættelse af det irske.

Jøtunheim, med Folket Jøtner, III. 162. 163. 169. Paa et andet Sted har jeg viist, at der ved Jøtunheim historisk maa forstaaes Landene norden og vesten for Manheim i det egentlige Sverrig, fra de svenske Nordlande og tværs over indtil Thelemarken i Norge. Men i de fabelagtige Fortællinger, som den, hvor det her omtales, antages et andet Jøtunheim højt imod Norden, ligesom hiint beboet af Jøtner eller Jætter, Trolde og andre frygtelige Væsener. Det lægges nordenfor Garderige, og bestod af flere Jarlsdømmer, af hvilke især nævnes: Aluborg, med en Borg af samme Navn (Gange-Rolfs Saga, Kap. 3. 14. 19. 30. Halfdan Eistensøns Saga, Kap. 2. 6); Riseland, hvorover Godmund af Glæsisvold regjerede, og som adskiltes fra det egentlige Jøtunheim ved Floden Hemra; i Herrøds og Boses Saga, Kap. 8, lægges dette Glæsisvold østenfor Bjarmeland; under Riseland laa Herredet Grunder, nemlig imellem Riseland

og det egentlige Jøtunheim, og her herskede en Jarl, der boede paa Gnipalund; Grimsgaard eller rettere Gymisgaard, der laa mod Norden i Elivaage (Thorsteen Vikingsøns Saga, Kap. 1); og endelig Geirrødsgaard, hvor Geirrød regjerede. I Jøtunheim laa ogsaa, efter Egils og Asmunds Saga, Kap. 15, Gjallandebroen. Neikter i Observationum hist. geogr. partic. har søgt at bestemme Beliggenheden af dette Jøtunheim, at det nemlig er Russernes Jugorien, og navnlig antager han Riseland for Sirjænien østenfor Bjarmeland, Glæsisvold med Borgen Grund for den Landstrækning, hvor Floderne Pinega og Mesen løbe sammen; Hemra skulde da være Floden Mesen; og mod Østen strakte Jøtunheim sig til Petzora, Nordboernes Elivaage. Men skjøndt det ikke er usandsynligt, at Nordboerne have haft nogen Kundskab om Lande østenfor Bjarmeland, saa er denne dog saa blandet med Fabel, at det er frugtesløst at ville paavise, hvilke enkelte Egne de have tænkt paa; thi de have paa dem overført eddiske Navne, som Gnipalund, Hemra, der ikke er andet end Eddas bekjendte Flod Vimra, Gjallarbroen o. s. v. og derved viist, at Fortællingen i sine Enkeltheder maa betragtes som Digtning. Dette er især i Øjne faldende, naar de lade Slægterne i dette fjerne Jøtunheim forbinde sig med dem i Helgeland i det nordlige Norge og med dem i Alfheim imellem Gøtelven og Raumelven i den sydligste Deel af dette Rige; thi en saadan Blanding kunde kun finde Sted, naar Jøtunheim i det mindste laa i Nærheden af Norge, saaledes som med det ældste Jøtunheim maa have været Tilfældet. (See min Haandbog i den gammelnordiske Geogr. 1 D. S. 200-241).

Kaastad, see Ottestad.

Kalmanstunge, I. 230. En Gaard i Myre-Syssel paa Vesterlandet i Island ved Grændsen af Borgefjords-Syssel. (Landn. 2, 1).

Kalmarnæs, VII. 187. Kalmar og Kalmar-Leding, VII. 128. X. 368. Den forhenværende gamle By Kalmar i Nærheden af Kjøbstaden Kalmar i Smaaland i Sverrig. Kalmarnæs, et Næs ved Kalmarsund imellem denne By og Øland. Kalmar-Leding, det Tog, som den norske Konge Sigurd Jorsalefarer og den danske Konge Niels aftalte for at kristne Smaaland.

Kalvaa, XI. 238. Den Aa, som er nærmest Kjøbstaden i Odinsve eller Odense; altsaa nuvær. Odense Aa i Fyen i Danmark, som rimeligviis i Oldtiden for en stor Deel har omgivet Byen. Efter Vedel-Simonsen (Borgruiner, 1 H. S. 14) kunde Navnet udledes af Kalf Arnesøn, som faldt der; men der angives vel, at Kalf stred og faldt i Fyen, dog ikke paa hvilket Sted, (Heimskringla, T. 3, S. 111); og Navnet Kalveaa, der er ganske analogt med Kallebo ved Kjøbenhavn, synes baade at være ældre, og ligesom dette, simpelt at kunne udledes af Ordet Kalv.

Kalvlunde, XI. 319. Svend Grade holdt her et Slag med Venderne; jf. Saxe, S. 267, hvor Slaget omtales, dog uden Angivelse af Stedets Navn. Nuvær. Kalfslunde eller Kalslunde (den Roskildske Jordebog hos Langebek, T. 7, S. 65. 112) eller med fordrejet Udtale Karlslunde, i Tune Herred i Sjælland i Danmark.

Kalvskind, Kalfskind, IV. 162. V. 240. En Gaard, hvor Kong Rørik, der havde forsøgt at dræbe Kong Olaf den Hellige, døde. Det er nu en lille Gaard, Kalfskinn, nordenfor Mødrevalle-Kloster, i Øfjords-Syssel paa Nordlandet i Island. (Olavii Oekon. Rejse, 2 D. S. 294. Olavsens og Povelsens Rejse, 2 D. S. 739).

Kambsnæs, I. 225. Et Næs, hvor Aude den Grundrige tabte sin Kam. I Dale-Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 16.)

Kanterborg, I. 121. IV. 48. 49. Et bekjendt Bispesæde, som blev indtaget af Olaf den Hellige. Nuvær. Kanter-

bury i Kent i England. Det nordiske Navn er Cantaraborg, der er det samme som Angelsaxernes Cantvaraburh, og altsaa med nordiske Former egentlig skulde hedde Kantverjaborg, Kentboernes Borg.

Kareler, see Kirjaleland.

Karenz, XI. 342. Nuvær. By Garz i den gamle Provins af samme Navn i den sydlige Deel af Øen Rygen ved Pommern. Den kaldes ogsaa hos Saxe, S. 326, Karentia (thi saaledes maa der vistnok læses for Karentin).

Karlsaa, IV. 51. 52. V. 152. En betydelig Flod paa den vestlige Side af Frankerig eller Spanien. Schøning har paa sit Kort gjættet paa Minho. Den nævnes tillige med Ringsfjord og flere Steder, hvis Bestemmelse beroer paa Beliggenheden af de tvende yderste: Ringsfjord og Karlsaa. Der fortælles nemlig om Olaf den Hellige, at han fra England seilede sønder ud over Havet til Ringsfjord, hvor han indtog et Kastel (see Ringsfjord); derfra drog han vester til Grislepolle eller Gislepolle, hvor han stred ved Vilhelmsby; derefter ligeledes vester i Fetlafjord. Nu seilede han sønder ud til Seljepolle, hvor han stred ved Gunvaldsborg. Herfra seilede han igjen vester til Karlsaa, hvor han opholdt sig noget, og agtede da at seile ud til Njørvasund eller Strædet ved Gibraltar, men han vendte igjen tilbage, og lagde til ved Peituland, ved hvilken Leilighed ogsaa Tuskaland og Floden Leira nævnes. Og efter at denne Fortælling er endt, sluttes med, at han i denne Tid var paa Toge vester i Valland, d. e. paa den vestlige Side af Frankerig. Jf. Heimskr. T. 2, S. 16-19. Dette Tillæg er mærkeligt, thi det viser, at de her nævnte Steder maa søges i Frankerig og ikke i Spanien, hvilket ogsaa Torfæus allerede har antaget (Hist. Norveg. P. 3, S. 29). Peituland er nuvær. Poitou, Leire Floden Loire og Tuskaland Touraine; hertil vendte Kong Olaf tilbage fra Karlsaa; Karlsaa er

altsaa Garonne, og efter Nordboernes Maade at forandre Navnene til betydende Ord er Navnets Forandring ikke utrolig. Naar Karlsaa er Garonne, og Ringsfjord Bugten imellem Normandi og Bretagne, saa er det altsaa forgjæves med Schøning at søge nogen af disse Steder i Spanien eller Portugal. Normandi og Galicien vare ogsaa saa bekjendte Lande, at de uden Tvivl vilde være nævnte, hvis Kong Olafs Tog gik til eller forbi disse.

Karmsund, Karmesund, Karmtsund, I. 17. III. 34. IV. 107. 239. VIII. 144. IX. 15. 42. 70. 100. X. 165. 259. Nuvær. Karmsund, som gaaer fra Øen Karmens sydligste Forbjerg Skudenæs tre Mile mod Norden indtil Bergens Led, hvor Bergens Fjord løber ind. (See Kørmt). I Fornmannas. IV. 116 findes istedenfor dette Navn Læsemaaden Karlssund, der uden Tvivl er urigtig.

Katanæs, Katenæs eller Næsset i Skotland, I. 176. 178. 180. 181. 222. IV. 195. 196. 198. 199. 209. IX. 280. 281. X. 95. 119. 121. Herved forstaaes deels hele Landskabet Caithneß eller Caithneß Shire, den nordligste Deel af Skotland, som en Tidlang besades af Nordboerne, deels det nordlig udgaaende Næs af samme, med Forbjerget Dungsbyhead, hvor Byen Dungsby ligger. See ogsaa Landn. 2, 15, men især Ørkenøernes Saga, hvor man paa Katanæs finder nævnet: Thorsdalen, Kalvedalen, og paa Grændsen af Katanæs og Suderland Eisteensdalen, Floden Thorsaa, nu Thurso, samt Byerne Dungalsbæ, nu Dungsby, Vik, nu Wick, Thrasvik, nu Freshwick, Fors, nu Fors, og flere Steder.

Kastalebrygge, VI. 350. Valthjof Jarl, som var indbudet til et Møde af Vilhelm Erobrer, blev taget til Fange, da han red over Heden nordenfor Kastalebrygge, og siden halshugget. Denne Begivenheds historiske Sammenhæng er uvis. I Chron. Anglosax., ved Aar 1076, S. 283, fortælles Valthjof Jarls Fangenskab og

Henrettelse, men uden Angivelse af Stedet, hvor han blev fangen; han blev henrettet i Winchester. Efter andre engelske Skribenter begav han sig frivillig til Kongen. Hverken Torfæus (Hist. Norv. P. 3, S. 380) eller Suhm (Danm. Hist. 4 D. S. 436-437) have nogen Oplysning om dette Sted. Da Valthjof var Jarl i Northumberland den Gang han skal være bleven fangen, saa kan Kastalebrygge have ligget imellem York og London; Navnet kan være en Oversættelse af Bourg-Bridge i Vest-Riding i Yorkshire, men ogsaa af et sydligere Caster, hvoraf der findes flere.

Kastilien, X. 48. 66. 67. eller Kastel. Kongeriget Kastilien i Spanien.

Katalonien, X. 65. eller Katalun. Kongeriget Katalonien i Spanien.

Kepsisø Thing, VII. 110. 113. 120. Et Thingsted i Helgeland i Norge. Læsemaaden er uvis; det skrives Kepsisø, Kefsisø, Kefsø og Kesløø. Maaskee ved nuvær. Kjøbsfjord, en Deel af Tysfjorden i Saltens Fogderi, hvor der ogsaa ligger en Halvø, der næsten er en Ø, med Gaarden Kjøbsvig. I den noget afvigende Fortælling i Heimskr. T. 3, S. 258 nævnes istedenfor dette Sted Arnarnæs Thing.

Kersøre, III. 127. 128. En Gaard i Landstrækningen søndenfor Rutefjordshals, i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Kileström, IX. 22. 82. 328. Nuvær. Kileström eller Kiilströmmen, et snævert farligt Sund fire Miil nordenfor Kjøbstaden Bergen imellem Fastlandet og en Deel Smaaøer, især imellem Bakkeøen og Ulvøen, i Østreim Sogn, Lindaas Præstegield, i Nord-Hordeland i Norge. (Bing; og Kraft, 4 D. S. 654. 693).

Kinlimaside, IV. 42. i Frisland. Herved forstaaes en Kyststrækning i nuvær. Nord-Holland, i Middelalderen kaldt Kenmerland, Kenmaria, og Kinheim, vesten-

for det sammesteds liggende (Lille) Danmark eller Marca. (See Anm. i Heimskr. T. 2, S. 9. Neikter, de situ Chersonesi Cimbricæ S. 17, efter hvis Mening dette Kenmerland skal være Cimbrernes oprindelige Fædreland. Samt min Danm. Hist. i Hedenold, 2 D. S. 266). Da dette Sted kun forekommer her og paa det tilsvarende Sted i Heimskringla, saa er Læsemaaden næppe paalidelig; hvad man skal tænke sig ved Kinnlimasíða er vanskeligt at sige, hvorimod Kinnheimasíða vilde være ganske i sin Orden.

Kindsø, see Hindøerne.

Kinn, I. 204. X. 237. Nuvær. Ø Kind, i Kinds Sogn og Præstegjeld i Søndfjord i Norge. Denne Ø var tilligemed Øen Selja bekjendt af den hellige Sunnivas Dyrkelse; see Sæla.

Kinn, see Hin.

Kinna, IX. 264. Maaskee Kjensmo-Aa i Øvre-Romerige i Norge. (Kraft, 1 D. S. 470).

Kinzarvig, IX. 201. Nuvær. Kintzervig i Sognet og Præstegjeldet af samme Navn i Hardanger i Norge.

Kirjaleland, IV. 148. XI. 370. Folket Kirjaler eller Kareler, X. 34. Kyrjaleland er nærmest Landstrækningen omkring Kyrjalebotn eller den inderste Deel af den finske Bugt, men herfra strakte det sig mod Norden østenfor Tavastland og Finland. Desuden strejfede Kirjalerne eller Karelerne heelt op nordenfor den botniske Bugt, og krigede ofte med Kvenerne. Om Thorolf fortælles, at han drog fra Helgeland i Norge til Kong Faravid i Kvenland, og derpaa over Fjeldet ned i Kirjaleland (Egilssaga, Kap. 14. 17). Ligeledes siges her, X. 34. at Karelerne boede østen for Finmarken, og vare skatskyldige under Kongen af Holmgaard. Formodentlig hørte den sydlige Deel af Karelien under Jarlsriget i Aldeigeborg. Navnet er maaskee kommet af Floden Korl. (Schlözers Nord. Gesch. S. 499-500). Navnet Karlebotn fin-

des endnu i Finmarken; saa kaldes nemlig den vestlige Arm af Varangerfjorden efter Karelerne, som bleve drevne ind i norsk Finmarken af Tartarerne; og ved Kareler forstaaes da ikke blot Indbyggerne i Karelen, men de russiske Finner og Lapper, som bleve drevne herind og nedsatte sig imellem de norske. (Keilhau's Reise i Øst- og Vest-Finmarken, S. 24).

Kirkebø, I. 227. II. 180. Ketil den Taabeliges Gaard, hvor ingen Hedning kunde bo, og hvor Islands første Beboere, de saakaldte Paper, boede. Det er det forhenværende Kloster Kirkjubær paa Sida, i Skaftefjelds-Syssels vestre Deel paa Østerlandet i Island. (Landn. 4, 11).

Kirkebø, XI. 372. paa Færøerne; der var en Bispestol. Nuvær. Kirkjubø paa Øen Strømø.

Kirkevaag, paa Orkenøerne, X. 94. 111. 112. XI. 372. Det var en Bispestol; og den hellige Magnus Jarl hviler der. Her døde ogsaa den norske Konge Hakon Hakonsøn, og blev bisat i den hellige Magnuses Kirke. Nuvær. Kirkwall paa Øen Pomona eller Mainland, med St. Magnuses Kirke. Om Kirken see ogsaa Orkenøernes Saga, S. 226. 538.

Kirkevaag, IX. 213. Rimeligviis nuvær. Kirkevaage paa Øen Østvaagen i Vestfjorden i Helgeland, nu i Saltens Fogderi, i Norge. See ogsaa Vaage.

Kjalernæs, I. 218. 220. 223. 249. Det fra Fjeldet Essjan udgaaende Næs i Kjose-Syssel paa Sønderlandet i Island. Her holdtes det saakaldte Kjalarnæs-Thing, som var det vigtigste paa Island førend Althinget blev stiftet, I. 218. (Landn. 1, 9. 11. Islendingebog, Kap. 2).

Kjarbarø, X. 96. Nuvær. Ø Kerwaray eller Kerrera, en Ø ved Kysten af Argyle Shire, imellem denne og Øen Mull i Hebriderne ved Skotland. (Johnstone Haco's Exped. against Scotland, Anm. til S. 10, og Chron. Manniæ i Langeb. Script. T. 3, S. 233).

Denne Ø kaldes ogsaa her i Sagaerne Bjarkarø, for hvilket der, ligesom her, maa læses Kjarbarø.

Kjarrested, VIII. 119. Maaskee nuvær. Gaard Kjerstad i Meldalens Sogn og Præstegjeld i Orkedalen i Throndhjem i Norge. (Kraft, 5 D. S. 542).

Kjartansgjaa, I. 244. En Gjaa eller Kløft ved Eilifsfjeld i Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Kjerlingesteen, X. 96. Nuvær. the Kailloch, i Hebriderne vestenfor Skotland, ligger imellem den nordlige Ende af Øen Jura og Øen Scarba (see Beskrivelsen i Martin Descript. of the Western — Islands, S. 236-237); dette Sted kaldes ogsaa paa Korterne Corryvraken. Det kan dog ikke være Sagaens Kjerlingesteen eller Kaillochstone, thi hele Sammenhængen viser, at dette var en Klippe længer mod Nord ved Skidsund, imellem Øen Sky og Fastlandet, hvor ogsaa Carron ligger, i Ross Shire.

Kjøbenhavn, IX. 3. 5. 10. 51. 55. 69. 199. 273. X. 2. 62. 63. 72. eller ogsaa blot Hafn, Havnen, XI. 186. Nuværende Kjøbenhavn, Hovedstaden i Danmark. Navnet viser, at den først kaldtes saa efter sin fortrinlige Havn, siden efter sin Handel Kjøbmændhavn (Kaupmannahöfn), som i Udtalen er gaaet over til Kjøbenhavn, hos Saxe Mercatorum portus eller publicus negociatorum portus (Saxe, S. 314. 345). Dens første Anlæg tilskrives Absalon, som her anlagde et Kastel, bekjendt under Navnet castrum de Hafn (Testament. Absalonis, S. 15). Stedet blev allerede bekjendt ved Slaget imellem Magnus den Gode og Svend Estridsøn, XI. 186; men som By nævnes den her i Sagaerne først paa Valdemar den Stores Tid. Her holdtes en Sammenkomst imellem den norske Konge Hakon Hakonsøn og den danske Konge Kristoffer, X. 63. Andre Efterretninger om denne By og dens gradvise Tilvæxt maae søges hos Saxe og Danmarks øvrige Historieskrivere.

Kjøbingsfjeld, VII. 299. eller Kopangerfjeld, et Fjeld i Nærheden af Kjøbstaden Lusekjøbing eller Kopanger i Sogn i Norge (see Lusekjøbing).

Kjøbmændsøerne, IX. 278. En lille Øgruppe, der laa imellem Halvøen Satire eller Kantyre i Skotland og Øen Man. Efter hele Sammenhængen nuvær. J. Copeland, der ligger under Irland strax udenfor Bugten ved Belfast, lige overfor Mull of Galloway i Skotland eller Sagaens Næs, hvor Alein Jarl laa med sin Flaade. (Denne lille Ø findes afsat paa Weilands store Korter over Skotland og Irland).

Kjøbstaden, see Nideros og Veø.

Kjølen, I. 57. III. 66. 72. IV. 97. 103. 109. 287. 288. V. 43. 45. VI. 19. 104. 105. I Oldsproget forekommer Navnet deels som Eental: kjölr, deels som Fleertal: kilir. Det er den bekjendte Fjeldstrækning imellem Sverrig og Norge. Den kaldes ogsaa ofte blot Fjeldet; see Fjeldet.

Kjølen, IX. 228. see Sørvik.

Kjølveg, IX. 247. Skoven Kjølveg eller Kjølvej, det er Veien imellem Hadeland og Toten i Norge. Navnet skal være opkommet, da Kong Sverre opholdt sig i Hadeland, og lod de Skibe han havde i Randsfjorden trække over Land til Mjøsen, hvilket fortælles her VIII. 32. (Kraft, 2 D. S. 245).

Kleppebo, VIII. 60. 62. 117. Klephus, IX. 80. Det sidste Navn, der findes i Peder Klausens Oversættelse af Inge Baardsøns Saga, er en Læsefejl, fremkommen derved, at man har skrevet eller læst: til Klephús for: til Klepbús. Nuværende Klæbo Præstegjeld i Landskabet Strind i Throndhjem i Norge. Navnet kommer, efter Schønings Reise, 1 H. S. 23-24, af et Slags Broer, som man her lægger over Myrer og Moradser bestaaende af saakaldte Klopper eller Stokke.

Kleppstad, VIII. 233. Nuvær. Gaard Klepstad eller Klustad, tre Fjerdingvej nordvest for Stene Kirke i Bynæssets Præstegjeld i Landskabet Strinden i Throndhjem i Norge. (Høyem om Bynæssets Præstegjeld, S. 306).

Klerivas, XI. 349. Et stort Munkekloster, hvor Erkebiskop Eskild døde som Munk; jf. Saxe, S. 346. 358, som kalder det nobile Gallicarum coenobium, quod Claravallis nuncupatur. Klosteret Clairvaux i det gamle Landskab Champagne i Frankrig. Paa Schønings Kort over det gamle Europa er Klerivas, forskjelligt fra Claravalle i Frankrig, afsat i Vestfalen ved Weserfloden, omtrent der hvor Ny-Corvey laa; hvilket i det mindste let kan forvilde.

Klifland, I. 106. VI. 332. En Landstrækning, kaldet Cliveland (terra montana et clivosa) i North-Riding eller den nordlige Deel af Yorkshire, i det gamle Northumberland i England. See ogsaa Fortællingen om Regners Sønner, Kap. 4, og Orkenøernes Saga, S. 94.

Knapsted, II. 203. 205. 206. En Gaard i Landstrækningen Fljot, i Skagefjordssyssel paa Nordlandet i Island. Navnet findes endnu i Sognet Knappstadir øverst i Fljot i det saakalde Stifla.

Knarreskeid, VIII. 59. IX. 328. Et Sted ved Kysten i Norge i det gamle Nordmøre eller nuvær. Fosens Fogderi søndenfor Throndhjemsfjorden, thi det laa imellem Øen Edø og Throndhjems-Munding. Det var i Nærheden af Gaarden Sundolfsstad. Dersom man tager Varianten Kjarreskeid i Betragtning, saa vilde det være det lige overfor Begyndelsen af Hitterøen liggende Næs Kyrrhoved, som er mærkeligt for Søfarende.

Knjuke, II. 6. En Gaard i Vatnsdalen i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Knoll, IX. 228. eller Kvoll, en Gaard i Bygden Gladafors i Værmeland. See Gladathors.

Kolbeensaa, Kolbeinsaa, II. 219. III. 21. VI. 29. En Flod i Skagefiord, i Skagefiords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Kolgumyre, I. 245. En Myre omtrent paa Grændsen af Hunavatns- og Skagefiords-Sysseler paa Skagestrand paa Nordlandet i Island.

Komsnæs, see Ramnæs.

Kongehelle, Konghel, II. 71. 116. III. 36. IV. 164. 192. 278. 279. VI. 42. 272. 354. VII. 53. 93. 94. 135. 153. 159. 160. 161. 166. 167. 189. 231. 247. 248. 257. 272. 275. VIII. 12. 44. 56. 140. 204. 285. IX. 11. 13. 14. 70. 73. 152. 153. 200. 218. 249. 267. 296. 297. X. 2. 21. 25. 29. 31. 55. 56. 117. 122. 367. XI. 314. Nuvær. Kjøbstad Kongelf i Bahuslen i Sverrig, men forhen hørende til Norge. Dens første Anlæg vides ikke, men Byen maa have været meget gammel, da den allerede skal have været besøgt af Hjørleif den Kvindekjære og Sjællands Konge Reidar (Halfssaga, Kap. 6). Den omtales ogsaa som Sæde for den norske Dronning Gunhilde Kongemoder (Njalssaga, Kap. 3). Imellem Olaf Tryggvesøn og Sigrid Storraade holdtes her et Møde, som lagde Grunden til hans Død, II. 116; siden imellem Olaf den Hellige og den svenske Konge Onund, III. 278; imellem Magnus Barfod, den svenske Konge Inge og den danske Konge Erik Ejegod, VII. 53-54. Sigurd Jorsalefarer opholdt sig her som oftest efter sin Udenlandsreise, og forbedrede Byen saa meget, at ingen paa den Tid var rigere i Norge; han lod et Kastel eller Slot anlægge af Tørv og Stene med en Grav udenom; og inde i denne Fæstning opførte han Kongsgaarden, samt en Trækirke, kaldet Kastelkirken (Slotskirken) eller Korskirken, thi i denne lod han forvare Relikvier af det hellige Kors foruden andre Helligdomme, VII. 93-94. 135. X. 367. Paa Harald Gilles Tid blev Byen frygtelig hærget af Venderne, og kom

efter den Tid aldrig mere til sin forrige Herlighed, VII. 159-167. Her holdtes en Skærmyssel imellem Kong Sverre og Magnus Erlingson, VIII. 56. Jon Drotning blev begravet i Klosteret i Kongehelle, IX. 14. 73. Under Hakon Hakonson omtales ogsaa Kongemøder, som holdtes her ved Grændsen, X. 2. 55; og denne Konge lod anlægge en Borg eller Skanse paa Ragnildeholmen, senere Ranilleholmen, X. 117. Navnet betyder Kongestenen, af hella, en Helle, Steen, Klippe.

Kongeholmen, VIII. 26. En Holm eller lille Ø i Sælsøen, hvor Kong Sverre opholdt sig, hvorefter den fik Navn af Kongeholmen. Nuvær. Haaø, som ligger i den sydostlige Ende af Sælbo Sø i Sælbo Præstegjeld, i Landskabet Strinden i Throndhjem i Norge. (Schønings Reise, 1 H. S. 35. 39. Falsens Norge, S. 28).

Kongesundet, IV. 39. V. 153. 154. Saaledes kaldtes det Sund, der dannede sig nordenfor Stoksund eller Mælarens Udløb, da Kong Olaf den Hellige lod gjennemskjære Agnesit. Det er nuvær. Søderstrøm, som skiller Byen Stokholm i Sverrig fra Malmarne eller Forstæderne.

Konstantinopel, IX. 109. Det nyere Navn paa Byzanz eller Nordboernes Miklegaard. See Miklegaard.

Koper, see Bergen.

Kormt, see Kørmt.

Korneholmene, IX. 192. og ved samme Kornefjord. Ved disse Holme holdtes et Søslag imellem Birkebenerne og Ribbungerne. Stedet var fordum en Holm, Ikorn- eller Ekornholm (d. e. Egernholm), nu en Tange, der gaaer ud i Søen Mjøsen en halv Miil søndenfor Gaarden Fagernæs i Feigringen Sogn, Hurdals eller Hudals Præstegjeld, i Øvre-Romerige i Norge. (Kraft, 1 D. S. 462).

Kornung, XI. 329. Her forefaldt en Skærmyssel imellem Esbern Snare og Svend Grades Folk. Saxe anfører, S. 278, Begivenheden, men uden at betegne Stedet

nøjere, end med: prope Vibergum. Det er uden Tvivl nuvær. Korning i Sønderlyng Herred, et Par Miil østenfor Viborg, i Nørre-Jylland i Danmark.

Korsbrinke, V. 18. 19. Her satte Kong Olaf den Hellige sig paa sin Reise igjennem Valdalen, for at hvile, og saae ud over Fjorden; der staaer endnu, siges der, to Kors paa Brinken der hvor Kongen sad. Stedet kaldes nu Langbrekke, og er en Brink paa Vejen op fra Gaarden Sylte (see Sult) i Langdalen i Søndmør i Norge. See Valdal. Der staaer endnu et Trækors, kaldet St. Oles Kors, og man fortæller, at Kong Olaf sad paa dette Sted, og betragtede sine i Fjorden brændende Skibe. En Gaard Korsbrekke ligger i Søndelvsdalen. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 266. Kraft, 5 D. S. 111). Stedets Navn skrives i Kilderne meget forskjellig: 'Arósbrekka, Njósbrekka, Njósnbrekka, Krossbrekka. Den sidste er rimeligviis den rigtige, og af den kunde de øvrige let fremkomme ved Skriv- og Læsefejl.

Kot, VIII. 62. En Gaard ved Nidelven, i Landskabet Strind i Throndhjem i Norge.

Kotskovborg, XI. 349. Hos Saxe, S. 309. 359. 360, urbs Goscova eller Cozgoa. Nuvær. By Gützkow i den gamle Provins af samme Navn imellem Floderne Peene og Ryck i Pommern; den kaldes i Diplomer Gotzchowe, Chotzekowe, hvorefter Nordboerne efter deres Maade dannede et Navn, der synes sammensat af kot, en Hytte, og skógr, en Skov.

Kristnæs, I. 226. Helge den Magres Gaard, kaldet saa, da han var Kristen. I Øfjords-Syssel paa Nordlandet i Island. (Islendingebog, Kap. 11. Landn. 3, 12).

Krjanad, IX. 20. Der nævnes en Sysselmand, Olaf fra Krjanad. En Gaard i Norge, formodentlig i Throndhjem. Der læses ogsaa Ljaraud, saa Navnet selv er usikkert.

Krogeskov, VII. 183. 184. 291. Her forefaldt et Slag imellem Kong Inge og Gøternes Jarl Karl Sonesøn.

Nuvær. Krogskoven, en Skov- og Bjergstrækning, som gjør Grændsen imellem Bærum i Aggers Fogderi og Ringerige i Norge; den hører for største Delen til Ringerige.

Kroksfjord, II. 19. En Fjord i Bardestrands-Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 21).

Kroßholar, I. 223. 224. Det Sted, hvor Aude den Grundrige lod oprejse Kors, ved Gaarden Hvam ved Udløbet af Orrideaa, i Dalesyssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 16).

Krossevig, II. 212. III. 96. 103. 109. En Vig nordenfor Reidefjord i Østfjordene i Island, nu i Middel-Mule-Syssel paa Østerlandet. (Landn. 4, 6).

Krumsholt, III. 97. En Gaard, der allerede var øde, da Sagaen blev skreven; imellem Hafrenæs og Thernenæs, i Middel-Mule-Syssel paa Østerlandet i Island.

Kuaviz, XI. 336. eller efter en anden Læsemaade Kvauz. Suhm (Danm. Hist. 7 D. S. 110) kalder Stedet Kuariz, der dog vel kun er en Trykfejl, og mener, at det er Kulitz, som ligger paa den vestlige Side af Øen Rygen sondenfor Øen Ummanz. Men da der i Knytlinga, hvor dette Sted alene forekommer, fortælles, at Absalon befalede Rygerne at drage til Wolgast, hvorpaa de gjorde som han bød, og lagde sig i Kuaviz, og der kom Wolgasterne til dem, saa menes der uden Tvivl nuvær. Ø Koos, en lille Ø, som ligger udenfor den gamle Provins Wolgast i Pommern. Hos Saxe, S. 376, kaldes denne Ø Cozta.

Kumbrer, X. 328. Indbyggerne i Landskabet Kumberland i England. See England.

Kumrø, Kumrøerne, X. 101. 108. Nuvær. Øer Store og Lille Cumbray (Kumrø) ved den sydøstlige Ende af Øen Bute, i Shire of Bute paa den vestlige Side af Skotland. (Johnstone i Haco's exped. against Scotland, Anm. til S. 71).

Kunnakt eller Kunnokt, VII. 43. 58. 59. 60. Nuvær. Landskab Connaught paa Irland.

Kurfield, IX. 197. Et Sted hvor der forefaldt et Slag imellem Skule Jarls Mænd og Ribbungerne; efter Sammenhængen et Field i de sydlige Oplande i Norge.

Kurland, Folket Kurer, IV. 148. VI. 236. XI. 287. 370. Et Kystland i Østerleden, som af og til nævnes ved de nordiske Vikingetoge. Det nævnes tilligemed Samland, som grændsede dertil, men Grændserne lade sig efter Nordboernes Fortælling ikke nøjere bestemme. Rimeligviis forstode Nordboerne ved deres Kurland ikke blot det egentlige Kurland eller den store Halvø vesten for Bugten ved Riga, men tillige de nærliggende Strækninger, Semgallen og Samogitien, saa at Kurland hos dem har samme Udstrækning, som hos Adam af Bremen og andre, nemlig fra Grændserne af Lifland (den sydlige Deel af det gamle Estland) indtil Floden Memel. (See ogsaa Schlözers Nord. Gesch. S. 494). Et mærkeligt Tog til Kurland, ved hvilket der omtales en stor Flod og en vidtløftig Skov, fortælles i Egilssaga Kap. 46. Andre Steder forekomme ikke.

Kvaddingsø, Kvaldinsø, Valdinsø, VII. 46. 56. 109. En Ø i Væneren, paa hvilken Magnus Barfod anlagde en Borg eller et Blokhuus. Nuvær. Kållandsø i Søen Væneren i Vester-Gøtland i Sverrig. S. 109 er denne Ø kaldt Valdinsø, og paa det tilsvarende Sted i den islandske Text er optaget Navnet Paldinsey. At det er samme Sted som Kvaldinsø, sees ved at sammenligne S. 46 med S. 109, hvor der paa begge Steder er Tale om een og samme Begivenhed; den rette Læsemaade er allevegne Kvaldinsø, som stemmer mest overeens med det nuvær. Navn.

Kvenneland, XI. 359. Et Fabelland i Asien, rimeligviis dannet efter Fortællingerne om Amazonerne. Det er da forskjelligt fra det europæiske Kvenland (terra femi-

narum) eller Landene paa begge Sider og ved den nordlige Ende af den botniske Bugt (Vester- og Østerbotn).

Kvidme, IX. 60. 62. En Gaard i Valders i Oplandene i Norge, hvor Erling, en Leensmand i Valders, boede. Nuvær. Gaard Kvien i Hurums Sogn, Vangs Præstegjeld. Den findes afsat paa Pontoppidans Kort. (Kraft, 2 D. S. 240).

Kvilde, VII. 196. (Kvildre er en Trykfejl) Et Sted i Ranrige i Vigen i Norge. Nuvær. Kville Præstegjeld i Bahusleen i Sverrig.

Kviste, V. 73. 76. eller Kviststad, Kvistsstad, V. 182. 209. Der nævnes Thorgeir af Kviste eller Kviststad. Nuvær. Gaard Kvistad paa Halvøen Indreøen i Indreø Fogderi, i Throndhjem i Norge. I Fornmannas. V. 203 læses istedenfor dette Navn: Þorgeir af Kristsstöðum eðr Kveldrum, hvoraf det første Navn Kriststad aabenbar er en Læsefejl, og det sidste formodentlig skal være Kvistum.

Kænugaard, Kænugard, V. 242. 267. XI. 370. Et stort Rige i Garderige eller Rusland. Det sammenstilles sædvanlig med Palteskja. Thorvald Vidførle drog her igjennem langsmed Dniper, og døde siden i Palteskja. Det indbefattede da omtrent det saakaldte Lille Rusland. Hermed stemmer ogsaa, at det anføres som et stort Rige, der først bebyggedes af Magog. Dette historiske Kænugard maa da ikke forvexles med det Kænugard eller Chunigard, der laa nordligere end Holmgaard, skjøndt begge Riger vel skylde samme Folk, Kvenerne, deres Oprindelse og Navn. Dette Folk, Kvener, Chuner, Huner, rykkede nemlig efterhaanden imod Norden, men her forsvandt Navnet Kænugard uden Tvivl da Holmgaard blev stiftet, og der blev kun tilbage et historisk Kvenland i Finland og et fabelagtigt Huneland. (See ogsaa Suhms Danm. Hist. 1 D. S. 87-88. Lehrbergs Unters. zur Erläuter. der Gesch. Rußl. S. 149-155).

Kærlingeland, I. 99. XI. 363. Karolingernes Land, altsaa en Deel af Karl den Stores eller det store frankiske Rige. Det er forskjelligt fra Lothringen, Burgund og Frakland eller Frankland. Det er Landet Karolingien eller den Deel af nuværende Frankerig, som ligger imellem Seine og Loire, hvorimod det egentlige Frankland laa imellem Seine og Rhinen. (Neikter Observ. hist. geogr. partic. S. 3).

Køln, I. 99. III. 49. XI. 363. eller efter nordisk Skrivemaade Kolner, Kolnesborg. See ogsaa Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 17. Byen Køln i Tydskland.

Kørmt, Kormt, I. 13. 34. II. 122. IV. 233. 236. 238. 244. V. 275. IX. 31. X. 334. En Ø, der beskrives som stor og lang, men paa de fleste Steder ikke synderlig bred, beliggende ved den almindelige Søvej; der var en stor Bygd paa Øen, men den Deel, som laa ud imod Havet til, var ubeboet. Der var en Høj paa Øen, fra hvilken man paa den ene Side kunde see til Gaarden Øgvaldsnæs (see dette), paa den anden til Karmsund (see dette), IV. 238. Nuvær. Ø Karmen eller Karmøen, i Augvaldsnæs Præstegjeld, i Rogeland i Norge. Højen er formodentlig den, hvori Kong Øgvald blev højlagt, som omtales i Halfssaga Kap. 2.

Laafungsnæs, see Levingsnæs.

Laake, IX. 333. 334. 335. 337. 363. En Gaard i Øvre=Romerige i Norge. Her holdtes et Slag imellem Hertug Skule og Birkebenerne. Hertugen havde om Natten opholdt sig paa Gaarden Laake, drog derpaa til Leeraa (Leerelven), og der var da et Næs, Leernæs, imellem ham og Birkebenerne; de strede med hinanden, som det synes, over Aaen. Gaarden kan da være enten Gaarden Laake (paa Pontoppidans Kort Løken) i Nannestad Sogn og Præstegjeld paa den vestre Side af Leer=

elven, eller Gaarden Laake i det sydligere liggende Hovind Sogn, Ullensager Præstegjeld; i Nærheden af sidstnævnte Gaard, paa Gaarden Sand, findes der Høje, som vidne om, at der har staaet et Slag, og dette menes derfor at være Stedet (Kraft, 1 D. S. 470). Efter Falsen (Norge, S. 34) er Gaarden nuvær. Løken i Nannestads Præstegjeld, og Leervoldene, ved hvilke Slaget stod, antager han for nuvær. Gardermo imellem Hovind og Risebro. Den Gaard, hvor Hertug Skule opholdt sig, synes ogsaa, efter Beskrivelsen over Slaget, at maatte være Laake i Nannestad Sogn; derfra gik han langsmed Elven og over den, og Slaget endtes da ved Hovind paa Elvens østlige Side.

Laaland, XI. 205. Nuvær. Ø Laaland i Danmark; i Middelalderen hørte den under Fyens Bispestol. Navnet udledes af lá, Hav, eller af lágr, lav. Den tilligemed Falster og de mindre Øer kaldes ogsaa undertiden Smaalandene (Smálönd).

Lade, Hlade, I. 12. 28. 31. 57. 195. 196. 198. 272. II. 16. 115. 166. III. 33. 85. IV. 7. 17. 85. VII. 8. VIII. 50. 76. X. 144. 152. 220. 234. 273. 284. XI. 108. En Hovedgaard, der blev anlagt af Kong Harald Haarfager, men især er bekjendt af Sigurd Ladejarl, Hakon Ladejarl, og hans Sønner, der efter den kaldtes Ladejarlerne. I Hedenskabets Tid var her et stort Gudehuus, der ogsaa omtales i Njalssaga, Kap. 83. Nuvær. Gaard Lade, ved Kirken i Lade Sogn i Strinden, omtrent en Miil fra Byen Throndhjem i Norge.

Ladhammer, Hladhammer, Hladhamrene, II. 193. VIII. 49. 50. 122. 256. 258. Nuvær. Ladehammer eller Ledehammer, et Forbjerg østenfor Munkholmen ved Byen Nideros eller Throndhjem i Norge, ved Mundingen af den Bugt, i hvis Bund Byen Throndhjem ligger. (Kraft, 5 D. S. 421).

Landesberg, XI. 320. Svend Grade opholdt sig her hos sin Svigerfader Markgreve Konrad. Konrad var Markgreve i Meissen og Lausitz, saa at det her omtalte Landesberg er nuvær. Landsberg i Oversachsen i Leipziger Kredsen. Naar Knytlinga vil, at Kong Svend opholdt sig her i tre Maaneder, saa maa det efter andre Kilder forandres til tre Aar. (Suhms Danm. Hist. 6 D. S. 186. 187. Gebhardis Danm. Hist. Heilmanns Overs. 2 D. S. 116. 117). Paa Schønings Kort over det gamle Europa er dette Sted afsat noget nordligere, som om det var Landsberg an der Warte i Neumark.

Lanesund, VIII. 227. Et Sund i Ranrige, i Vigen i Norge. Navnet findes i Lane Herred i Bahusleen i Sverrig. Da man igjennem dette Sund seilede op i Elven Befia (see Befia), saa er det rimeligviis den Vig, som gaaer op til Byen Uddevalla eller det gamle Odsvold, i nysnævnte Bahusleen.

Langatun, VII. 218. Et stort Torp, som den norske Konge Eisten hærgede, hvorefter denne By aldrig mere kom til sin forrige Herlighed. Efter Suhm (Danm. Hist. 6 D. S. 168) nuvær. Langton i Lincolnshire i England; denne By ligger temmelig langt inde i Landet imellem Floderne Witham og Baine. Rigtigheden heraf beroer dog paa det i Følge Sagaen nærliggende Pilavik; et Langton ligger ogsaa i Yorkshire indenfor Filey Bay (see Pilavik). Naar begge disse Steder i Følge Nærheden af Scarborough antages for dem, som Sagaen tilsigter, saa vilde Kong Eistens Tog have endt her og ej være gaaet søndenfor Yorkshire.

Langbardeland, VI. 108. XI. 370. Lombardiet eller i Almindelighed Norditalien, saa kaldet efter Longobarderne. Det strakte sig fra Munbard eller Apenninerne til Mundia eller Alperne. (Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 11. 19).

Langedal, med Beboerne Langdøler, II. 6. 7. 220. III. 18. X. 86. En Dal i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Langeland, XI. 205. Nuvær. Ø Langeland, henhørende under Fyen i Danmark. Navnet betyder ligefrem det lange Land. I andre Kilder kaldes Øen Lavind (oldnordisk Lágnnd).

Langemule, VIII. 272. Eller Langemose, en Strækning i Nærheden af Ryginebjerg, nu Ryenbjerg, ved Kjøbstaden Oslo i Norge.

Langenæs, I. 211. XI. 366. Et langt udgaaende Næs paa Grændsen af Nordlandet og Østerlandet i Island.

Langlo, VIII. 76. Nuvær. Gaard Langeloe, Nabogaarden til Gaarden Stene, i Bynæssets Sogn og Præstegjeld i Landskabet Strinden i Throndhjem i Norge. (Høyem om Bynæssets Præstegjeld, S. 297. 304).

Langø, IV. 252. 271. 278. En Ø i Helgeland i Norge. Uden Tvivl nuvær. Langø i Lofodens Fogderi.

Langøsund, IX. 21. Et Sund i Nordmøre i Norge; det er enten ved Øen Langø vestenfor Averø, imellem Holmene vestenfor sidstnævnte Ø, hvor Kortene anføre Langøsund eller Langesund; eller efter Falsen (Norges Hist. 3 D. S. 237). Sundet ved Langø nordvest for Øen Tustereu, ligeledes i Nordmøre.

Langøs Sund, VII. 204. Digteren kalder saaledes det Sted, hvor det forhen anførte Slag blev holdt, der ellers kaldes Slaget ved Holmen graa i Hvaløerne (see Holmen graa). Een af Hvaløerne hedder efter Pontoppidans Kort Lonø, og denne maa der formodentlig menes. Maaskee Digteren dog ogsaa kunde sigte til den søndenfor Kosteroerne liggende Langø.

Lauftun, IX. 254. 264. o. s. v. see Harald fra Lauftun i Personsregisteret. Maaskee nuvær. Gaard Leuften eller Løften i Ullensager Præstegjeld i Øvre-Romerige i Norge. (Kraft, 1 D. S. 443).

Laugar, Lauge, II. 19. 20. 21. 23. 227. 218. En Gaard af dette Navn i Sælingsdal, i Dale=Syssel paa Vesterlandet i Island.

Laugardal, Laugerdal, eller Laugedal, 208. 216. X. 253. En Dal i Aarnæs=Syssel paa Sønderlandet i Island.

Lavardsskov, XI. 298. En Skov i Sjælland i Danmark, som fik dette Navn efter at Knud Lavard der var myrdet; hos Saxe, S. 239, og hos Svend Aagesen, S. 59, kaldes den Skoven ved Haraldstad (apud oppidum Haraldstadium eller penes Haraldstathæ) eller nuvær. Harrestad i Hyllinge Sogn, hvor man i Hylleborg Skov viser Levninger af Haraldsborg. Efter Knytlinga dræbtes Knud Lavard her paa et aabent Sted i Skoven imellem Harrested og Ringsted; og Saxe tilføjer, at da man førte den Dræbtes Lig til Ringsted, fremsprang der paa Vejen, hvor Baaren blev nedsat, en Kilde.

Laxaadal, med Beboerne Laxdøler, I. 223. 224. II. 18. 228. Dalen Laxaadal i Dale=Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 18).

Laxaadal, I. 244. II. 220. VI. 25. En Dal i Skagefjords=Syssel paa Nordlandet i Island.

Laxaavaag eller Laxevaag, VIII. 243. IX. 8. 66. X. 80. 114. Nuvær. Laxevaag udenfor Haastenen eller Damsgaard, lige overfor Nordnæs, omtrent en Fjerdingvej fra Kjøbstaden Bergen, i Askø Sogn i Nord=Hordeland i Norge.

Leeraa, eller Leira, Leernæs, Leervolden, IX. 242. 333. 334. Leeraa er nuvær. Leerelven i Øvre=Romerige i Norge; Leernæs et Næs i denne Elv; og Leervolden eller Leermarken en Slette ved Elven. Om Slaget, som stod her, og kaldes Slaget ved Laake, see Laake.

Leeranger, IX. 292. 293. 316. Et Sted ved Byen Nideros eller Throndhjem i Norge. En halv Miil søndenfor denne By ligge Gaardene Leira eller Leeren paa

den østlige Side af Nidelven, og fra dem strække sig østenfor Sletten Sprotevolde høje Elvemæle, som vise at Elven engang har haft sit Løb over disse Marker. (Schønings Rejse, 1 H. S. 15). Egnen her ved Kysten udenfor Byen er uden Tvivl Leeranger.

Leergula, IX. 191. 194. Leergola, X. 120. En Havn ved nuvær. Gaard Leergulen i Rugsunds Sogn, Davigs Præstegjeld, i Nordfjord i Norge. (Kraft, 4 D. S. 915).

Leerheimsskov, IX. 231. Uden Tvivl nuvær. Lørenskoug Sogn i Nedre Romerige i Norge.

Leernæs, see Leifnæs.

Legbjerg, VII. 215. Her samlede Bønderne paa Rene og fra Hisingen sig, og strede med Kong Eisten Haraldsøn. Det har da rimeligviis været et Bjerg eller Høj der i Nærheden, i Ranrige i Vigen i Norge, eller nu i Bahusleen i Sverrig.

Leifastad, IX. 296. 314. 318. 329. 332. 335. 354. o. s. v. see Alf fra Leifastad i Personsregisteret. En Gaard i Norge; formodentlig i Ranrige eller nuvær. Bahusleen i Sverrig.

Leifnæs, Leernæs, IX. 317. 318. Steder i Helgeland i Norge. Da der fortælles, at Varbelgerne droge nordpaa i Salpten til Leifnæs og derpaa vendte tilbage til Leernæs, saa synes det at være eet og samme Sted der menes; Leifnæs og Leirnæs kunne ogsaa let forvexles. Da Stedet var sydligere end Hammersø, er det formodentlig nuvær. Leinæs ved Leinæsfjord i Saltens Fogderi. Norden derfor ligger dog ogsaa en Leervig.

Leikne, IX. 8. Formodentlig nuvær. Gaard Løken i Eids Sogn og Præstegjeld i Nordfjord i Norge. (Kraft, 4 D. S. 911-912).

Leira, IV. 55. Floden Loire i Frankerig.

Leira, IX. 242. see Leeraa.

Leire. Leires Drot, VI. 255. kaldtes Kongen af Danmark efter det ældste Kongesæde Lejre, oprindelig Hledre,

Ledre, som Rolf Krake skal have anlagt (Rolf Krakes Saga, Kap. 23. Saxe, S. 31), senere kaldt Leyregaard og Gammel Leire ved nuvær. Grevskab Lethraborg i Sjælland.

Leiravaag, II. 176. En Vig i Søndre-Alftefjord i Søndre-Mule-Syssel paa Østerlandet i Island.

Leirevaag nedenfor Heden, II. 170. III. 95. 190. En Vaag i Borgefjords-Syssel nedenfor Skardshede, paa Sønderlandet i Island.

Leirskovshede, Lyrskovshede, V. 123. 326. VI. 50. 54. 55. 60. 73. 79. X. 355. XI. 185. En Hede nordenfor Skotborgaa paa Grændsen af Nørre- og Sønder-Jylland i Danmark; bekjendt af det store Slag imellem Kong Magnus den Gode, der laa paa Lyrskovshede ved Skotborgaa, og Venderne, som kom dragende imod ham sondenfra over Aaen. Stedet er ved nuvær. Leirskov i Leirskov Sogn, Andst Herred, hvor der endnu findes mangfoldige Høje.

Lena, IX. 190. Bekjendt af et Slag imellem Birkebenerne og Ribbungerne. Nuvær. Gaarde Lene i Hole Sogn og Præstegjeld i Ringerige i Norge. Ved disse Gaarde findes endnu paa Stranden ved Tyrifjorden en Mængde Gravhøje. (Kraft, 2 D. S. 314-315).

Lenar, IX. 44. X. 56. Her holdtes et Slag imellem Kongerne Sørkver og Erik. Nuvær. Kongslena imellem Jønkøping og Skøfde i Hvarfs Præstegjeld i Vestergøtland i Sverrig. (Tuneld, 2 D. S. 280. Petri Olai Annal. i Langebek Script. T. 1, S. 181).

Lengjevig, IV. 298. Nuvær. Lenvig, der ligger strax syden (eller vesten) for Malangerfjord i Saltens Fogderi, nord i Norge. (Schøning de nordiske Landes gamle Geografi, S. 143). I Rymbeigla P. 3, K. 5, §. 17 hedder det: Søndenfor Malanger ligger en Kirke, som hedder i Lengjevig, hvilken man anseer for den nordligste i Verden.

Lesje, IV. 219. 220. 223. V. 18. 22. Det udgjorde en særskilt Landstrækning i Gudbrandsdalene i Norge; nemlig Egnen omkring nuvær. Lesſø, rettere Lesje, Præstegjeld.

Lesker, VI. 107. Harald Haardraade blev i Garderige sat til Landværnsmand imod Østervenderne og Leskerne. Disse maae altsaa have været et Folk i Nærheden af Østervenderne, formodentlig de samme som de Lecher eller Lesger, som ansees for Polakkernes Stamfædre og fordum have boet ved det sorte Hav, men efter al Sandsynlighed efterhaanden have trukket sig højere op imod Østersøen. (See Heimskr. T. 3, S. 55. Anm. Schlözers Nord. Gesch. S. 515. Schwarz Geogr. Norder-Teutschl. S. 241 fgg. 255 fgg.)

Lesø, Læsø, VI. 213. 215. 253. VII. 167. 168. VIII. 267. XI. 205. Nuvær. Ø Lesø eller Læsø under Jylland i Danmark. Her stod det bekjendte Slag, efter hvilket Harald Haardraade undflyede fra Svend Estridsøn, VI. 213. Ogsaa Harald Gille holdt her et Slag, VII. 167. Navnet udledes af Havgudens Navn Hler, der efter Edda her skal have haft sit Sæde; af dette har Krønnikerne dannet det gammeldanske Navn Ler eller Læ (Læjætten).

Lesø, IX. 197. Her bleve Tobbesønnerne, der havde Elvsyssel til Leen af Ribbungerne, overfaldne af Hertug Skules Mænd og dræbte. Det kunde da være en Ø ved Ranrige i Norge eller nuvær. Bahuusleen i Sverrig; men der menes maaskee, hvilket ogsaa antages i Registeret til Heimskringla, nysnævnte Lesø i Danmark.

Leyruvog, IV. 246. Der fortælles, at Asbjørn Sælsbanes Folk, imedens han sad fangen paa Gaarden Ogvaldsnæs paa Kormt, havde ligget i Leyruvog; men paa det tilsvarende Sted i Heimskr. (Olaf den Helliges Saga, Kap. 127) læses, istedenfor í Leyruvogum: í leynivogum, i en Lønvig eller afsides Vig; hvorved Egennavnet forsvinder. Hvis derimod foreſtaaende Læſemaade antages

at have nogen Grund, saa maa Stedet søges i Leeranger Skibsrede, Hinderaa Sogn, Nærstrands Præstegjeld, i Rogeland i Norge, hvor en Vig muligen kan have haft et saadant Navn.

Lidande, VII. 226. Nuvær. Land- og Bjergstrækning Lindesnæs nordenfor Forbjerget Lindesnæs i Norge.

Lidstade, IV. 223. Nuvær. tre Gaarde Listad i Froens Sogn og Præstegjeld i Gudbrandsdalen i Norge; paa disse Gaardes Grund har Hovedkirken i Froen forhen staaet. (Kraft, 2 D. S. 117. 163). Det gamle Navns Fleertalsform Lidstade eller Lidstæderne viser ogsaa hen til flere sammen liggende Gaarde.

Lidum, see Lier.

Lier, IX. 230. 255. eller Lidum, IX. 72. En Gaard i Landskabet Vestfold; den siges ogsaa at have ligget i Oslosyssel. Nuvær. Lier Præstegjeld og Thinglag, i Buskeruds Fogderi i Norge. Formen Lidum, Hlíðum, er Hensynsformen, her brugt for Navneformen Hlíðir, Fleertallet af hlíð, en Fjeldli.

Limfjorden, I. 79. 112. 116. 149. III. 37. IV. 21. 324. 326. V. 3. 5. 292. VI. 39. 61. 241. 242. IX. 11. X. 213. 338. 377. XI. 10. 14. 15. 159. 160. 161. 204. 218. 222. 228. Den bekjendte Fjord af dette Navn i Nørre-Jylland i Danmark. Hos Saxe Sinus Lymicus eller Mare Lymice (Saxe, S. 3. 217). Den beskrives som en stor Fjord, der strækker sig fra Nord til Syd, d. e. fra Nordost til Sydvest, XI. 204; hvis Indløb var saa snævert som en Flodmunding saa at kun eet Skib kunde seile derind ad Gangen, men naar man kom længer ind i Fjorden, udvidede den sig, og blev som et stort Hav, VI. 241-242. Navnet udledes enten af limr, Lem, Green, fordi Fjorden deler sig i flere Arme, og dette synes nærmest at ligge i det oldnordiske Navn, Limafjörðr, hvis første Deel er Ejefor-

men i Fleertallet; eller af det jyske Ord Lim, Kalk, som findes flere Steder omkring denne Fjord.

Limaland, Lumaland, IX. 155. 156. Thorbjørn fra Limaland, een af Slittungerne. En Gaard i Norge, formodentlig Lomland, paa Schønings Kort Lumaland, i Ranrige eller nu i Bahusleen i Sverrig, i Vætte-Herred.

Limgardsside, VIII. 290. eller Lungbardsside, VII. 190. Navnet skrives temmelig forskjellig; man finder ogsaa Limagardsside og Lungardsside. Limgardssida kaldes det ogsaa i Njalssaga, Kap. 5. Læsemaaden Lungbardsside har bragt nogle til at tænke paa Longobarderne, som om de kunde være herfra, hvilket ingen Gjendrivelse behøver. Det maa være en Deel af Kysten imellem Arendal og Skeens Fjord i det sydlige Norge; thi deels siges Askøsund ved nuvær. Askerø, i Nedenæs Fogderi, at ligge nord paa Limgardsside, deels ligeledes Portyria, der ligger nordligere i Bamble Fogderi, at ligge paa Lungbardsside eller, som det hedder i Heimskr. T. 3, S. 336, Lungardsside. Saa vidt kan man altsaa uden Betænkning antage at Navnet har udstrakt sig, men om længer mod Syden og Norden, er uvist. Kraft antager, at der ved Limgardsside ikke kan forstaaes andet, end nuvær. Lyngør Havn, i Dybvaag Sogn, Nedenæs Fogderi, deels fordi een af de Øer, som danne denne Havn, nemlig Ydre Lyngø, endnu bærer Navn af Lyngør Side, deels formedelst det nys om Askøsund Anførte (Kraft, 3 D. S. 358, jf. S. 301). Men det, som ligeledes nys er anført om Portyria eller nuvær. Porter, samt selve Ordet Side, synes at vise, at Limgardsside hos de Gamle har været taget i en videre Udstrækning, nemlig enten den hele eller en stor Deel af Kysten af Vestfold i dets ældste Udstrækning, saaledes som ogsaa Limgardssiða er afsat paa Schønings Kort over det gamle Norge. Navnet, som vistnok har sin Oprindelse tilfælles med nuvær. Lyngør, kan gjerne have vedligeholdt sig ved denne Havn alene. I et

geografisk Haandskrift hedder det om dette Sted: tractus maritimus orientalis Viciæ.

Lindesholmene, X. 40. 42. 45. ved Gøtelven, i Vester-Gøtland i Sverrig. Her holdtes en Sammenkomst imellem Hakon Hakonsøn, Birger Jarl og Kong Kristoffer af Danmark. Navnet findes i det forhenværende Lindholms-Slot paa en Holm i Lundby Sogn paa Østre-Hisingen (anført hos Tuneld, 2. D. S. 221).

Lindesnæs, I. 82. 119. 270. III. 12. 34. IV. 22. 63. 96. 150. 162. 230. 231. VII. 284. VIII. 75. IX. 240. X. 124. XI. 39. 40. 161. Nuværende Lindesnæs, det sydligste Forbjerg i Norge. Det gamle Navn Lidandenæs er taget af Bjergstrækningen Lidande eller nuvær. Lindesnæs.

Lindesø, XI. 168. Nuvær. Lindsay, den nordlige Deel af Lincolnshire i England.

Linn, X. 121. Nuvær. Lynn eller Lynn Regis i Norfolk Shire i England.

Lissabon, VII. 68. 69. En stor Borg i Spanien, paa Grændsen af det kristne og hedenske Spanien, saa at Indbyggerne i denne By endog vare, nogle Kristne, nogle Hedninger. Nuvær. Lissabon i Portugal.

Lister, Liste, IV. 124. VII. 190. 191. 274. VIII. 142. IX. 29. 90. o. s. v. see Nikolai fra Liste i Personsregisteret. En Landstrækning i Agdefylke i Norge. Nuvær. Lister Land eller Fogderi i Lister og Mandals Amt. Foruden de i Sagaerne nævnte Steder laa ogsaa i denne Landstrækning Gaarden Huseby paa Liste, i Vandsø Præstegjeld (Kraft, 3 D. S. 536. 550); den var fordum en Kongsgaard, og her dræbtes Benteen Kolbeensøn af Sigurd Slemmedegn, hvilken Begivenhed fortælles her, VII. 190-191.

Ljanæs, Lianæs eller Lydanæs, IX. 7. 46. 70. og Thorgrim fra Ljanæs, IX. 16. 18. 75. o. s. v. Navnet skal maaskee læses Lianæs i tre Stavelser. Stedet kan være een af Hovedgaardene Linnes i Lier Sogn, Buskeruds Fogderi, i Norge. (Kraft, 2 D. S. 430). Nav-

net Lydanæs var da at forklare ved Hlíðanes, da Gaarden Linnes ligger ved Udløbet af Lierelven. En Axel Frederiksen til Lænnæs eller Lenes, Bergens og Gulethings Lavmand, forekommer i Diplomer fra 1570 og 1582; det skulde da formodentlig være i Nærheden af Bergen.

Ljodhuus, see Lødese.

Ljodhus, VII. 36. IX. 279. X. 27. 96. En af Syderøerne ved Skotland. Nuvær. Lewis. I Chron. Manniæ (Langeb. Script. T. 3, S. 216) kaldes den Leodus (udtalt Ljodus), der viser Overeensstemmelsen med det nordiske Navn.

Ljosvetninger, II. 210. 213. Beboerne af Gaarden Ljosavatn ved Søen Ljosavatn i Thingøre Syssel paa Nordlandet i Island; eller i Almindelighed Beboerne i Landstrækningen omkring denne Sø.

Liora, I. 33. eller Lyra, II. 37. Bekjendt af Orm fra Ljora, der nævnes blandt Udthrønderne. Gaarden kan derfor have ligget ikke blot i Guuldalen, som man sædvanlig antager, men i eet af de andre Fylker i Ydre-Throndhjem. Maaskee nuvær. Gaard Lexen søndenfor Lexdalsvandet, i Lunke Sogn, Størdalens Præstegjeld, i Throndhjem i Norge.

Ljorna, IX. 315. eller efter en Variant Lyxen. Herfra vare to Brødre, de saakaldte Ljorna-Svende, der vare Hirdmænd hos Kong Hakon Hakonsøn. Nuvær. Store og Lille eller Nordre- og Søndre-Lexen, to Øer østenfor Hitterø, i Hitterø Præstegjeld, i Fosens Fogderi søndenfor Throndhjemsfjord, i Norge. De hørte til det gamle Nordmøre. (Schønings Reise, 2 H. S. 22).

Lo, VIII. 249. X. 117. Hakon Hakonsøn lod indrette en Gaard med Gjæstebudssal og et Kapel paa Gaarden Lo i Opdalen. Formodentlig nuvær. Gaard Loe en Miil fra Opdals Kirke, hvor der ogsaa forhen har staaet en Kirke, i Orkedalen i Throndhjem i Norge. Men om Halkel fra Lo var fra denne Gaard er uvist; der ligger en

anden Gaard Loe i Froens Præstegjeld i Gudbrandsdalen, som har mange Kjæmpegrave og Steensætninger. (Jf. disse Steder hos Bing).

Loe, see Lom.

Loflo, X. 93. eller Lofalæk. Helge paa Loflo nævnes. En Gaard i Norge.

Lofofjord, VI. 254. Bekjendt ved Slaget imellem Harald Haardraade og Svend Estridsøn, der ellers sædvanlig kaldes Slaget ved Nisaa. See Nisaa. Fjorden er nuvær. Laholmsbugten, forhen Lageholmsbugt, imellem Udløbet af Floderne Nisaa og Lageaa, i Landskabet Halland, som den Gang hørte til Danmark. I Knytlinga Kap. 22 findes isteden for Lofofjord Læsemaaden Jöfnfjörðr med Varianten Lofnfjörðr, hvilken sidste Form, Lofnfjord, ogsaa er antaget af Langebek paa hans antikvariske Kort over Halland. Begge ere uden Tvivl urigtige; thi Fjordens Navn maa være det samme, som endnu findes i Lageaa og Lageholm, der, efter Hallændernes sædvanlige Udtale (af a for o og u) er fremkommet af Loveaa, Loveholm; og analog dermed vil Lovefjord svare til det oldnordiske Lofofjörðr eller Lófufjörðr. Dette er oplyst af Richardson i hans Hallandia, S. 116. Som den oprindeligste Form kunde man vel ogsaa gjætte paa Lágufjörðr.

Lofnath, X. 102. eller, efter en Variant, Lofnard; et Jarlsrige i Skotland. Nuvær. Lenox eller Dumbarton Shire i den vestlige Deel af Sydskotland. Det er det første Navn, Lenox, som Nordboerne have villet udtrykke, men Læsemaaden er næppe nøjagtig.

Lom, Loe, IV. 219. 220. 323. Nuvær. Lom Præstegjeld i Gudbrandsdalen i Norge. Formen Lom er den gamle Hensynsform, der har vedligeholdt sig i Navnet.

Lombardiet, I. 104. Det bekjendte Longobardiske Rige i Norditalien, som derefter ogsaa kaldes Langbardeland; see dette.

Lon, III. 95. En Landstrækning i Skaftefjelds-Syssels østre Deel paa Østerlandet i Island.

London, Lunduneborg, I. 14. III. 27. IV. 47. 58. V. 129-130. 146. 147. 149. 199. 200. 203. 209. VI. 325. X. 325. XI. 138. 142. 174. 175. 176. 177. 372. Londons Drot, V. 29. Byen London i England. Den nævnes som Kongesæde paa Harald Haarfagers Tid (jf. Egilssaga, S. 467); og blev indtaget af Knud den Store ved Olaf den Helliges Hjælp. Der nævnes Kirkerne: Olafskirke, indviet til Kong Olaf den Hellige; og Povelskirke, hvor Kong Edvard blev begravet, og Harald Godvinsøn kronet. Efter denne By kaldte Digterne Kongen af England Londons Drot eller Herre. Dens Anlæg tilskrives Ivar Beenløse i Regner Lodbrogs Saga, Kap. 17-18, hvilket ellers anføres om York. See ogsaa Sydvirke.

Lonshede, III. 95. En Hedestrækning ved Landstrækningen Lon paa Østerlandet i Island.

Lotharingien, Lotringen, I. 98. XI. 363. Det historisk bekjendte Lotharingiske Rige søndenfor Rhinen, som opstod efter Forliget til Verdun.

Lovingsnæs, Laafungsnæs, IX. 100. Det er efter Sammenhængen et Næs i Bommelfjorden i Syd-Hordeland i Norge.

Lovbjerget, see Althinget.

Lucca, XI. 268. eller Luka. En Borg nordenfor Placenzia, bekjendt af den danske Konge Erik Ejegod, der under sit Ophold her gav fromme Gaver til at beværte alle Pilegrimme fra Norden. Nuvær. By Lucca i Italien. (Jf. Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 20).

Luna, I. 104. En Borg i Italien, som blev indtaget af Regner Lodbrogs Sønner. Jf. Regner Lodbrogs Saga Kap. 13, og Fortæll. om Regners Sønner, Kap. 3. Efter sydlige Skribenter skete dette Tog under Hasting fra Frankerig af. Nuvær. Luna i det Genuesiske, forhen

en etruskisk By; den ligger ved Golfo di Spezzia, der fordum hed portus Lunæ. (See Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 20. med tilhørende Anm. Suhms Danm. Hist. 2 D. S. 214-218. Depping om Normannernes Søtoge, i min Overs. S. 152. 189 fgg.)

Lund, IV. 340. VI. 71. VII. 128. X. 48. 63. 72. XI. 205. 279. 283. 300. 301. 311. 349. 394. Nuvær. Kjøbstad Lund i Landskabet Skaane, der forhen hørte til Danmark. Navnet, Lund eller Lunden, Stedet ved Lunden, viser at der forhen maa have været en hellig Lund med Offersted, hvilket bekræftes ved at der ogsaa senere var et Hovedthingsted (hos Saxe S. 364 concio Lundensis). Byen omtales meget tidlig; thi paa Harald Blaatands Tid, omtrent 917, var den forsynet med en Træborg, og blev da hærget af Vikingerne Thorolf og Egil (Egilssaga, Kap. 47). Af den norske Konge Magnus den Gode blev den ligeledes hærget, VI. 71. Den danske Konge Erik Lam opholdt sig her ofte, og fremmede Byen saa meget, at den var een af de største i Danmark; han lod ogsaa hele Byen omgive med en Steenmuur, som længe efter hans Tid holdtes vedlige, XI. 311. Byen var Hovedstad, hvorfor ogsaa hos Digterne den danske Konge kaldes Lunds Herskre (alvaldr Lundar), samt Bispesæde, og endelig Erkebispesæde. Denne Erkebispestol stiftedes af den danske Konge Erik Ejegod, i det Biskoppen i Lund, Össur eller Asser, blev den første Erkebiskop; og under dette Sæde hørte alle Danske eller alle som brugte det danske Tungemaal, med andre Ord de tre nordiske Riger, XI. 279.

Lunde, I. 189. X. 339. En Gaard, der i Hakon Jarls Historie er bekjendt af Bergthor og hans Datter Gudrun, der formedelst sin Skjønhed kaldtes Lundesol. Nuvær. Gaard Lundene, ½ Miil østenfor Viggens Kirke i Børsen Sogn, paa den sydlige Side af Guulosfjord, i By-

næssets Præstegjeld, ved Byen Throndhjem i Norge. (Høyem om Bynæssets Præstegjeld, i Norske Vidensk. Selsk. Skr., 1 D. S. 309). Paa Schønings Kort over det gamle Norge er afsat en anden Gaard, Lunde, nuvær. tre Gaarde Lunde i Horrig Sogn, Størens Præstegjeld i Guuldalen, anførte hos Kraft, 5 D. S. 518; og efter Sagnet, som findes i Klüvers Norske Mindesmærker, S. 107, skal Lundesol have været fra denne Gaard, og Bynæs være den der liggende Gaard Bonæs; samt den tæt ved Lunde liggende Gaard Lore være den Gaard, Orm fra Lyrgja bar Tilnavn efter.

Lunduneborg, see London.

Lungbardssíde, see Limgardssíde.

Lukanus, III. 157. Et fabelagtigt Fjeld i Indieland eller Indien.

Lusbred, VI. 242. Der fortælles, at Harald Haardraade sejlede ind i Limfjorden til Lusbred, roede om Aftenen til den inderste Vig af Fjorden, og trak derpaa sine Skibe over Haraldseid. I Følge dette er Lusbred den brede Deel af Limfjorden i Nørre-Jylland i Danmark, eller den saakaldte Løgstør- (Løgstedør-) Bredning. I denne ligger Øen Livø, hvorfra rimeligviis den gamle Benævnelse er taget. Men Læsemaaden Lusbred er da næppe rigtig; en Variant har Lyseid; Øen kaldes i Valdemars Jordebog hos Langebek T. 7. S. 532: insula Lygh, og i gamle Dokumenter Ljugsø; den rette Læsemaade vil derefter være Lýgsbreið eller Ligsbreið, Lygsbredning.

Lusekjøbing, VIII. 134. 138. 299. En Kjøbstad i Landskabet Sogn i Norge, som blev plyndret og brændt af Kong Sverre, VIII. 138. Nuvær. Gaard Kopanger (kaupángr eller Kjøbing), i Kopanger Sogn, Sognedals Præstegjeld, i Landskaber Sogn. (Falsens Norge, S. 68. Kraft, 4 D. S. 784).

Luster, VIII. 299. Nuvær. Lyster Præstegjeld i Landskabet Sogn i Norge.

Lybek, X. 17. 37. 38. Med det oldnordiske Navn Lybika; hos Saxe Lubeca. Den bekjendte Hanseestad Lybek.

Lyger, IX, 175. í Lykri; et Sted paa Jæderen i Norge, eller i Nærheden af samme. Der fortælles nemlig, at Hakon Hakonsøn, der vilde seile fra Bergen til Vigen, men fik haardt Veir udenfor Jæderen, laa paa dette Sted i en halv Maaned, og da han igjen vendte tilbage, for at seile til Bergen, kom han paa Veien til Eikundesund, nuvær. Egersund. Altsaa laa Lyger sydligere end dette. Man antager det for at være nuvær. Havn Løkevig i Soggendals Præstegjeld i den sydlige Deel af Rogeland. (See Kraft, 4 D. S. 231).

Lygre, IV. 282. 284. Maaskee var ogsaa Einar Lygra, VIII. 215. fra dette Sted. Nuvær. Gaarde Lygren eller Lyren, som udgjøre Øen Lygren imellem Radø og Fastlandet, i Lyren Sogn, Lindaas Præstegjeld, i Nord-Hordeland i Norge. (Kraft, 4 D. S. 655).

Lyngby, XI. 320. Nuvær. Landsby Lyngby i Voldborg Herred i Sjælland i Danmark.

Lynge, VI. 60. En Gaard i Medalland i Vestre=Skaftefjelds=Syssel paa Østerlandet i Island.

Lyngvær, IX. 16. Lyngversflo, IX. 320. Nuvær Lyngvær, nogle smaae Øer vestenfor Agerø, i Agerø Sogn og Præstegjeld, i Romsdal i Norge. I den ældste Tid hørte dette Sted under Nordmør. (Kraft, 5 D. S. 194). Et andet Lyngvær ligger ud mod Havet vestenfor Smølen, i Bratvær Sogn, Edø Præstegjeld i Nordmør. (Kraft, anf. St. S. 282).

Lyrgja, VI. 201. 202. Svend fra Lyrgja, en Leensmand af stor Slægt. Formodentlig Gaardene Løre, i Horrig Sogn, Størens Præstegjeld i Guuldalen i Norge, efter hvilke den af Hakon Jarls Historie bekjendte Orm

fra Lyrgja skal have Navn. (Anført hos Kraft, 5 D. S. 518). Jf. Lunde.

Lyrin, IX. 215. eller Leorin, Leyring. En Gaard i Skaun i Romerige i Norge, hvor Olaf Mok blev overfaldet af Sigurd Ribbung. Kraft (1 D. S. 468) anfører denne Gaard Lyrin eller Leiring som et Sted i Romerige, men uden nogen videre Bestemmelse af dets Beliggenhed. Denne beroer nærmest paa Bestemmelsen af Herredet Skaun eller Skøn. Efter Schøning laa dette omtrent hvor nuvær. Blakjer Sogn ligger (Kraft anf. St.); strax vestenfor Blakjer ligger Sørum Præstegjeld, og i dette to formedelst et Leerfald mærkelige Gaarde, kaldte Løhren (Kraft, S. 396=397); vestenfor Sørum Præstegjeld ligger atter Nittedals Præstegjeld, og den største Gaard i dette Præstegjeld hedder Skøyen (Kraft, S. 391). Denne Gaard Løren synes da at være det her omtalte Sted, og den tjener i saa Fald til at oplyse Beliggenheden af Herredet Skaun.

Lyrskovshede, see Leirskovshede.

Lyxa, see Ljoxa.

Lækjamot, I. 239. 246. 247. En Gaard i Vididalen i Hunavatns=Syssel paa Nordlandet i Island.

Læredal, Læradal, Lærdal, I. 137. VIII. 35. IX. 85. XI. 40. 161. Nuvær. Dalstrækning Leerdal eller Leirdal i Landskabet Indre=Sogn i Norge. Den bestaaer af Leerdal Sogn i Præstegjeldet af samme Navn, samt Borgund og en Deel af Hougs Sogn. (Kraft, 4 D. S. 715).

Læsø, see Lesø.

Løbendenæs, IV. 197. En Gaard ved Sandvig paa Øen Pomona eller Mainland i Ørkenøerne.

Lødese, Ljodhuus, VIII. 12. 44. 55. IX. 12. 157. 262. X. 24. 29. 30. 31. 55. 90. XI. 314. Nuvær. Gamle Lødese, fire Miil fra Ny Lødese og fra Gøtelvens Udløb, i Ale=Herred i Vester=Gøtland i Sverrig.

Et Kastel nordenfor Byen blev indtaget og afbrændt af Hakon Hakonsøns Tropper. Her holdtes en Sammenkomst imellem Hakon Hakonsøn og Birger Jarl. Hos Saxe, S. 258, kaldes Byen Ljuthusium. See ogsaa Rymbeigla P. 3, Kap. 5, §. 18. Njalssaga, Kap. 83.

Løg, IV. 220. eller Løger. Et Vand i Gudbrandsdalen i Norge. Nuvær. Elv Lougen, den største af Norges Floder næst efter Glommen. Den falder igjennem Dalen i Mjøsen (Om Fornjot, Kap. 1).

Løgen, IV. 38. 39. XI. 160. see Mælaren.

Løvnæs, VIII. 79. 88. 94. o. s. v. see i Navneregisteret paa Personer til ottende Deel: Ulf fra Løvnæs. En Gaard i Norge.

Løvøerne, IX. 150. 211. Nuvær. Løvø, liggende under Gaarden Falkensteen, i Nykirke Sogn, Borre Præstegjeld, Jarlsbergs Fogderi, i Norge. Det er nu en Halvø, der ved en Tange er forenet med Fastlandet; men Løvøsund dannes af Løvøen, Mellemøen og Østerøen. (Kraft, 2 D. S. 724).

Maanefos, I. 245. Et Fiskestade, der fik Navn efter Maane den Kristne, i Nærheden af Gaarden Holt paa Skagestrand i Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island. (Jf. Fossaa, Maanevig og Maanethufa i Landn. 3, 5).

Maanegerde, I. 246. En Indhegning, opkaldt efter Maane den Kristne, ved nysanførte Gaard Holt. See Maanefos.

Maas, see Mosa.

Malanger, X. 116. En Fjord med omliggende Landstrækning, som Kong Hakon Hakonsøn gav nogle Bjarmer, der vare flygtede østenfra for Tartarerne. Nuvær. Malangerfjord i Senjens Fogderi, nord i Norge. Om denne Fjord siges i Rymbeigla P. 3. K. 5. §. 17, at den adskiller Finmarken fra de Norske.

Malmø, X. 72. Det Sted, hvor senere Byen Malmø anlagdes, i Landskabet Skaane, ved Øresund. Det gamle Navn var Malmhøjene, Málmhaugar, hvilket siden ved flere Overgange er blevet fordrejet til Malmø (Malmhauge, Malmøge, Malmøve, Malmø.)

Malstrand, IX. 345. Ved Malstrand forstaaes ellers Marstrand, men efter Sammenhængen paa dette Sted maa det have været imellem Slattenæs eller nuvær. Langesund og Grindholmesund, i Norge (Jf. Slattenæs og Grindholmesund); maaskee ved Malmøen. Læsemaaden er iøvrigt højst uvis, da Varianterne have Navne, som Maastrand, Smaasundene, Ivasund. Jf. Heimskr. T. 5, Hak. Hak. Saga Kap. 28, hvor Isasund staaer som Variant til Sviasund, der paa det tilsvarende Sted i Fornmannas. hedder Svinasund.

Man, I. 130. 175. VII. 41. IX. 110. 275. 276. 278. 279. X. 21. 92. 96. 102. 122. 328. Manø, IX. 110. En Ø, som regnedes til Sydersøerne ved Skotland. Den blev erobret af Magnus Barfod, og havde en Tid lang sine egne Konger under norsk Overherredømme; især nævnes Olaf Gudrødsøn, og Harald, Konge paa Man, som tillige regjerede over en Deel af Sydersøerne. Der var et Bispesæde. Nuvær. Ø Man ved England.

Mannvig, Lodin fra Mannvig, VIII. 158. Maaskee nuvær. Gaard Mandvig inderst i Hummersfjorden, i Bergs Sogn, Brunlaugnæs Præstegjeld, Laurvigs Fogderi, i Norge. (Kraft, 2 D. S. 874).

Manorka, VII. 72. Øen Majorka ved Spanien.

Mar, V. 153. Søen Mælaren i det egentlige Sverrig, og formodentlig en Læsefejl istedenfor Mælar.

Mardeløg, II. 224. Da der nævnes en Mand fra Hvin tilligemed Thord fra Mardeløg, saa har man søgt dette Sted i Agde, i Norge. Man har gjættet paa nuvær. Ø Merdø eller Mardø strax ved Arendal, nemlig i Tromø Sogn, Østre Molands Præstegjeld, Nedenæs Fogderi

og Amt. (Den anføres hos Kraft, 3 D. S. 304). Men Stedet synes at have været en betydelig Gaard, og ikke en lille ubetydelig Ø. See ogsaa Njardarløg.

Marfiord, IX. 34. Menes at være nuvær. Moriefjord, den østlige Arm af Skeens Fjord i Norge. (Falsens Norges Hist. 3 D. S. 262). Denne Fjord kaldes ogsaa Rendshavn.

Markeholmen, IX. 21. En af Holmene eller Smaaøerne søndenfor Langø i Nordmøre i Norge.

Marker, IV. 109. 169. 175. V. 42. IX. 13. 126. 154. 155. 196. 218. 219. 231. 254. 263. 265. 267. 269. 319. 332. Markland, IV. 142. Nordmarker, IV. 109. Skovbygderne, IV. 133. VII. 272. VIII. 272. Skovlandene, IV. 110. Skovegnene, VII. 287. 289. 291. 296. VIII. 189. 191. Skovene østerpaa, VIII. 184. Saaledes kaldtes de forhen med store Skove bevoxede Landstrækninger i det sydøstlige Norge ved Grændsen af Sverrig, samt Fortsættelsen af disse i Værmeland og Dalsland; Marker eller Skovlandene og Dale (Dalsland) sammenstilles. De strakte sig fra Svinesund op imod Eidesskov, IX. 13. Man drog fra Sarpsborg over Marker til Vestergøtland, IV. 169; men ogsaa derigjennem til Jernbæreland, V. 42. Navnet, der er Fleertallet af Ordet Mark (mörk, merkir), hvis ældste Betydning er Skovland, findes endnu i Idde og Markers Fogderi.

Markerfljot, Markarfljot, III. 180. En Flod i Rangaavalle-Syssel paa Sønderlandet i Island.

Marnedal, IX. 240. Nuværende Ladested Mandal i Norge.

Marstad eller Marsted, II. 7. III. 127. En Gaard, opkaldt efter Landnamsmanden Mar, som drog ud til Island med Jorund Hals. Den laa i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 3).

Marstrand, eller Malstrand, IX. 262. X. 117. En By i Vigen, som Kong Hakon Hakonsøn lod udvide, X. 117. Nuvær. Marstrand i Bahusleen i Sverrig, forhen hørende til Norge.

Martestokke, VIII. 221. 273. 274. 275. 280. IX. 350. 358. Efter Falsen enten nuvær. Galgebjerg eller et Sted i Nærheden deraf strax ovenfor den gamle By Oslo i Norge.

Masarvig, IV. 84. Nuvær. Mosvig eller Mosvigsundet imellem Ydreøen i Throndhjem i Norge, og det lige overfor mod Vesten liggende Bygdelag Masvig eller Mosvig.

Masnæs, XI. 335. Et Forbjerg, der efter Sammenhængen laa paa den vestlige Side af Øen Rygen ved Pommern, sydligere end Schaprode; altsaa just paa det Strøg, hvor nu Øen Umanz ligger. Da her ikke findes noget Forbjerg af dette Navn, turde det vel være netop denne Ø der menes, og Navnet, der kun forekommer i Knytlinga, er maaskee fejlskrevet for Umans eller Wasnæs, da der paa Umanz ligger et Waase. Dette Sted maa i alt Fald vel adskilles fra Saxes Masneta, som er Øen Mosned ved Vordingborg i Sjælland.

Medallandshavn, X. 111. En Havn paa Øen Mainland i Ørkenøerne, hvor Hakon Hakonsøn lagde sin Flaade, for at overvintre. Det er formodentlig enten i Inganess Bay ved Kirkwall, eller i den noget større Bugt strax østenfor samme. Jf. Skalpeid.

Medelbo, Medalbo, IX. 317. En Gaard paa Arnøerne eller nuvær. Arenøer i Saltens Fogderi i Norge.

Medelbæ, Medalbæ, IX. 224. En Gaard i Eidar eller nuvær. Eda Sogn, Josse-Herred, i Værmeland i Sverrig.

Medeldal, Medaldal, i Øvre-Thelemarken, IX. 43. 101. Uden Tvivl nuvær. Mæl (sammentrukket for Medal, d. e. Middel) i Tinds Præstegjeld, Øvre Thelemarkens Fogderi, i Norge.

Medeldal, Medaldal, I. 52. Nuvær. Meldalens (Middel-Dalens) Præstegjeld i Orkedalen i Throndhjem i Norge, eller, da Rennebo adskilles derfra, nærmest Meldal Sogn.

Medelfjeldsstrand, Medalfeldsstrand, II. 19. En Kyststrækning i Dale-Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 20).

Medelhuus, Medalhuus, I. 30. 33. 189. 190. II. 37. VIII. 62. IX. 293. 329. X. 339. En Gaard, der især er bekjendt ved Asbjørn fra Medalhuus. Nuvær. Gaarde Melhuus, i Melhuus Sogn og Præstegjeld, i Guuldalen i Norge; der findes en stor Kjæmpehøj. (Falsens Norge, S. 92. Norske Vidensk. Selsk. Skr. fra det 19 Aarh. 1 D. S. 342. Kraft, 5 D. S. 511).

Meginza; Meginzaborg, Megintseborg, I. 98. 99. XI. 362. 363. Byen Mainz, Moguntia, i Tydskland. (See Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 16-17 med tilhørende Anm.)

Mel, IX. 200. 248. o. f. v. X. 41. 42. 94. see Gaut fra Mel i Personsregisteret. Rimeligviis nuvær. Gaard Meel eller Mæl i Kvindherred Sogn og Præstegjeld, i Syd-Hordeland i Norge. (Kraft, 4 D. S. 551. 695).

Melar, Mele, III. 128. 131. VI. 84. Gaarde ved Rutefjord, i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Melasø, X. 108. 109. eller efter en Variant Melansø. Hakon Hakonsøn seilede fra Kumrøerne ud til Melasø, derpaa fra denne Ø, laa om Natten under Hersø (rettere Herø) og seilede derfra til Sandø. Det er altsaa en lille Ø imellem Kumrøerne, Bute og Arran i Shire of Bute paa den vestlige Side af Skotland. Men her findes ingen Ø af dette Navn. Klippen Ailsa ligger vel sydlig til at komme i Betragtning, hvorimod Lamlash eller Holyisle, som ligger udenfor Havnen ved Arran, til hvilket Sted Johnstone ogsaa henviser (Haco's exped.

against Scotland, Anm. til S. 109), aldeles passer med Retningen af den omtalte Sejlads. Hakon Hakonsøn sejlede da fra Kumrøerne over til denne Havn eller Ø ved Arran, blev liggende under Arran om Natten, sejlede saa ned til Sandø og forbi Mull of Kantyre. Men den første Stavelse af det nordiske Navn maa da være urigtig.

Metseborg, I. 97. eller Metzborg. Hos Saxe, S. 302, Methis. Den forrige tyske Rigsstad Metz, nu i Frankerig.

Middelfartsund, XI. 205. 238. 320. 321. Nuvær. Lille Belt imellen Fyen og Jylland i Danmark. Sundet har Navn efter Stedet Middelfart, forhen Medelfar, d. e. som Svend Aagesen S. 58 ogsaa oversætter det, Medius transitus, den midterste Overfart, rimeligviis et Fiskerleje, der hvor nu Byen Middelfart ligger. Der har da ogsaa, som Navnet viser, i Oldtiden eller Middelalderen været en Overfart fra Fyen til Jylland nordenfor Medelfar, og en anden søndenfor samme.

Midfjord, III. 81. 130. 131. VI. 314. IX. 174. En Fjord i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Midjøkul, II. 191. Et Sted paa Grønlands Østkyst, som ogsaa kaldtes Blaasærk. See Blaasærk.

Midskale, I. 228. Det Sted, hvor Asolf den Kristne anden Gang anlagde sin Hytte. Det var efter Landn. 1, 16 ved Floden Iraa, en lille Flod østligst i Rangaavalle-Syssel paa Sønderlandet i Island. (Landn. 5, 2).

Mikaels Grotte, XI. 370. En naturlig Grotte eller Hule, hvori der er anlagt en Kirke for Erkeengelen Mikael, i Byen Monte San Angelo paa Bjerget af samme Navn, ellers kaldet Gargano (Garganus), hvortil der især forhen skete hyppige Valfarter. Ved Foden af Bjerget laa Byen Sepont, af hvis Ruiner nuvær. Manfredonia er opbygget; i Provinsen Capitanata i Sydita-

lien. (See Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 25-26 med tilhørende Anm.)

Mikleby, II. 200. 202. En Gaard i Landstrækningen Oslandshlid, i Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Miklegaard, Myklegaard, I. 97. 248. II. 7. III. 20. V. 104. 105. 127. 128. 332. VI. 108. 109. 110. 115. 118. 119. 120. 121. 123. 124. 126. 131. 132. 133. 134. 138. 140. 193. 276. VII. 51. 64. 73. 76. 80. 81. 82. 83. 84. 213. 214. 287. VIII. 102. X. 352. 367. XI. 141. 280. 281. 366. Hovedstaden i det græske Keiserdømme; hos Saxe, S. 196, Byzantium; efter Keiser Konstantin kaldt Konstantinopel. Nordboerne kaldte denne berømte Hovedstad Miklegaard, den store Gaard (Stad, Hof). I denne By omtales: Kirken Ægisif, Hagiosophia, den mest udmærkede i hele Verden i Bygning og Størrelse (Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 10). Peterskirken, VII. 84. X. 367. Olafskirken, bygget af Kong Kirjalax eller Keiser Alexius efter Toget til Blokumannaland, og indviet til den norske Helgen Kong Olaf den Hellige, hvis Sværd Hneiter bevaredes her over Alteret; til den søgte Væringerne, V. 105. 127-128. VI. 119. Samt et Kapel, indviet til Olaf den Hellige paa et Sted, hvor han aabenbarede sig for Harald Haardraade, VI. 134. Desuden nævnes Keiserens Slot Laktjarne eller rettere Blacherne (Heimskringla T. 3, S. 244); hans Poloter eller Skatkamre, VI. 140; Borgporten Guldvarta eller den gyldne Port, VI. 81; samt de store Kamplege paa Padreim eller Hippodromos, VII. 82. XI. 280. Byen kaldes ogsaa Fruens eller Keiserindens Stad, VI. 108, efter Keiserinde Zoe, og Keiseren kaldes efter Hovedstaden Miklegaardskeiser.

Mildin, en Aa, ved hvilken Fæstningen Mildinborg blev anlagt af Friserne, XI. 316. til Beskyttelse for Knud

Magnusøn, men hvilken Fæstning derpaa blev indtaget af Svend Grade. Jf. Saxe, S. 260-261. Navnet findes endnu i Mildstedt Sogn i Husum Amt, i Lille Frisland, i Hertugdømmet Slesvig i Danmark, og Borgen Mildesborg stod her paa Mildstedterfælled ved Mildebek, men er ganske undergaaet, formodentlig i den store Vandflod Aar 1300.

Mindaksøre, I. 216. En Øre paa den sydlige Side af Island, hvor det af Hjørleifs irske Trælle lavede Mindak kom i Land.

Minde eller Minne, VII, 181. Her holdtes et Slag imellem Kong Inge Haraldson og Magnus den Blinde. Nuvær. Gaarde Minde eller Minne strax vestenfor Mundingen af Vormen, der hvor den løber ud af Mjøsen, i Eidsvolds Præstegjeld i Øvre-Romerige i Norge. (Kraft, 1 D. S. 459). Navnet kommer af Ordet mynni, Mundingen af en Flod, afledt af Mund.

Mjadmesund, IX. 22. Det nævnes her tilligemed Kilestrøm. Et Sund ved Øen Mjømnen eller Mjømen (hvilket Navn er fremkommet af Mjöðm) vestenfor Sandø, i Evindvigs Sogn og Præstegjeld i Landskabet Sogn i Norge. Sundet menes at være det paa Vestsiden af Øen imellem den og Øen Bortnæs. (Kraft, 4 D. S. 801).

Mjola, Mjole, III. 66. VI. 311. VIII. 253. 267. Formodentlig nuvær. Melø, i Rødø Præstegjeld i Helgelands Fogderi i Norge.

Mjøsen, IV. 96. VIII. 30. 32. 33. 226. IX. 2. 11. 13. 48. 49. 70. 192. 196. 239. 256. 258. 259. 261. 263. 267. 294. 304. X. 117. 175. Nuvær. Indsø Mjøsen i Hedemarken, den største i Norge. Den beskrives som en stor Sø, der er ligere et Hav, VIII. 33. Paa en lille Holm i denne Sø skjulte Olaf Tryggvesøns Moder Astrid sig med sin Søn, da hun flygtede for Gunhilde Kongemoders Efterstræbelser, X. 175. Jf. herom

Artiklerne Skaun og Rand. Paa Holmen i Mjøsen ved Ringsager lod Hakon Hakonsøn opføre en Steenborg, X. 117; af denne sees endnu Rudera paa den lille Holm en halv Fjerdingvej fra Ringsager. (Kraft, 1. D. S. 685).

Moberg, III. 18. En Gaard i Langedal i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Modheim, IX. 235. Nuvær. Modum Præstegjeld i Buskeruds Fogderi i det sydlige Norge, forhen rimeligviis hørende til Landskabet Ringerige. (Kraft, 2 D. S. 449).

Modestad, VIII. 218. 222. Formodentlig nuvær. Mostad i Strindens Præstegjeld ved Byen Throndhjem i Norge.

Molde, IX. 363. Dette Sted omtales ved Hertug Skules Reise fra Oslo til Hedemarken; han red til Eidsvold og heelt op til Molde; næste Dag tog han op til Hedemarken. Molde var da nordligst i Romerige eller i Hadeland eller Toten. Formodentlig Gaardene Nordre- og Søndre-Molden i Grans Sogn og Præstegjeld i Hadeland i Norge. (Anførte hos Kraft, 2 D. S. 218).

Moldefjord, X. 278. En Fjord i Helgeland i Norge, hvor Afgudsdyrkeren Roald boede, altsaa nuvær. Saltensfjord i Saltens Fogderi. Noget nordenfor denne Fjord ligger Muulstrand. Det er den Fjord, hvori Godøerne laae. See Godø.

Moldefjord, IX. 24. 85. 86. Nuværende Moldefjord i Hove Sogn, Sæls Præstegjeld, i Nordfjord i Norge. (Kraft, 4 D. S. 917. 929).

Molung, i Værmeland, VIII. 22. Nuvær. Malung Sogn i Vester-Dalarne eller Dalekarlien i Sverrig.

Mont, V. 113. Det samme som Mundiefjeld eller Alperne.

Montakassin, XI. 370. Det berømte Benediktinerkloster Monte Cassino i Provinsen Terra di Lavoro i Sydita-

lien. Den fornemste Kirke var Benediktskirke, i hvilken ingen Kvinde maatte komme. (See Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, Side 25 med tilhørende Anm.)

Morastir, IX. 224. En Gaard i Værmeland i Sverrig strax ved Norges Grændse, imellem Oudalen i Norge og Eda Sogn i Værmeland. Navnet findes i den forrige Skandse Morast, der 1643 blev indtaget af Hannibal Sehested og igjen erobret af Gustav Steenbuk. (Tuneld, 2 D. S. 323).

Morland, see Blaaland.

Mors, Morsø, I. 116. 117. XI. 160. Bekjendt af en Sammenkomst og Fredslutning imellem den tydske Kejser Otto og den danske Konge Harald Blaatand. Nuvær. Morsø i Limfjorden i Nørre-Jylland i Danmark. Navnet synes at være kommet af Mandsnavnet Maar, Mar (Márr).

Mors, IX. 295. Nikolai fra Mors, Hertug Skules Skutelsvend. Formodentlig Ladepladsen eller nuvær. Kjøbstad Moss i Borgesyssel i Vigen i Norge. Med mindre man følger Læsemaaden: Mjors, Soen Mjøsen.

Morster, XI. 181. 184. En Borg i England, som var en stor Hovedstad, i hvilken Kong Knud den Mægtige døde, og hvor han er begravet, saavel som hans Søn, Englands Konge, Harald Knudsøn. Dette er saaledes at berigtige: Knud den Store døde i Shaftesbury, og han blev begravet i Winchester, nemlig som det hedder i Chron. Anglosax., on Vinceastre on ealdan mynstre (Heimskr. T. 3, S. 23. Chron. Anglosax. S. 207). Af Ordet mynster, Kloster, monasterium, er dannet det nordiske morstr, eller rettere monstr, som her vistnok maa læses, skjøndt Efterretningen endda kun bliver halv sand.

Morster, Moster, I. 13. 183. 184. 251. II. 105. 252. III. 3. 12. IV. 13. VI. 265. VII. 227. X. 233. 291. 307. 316. 322. 336. 345. Fra denne Ø var

Thora Mosterstang, Kong Hakon Adelsteensfostres Moder, I. 13. IV. 13. X. 154. 336. Kong Olaf Tryggveson landede her, da han fra Irland kom til Norge, og bemægtigede sig Riget; og han byggede her den første Kirke, I. 183. X. 233. 291. Thangbrand var Præst her, forend han sendtes over at kristne Island, II. 105. Thorolf Mostreskjæg havde Tilnavn efter denne Ø, VI. 265. (ligesaa en anden Mand af samme Navn, en af Islands Landsnamsmænd). Nuvær. Ø Moster eller Møgster i Sognet af samme Navn, Findaas Præstegjeld, i Syd-Hordeland i Norge.

Moster, IX. 37. 38. 74. En lille Ø kaldet Mosterø eller Askø, ved Mastre- eller Mosterfjord adskilt fra den nordenfor samme liggende større Ø, Renneső, under Renneső Præstegjeld, i den nordlige Deel af Rogeland i Norge.

Mosa, I. 99. eller Maas, XI. 363. Ved denne Flod blev der holdt et stort Slag imellem de danske Konger Sigfred og Gudfred og Kejser Karl den Tykke. Floden Maas, der forener sig med Rhinen.

Moster, see Morster.

Mostresund, see Mustresund.

Mugevold, VIII. 211. Et Sted paa Fastlandet i Ranrige i Vigen i Norge, indenfor Haasteensund; nu i Bahusleen i Sverrig. Jf. Haasteen.

Mule, X. 95. Hakon Hakonsøn sejlede fra Ellidevig ved Kirkevaag eller Kirkwall paa Øen Ross i Orkenøerne sønder forbi Mule og forbi Rognvaldsøerne. Nuvær. Forbjerg Moul paa den østlige Side af Øen Pomona eller Mainland.

Mulething, IV. 149. Paa dette Thing styrtede de Svenske i højen Old fem af deres Konger paa een Gang i en Kilde. Da det var et Thingsted i Upland i Sverrig, kan der næppe menes andet end den Eng, hvor Kongevalget siden foretoges ved Morastene, een Miil fra Up-

sala, i Nærheden af Dannemarks Kirke. Dette antages ogsaa af Bjørner i Svea-Rikens hávda ålder, S. 74.

Mundiefjeld, XI. 371. Bjergkjeden Alperne. Den kaldes ogsaa Munt eller Mont, V. 113. Heimskr. 3. S. 10. Det nordiske Navn er, som Werlauff bemærker, kommet af ital. monte, Bjerget, den vigtigste Bjergkjede, hvilket man har gjort snart til Mont, snart til Mundia. (See Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 19-20 og tilhørende Anmærkning).

Munkeliv Kloster, et Kloster af dette Navn paa Nordnæs i Kjøbstaden Bergen. See Bergen.

Mustresund, Mostresund, X. 35. 50. Man seilede fra Kongehelle i Norge øster til Mustresund. Dette Sund maa derfor være ved nuvær. Ø Monster i Onsala Sogn, strax vestenfor den Halvø, der danner Indløbet til Kongsbakke i Halland. I Følge heraf skulde man troe, at den rette Læsemaade maatte være, ikke Mustresund, Mustrarsund, men Munstresund eller Munstersund, Munstrarsund; hvilken Feiltagelse let kunde skee, naar Stregen over Linien, hvorved n udtrykkes, i det oprindelige Haandskrift har været utydelig.

Mydal, III. 90. En Dal i Skaftefjelds-Syssel paa Østerlandet i Island.

Myl, VII. 36. X. 109. Nuvær. Ø Mull, een af Sydersøerne vestenfor Skotland.

Mylkalv, X. 109. 110. Nuvær. Ø Calve, der ligger tæt ved nysnævnte Ø Mull. Ordet Kalv bruges nemlig sædvanlig til Navnet paa en mindre Ø ved Siden af en større. (Langeb. Script. T. 3, S. 240. Anm.)

Mylsund, X. 96. Nuvær. Mullsund imellem nysnævnte Ø Myl og Fastlandet.

Myrkaa, III. 185. En Flod i Øfjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Myrkvid, I. 101. 103. Den mørke Skov, en stor Skov i Holseteland eller Holsteen; formodentlig Skoven Jernved (Jarnvith) nordenfor Eideren, ved den store Ørken paa Grændsen af Vindland, Saxland og Danmark. (Langebek Script. T. 7, S. 530. T. 5, S. 348).

Myrkvid, V. 220. Ligesom forrige et almindeligt Navn paa enhver stor Skov. Denne laa paa Vejen imellem Kysten til Fyrisvalle, altsaa i Nærheden af Gammel Upsala i Sverrig.

Myvatn, II. 180. En stor Sø i Thingøre-Syssel paa Nordlandet i Island.

Mælaren, IV. 189. V. 38. 227. Søen Mælaren i det egentlige Sverrig, især bekjendt af Olaf den Helliges Tog ind i denne Sø; see Agnesit og Stoksund. Denne Sø kaldes ogsaa ofte Løgen eller Løgeren, og her en eneste Gang Mar. See Løgen og Mar. Begge disse Navne betyde Sø, Hav.

Mære, see Møre.

Mærhæfi, I. 222. Landskabet Murray i Skotland eller nuvær. Shire of Elgin og Shire of Nairn. Det kaldes i Chron. Manniæ Moravia, ogsaa ellers Murref (Antiqu. Celto-Scand. S. 49. 135), hvoraf vort Mærhæfi er dannet.

Mødrevalle, Mødruvalle, I. 230. II. 183. IV. 162. V. 240. 284. Gudmund den Mægtiges Gaard. I Øfjords-Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 16. Njalssaga, Kap. 114).

Møen, VII. 187. XI. 205. 332. 350. Nuvær. Ø Møen ved Sjælland i Danmark. Læsemaaden VII. 187 er uvis, jf. S. 188; Stedet kan nemlig enten være denne Ø eller ogsaa Landskabet Møre, nuvær. Møre-Herreder i Kalmar-Leen, hvilket nævnes i Ottars Rejse (Rasks Saml. Afhandlinger, 1 D. S. 322. 375). Navnet paa Øen Møen har ikke, som man forhen har antaget, nogen Sammenhæng med det danske Ord Mø,

og den kaldes derfor uden Grund Jomfruland. Det oldnordiſke Ord Mön er nemlig aabenbar det ſamme ſom det angelſaxiſke Mona, ſkotſke Mone, eller Man; man ſammenligner dermed det finſke mon, ſom betyder et Æg, og maaſkee har været den oprindelige Kilde til de ſenere Sprogs Benævnelſer; Overgangen i Foreſtillingen om Ø og Æg lader ſig i det mindſte let tænke.

Møen, Møn, Man, i Sydervøerne, ſee Man.

Møre, I. 29. 49. 57. 59. 85. 177. 190. II. 32. 36. 39. 169. 224. III. 62. 187. 188. 189. 190. IV. 290. 311. VI. 231. VII. 181. 195. 273. VIII. 29. 54. 57. 107. 122. 125. 135. 252. 270. IX. 12. 25. 71. 86. 194. 291. 292. 308. 315. X. 147. 149. 152. 338. 392. XI. 163. Nordmøre, I. 6. 11. 48. 82. 174. 272. II. 128. III. 58. 187. 188. IV. 9. 22. VII. 180. VIII. 59. IX. 86. X. 107. 148. XI. 108. Søndmør eller Sundmøre, I. 35. 50. 82. 84. 85. 271. II. 107. III. 62. IV. 22. 312. V. 73. VII. 5. IX. 210. 274. 324. 328. X. 148. 362. XI. 110. Begge Mører, I. 56. 148. III. 12. IV. 63. 219. VII. 233. 260. VIII. 75. 215. 216. 253. IX. 45. X. 148. Indbyggerne Møreboer eller Mører, VIII. 75. X. 388. Karl den Mørſke og Arnor den Mørſke havde Tilnavn efter disſe Landſkaber. De udgjorde to vigtige Provindſer i den midterſte Deel af Norge, der endnu føre Navnene Nord- og Sønd- eller Syd-mør, og i den ældſte Tid havde ſine egne Regenter. I Nordmøre regjerede Nors Sønneſøn Grjotgard og hans Efterkommere, blandt hvilke Kong Hunthjof og hans Søn Sølve Klove bleve overvundne af Kong Harald Haarfager; i Søndmør Nors Sønneſøn Thorgard, blandt hvis Efterkommere Kong Arnvid ligeledes blev overvunden af Harald Haarfager. Derpaa blev Rognvald Mørejarl indſat til Jarl over Nordmør, Romsdal og Søndmør; og efter denne Tid ſynes disſe tre Landſtrækninger at

have udgjort et særegent Leen, som hverken hørte til det Throndhjemske eller Bergenske (jf. Strøms Søndmør, 1 D. S. 4). Regnvalds berømte Søn Gange-Rolf var herfra, og skal efter Sagnet have boet paa Vigerøen. Gidskeslægten og flere anseelige Slægter havde her hjemme; overhovedet forekomme disse Landskaber ofte i Norges Historie. Grændserne imellem Nord- og Søndmør i den ældre Tid lade sig næppe mere nøjagtig bestemme; kun saameget er klart, at Kysterne af begge have grændset sammen, og ikke saaledes som nu været adskilte ved Romsdal, hvilket Landskab kun udgjorde den indre Deel af det, som nu fører dette Navn. Saaledes siges f. Ex. Gaarden Hustad (see Hussted), der nu ligger i Romsdalen, at have ligget paa Nordmør. Andre angive noget bestemtere, at Nordmør i ældre Tider strakte sig til Rodholmen i Harams Præstegjeld paa Søndmør, saa at alle de Udøer, der nu ligge under Romsdal, den Gang henhørte til Nordmør. (See Strøms Søndmør, 2 D. S. 34. Høyem om Agerø Præstegjeld i Norske Vidensk. Selsk. Skr. i det 19 Aarh. 1 D. S. 316. Anm.) Møres Grændse imod Norden strakte sig ogsaa videre end nu, nemlig lige til Agdenæs eller endog til henimod Ørkedalsfjord, saa at den Deel af nuvær. Fosens Fogderi, som ligger søndenfor Throndhjemsfjord, hørte til Nordmøre. Dette har Schøning oplyst derved, at de Gamle henføre Gaarden Moldetun, nuvær. Moltun paa Næsset imellem Imsterfjorden og Værrefjorden, til Nordmøre (Landn. 4, 12), og ligeledes Gaarden Sølve, nuvær. Selven (see Sølve). Grændsen imellem Nordmøre og Throndhjem har da, efter Schønings Formodning, været ved den en Fjerdingvej fra Gaarden Selven værende Elv Skruddu. (Schønings Rejse, 2 H. S. 17. 21. Sammes Norges Hist. 2 D. S. 205. 3 D. S. 22). Det første Slag imellem Hakon Ladejarl og Ragnfred, Erik Blodøxes Søn, stod paa Søndmør, I. 84-85;

Stedet nævnes ikke, men det skal have staaet ved Flemø eller Skulø, een af Nordøerne, i Harams Sogn og Præstegjeld. (Falsens Norge, S. 71. Strøms Søndmør, 2 D. S. 19).

Møre eller Mære, i Throndhjem i Norge, I. 32. 33. IV. 215. 217. VII. 105. X. 276. 334. Det var en Hovedgaard med et stort hedensk Tempel, hvor Indthrønderne holdt et stort Blot eller Offer med Offergilde ved Midvinter. Nuvær. Gaard Mære i Mære Sogn, Sparebo Præstegjeld, Inderøens Fogderi. Offerhuset skal have staaet der hvor Kirken nu staaer, eller nogle hundrede Alen nordenfor samme, hvor nu Gaarden Gilberg ligger. (Bing; Falsens Norge, S. 85. Klüvers Norske Mindesmærker, S. 78).

Møre, V. 18. eller Mære. Paa Møren boede en Bonde ved Navn Bruse, som var Høvding over Dalen Valdal, hvem Olaf den Hellige søgte til, da han drog igjennem denne Egn. Nuvær. Gaard Muri eller Mære paa den nordlige Side af Valdalselven i Norddalens Sogn og Præstegjeld i Søndmør i Norge. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 264. Kraft, 5 D. S. 109). See Valdal.

Nafardal, IX. 123. Nuværende Næverdalen i Indset Sogn, Kvikne Præstegjeld, i Østerdalene i Norge. (Kraft, 1 D. S. 614).

Narbonne, X. 65. En By ved Middelhavet. Nuvær. Narbonne i Frankerig.

Natfarevig, I. 212. Saa kaldet efter Natfare, der fulgte med Islands Opdager Gardar. En Vig paa den vestlige Side af Skjalfandefjord, i Thingøre-Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 1, 1).

Naustdal, X. 94. 107. 111. 149. See Eilif fra Naustdal i Navneregisteret. En Gaard i Landskabet Fjordene i Norge. Paa Gaarden Naustdal blev Kong Vemund indebrændt af Rognvald Jarl, X. 149. (Harald Haar-

fagers Saga Kap. 12. Egilssaga Kap. 4). Nuvær. Gaard Nøstdal i Dalen Nøstedal i Eids Præstegjeld i Nordfjord. Der ligger ogsaa et Nøstedal i Søndfjord.

Nautesund, VIII. 225. Nuvær. Notesund, ved Høgås Sogn, som er Annex til Skredsvik, i Bahusleen i Sverrig, forhen i Ranrige i Norge.

Nautø, Nødø, IX. 40. 104. En lille, ubetydelig Ø, der endnu kaldes Nodø, og ligger i Bukkenfjord, en Deel af den store Stavangerfjord, udenfor den Arm af samme, som kaldes Skjoldsfjord, og østenfor Bukkenøerne, i Tysvær Sogn, Skjolds Præstegjeld, i Rogeland i Norge. (Kraft, 4 D. S. 202).

Nerike, Nærike, III. 42. V. 23. Landskabet Nerike i det egentlige Sverrig. Det nævnes her i Anledning af Olaf den Helliges Reise og Ophold der, tilligemed Skoven paa den vestlige Grændse. Steder forekomme ikke, uden det Øresund ved nuvær. Ørebro, som Kong Ring tog over før Slaget paa Braavalle (Fortæll. om gamle Konger, Kap. 7).

Nesje, Næs eller Næsset, III. 32. 40. IV. 89. 112. 135. V. 155. VI. 277. VII. 191. IX. 43. 100. 187. 220. 240. X. 348. 381. Især bekjendt af Slaget imellem Olaf den Hellige og Jarlen Svend Hakensøn. Nuvær. Brunlaugsnæs eller Næsset i Brunlaugsnæs Præstegjeld, Laurvigs Fogderi, imellem Skeens Fjord og Laurvigs Fjord, i Norge; nærmest den Halvø, hvorpaa Thanum og Bergs Sogne ligge. (Kraft, 2 D. S. 818. Falsens Norge, S. 47.) Navnets Form Nesje er dannet af Fleertallets Henſynsform: á Nesjum, ved hvilken der maaskee ikke sigtes til Næsset selv, men til de paa samme liggende store Steenhobe, som Søfolkene kalde Nessier, hvilke, efter et gammelt Sagn, nogle Kjæmper skal have kastet derover fra Øen Jomfruland (Fayes norske Sagn, S. 105); men Fleertalsformen,

og nedgravet i en Sandmæl. Siden blev der bygget et Kapel med et Alter paa det Sted, hvor Kongens Lig havde ligget; og da Erkebiskop Eisten lod Kristkirken bygge, lod han Højalteret sætte paa samme Sted, hvor Kongens Grav havde været. Men Olafskirke kom til at staae der, hvor den øde Stue paa Saurhlid, i hvilken Liget havde ligget, forhen havde staaet. Det Sted, hvor Kongens Lig fra Nidelven blev baaret op af Baaden, kaldte man Olafshlid, hvilket senere var midt i Byen. V. 91-93. 100-101. Jf. Heimskr. T. 2, S. 383. 390. I Klemenskirke var Klokken Glad eller Gløð, V. 124. I denne Kirke blev Magnus den Gode begravet, VI. 192. X. 357. Det var denne Konge, som lod Olafskirken bygge; den var dog ikke færdig da han døde, og den fuldførtes af Harald Haardraade. I denne Kirke blev Einar Thambeskjælver begravet ved Siden af Kong Magnus Olafsøn. Kong Magnus lod ogsaa begynde paa Kongsgaarden. Kong Harald lod Mariekirken eller vor Frue Kirke opføre oppe paa Sandmælen, ikke langt fra det Sted, hvor Kong Olafs Lig havde ligget i Jorden. Det var en stor Kirke, og saa stærkt bygget, at den næppe kunde nedbrydes, da Erkebiskop Eisten lod den nedrive. Kong Harald lod ogsaa Kongsgaarden fuldføre ovenfor Mariekirken ved Elven. Hen lod fremdeles Stedet indvie til Gregoriuskirken; og blev begravet i den af ham opførte Mariekirke, VI. 217. 230. 351. VII. 55. X. 359. Paa Olaf Kyrres Tid lode Hvirvningsbrødrene eller Gildebrødrene en Steenkirke bygge, som kaldtes Margretekirken, Heimskr. T. 3, S. 180. Denne Konge lod ogsaa den foranførte Mariekirke ombygge, saa det blev en Steenkirke, der fik Navn af Kristkirken, og siden førte man Kong Olafs Skrin derhen, hvor det blev sat over Alteret, V. 62. 135. 165. VI. 362. 367. X. 360. 361. 382. I Kristkirken ere blandt andre begravede: Kong Olaf Haraldsøn, Eisten, Hakon Hærdebred,

Kong Inge, Erkebiskop Eisten, Hertug Skule, VII. 93. 132. 264. VIII. 179. IX. 117. 369. X. 387. Nikolaikirken i Kongsgaarden blev bygget af Kong Eisten, VII. 86. Foruden de her nævnte Kirker forekomme endnu: Jons eller St. Hans Kirke, Andreaskirken, Korskirken, Apostlernes Kirke, og Peterskirken, VII. 292. VIII. 116. 266. 267. IX. 19. 20. 79. 139. Af disse Kirker ere nu kun to tilbage: Kristkirken eller St. Olafs Kirke, som er den nuvær. Domkirke, og en Marie eller vor Frue Kirke, men som ikke staaer paa samme Sted, som den gamle Mariekirke. Der hvor Kongsgaarden tilforn var, var siden Skules Gaard ovenfor Klemenskirke. I Kongsgaarden nævnes: den store Hirdstue, Sunnivastuen, Kongestuen med en Forstue, Bredestuen, samt Træhallen i Kongsgaarden og et Kapel i Kongens Herberge, begge byggede af Hakon Hakonsøn, VIII. 114. IX. 365. X. 116. Ogsaa omtales Bryggen ved Kongsgaarden, VIII. 116. Af andre Bygninger nævnes: Bispegaarden eller Erkebispegaarden, VIII. 51. IX. 160; Erkebispesædet laa til Kristkirke, VII. 220; og ved samme Kirke var der en Skole, IX. 139. Fremdeles det store Gildehuus, bygget af Olaf Kyrre, og Korsgildet, VIII. 110. 198. IX. 20. 75. 365. Ogsaa nævnes Gaarden Grjot, VIII. 116. Skulegaarden, X. 361. Smedeboderne, VIII. 257. Tværstræde, Vestre Stræde, Nordre Stræde, Øvre Stræde, Nedre Stræde, IX. 17. 19. Broen, VIII. 59. 257, der fordum var paa den søndre Side ovenfor Kongsgaarden.

Ved denne By forekomme ogsaa:

Bakke, VIII. 116. 257. IX. 130. 191. 366. X. 75. 121. Forstaden Baklandet paa den østlige Side af Byen. See ogsaa Nonneseter.

Ila, eller Ile, VIII. 78. IX. 17. Forstaden Ilen paa den vestlige Side af Byen.

Ilevig, VIII. 258. IX. 329. Bugten Ilsvigen eller Havnen.

Ilesletter, eller Ilemarker, Ilevold, VI. 80. VII. 122. VIII. 78. 83. 102. 108. 123. IX. 81. Nuvær. Ilevold ved Foden af Steenbjerget.

Steenbjerg, (see denne Artikel), nuvær. Steinberg eller Steenbjerg, vestenfor Byen.

Bratteøre, (see denne Artikkel), udenfor Skibekrog, II. 24. VIII. 59. 110. Nuvær. Bratøren ved Udløbet af Nidelven. (see ogsaa Øren).

Feginsbrekke, VIII. 64. En Brink der laa imellem Steenbjerg og Byen.

Hvad Byens Befæstning angaaer, da anføres, at Erkebiskop Eisten ude ved Ilevold havde ladet Træborgen anlægge, hvilken blev vel vedligeholdt under Kong Sverre. Kong Sverre lod sætte Pæle eller Pallisader ned fra den og langsmed Strandbrædden; uden om den var en Grav, VIII. 78. 79. 102. 121. 123. Denne Træborg, mener man, har været opført over den smalle Tange, der mod Vesten forener Byens Grund med Landet. Fremdeles lod Kong Sverre sætte Pæle langsmed Stranden ind forbi Gildehuset, tværs op over Øren til Elven, og langsmed denne til Bryggen. Der blev ogsaa sat en Valslynge ude paa Bratteøre, og et Kastel bygget oppe ved Broen, VIII. 122. 177. Endelig lod Kong Sverre paa Steenbjerg bygge en Borg, hvori der ogsaa var et Kongens Herberge. Dens ældste Navn var Borgen Sion, VIII. 116. 124. 176. 181. 223. siden kaldtes den Sverresborg, nu Svalsborg. Kong Hakon Hakonsøn lod gjøre en Muur om denne Sverresborg, og lod bygge Huse der, efter at den var nedbrudt af Baglerne, X. 117. Der nævnes ogsaa: den lille Borg i Nideros, IX. 126.

I og ved Nideros ere holdte adskillige Slag, blandt hvilke især: Slaget, hvori Erling Skakke faldt, paa Marken ovenfor Stapelen, kort udenfor Byen, VIII. 67; dette Slag stod paa det saakaldte Kalvskindet, en slet Plads, der nu ligger indenfor Byens vestre Port

langsmed Nidelven. Desuden Slaget imellem Birkebenerne og Kong Magnus Erlingsøn, VIII. 110; imellem Sverre og Baglerne, VIII. 256; imellem Baglerne og Birkebenerne, IX. 17; imellem Birkebenerne og Hertug Skule, hvori denne faldt, IX. 366. Byen afbrændte under Hakon Hakonsøn, IX. 171. Nideros er endelig mærkelig i Norges Historie ved Thinget Ørething (see Øren og Ørething), samt som Ærkebispesæde; i denne Henseende hørte herunder ikke blot Biskopperne i Norge: i Bergen, Stavanger, Oslo og Hammer, men ogsaa de paa Island, Færøerne, Orkenøerne, Sydersøerne eller Kongeriget Man og i Grønland.

Nisaa, Nisse, Nitze, VI. 256. 259. 265. 267. 268. 269. IX. 11. 12. 71. X. 358. XI. 188. Vinaa, IX. 70. Den sidste Læsemaaede er urigtig, hvilket sees ved Sammenligning af IX. 11. og IX. 70, hvor det er samme Begivenhed der fortælles. Ligeledes er Læsemaaden á Uizi, som findes paa tilsvarende Sted i Heimskringla, urigtig isteden for á Nizi. Hos Saxe, S. 266, hedder Stedet Nissa eller Nyssa, Nyza. Her forefaldt det mærkelige Slag imellem den norske Konge Harald Haardraade og den danske Svend Estridsøn, VI. 256. X. 358. i hvilket Kong Svend blev overvunden, og kun frelstes ved den norske Jarl, Hakon Iversøn, der lod en Bonde, Karl, befordre hans Flugt, VI. 261-263. Slaget holdtes ved Mundingen af Nisaa i Bugten Lofofjord (see denne Artikkel), i Følge X. 358. i Nærheden af en Ø, hvilken sidste Omstændighed dog er fremkommen ved Forblanding med en anden Begivenhed, som forefaldt i Limfjorden; dette sees ved Sammenligning af dette Sted og VI. 241. hvor det samme fortælles om Lyngormen. Floden Nisaa er nuvær. Nissaa i Landskabet Halland, og den ved Fortællingen om Slaget anførte Karl Bonde skal efter Sagnet have boet paa Gaarden Bondegaard i

Byen Søndrum omtrent en Fjerdingvej fra Udløbet af Nissaa.

Nitteelven, IV. 228. eller Nizia. Ved denne Elv blev de oprørske Bønder slagne af Kong Olaf den Hellige. Nuvær. Nitteelven eller Nittedalselven i Nittedalen i Nedre-Romerige i Norge.

Njardarløg, X. 307. Der nævnes Thord fra Njardarløg, een af Kjæmperne i Slaget ved Svolder. Det er en anden Læsemaade for Mardarløg eller Mardeløg; see dette.

Njørvasund eller Njørvesund, IV. 54. VII. 57. 69. 213. Den første Nordmand, som sejlede herigjennem, var Skofte Øgmundsøn, VII. 57. Nordboerne kaldte saaledes Strædet ved Gibraltar. Om Navnets Udledning har man haft adskillige Meninger, af hvilke den rimeligste er den, at Sundet kaldtes saa formedelst sin Snæverhed; og Navnet er da nærmest gaaet over til Nordboerne fra Angelsaxerne. Det kaldes ogsaa Mare strictum og i Navigatio ex Dania circa 1270. (i Langeb. Script. T. 5, S. 622) Narvese, der endnu paa nyere Engelsk ligefrem er narrow sea, det snævre Hav. Det nordiske Navn er fremkommet ved de sædvanlige Overgangslove fra Angelsaxisk til Oldnordisk, i Følge hvilke angels. e svarer til oldnord. j, og angels. a til oldnord. ö; saaledes er ogsaa her angels. nearu blevet til oldnord. njörfi (njörvi),, i Intetkj. njörfa. See ogsaa Werlauff om Skandinav. Bekjendtskab med den pyrenæiske Halvø, i Annal. for nord. Oldk. 1836-1837 S. 59.

Noar, X. 101. Nuvær. By Nairn ved Floden af samme Navn i Nairn Shire i Mellem-Skotland.

Nonnesæter, Nonneseter, Nonnesæde, VII. 157. 251. paa Bakke, VII. 298. VIII. 136. ved Bergen VIII. 85. 132. ved Oslo, VIII. 218. 273. 278. IX. 354. Nonneseter er et almindeligt Navn paa et Nonnekloster. Nonneseter paa Bakke er nuvær. Bakkegaard

og Kirke ved Byen Nideros eller Throndhjem i Norge, og staaer nu i Forbindelse med Byens Forstad Baklandet; men af Klosteret selv findes der intet Spor mere.

Norddal, VII. 45. En Deel af nuvær. Dal eller Dalsland i Sverrig; omtrent nuvær. Nordals Herred. Jf. Sunddal.

Norderaa, II. 207. En feilagtig Læsemaade. Det skal være Rangaa, en Flod i Rangaavalle-Syssel paa Sønderlandet i Island. Saaledes læses der ogsaa i Kristnisaga, Kap. 11, S. 84.

Norderaadal, Nordaadal, II. 13. 23. En Dal i Myre-Syssel paa Vesterlandet i Island, nedenfor Holtavørduhede.

Norderøerne, VII. 37. En Deel af Syderøerne vestenfor Skotland; rimeligviis hele den nordvestlige Gruppe: Lewis, Uist og de ved samme liggende mindre Øer.

Nordfjerdingen paa Island, see Nordlandet.

Nordhumberland, Northumberland, I. 21. 22. 100. 101. 106. 129. IV. 16. 60. 61. X. 201. 337. 359. XI. 168. Indbyggerne Nordimbrer, I. 130. eller Nordymbrer, X. 328. Landet nordenfor Floden Humber i England; ikke blot det nuvær. Northumberland, men tillige Durham og York Shires. Det siges at være en Tredie- eller Femtedeel af England, og var meest beboet af Danske og Norske, fra den Tid Regner Lodbrogs Sønner hærgede det; derfor bemærkes ogsaa, at mange Stedsnavne, som Grimsskær og Hauksfljot ere tagne af det nordiske Sprog. (Jf. Heimskringla, T. 1, S. 128. Egilssaga, S. 266). Saavel Landet, som dets ældre Konger forekomme hyppig i andre Sagaer; see især Rolf Krakes Saga, Kap. 6. 10. 11. 12. Regner Lodbroks Saga, Kap. 15. 19. og Egilssaga. Som en Deel deraf forekommer ogsaa Klifland.

Nordiske Lande, Norden, II. 286. X. 59. 138. 146. 213. XI. 181. og oftere. Ved dette Udtryk, Nordr-

lönd, forstaaes alle de nordiske Lande og Riger, saavidt som den danske Tunge eller det oldnordiske Sprog taltes. Det indbefatter altsaa nærmest Danmark, Norge og Sverrig, samt de Lande, som de derfra udvandrede Folk bebyggede, især Færøerne og Island, thi her herskede det samme Sprog, som i det øvrige Norden, og Beboerne hørte til samme Folkestamme. Derfor synes endog England eller en Deel af samme at henføres til Nordlandene, naar der f. Ex. XI. 181. siges, at England af alle nordiske Lande er rigest paa myntede Penge. Til Nordlandene eller de nordiske Lande hørte derimod ikke Finmarken eller de hosliggende Dele af det nordlige Norge og Sverrig, thi hvorvel disse Lande ligge i Norden, vare de dog beboede af en fra Nordboerne aldeles forskjellig Stamme, Finnerne, som talte et grundforskjelligt Sprog; endnu mindre de østligere Landstrækninger i Norden, som henhørte til Østerleden (see dette). I Følge den gamle Talebrug henhørte heller ikke Ørkenøerne, Syderøerne og de øvrige Øer ved Skotland til Nordlandene, men til Vesterlandene (see denne Artikkel), endskjøndt de for en stor Deel vare beboede og beherskede af Norske.

Nordlandet paa Island, II. 6. 14. III. 18. IV. 159. 257. VI. 294. 301. VII. 190. X. 47. 85. 86. XI. 366. Nordfjerdingen, I. 241. II. 212. 216. Nordlændinge-Fjerding, IX. 2. Øfjordboernes Fjerding, II. 180. Beboerne Nordlænderne, IV. 256. Den nordlige Deel af Island, som nu indbefatter Hunavatns-, Hegrenæs- eller Skagefjords-, Vadle- eller Øfjords-, og Thingøre- eller Nordre-Sysler. Den begynder ved Rutefjord imod Vesten, og gaaer til Langenæs imod Østen. De mærkeligste Fjorde ere fra Vesten mod Østen: Rutefjord, Midfjord, Hunefjord, Skagefjord, Øfjord, efter hvilken ogsaa hele Fjerdingen undertiden kaldes, og Skjalfandefjord.

271. 272. 277. 327. 351. 355. 357. 360. 367. VII. 1. 13. 45. 63. 64. 78. 88. 104. 139. 149. 153. 184. 210. 218. 220. 222. 256. 266. 280. 286. VIII. 8. 10. 11. 16. 72. 107. 169. 184. IX. 128. 140. 147. 150. 194. 198. 199. 201-210. 245. 252-253. 284. X. 38. 60. 146. 152. 177. 204. 208. 313. 227. 247. 254. 271. 289. 308. 330. 332. 337. 341. 342. 345. 346. 348. 349. 357. 359. 364. Norsk Tungemaal, X. 274. Nuvær. Kongerige Norge. Navnet Norvegr, Nors Vej, forklares efter de Gamle af Kongenavnet Nor eller Nore, X. 227; og oprindelig skulde da ved det egentlige Norge forstaaes den Strækning, som denne Konge indtog, eller Landene fra Jøtunheim til Alfheim med alt hvad der ligger vestenfor samme; derimod fik de nordligere Strækninger, Throndhjem, Nummedalen og Helgeland, først senere sine egne Navne. Indbyggernes Navn, Nordmænd (Norðmenn eller norrænir menn, Gunlaugssaga Kap. 8) leder derimod til at forklare Landets Navn af Nord, saa at Norvegr staaer for Norðvegr eller Landet imod Norden. Det hele norske Rige indbefattede deels det egentlige Norge, deels dets Bilande eller Skatlande, IX. 147. 311, nemlig Færøerne, Island, Grønland, Orkenøerne, Sydersøerne, Man, og flere Øer ved Skotland, samt Jæmteland, Helsingeland og Herjedalen. Det egentlige Norges gamle Grændse (landamæri) fulgte Floden Gøtelven op til Væneren, derpaa Grændserne af Landskabet Marker til Eideskov, og saa Bjergkjeden Kjølen indtil Finmarken, IV. 109. VII. 45. Mod Syden var Gøtelven fra ældgammel Tid Grændsefloden mod Sverrig (eller Gøtlandene) og Danmark, IV. 105. 151. VIII. 43; i Begyndelsen af Olaf den Helliges Regjering, da den svenske Konge havde sat Sysselmænd i Ranrige, indskrænkedes vel Grændsen til Svinesund, men Olaf den Hellige tilbagevandt igjen hele den nordlige Deel af Ran-

rige og de øvrige Strækninger ved Kysten, og endelig hele det gamle Norge, da han ved Forlig fik den Part, som deraf endnu tilhørte Sverrig; fra nu af var Gøtelven atter Grændsen imod Syden, og vedblev at være det under Harald Haardraade, Olaf Kyrre, som samledes der med Danekongen Knud, under Magnus Barfod, og Kong Sverre, paa hvis Tid ogsaa Ranrige hørte til Norge, og endelig under Hakon Hakonsøn, som baade blev hyldet der, og tillige ved denne Grændse havde hyppige Sammenkomster med de Svenske. Fra Vænersøen gik Grændsen til Værmeland, dog til forskjellige Tider i forskjellig Udstrækning: Harald Haarfager havde underlagt sig Værmeland, og hans Rige indbefattede ikke blot dette, men ogsaa de hosliggende Strækninger øster til Vænersøen, men i hans Alderdom rev Arnfinn Jarl sig løs fra hans Herredømme; Hakon Adelsteen søgte igjen at bringe Værmeland i sin Magt, og undertvang ikke blot det, men ogsaa i det mindste en Deel af Vestergøtland (Egilssaga, Kap. 73. 78). Senere derimod gave alle disse Landstrækninger sig under Sverrig, og de følgende norske Konger søgte forgjæves at faae dem tilbage: Magnus Barfod gjorde Paastand paa alle de Herreder, som laae vestenfor Væneren indtil Værmeland, nemlig Sunddal, Norddal, Ve, Vardynje og alle Skovstrækningerne eller de saakaldte Marker, som hørte dertil, men disse Lande havde den Gang allerede en Tidlang betalt Skat til Vestergøtland, og Indbyggerne vilde ogsaa nu heller vedblive at være svenske Undersaatter; Kong Magnus gjorde forgjæves et Indfald i Markbygden, og alle Indbyggerne her gave sig atter under Sverrig. Grændsen her gik altsaa fra den sydlige Ende af Vænersøen langsmed den vestlige Grændse af Sunddal, Norddal, Marker og Værmeland. Fra Værmeland fulgte Grændsen Kjølen, dog angives ingen nærmere Bestemmelser, vestenfor Hærjedalen og Jæmteland til Finmarken; og her endtes det egent-

lige Norge ved Veggestaf nordligst i Helgeland (see Veiga). Anderledes forholder det sig, naar Norge tages i den mest udstrakte Betydning; da regnes ogsaa Finmarken med; naar Norges Grændse f. Ex. bestemmes at være mod Sønden Gøtelven, mod Østen Eideskov, mod Norden Gandvig eller det hvide Hav, V. 211; og naar der sammesteds tilføjes: mod Vesten Angelsøsund, saa medregnes alle de vestlige Skatlande, navnlig alle Øerne ved Skotland; jf. X. 227. og Øngelsøsund. Norges naturlige Inddeling i det Nordenfjeldske og Søndenfjeldske forekommer i Sagaerne under Udtrykkene: nord og sønder i Landet, norðr í landi ok suðr; undertiden endnu med nøjere Bestemmelser, som Rejser nord til Throndhjem, norðr í þrándheim, sønder til Vigen, suðr í Víkina, I. 86, 87. IX. 199. X. 3. men hertil føjes endnu ofte en tredie Bestemmelse: den midterste Deel af Landet, um miðt landit, hvis Beboere adskilles fra Thrønder og Vigverjer (Indbyggerne i Vigen), I. 17. 23. 43. IV. 14. I den ældste Tid bestod hver af disse Dele af flere Kongeriger, hvis Navne for en stor Deel vedligeholdtes efter det hele Riges Forening under Harald Haarfager, og ligeledes bevaredes i Fylkeinddelingen, i det denne Konge bestemte, at der i hvert Fylke, istedenfor de forrige Konger, nu skulde være en Jarl, I. 169. Til det sydlige Norge hører da: Vigen og Oplandene med deres mindre Afdelinger; til det midterste eller vestlige Norge: Rogeland, Hordeland, Sogn, Fjordene, Møre og Romsdal med nogle under dem indbefattede Strækninger; til det nordlige Norge: Throndhjem, Nummedalen og Helgeland. Inddelingen i Fylker, som angives noget forskjellig anføres saaledes fra Nord til Syd i Haandskriftet Arnæ-Magn. Nr. 281. 4to: Haaleigefylke, Naumdælefylke, Eynafylke, Sparbyggefylke, Stjordælefylke, Skaunefylke, Verdælefylke, Strindefylke, Gauldælefylke, Orkdælefylke, Nordmørefylke, Søndmørefylke, Fjordefylke,

Fjalefylke, Sygnefylke, Hordefylke, Rygefylke, Egdefylke, Øster-Agde, Vestfold, Vingulmark, Ranrige, Romerige, Hedemarken, Hadeland, Ringerige, Gudbrandsdale; tilsammen 27. Andre Inddelinger kan sees i Peder Klausens Norges Beskrivelse, 4de Kap. For at oplyse Sagaerne bør her dog endnu bemærkes en anden ældgammel Inddeling af Landet, som grunder sig paa de i de forskjellige Strækninger forhen herskende Love; nemlig Frostethingslove for Landstrækningerne nordenfor Forbjerget Stat; Gulethingslove for de vestlige Strækninger fra Stat af imod Syden; Heidsivialove for Oplandene; og Borgethingslove for Vigen. See iøvrigt Navnene paa de enkelte Landskaber; samt om Bjergene, Artiklerne Fieldet, Kjølen og Dovrefjeld; og Elvene eller Floderne Gøtelven, Raumelven, Verma. Til Landets naturlige Beskaffenhed sigtes ved den poetiske Omskrivning: Klippelandet, X. 385; det kaldes ogsaa et fattigt, uvejbart Land, IV. 130. Folket skildres som et haardt Folk, hvilket det var vanskeligt at hjemsøge med Krig, I. 77; ligeledes fremhæves dets Tapperhed, især i Sammenligning med de Svenskes og Danskes, II. 273. 274. V. 41.

Normandi, see Nordmandi.

Northumberland, see Nordhumberland.

Numidien, XI. 371. eller Numidieland. Det gamle Land Numidien, omkring nuvær. Algier, paa Nordkysten af Afrika. Navnet er ligefrem optaget efter sydlige Kilder.

Nummedal, I. 86. 272. II. 165. 187. III. 12. 64. 180. IV. 211. VI. 87. 91-96. VIII. 48. 50. X. 7. 146. 283. 341. XI. 109. Nummedalsfylke eller Nummedølefylke, II. 164. III. 62. IV. 212. X. 147. Indbyggerne Nummedøler, IV. 287. VII. 113. Et Landskab i den nordlige Deel af Norge, nordvest for Throndhjem. Det har Navn af Naumns- eller

Numselven, som løber derigjennem. Efterat Gors Søn, Søkongen Beiter, havde taget det i Besiddelse, havde det sine egne Konger og Jarler; fra een af disse nedstammede Hakon Ladejarl (Om Fornjot, Kap. 1); og der boede adskillige mærkelige Mænd, som Ketil Hæng, Grim Lodinkinn o. fl. om hvilke man har egne Sagaer. Paa Harald Haarfagers Tid regjerede her Brødrene Herlaug og Rolloug, af hvilke den sidste blev Kong Haralds Jarl. (Heimskr. T. 1, S. 81 og X. 146). Det blev kristnet tilligemed Throndhjem, og omtales derefter af og til i Norges Historie. Da man finder den øvre Halvdeel af Nummedalen omtalt, saa maa det have bestaaet af to Dele: Øvre og Nedre. Det maa da ogsaa i den ældre Tid have omfattet mere, end nu, nemlig foruden Nummedals Fogderi ogsaa den Deel af Fosens Fogderi, som ligger nordenfor Throndhjemsfjord. Hos de Gamle forekommer nemlig aldrig nogen Benævnelse som Fosen Leen eller Fogderi, men dettes sydlige Deel indtil Agdenæs hørte til Nordmøre, og den nordlige maa da, som ogsaa Schøning har antaget, have hørt til Nummedalen, da den hverken hørte til Møre eller til Throndhjem. Jf. Skillingerne. Ogsaa Øen Hitteren hørte hertil. See Hitterø.

Nykirke, IX. 226. Nuvær. Ny Sogn søndenfor Eda i Jøsse=Herred i Værmeland i Sverrig.

Nymoda, IV. 49. Efter Slaget paa Ringmarehede drog Olaf den Hellige til Kanterborg, og indtog denne By; han havde Landværn for England, og sejlede omkring ved Kysten; han lagde op i Nymoda, hvor han traf Thingmændenes Hær, som han overvandt. Thingmændene havde deres Sæde i London og i Slesvik. Schøning afsætter dette Sted, men som uvist, i Northumberland; Suhm (Danm. Hist. 3 D. S. 341) meuer, at det er nuvær. Newport paa Øen Wight; denne ligger ved Floden Cowes, hvilket bemærkes, da det nordiske Navn udtryk=

kelig tilkjendegiver, at det var ved Udløbet af en Flod (móða, mouth). Østenfor Newport i Sussex ligger Newhaven ved Floden Ouse, en nu næsten tilstoppet Havn strax vestenfor Seaport. Det kunde med maaskee endnu større Rimelighed være denne, her menes, da baade Floden er større, og London, Thingmannalids Sæde, nærmere.

Nyrve, V. 17. Nuvær. Nørve eller Nørvø i Borgunds Sogn og Præstegjeld i Søndmør i Norge. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 86. Kraft, 5 D. S. 118).

Nærike, see Nerike.

Næs, IV. 219. Nuvær. Gaard Sønstenæs i Lom Sogn og Præstegjeld i Gudbrandsdalen i Norge. Der skal forhen have været en Kirke, hvis underliggende Sogn hed Næs, og her stod indtil for faa Aar siden et Stuehuus, hvori Kong Olaf skal have opholdt sig, da han kristnede Folket paa Lom. (Kraft, 2 D. S. 147).

Næs, IX. 221. En Kirkeby, eller stor Gaard med Kirke i Romerige. Nuvær. Næs Præstegjeld i Øvre-Romerige i Norge, og formodentlig den gamle Næs Præstegaard, der forhen laa lige ved Kirken, hvor man endnu finder Spor af Husetomterne. (Anført af Kraft, 1 D. S. 447). Kirken staaer paa et stort Næs ved Foreningen af Glommen og Vormen, hvoraf Stedet har faaet Navn. (Kraft, sst. S. 410.)

Næs, Næsse, see Nesje.

Næs eller Næsset i Throndhjem, VIII. 76. IX. 301. Her laa Gaarden Steen. Nuvær. Bynæssets Præstegjeld i Landskabet Strinden i Throndhjem i Norge; Hovedsognet hedder ogsaa Stene. Efter nogle skal det være her Orm Lyrgia boede (Heimskr. T. 1, S. 249. Høyem om Bynæssets Præstegjeld, S. 304). Jf. Bynæs og Steen.

Næs, Næsset i Skotland, see Katenæs.

Næs, IX. 278. Et Forbjerg i Skotland, efter Sammenhængen i Landskabet Galloway paa Vestsiden, thi her regjerede Alein Jarl, IX. 274. Vistnok menes der da nuvær. Mull of Galloway i Wigton Shire, lige overfor Øen Man.

Næsset, X. 97. Her, efter Sammenhængen, Mull of Cantyre i Skotland.

Næsodde, Næsodden, IX. 166. 240. 346. Nuværende Næsodde i Næsoddens Præstegjeld, i Aggers og Folloug Fogderi, ved Kjøbstaden Oslo i Norge.

Nødø, see Nautø.

Nørre=Agde, see Agde.

Nøstdalsfors, IX. 12. eller Dalforsnaust, et Sted ved Gøtelven i Vester=Gøtland i Sverrig, høiere oppe end Byen Gamla Lødese, formodentlig ved nuvær. Landsby Fors. Her i Oversættelsen maa ud af Elven rettes til: op ad Elven.

Odde, IX. 159. 172. 214. X. 395. Bekjendt af Sæmund Frode, Lopt Ormsøn og Snorre Sturlesøn; Oddeverjernes Sæde. Nuvær. Gaard Odde paa Tungen imellem Rangaaerne i Rangaavalle=Syssel paa Sønderlandet i Island.

Odense, XI. 205. 238. 251. 275. 311. 313. Nuvær. Kjøbstad Odense i Fyen, den ældste bekjendte Stad i Danmark. Den skal nemlig allerede være anlagt af Odin, og kaldtes da Odinsø, Odinsey (Heimskr. T. 1, S. 9). Dette forudsætter, at den dengang var en Ø, hvilket af Stedets nuvær. Beskaffenhed lader sig oplyse. (See især Vedel=Simonsens Borgruiner, 1 H.). I Knytlinga kaldes Stedet ogsaa Odinsve, d. e. Odins Offersted, hvilket da har været her paa Hovedøen, medens Offerstedet for andre Guder efter al Sandsynlighed vare deels paa mindre Øer, deels i Omegnen. Byen er især bleven bekjendt af Knud den Helliges Drab, XI. 245-246.

(i St. Albani Kirke, Saxe, S. 220), og ved hans Relikvier, som bevaredes i et Skrin over Alteret i den efter ham kaldte St. Knuds Kirke, XI. 251.

Odinsø, Onsø, IX. 13. 72. 73. Uden Tvivl nuvær. Onsø Præstegjeld i Mellem Borgesyssel, Mosse, Thuns og Onsø Fogderi, Smaalenenes Amt, i Norge.

Ofotansfiord, Ofotefiord, III. 195. VIII. 127. Ofot, X. 116. I Ofot lod Hakon Hakonsøn bygge en Kirke. Nuvær. Ofotensfjord og omliggende Ofotens Præstegjeld i Saltens Fogderi i Norge. Den havde formodentlig Navn efter Trolde- eller Finnekongen Ofote, der omtales i Ketil Hængs Saga, Kap. 5, og hos Saxe S. 97 kaldes gigas Offoti.

Ofrestad, eller Oprestad, Oprustad, I. 60. 61. 62. 63. 70. 71. 170. II. 187. 224. X. 184. 307. Paa denne Gaard boede Kong Olaf Tryggvesøns Morfader, Erik Bjodeskalle, og denne Konges Moder flygtede hertil med sin spæde Søn, og tilbragde her en Vinter, I. 60-61. Efter Fortællingens Sammenhæng maatte man nærmest søge denne Gaard i Nærheden af Herredet Skaun i Romerige (see Artiklen Skaun), og det gamle Ofrustad kunde da være Sognet Opstad i Oudalen, men efter den almindelige Mening blev Olaf Tryggvesøn født paa en af de smaae Holme i Søen Rand eller Randsfjorden under Gaarden Eid i Næs eller Brandbo Sogn i Hadeland (Kraft, 2 D. S. 222. 244); og Kongens Morfader, Erik Bjodeskalle, boede paa nuvær. Gaard Obrestad i Nærims Sogn, Haa Præstegjeld, i Landskabet Jæderen i Rogeland (Schønings Norges Hist. 3 D. S. 177. Kraft, 4 D. S. 89). Torfæus antog imidlertid, at dette Sted laa i Vigen, og man maa tilstaae, at Fortællingen i Olaf Tryggvesøns Saga, naar det laa paa Jæderen, er ikke ganske nøjagtig, thi efter denne Saga, I. 63. flygtede Kong Olafs Moder fra Gaarden Obrestad, og kom om Aftenen til Skons Herred, hvilket synes umu-

ligt, naar hun gik til Fods fra Jæderen. Hendes Forfølgere kom ligeledes ridende fra Obrestad om Morgenen, og naaede Skaun om Aftenen.

Ogsund, see Haugesund.

Olafshule, V. 20. En Hule, i hvilken Kong Olaf den Hellige opholdt sig, i Nærheden af et Kildevæld, paa hans Reise igjennem Valdalen i Søndmør i Norge. See Valdal.

Olfos, X. 276. Thorod fra Olfos nævnes. En Gaard i Throndhjem i Norge; formodentlig ved Uglfossen i Klæbo (Schønings Reise, 1 H. S. 30) eller ved Fossen i Aalen Sogn (jf. Al) i Guuldalen (Schønings Reise, 1 H. S. 92).

Olympus, XI. 370. Det bekjendte Bjerg Olymp i Thessalien.

Onerheim, VII. 282. IX. 148. 201. Rimeligviis nuvær. Onerheim eller Onereim, en Gaard paa Tysnæsø, som fordum efter en der herskende Jarl skal have hedt Jarlsø, i Onereim Sogn, Tysnæs Præstegjeld, i Syd=Hordeland i Norge. Der ligger dog ogsaa en anden Gaard af samme Navn paa den anden Side af Hardangerfjord paa Fastlandet.

Opdal, Opdalene, IV. 83. VIII. 118. 132. IX. 11. 294. 364. X. 117. Opdals=Skov, VIII. 229. Nuvær. Opdals Præstegjeld, en isoleret Fjelddal i Orkedalen i Throndhjem i Norge; den udgjør den øverste Deel af den til Nordmøre hørende Sunddal. (Kraft, 5 D. S. 429). Opdals Skov er Skoven imellem Opdalen og Meldalen.

Opdalen, IX. 232. Efter Sammenhængen paa dette Sted en Dalstrækning imellem Hakedalen i Romerige og Hadeland i Norge.

Ophaug eller Ophoug, I. 153. En Gaavd paa Yrje eller Ørelandet i Fosens Fogderi nordenfor Throndhjemsfjord, hvor der ogsaa ligger eu Gaard Udhoug.

Oslo Herred, IX. 189. 237. Rimeligviis en Deel af det strax herefter nævnte Oslo Syssel, nuvær. Aggers-Herred eller Thinglag, i Aggershuus Amt i Norge.

Oslo Syssel, IX. 157. 166. 173. 190. 211. 255. Et Syssel, der først nævnes under den norske Konge Hakon Hakonsøn, og under ham var forenet med Folden eller nuvær. Folloug. Det indbefattede Egnen omkring Kjøbstaden Oslo, samt nuvær. Lier, hvilket derimod i ældre Tider hørte til Vestfold.

Osta, forekommer i Fornmannas. III. 69, hvor der nævnes Kol or Ostu, en uvis Læsemaade, istedenfor hvilken her i Oversættelsen, III. 62. læses: Kolofostre.

Ostrefjord, IV. 248. VIII. 133. IX. 25. Østerfjord, IX. 85. Oldnord. Austrar- eller Ostrarfjörðr; Varianterne Otrafjörðr, Mostrarfjörðr ere uden Tvivl falske. Nuvær. Østerfjord, som deles i Nørre- og Søndre-Østerfjord, i Nord-Hordeland i Norge.

Ottarssted, II. 13. 223. III. 25. Den Gaard, hvor Ottar, Halfred Vandraadeskjalds Fader, boede. I Norderaadal i Myre-Syssel paa Vesterlandet i Island.

Otte, IV. 219. En Elv, som løber igjennem Dalen (Gudbrandsdalen); paa begge Sider af den var en Bygd Lo (Lom). Nuvær. Otta i Gudbrandsdalen i Norge. Den udspringer paa Fjeldene i Søndmør, gaaer igjennem Loms og Vaage-Vandet, der ogsaa kaldes Otta-Vandet, og falder i Lougen.

Ottestad, eller Kaastad, IX. 236. Den rette Læsemaade er Ottestad, nuvær. Ottestad, Annex til Stange Præstegjeld i Hedemarken i Norge. Jf. Skaun i Hedemarken.

Ottosund, XI. 373. Saaledes kaldet efter Keiser Otto den Røde eller den anden, som ved sit Indfald i Danmark paa Harald Blaatands Tid trængte frem til dette Sund. Denne Beretning, der med Hensyn til Navnets Oprindelse er urigtig, er optaget efter Adam fra Bremen

(Hist. eccles. l. 2. c. 2), hvor Sundet kaldes Ottinsundt. Det rette Navn, Oddesund, forekommer allerede i Ynglingesaga Kap. 28. Saaledes kaldes ogsaa Sundet endnu, efter den eller de Odder ved hvilke det ligger; det er nemlig et Sund i Limfjorden i Nørre-Jylland i Danmark, ved Odby Sogn paa Thy, og Overfarten skeer herover fra Thyholm til Salling.

Oxø, see Øxenø.

Pale, see Oslo.

Palteskja, V. 242. 267. XI. 370. Et Rige i Garderige eller nuvær. Rusland. Heri laa Byen eller Borgen Palteskjuborg (Ørvaroddssaga, Kap. 30), der ogsaa forekommer hos Saxe under Navnet Peltisca; det samme som den paa Ruriks Tid anlagte By Poltesk (Scherers Nestor, S. 50) og nuvær. Polozk ved Floden Düna. Riget Palteskia er altsaa Landstrækningen omkring denne By eller en Deel af det gamle Litthauen.

Pannonien, VII. 84. Det gamle Pannonia, en Deel af nuvær. Ungarn.

Papø, VII. 43. Jf. Ørkenøernes Saga, S. 116, hvor det samme fortælles, men Øen kaldes Papule; sammesteds S. 354 kaldes den Papulø, men ellers, S. 78, Papø den større, forskjellig fra Papø den mindre, S. 74. Her menes uden Tvivl den store Papø eller nuvær. Papa Westray, een af Ørkenøerne; den lille hedder nu Papa Stronsay. Begge have formodentlig Navn efter de Papæ eller Eremitter, som først have nedsat sig her, hvortil er føjet Navnene paa de større Øer, Westray og Stronsay, ved hvilke de ligge.

Parcieland, XI. 369. Eller rettere Parthelaud, i Asien. I Arnæ-Magn. Nr. 765. 4to hedder det derom: Næst Indieland er Pardialand, som grændser til Floden Tigris; i Grændselandet boede Assur Sems Søn og det Land kaldes Assyrien. Der er ogsaa Persidialand, hvor Elam

byggede. I Stjorn beskrives ligeledes dette Parthia, kaldet saa efter Folket Parther; det lægges der nordenfor det røde Hav, som deles i to Fjorde: den arabiske og den persiske Bugt; mod Norden strækker det sig til Kaukasus og det kaspiske Hav.

Parez, XI. 340. Et Sted paa Øen Rygen eller ved Sundet imellem denne og det faste Land af Pommern. Efter Knytlinga fortælles her, at Kong Valdemar laa ved Øen Stræla (Dánholm), og Absalon sejlede forbi ham til Parez, og red op til Borgen Gards (Karenz). Efter Saxe gik derimod Toget fra Provinsen Arkona til Havnen Por, hvorfra Absalon sejlede til Zindra (Ziudra, Zudar) (Saxe, S. 310). I Knytlinga er der Tale om to Toge, hos Saxe kun om eet; det lader sig derfor ikke afgjøre, om Parez og Por ere eet og samme Sted. Efter Suhm (Danm. Hist. 7. D. S. 201) er Por maaskee den store Proner=Vig imellem Rygen og Pommern; og Parez nuvær. Poseritz, men dette ligger oppe i Landet, og Parez sejlede man forbi. Det lader sig næppe afgjøre hvilke Steder der menes; flere Steder paa Rygen bære, efter Schwarz, Navnet Por; Vorhoved kaldes en Landspidse nordenfor Stralsund; et Sted Poretz (Preetz) laa ligeledes i det til Stralsund hørende Land; Por kan ogsaa have været der hvor Fehr=Skanse ligger paa den sydlige Side af Rygen.

Paris eller Parisborg, X. 44. XI. 363. Paris i Frankerig; den gjæstedes af Nordboerne først paa Vikingstogene, siden for Studeringernes Skyld.

Patreksfjord, I. 220. En Fjord paa Island, som Landnamsmanden Ørlyg opkaldte efter sin Fosterfader Biskop Patrek. I Bardestrands=Syssel paa Vesterlandet.

Peituland, IV. 54. 55. X. 202. XI. 26. Peita eller Peituland er det gamle Landskab Poitou, Pictavia, paa den vestlige Side af Frankerig. Naar Kejser Otto den Røde i Sagaerne siges at regjere over Saxland og Pei=

tuland, saa vil det med andre Ord kun sige, at han var Kejser i Tyskland og Frankerig, eller rommersk Kejser, Karl den Stores Efterfølger. Pettuland er en mindre rigtig Læsemaade.

Persideland, XI. 369. Persien i Asien. Persida begynder ved Indieland imod Østen, og ender mod Vesten ved det røde Hav eller den Deel af samme, som kaldes den persiske Bugt (Stjórn).

Petlandsfjord, I. 181. V. 30. 133. X. 95. 110. Nuvær. Pentlandsfirth imellem Caithneß i Skotland og Ørkenøerne. Her stod et Slag imellem Rognvald Brusesøn og Thorfinn Jarl, hvilket ogsaa omtales VI. 38, hvor det, ligesom i Ørkenøernes Saga, S. 64, kaldes Slaget ved Raudabjerg eller Rødebjerg. (See Rødebjerg). I denne Fjord var Sejladsen meget farlig, og der var en Malstrøm eller Havsvælg; midt i samme ligger ogsaa Øen Stroma (Strømø), og østenfor samme Pentland Skerries.

Petzina Slette, Peizinske Sletter, V. 126. 332. Kong Kirialax af Grækenland drog til Blokumannaland, og holdt her et Slag med Hedningene paa disse Sletter. Navnet skrives meget forskjellig, men kun den her først nævnte Form kan være den rette; disse Sletter ere nemlig Landet omkring ved Floden Bitzina i Vallakiet, hvor Kejser Alexius ogsaa efter byzantinske Efterretninger slog Lejr imod Patzinakkerne. Det nordiske Navn kan ogsaa være kommet af dette Folkenavn (Bedjnak, Petschinak), og Sletten er da en Landstrækning i deres Land. (See Heimskr. T. 3. S. 404-405 med tilhørende Anmærkninger. Suhm om Chazarerne i Vidensk. Selsk. Skr. 1 D. Samme om Patzinakkerne, sst. 10 D. Hammer sur les origines Russes, S. 33. 64. Lehrbergs Untersf. zur Erläuter. der Gesch. Rußl. S. 388. 398. 418-425).

Pike, VIII. 189. Kong Sverres Broder Erik gjorde et Tog til Estland, der som hedder i Píkum eller, efter Varianten, í Víkum. I een Kodex tilføjes: ok Tuntu. Ved dette ellers ubekjendte Sted (Suhms Danm. Hist. 8 D. S. 120) kan der næppe menes andet, end Provinsen die Wieck (den Hapsalske Kreds) i Estland, saa at Varianten í Víkum her er den rette Læsemaade. Denne Provins Wieck er ogsaa omtalt hos Suhm (7 D. S. 197) just som een af dem, hvorfra der især blev drevet Sørøveri, og saa meget rimeligere er det da, at Eriks Tog gjaldt denne. Med Hensyn til den anden, ellers meget usikre, Variant Tunta kan bemærkes, at Byen Revals lettiske Navn er Dannu Pils, esthnisk Dani lin, efter de Danske, da det maaskee er det Varianten har villet udtrykke; men snarere ligger dog deri Navnet paa den til Wieck grændsende Provins Sontagana (saa at der for Tunta skal læses Sunta). Nordboerne lærte da først at kjende Øsyssel eller Øen Øsel, og Adelsyssel, d. e. Kyststrækningen lige overfor Øsel og de ved den liggende mindre Øer, eller Provinsen Rotalien, hvori Byen Leal ligger; her skal Navnet endnu findes i Godset Addila (Suhms Danm. 1 D. S. 445). Begge disse, Øsyssel og Adelsyssel, nævnes i de ældste nordiske Kilder; men derefter gik Nordboerne noget længer ind til den Bugt, hvor Floden Pernau falder ud; paa den ene Side af denne Flod ligger Provinsen Wieck, paa den anden Sontagana, og disse er det da vist nok, som omtales her i denne senere Kilde. (See om Beliggenheden af disse Landskaber Kortet i Merkels die Vorzeit Lieflands, 2 D.)

Pilavig, VII. 218. Et Sted paa Kysten af England, sydligere end Skarpeskjær (ved Scarborough) i Yorkshire. Det er efter Suhm (Danm. Hist. 6 D. S. 168) Balinwick, som da i Følge Nærheden af Langton, der omtales tilligemed dette Sted, maatte være i Lincolnshire; der har jeg dog ej fundet det hos Camden. Derimod

ligger der søndenfor Scarborough en Filey Bay, der vel kunde være Pilavik, og noget indenfor i Landet østenfor Floden Derwent et Langton, begge i Yorkshire. Noget sydligere ligger en Baliwik paa Halvøen Holderneß imellem Padrington og Spurnhead (Heimskr. T. 3, S. 359. Anm.), formodentlig det samme, som Suhm mener; men er dette Pilavig, saa kan Langton ikke have været det i Lincolnshire, men et af de flere Steder paa Holderneß, som nu ere ødelagte.

Pislar eller Fisšle, IX. 44. 100. En Gaard, som siges at ligge paa Næsset eller nuvær. Brunlaugsnæs i Norge. Det er efter Munch (Om det gamle Grenland, i Annaler for nord. Oldk. 1836-1837, S. 72) Pinsle i Sandeherred, fordum ogsaa skrevet Pintlar eller Pinslar; hvorved tillige Udstrækningen af Næsset eller det gamle Nesje (see denne Artikkel) bestemmes.

Placencia, XI. 258. Kort fra denne By stiftede den danske Konge Erik Ejegod et Hospital for Pillegrimme. Nemlig det saakaldte Eriks-Spital imellem Placinza og Domnoborg eller Borgo a San Domnino (Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 19. Suhms Danm. Hist. 5 D. S. 47). Nuvær. By Piacenza i Italien.

Plazmynne eller Flazmynne, XI. 349. 354. Een af Oderflodens Mundinger i Pommern. Saxe, S. 333, beskriver nøjagtig Oderens Udløb, hvorledes den først danner ligesom et lille Hav, Pomeranorum lacus (das große Haaf), og derpaa løber ud igjennem tre Mundinger: exitus Penensis, Peenemünde, exitus Svinensis eller Zwinensis, Swinemünde, og exitus Caminensis, Udløbet af Diwenow Strom. Af disse nævner Knytlinga kun den midterste, Swinemünde, hvoraf Flatsmynne er en Oversættelse.

Plovsyssel, XI. 308. eller Plogsyssel i Ribe Bispedømme, hvorfra den i Danmarks Historie bekjendte Plog den Svarte var. En Landstrækning omkring ved Ribe i Danmark. Navnet Plog eller Plov findes ogsaa endnu i Landsbyen

Plovstrup (Plogstorp) i Jernvid Sogn, Gjørding Herred (Suhms Danm. Hist. 5 D. S. 513. Anm.)

Polakker, I. 128. eller efter det oldnordiske Udtryk Polaver, et Folkenavn, der ligefrem er optaget af den her anførte sydlige Kilde.

Polineland eller Polene, XI. 318. 370. Polen. Om den her nævnte Kong Valadar i Polineland eller Wolodimir, Fyrste af Halicz og Wladimir (Gallizien og Lodomerien), see Suhms Danm. Hist. 6 D. S. 146. 150-151.

Portyria, VII. 190. VIII. 289. IX. 13. 29. 258.

Porto, IX. 90. Nuvær. Portør eller Porter, en Havn tre Fjerdingvej fra Kragerø; den udgjør den østlige Deel af Gaarden Østre-Levang i Sannikedals Sogn, Thelemarkens og Bamble Fogderi, i Norge. (Kraft, 2 D. S. 560. 3 D. S. 92). Denne Havn forekommer ogsaa hos Saxe, S. 318, under Navnet Sinus Portnria.

Primsignd, XI. 113. 120. En Ø nordenfor Hjørungevaag. Nuvær. Ø Sulen eller Suløen, i Borgunds Sogn og Præstegjeld i Landskabet Søndmør i Norge. (Kraft, 5 D. S. 120). See Hjørunger, Hjørnugevaag.

Pul, VI. 109. XI. 370. Det samme som Apulien, eller Kongeriget Neapel.

Rabiteland, XI. 371. Det samme som Arabien.

Rafnaas, VIII. 232. Et Bjerg ved Inddalen paa den sydlige Side af Thronhjemsfjord, over for Thorbjerg, uden Tvivl forhen hørende til Orkedalen, i Throndhjem i Norge. See Ingedal.

Rafnegil, X. 72. Her blev Thorgils Skarde dræbt af Thorvard Thorarensøn. En Gaard i Nærheden af Grund, i Øfjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Rafnista, III. 180. En Ø med en Gaard, hvor Ketil Hæng boede. (Jf. Egilssaga Kap. 1. Ketil Hængs Saga, Kap. 1. Landn. 5, 3). Den laa udenfor Numme-

dalen i det nordlige Norge; efter Schøning paa nuvær. Ø Ydre-Vikten. Navnet har ellers Lighed med nuvær. Ramstad (forhen Rafnstad) som ligger strax nordenfor Foldenfjord i Nummedalen. Paa Rafnista holdtes, efter Heimskr. T. 3, S. 259 Thing for Nummedølerne og Helgelænderne, hvilket her i Sagaerne, VII. 113, henføres til Throndenæsthing.

Rafnsfjord, II. 191. En af Fjordene paa den vestlige Side af Grønland.

Rafnsholt, X. 40. En Gaard i Ranrige i Norge; nu i Bahusleen i Sverrig.

Rafnsvaag, VIII. 289. En Vaag udenfor Tunna eller Tønsberg Tønde; maaskee ogsaa, hvis man for Tunna læser Tiuma, ved Øen Tjomø, søndenfor Tønsberg i Norge. See Tunna.

Ragnarstad, XI. 206. og Ragnarsø, XI. 206. En dansk Mand Ragnar, der havde sin Slægt i Sønder-Jylland (sønder i Jylland), boede paa Ragnarstad i Ribe Bispedømme, hvor der ogsaa var en Sø, kaldet Ragnarsø. Denne Ragnar eller Regner var en Ven af den danske Konge Svend Estridsøn; og der er vel ingen Tvivl om, at Stedet har faaet Navn efter ham. Dersom man antager, at denne Mand ikke blot havde sin Slægt, men ogsaa selv boede i Sønder-Jylland, saa er Stedet, hvilket Suhm mener (Daum. Hist. 4 D. S. 636) nuvær. Randerup i Lo Herred, fire Mile søndenfor Ribe, hvor der findes en Høj, Søgaardshøj, hvis Navn indeholder Minde om Søen, og hvor der i gamle Tider skal have været en Herregaard. Dog mangler her Overeensstemmelse i Navnene, da Ragnarstad ikke kunde gaae over til Randetorp eller Randorp. Stedet kan derfor ogsaa være nuvær. Ringkjøbing i Nørre-Jylland, der forhen skreves Rænnækøping, hvilket kan være sammentrukket af Regnerskjøbing. Annexet hertil hedder Rindum eller Ringum, og har uden Tvivl været ældre end Kjøbstaden;

det hed fordum Rænnum, der er en Sammentrækning af Rænnuhem, og altsaa svarer til oldnordisk Ragnarsheimar. Søen er da Ringkjøbing Fjord.

Ragnildeholm, X. 117. see Kongehelle.

Rakkestad, IX. 155. Maaskee nuvær. Rakkestads Præstegjeld i Mellem-Borgesyssel eller Rakkestad Sorenskriveri, i Smaalenenes Amt i Norge. Dog findes der adskillige andre Steder af samme Navn, som Gaarden Rakkestad i Næs Præstegjeld i Romerige.

Ramnæs, VII. 269. 295. En Gaard i Herredet Re, i Vestfold i Norge, hvor der holdtes et Slag imellem Erling Skakke og Sigurd Jarl, samt et andet imellem Magnus Erlingsøn og Birkebenernes Anfører Eisten, hvori denne faldt. Jf. Re. Navnet skrives Ranes, Rafnsnes, ogsaa aldeles urigtig Komsnæs, Rumsnæs. Det er nuvær. Ramnæs i Ramnæs Præstegjeld, Jarlsbergs Fogderi i Norge. (See ogsaa Suhms Danm. Hist. 7 D. S. 149).

Ramsholm, X. 40. 41. En Holm i Ranrige i Norge. Formodentlig nuvær. Ramsø, en lille Ø i Skjærene udenfor Bahuusleen i Sverrig.

Ramsø, XI. 328. Nuvær. Ramsø magle omtrent en Miil fra Roeskilde, i Ramsø Herred i Sjælland i Danmark; hos Saxe S. 276: Ramsö vicus.

Rand, Rønd, Randsø, I. 61. III. 37. V. 142. VIII. 31. 32. 116. IX. 190. 196. X. 137. 329. Olaf Tryggvesøn blev født paa en Holm i Randsøen, I. 61. Nuværende Randsfjord i Hadeland i Norge. Olaf Tryggvesøn skal være født paa een af de smaae Holme, der ligge under Gaarden Eid i Brandbo Sogn, Grans Præstegjeld (Kraft, 2 D. S. 222); og efter nogles Mening var det paa en Holm i denne Sø, og ikke i Mjøsen, hvor han med sin Moder senere blev skjult.

Randaberg, VIII. 62. 63. 66. 68. Bekjendt af Jon af Randaberg, een af Erling Skakkes Mænd. Stedet er

maaskee nuvær. Gaard Ranneberg, paa hvis Grund Rannebergs Sognekirke staaer, i Stavanger Præstegjeld, i Regeland i Norge. (Kraft, 4 D. S. 103).

Randesund, Rannesund, IX. 13. 73. X. 54. Nuvær. Randøsund eller Rannesund, en Miil østenfor Kristiansand i Norge, i Oddernæs Sogn, Mandals Fogderi, Lister og Mandals Amt. Havnen dannes af Øerne Herø, Randø og Thorø. (Kraft, 3 D. S. 471-472. Falsens Norges Hist. 3 D. S. 236). Efter Navnet Randarsund at slutte har det gamle Navn paa Øen Randø været Rönd. Istedenfor Randarsund læses i Texten, X. 70, Raudasund, en Fejl, der ogsaa findes i Heimskr. T. 5, S. 320; herved er Stedet, X. 54, urigtig blevet oversat ved Rødesund.

Randers, VII. 285. XI. 234. 329. 344. Bekjendt af en Sammenkomst imellem Erling Skakke og Kong Valdemar den første. Randersbro nævnes ved Krigen imellem Kong Valdemar og Svend Grade, XI. 329; jf. Saxe S. 280: Randrusii pons. Nuvær. Kjøbstad Randers i Nørre-Jylland i Danmark. Det nuværende Navn, sammentrukket af Randeros, Randarós, forklares simplest ved ostium amnis Rönd, Mundingen af Aaen Rand; andre forklare det af det jydske Ord Rand eller Rann, Fiskerhuus, hvoraf da Aaen kunde være kaldt Randaa, og dens Munding Randaaros, sammentrukket Randros. Saaledes kaldes Stedet ogsaa i Valdemars Jordebog hos Langebek, T. 7, S. 519. 542.

Rangaa, vestre, II. 185. østre, III. 180. To betydelige Floder i det efter dem kaldte Rangaavalle-Syssel paa Sønderlandet i Island.

Rannesund, see Randesund.

Ranrige, I. 6. 20. IV. 9. 16. 108. 109. 111. VI. 367. VII. 151. X. 342. 357. Øster-Ranrige, III. 12. Ranrige udgjorde en Deel af den norske Landstrækning Vigen øster eller østenfor Fjorden; og ofte forstaaes

der ved Vigen øster blot Ranrige. Det er nuvær. Bahusleen i Sverrig, men hørte forhen til Norge. Det strakte sig fra Gøtelven til Svinesund, I. 6. IV. 108. og inddeeltes i den nordre og den østre Deel, som under Sverrigs Overherredømme hver havde sin Leensmand; nuvær. Provstier Vikorna.

Rasterkalv, I. 36. Bekiendt af Slaget paa Freida eller Freiø. See Freida. Navnet findes endnu paa Odden ved Freidø Kirke i det saakaldte Rastebjerg og en Bæk, kaldet Kalvsgrova eller Kalvsrenden. (Klüvers Norske Mindesmærker, S. 116).

Raudebjerg, see Rødebjerg.

Raudsø, II. 16. En Ø i Helgeland, saa kaldet efter en Mand Raud eller Rød; der var et stort Gudehuus for Thor, I. 265-266. Nuvær Rødø, Hovedsognet i Rødø Præstegjeld i Helgelands Fogderi i Norge. (Schønings Norges Hist. 1 D. S. 84).

Raumathing, IX. 134. eller Runathing, der findes som Variant. Et Sted i Throndhjem i Norge, hvor Kong Inge stred med Thrønderne; formodentlig ved Raaua, en lille Tværelv, der falder i Nidelven.

Raume, II. 223. Her læses: Vak den Engelske fra Raume, een af Kjæmperne i Slaget ved Svolder. Denne Mand kaldes, X. 307. Vak den Ærmske, hvilket fører til den rette Læsemaade: den Vermske eller fra Værmeland. Stedet Raum, som han var fra, er altsaa nuvær. Romskoug ved Romsøen, imellem Nedre Romerige og Værmeland, i det gamle Landskab Marker. Romskoug er nu Annex til Røddenæs Præstegjeld, i Rakkestad Sorenskriveri i Smaalenene i Norge.

Raumelven, Romelven, IV. 96. 111. VIII. 18. 196. En Elv, der løb igjennem det efter den kaldte Romerige i Oplandene i Norge, og faldt i Havet ved Borg eller Sarpsborg. Nuvær. Glommen indtil dens Udløb i Havet.

Raunø, Raunøerne, X. 96. 110. Nuvær. Øer Rona og Ransay østenfor Sky i Syderøerne ved Skotland.

Ravnebjerg, VIII. 180. Kuflungerne i Tønsberg lagde deres Skibe ud ved Ravnebjerg; det er altsaa et Forbjerg ved Kjøbstaden Tønsberg i Norge. I Følge det ligelydende Navn Rafnsvaag maa det have været enten ved nuvær. Tønsberg Tønde eller ved Øen Tjømø; see Rafnsvaag og Tunna.

Ravnsør, VI. 350. Et Sted i England, som Harald Haardraades Søn Olaf, efter Slaget ved Standfordbridge, seilede ud fra, for at drage til Orkenøerne. Jf. Orkenøernes Saga, S. 94. Dette Sted er uden Tvivl det af Camden (Britannia, S. 900) omtalte Ravensere, en Borg der laa paa Halvøen Holderneß nordenfor Humberflodens Udløb, i Yorkshire i England, men som tilligemed flere Borge sammesteds er ødelagt.

Re, Ree, VII. 268. 269. 294. VIII. 14. 107. Et Herred eller en Landstrækning i Landskabet Vestfold i Norge. Formodentlig en Deel af nuvær. Ramnæs Sogn, og maaskee den saakaldte Kirkebygd. (Kraft, 2 D. S. 757). Jf. Ramnæs.

Re paa Vestlandet, VI. 45. 46. Aren, VI. 61. eller Re Herred, XI. 335. Re i Vindland, X. 63. Nuvær. Ø Rygen ved Pommern, eller nærmest, den største sydlige Deel af samme, som ved Sunde adskilles fra Provinserne Wittow og Jasmond. See Rygen. Her holdt Kong Magnus den Gode et Slag med Venderne, og siden et andet med Svend Estridsøn, hvis Stedsbestemmelse har foraarsaget Fortolkerne mange Vanskeligheder. Men ved at sammenligne den oldnordiske Text til de ovenfor anførte Steder, VI. 45-46. 61. vil man finde, at de der forekommende Vers rigtig angive Stedets Beliggenhed á Vindlandi, for hvilket der urigtig er læst á Vestrlandi, paa Vestlandet; og alle Undersøgelser for at gjenfinde Stedet Re paa Vesterland eller Vestenland ved Sylt eller Føør i

Sønder-Jylland i Danmark (see dette Sted i Registeret til Heimskringla, Suhms Danm. Hist. 4 D. S. 89. o. fl.) falde derved bort af sig selv. Ovenstaaende Aren er ligeledes, hvilket det tilsvarende Vers viser, en urigtig Læsemaade, fremkommen derved, at en Afskriver har læst i eet Ord aren istedenfor á re, paa Re. Den hele Sammenhæng viser ogsaa, at Re er Rygen, en Bemærkning, der ogsaa allerede er gjort i Heimskr. T. 3, S. 36, Anm.; og naar Magnus den Gode seilede hjem til Danmark fra Jomsborg kunde han ikke komme til at stride med Venderne vestenfor Jylland.

Redavatn, III. 18. eller Hreduvatn. En Sø i Myre-Syssel paa Vesterlandet i Island; ved denne maa altsaa Gaarden Ottarssted i Norderaadal have ligget. Den kaldes i Landn. 2, 3. ogsaa Helgavatn, men i Gunnlaugssaga, Kap. 10, ligesom her, Hreduvatn.

Refshaledyb, X. 62. En Deel af Havnen ved Kjøbenhavn, nemlig Dybet ved det af Erik Glipping anlagte Søkastel Refshaleborg, der hvor Tre Kroner siden blev anlagt (Pontoppidan. Orig. Hafn. S. 73-74).

Reidarstad, VI. 178. En Gaard i Svarfadardalen i Øfjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Reidefjord, III. 96. 195. En Fjord i Østfjordene paa Island, eller i Mule-Syssel paa Østerlandet. I denne Fjord landede Opdageren Nadod, ved Reidefjeld, I. 212, hvor der ved en Trykfeil staaer Rødefjord. Jf. Landn. 1, 1.

Reidgoteland, I. 104. 105. XI. 370. Det gotiske Fastland i Modsætning til Øgoteland eller de af Goterne beboede Øer. I udvidet Betydning kan derfor ved Reidgotland forstaaes de af Goter besatte Lande langsmed Østersøen; saaledes forekommer her Reidgoteland østenfor Polen, XI. 370. I indskrænket Betydning derimod angaae disse Benævnelser kun det danske Rige, saa at der ved Øgoteland forstaaes de danske Øer, ved Reidgote-

land det danske Fastland eller Jylland, og i denne Forstand tages Ordet som oftest her i Sagaerne, hvilket ogsaa sees af I. 105, hvor Reidgoteland bestemmes at være det Rige i Danmark, som nu kaldes Jylland. Ligeledes fortælles, I. 104, at ved de nordiske Rigers Deling efter Regner Lodbrogs Død fik Bjørn Jernside Sverrig og begge Gotlande (eller begge de svenske Gotlande), Sigurd Snogøje Øgoteland og alle Øerne (d. e. Sjælland, Fyen o. s. v.) samt Skaane og Halland; Hvidserk Reidgoteland og Vindland. Her maa ved Reidgoteland ligeledes forstaaes Jylland, hvilken betydelige Strækning ellers ikke vilde forekomme ved Delingen.

Reike- see Reyke.

Reina, III. 176. Rimeligviis en Gaard i Ranrige i Vigen i Norge. Maaskee nuvær. Røn, i Bro Sogn, Stångenås Herred, i Bahusleen i Sverrig; paa en Høj, kaldet Slottet, finder man endnu Oldtidslævninger. Noget fra Røn paa Herranås skal ogsaa have været en Kongsgaard der hvor nu Hemman Svea ligger. (See Ødmans Bahuslän, S. 284. 287).

Reina, III. 116. Maaskee det samme Sted som det strax herefter anførte Reine eller Reine-Kloster. En anden Gaard Reina eller Rena ligger i Throndhjem ved Gunlelven i Aalens Præstegjeld i Gunldalen, og i den fabelagtige Fortælling kunde det vel være denne der menes. (See om denne sidste Gaard Schønings Rejse, 1 H. S. 93).

Reine, Rein, (Rene), Reine-Kloster, VIII. 169. 230. IX. 61. 185. 300. 305. 370. X. 121. En Gaard, hvor Asolf paa Reine og hans Søn Guttorm boede. Paa Kong Sverres Tid boede her Baard Guttormsøn, hvis Sønner, Kong Inge Baardsøn og Hertug Skule, vare fødte her. Hertug Skule gav denne sin Fædrenegaard med flere Besiddelser til at være et Nonnekloster, og lod bygge en Steenkirke dertil. Siden nævnes Sigrid Abbedisse paa Reine. Nuvær. Hovedgaard

Reen eller Reenskloster = Gaard i Stadsbygden i Fosen Fogderi nordenfor Throndhjemsfjord i Norge. (Falsens Norge, S. 81. Beskrivelse og Grundtegning over Levningerne af dette Kloster findes ved Slutningen af Heimskringla T. 5. og i Kluvers Norske Mindesmærker, S. 94).

Reinedal, IX. 281. eller Rennudal. Nuvær. Rendal paa den nordlige Side af Øen Mainland, forhen Rossø, i Orkenøerne.

Reinfura, IV. 12. see Reinslette.

Reinslette, I. 11. Her og IV. 12. fortælles samme Begivenhed, men Navnet skrives paa sidste Sted Reinfura. Den hele Sammenhæng viser, at det er ved nuvær. nysanførte Gaard Reine eller Reine = Kloster; det kan altsaa have været en Slette ved denne Gaard; men da en Variant har Reinslita skulle man snart troe, at den rette Læsemaade maatte være Rein litla eller nuvær. Lille-Reen.

Rekevaag, Regevaag, IX. 14. 74. Nuvær. Havn Rægefjord ved Soggendals Ladested, under Soggendals Præstegjeld, i den sydlige Deel af Rogeland i Norge.

Remol, see Rimul.

Rendshavn, IX. 97. Det samme som Marfjord; see denne.

Rene, VII. 215. En Egn i Ranrige i Vigen i Norge, eller i nuvær. Bahusleen i Sverrig. Den skrives i Oldsproget á Reini. Det er enten Egnen omkring den forhen anførte Gaard Reina, der skrives á Reinu, i Vigen, eller en sydligere Strækning i Nærheden af Øen Hisingen.

Rennebo, VIII. 27. 229. Nuvær. Rennebo Sogn i Meldalens Præstegjeld, i Orkedalen i Throndhjem i Norge.

Reyke, Reykjar, II. 216. En Gaard i Laugardalen i Aarnæs Syssel paa Sønderlandet i Island.

Reyke, Reykjar, III. 81. Midfjord = Skegges Gaard i Midfjord, i Hunavatns = Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 1).

Reykedal, I. 229. En Dal i Borgefjordssyssel paa Sønderlandet i Island.

Reykedal, I. 241. En Dal i Thingøre-Syssel paa Nordlandet i Island.

Reykehole, Reikjehole, IV. 162. VII. 193. En Gaard i Bardestrands-Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 22).

Reykeholt eller Reykjeholt, IX. 290. X. 3. 85. Snorre Sturlesøns Gaard i Borgefjords-Syssel paa Sønderlandet i Island.

Reykenæs, I. 211. 213. XI. 366. Det yderste Næs i Guldbringe-Syssel paa Sønderlandet i Island.

Reykestrand, I. 230. 244. En Kyststrækning paa den vestlige Side af Skagefjord i Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island. Det højeste Fjeld her er opkaldt efter Eilif Ørn; nemlig Arnarfell (Landn. 3, 8).

Reykevig, I. 218. Det Sted, hvor Landnamsmanden Ingolf nedsatte sig. Nuvær. By Reykevig i Guldbringe-Syssel paa Sønderlandet i Island. See om denne Bys Anlæg og senere Skjæbne Finn Magnusens historiske Oplysninger til Kloss' Prospekter af Island, 1 H.

Reykjar, see Reyke.

Reynenæs, I. 226. Et Forbjerg, hvorved Øfjord ender imod Østen, i Thingøre-Syssel paa Nordlandet i Island.

Reyre, VII. 231. 232. 237. 238. 241. 244. 257. eller efter en Variant: Reine. Bekjendt af Sigurd Jarl fra Reyre. Da det egentlige Navn paa nuværende Ramnæs Præstegaard, i Jarlsbergs Fogderi i Norge, er Reer eller Reyre, saa bemærker Kraft (2 D. S. 708), at Sigurd maaskee var fra denne Gaard. Men i Sturlungasaga, 1 D. S. 110 (2 Th. Kap. 40) omtales Slaget, hvori Sigurd Jarl faldt, med det Tillæg: kort fra Hammerkjøbing (á Reyri skamt frá Hamarkaupángi), i Følge hvilket denne Gaard maa have ligget i Hedemarken.

Ringebo, IX. 363. Hertug Skule drog nordpaa til Dalene, tog til Ringebo, og blev der ved Broen slaaet af Birkebenerne. Nuvær. Ringebo Sogn, i Ringebo Præstegjeld, i Gudbrandsdalen i Norge. Broen, ved hvilken Slaget holdtes, er nuvær. Tromsebro. Denne fører ved Gaardene Tromsnæs over en Klipperevne, i hvis Bund Tromseelven styrter sig skummende ned imellem lodrette Klipperægge. Stedet er paa den østlige Side af Elven Laugen. (Kraft, 2 D. S. 111-112. 165).

Ringenæs, IV. 86. 96. 137. 261. V. 125. VI. 230. En Gaard ved Mjøsen, hvor Ketil Kalf boede. Nuvær. Gaard Ringenæs eller Ringnæs i Stange Sogn og Præstegjeld i Hedemarken i Norge. (Kraft, 1 D. S. 644). Aldeles urigtig henføre nogle (Tuneld, Geogr. ôfv. Sverige, Syvende Opl. 1 D. S. 93) dette Ringenæs, hvor Ketil Kalf boede, til Ringanäs i det egentlige Sverrig.

Ringerige, I. 5. 221. II. 115. IV. 8. 9. 31. 32. 139. 228. 262. V. 239. VI. 278. VII. 294. IX. 9. 67. 232. 236. 246. X. 137. 138. 141. 142. 154. 329. 373. Det udgjorde et af de vigtigste Riger i det sydlige Norge, og henregnedes undertiden til de saakaldte Oplande. Det fik Navn efter Raums Søn Ring, som tillige herskede over Valders; hans Søn var Halfdan den Gamle, fra hvis Søn Dag Slægten Døglingerne nedstammede. Af senere Konger og Regenter ere især bekjendte: Sigurd Hjort, der boede paa Gaarden Steen (Fortælling om Ragnars Sønner, Kap. 5) i Hole Sogn, og hvis Datter var gift med Halfdan Svarte; Harald Haarfagers Søn Sigurd Rise, og hans Sønnesøn, Sigurd Syr, Olaf den Helliges Stiffader, som skal have boet paa Gaardene Bønsnæs i Hole Sogn. Foruden det egentlige Ringerige, den østlige Deel af nuværende Ringerige og Hallingdals Fogderi, indbefattedes herunder tillige

Modum i Buskeruds Fogderi og Nummedal i Nummedals Fogderi.

Ringmarehede, IV. 47. 48. XI. 177. En Hede i Ulfkel Snillings Land eller Ostangeln i England. Her forefaldt to Slag, i hvilke Ulfkel Snilling og hans Tilhængere bleve overvundne, den ene Gang af Erik Jarl, den anden Gang af Kong Ethelred og Olaf den Hellige. (Suhms Danm. Hist. 3 D. S. 431. 466). I Suffolk, nordpaa henimod Grændsen af Norfolk, findes et Ringfield, og noget østen derfor et Rushmere, men intet Ringmere. Stedet forekommer ikke i Chron. Anglosax.

Ringsager, Ringesager, IV. 133. 136. 138. IX. 246. 329. X. 77. 117. En Gaard, hvor de oplandske Konger bleve tagne til Fange af Kong Olaf den Hellige. I nuvær. Ringsager Sogn og Præstegjeld i Hedemarken i Norge. Paa det Sted, hvor Slaget stod, skal Ringsager Kirke være opført. (Kraft, 1 D. S. 673. 683).

Ringsfjord, IV. 50. En Fjord i Valland eller paa den vestlige Kyst af Frankerig; efter Schøning Bugten imellem Normandi og Bretagne (Werlauff om Skandinavernes Bekjendtskab med den pyrenæiske Halvø, S. 41). Her laa et Kastel, som Olaf den Hellige indtog. Det kaldes her Kastellet Holund, men denne Læsemaade er aldeles uvis, thi i Verset staaer isteden derfor: paa Højen, á hóli, og paa det tilsvarende Sted i Heimskringla staaer: á hólunum, paa Højene. Efter det ved Karlsaa Bemærkede maa Ringsfjord være en Fjord ved Bretagne i Frankrig; Schønings Antagende er uden Tvivl rigtigt, og selve Navnet er vel fremkommet af Navnet paa Landskabet Avranchin med Byen Avranches, Abrincæ, hvoraf Nordboerne have gjort Rings- (de bortkaste, som bekjendt, gjerne Begyndelsen af Navne); det ligger sydlig i Normandi ved Grændsen af Bretagne. Kastellet paa Højene er da nuvær. Mont St. Michel, forhen Mons S. Michaelis in periculo maris, med Klosteret monasterium

S. Michaelis ad duas tumbas; det ligger paa et Forbjerg, som bestaaer af to Klipper, Tumba og Tumbella; dette Sted kunde Nordboerne med Rette efter deres Maade kalde Kastellet paa Højene. (See om Stedet Hadriani Valesii Notitia Galliarum).

Ringsted, VI. 65. XI. 191. 294. 297. 323. 324. 344. 351. Nuvær. Kjøbstad Ringsted i Danmark, een af de ældste Stæder i Sjælland, hvor Svend Estridsøn, Knud Lavard, Valdemar den første, og efter andre Kilder endnu flere mærkelige Mænd ere begravede. Den var desuden bekjendt for sit Thing (Saxe, S. 240. 274. o. fl.). Navnet har man allerede villet finde i Edda, men saa gammel kan Byen næppe antages at være; man forklarer det simplest af Mands- eller Kongenavnet Ring.

Riseland, og Folket Riser, II. 200. III. 162. 163. 164. X. 282. 283. Risernes eller Jætternes Land, i Grunden det selvsamme som Jøtunheim, skjøndt det her, III. 162, anføres som en Deel deraf. Det betegner deels et Landskab nordøst for Garderige og skatskyldigt til dette, II. 200, hvor der nævnes en Risekonge som en historisk Person, deels en Deel af Norge, som ogsaa i den ældste Tid var beboet af Jøtner eller Riser, X. 282.

Rjode, VIII. 53. Serk fra Rjode nævnes. En Gaard i Norge, rimeligviis i Throndhjem.

Rode, VIII. 260. En Gaard i Orkedalen i Throndhjem i Norge. Nuvær. Gaard Roen paa den vestlige Side af Orkedalselv; den ligger nu i Børsens Sogn, men hørte i den ældre Tid til Orkedalen. (Høyem om Bynæssets Præstegjeld, S. 312).

Rodrefjord, Rodrarfjord, III. 41. V. 18. 26. Det var en Fjord, som man sejlede op ad, naar man vilde lande i Valdal i Søndmør i Norge. Det maa altsaa være nuvær. Norddalsfjord, hvis inderste Deel kaldes Tafjord. Læsemaaden er aldeles uvis, da Varianterne angive Toðrarfjörðr, Róðrarfjörðr, Toðarfjörðr, Koðarfjörðr,

Tetrarfjörðr. Efter det nuværende Navn at slutte, skulde vel Toðrarfjörðr være det nærmest rigtige; Udgiverne af Heimskringla foretrække Rodalsfjörðr efter en Dal ovenfor Fjorden, kaldet Rodal, men denne Dals Navn er Roddal, og Fjordens gamle Navn maatte da være Rauðdalsfjörðr; Strøm anseer Töðrafjörðr eller Todrafjörðr for den rette Læsemaade. (See Strøms Søndmør, 2 D. S. 271. Kraft, 5 D. S. 110). See ogsaa Slaygserfjord.

Roebjerg, VIII. 259. Et Bjerg eller en Fjeldpynt ved Kysten af Orkedalen i Throndhjem i Norge, i Nærheden af forhennævnte Gaard Rode eller Roen; Stedet kaldes nu Roakælden og Roaskolten. (Høyem om Bynæssets Præstegjeld, S. 312).

Roeskilde, IV. 334. 335. VI. 142. 248. X. 48. XI. 139. 205. 283. 299. 300. 301. 319. 320. 323. 325. 331. 356. 374. Nuvær. Kjøbstad Roeskilde i Sjælland i Danmark, de danske Kongers Hovedsæde næst efter Lejre eller, som man sædvanlig antager, fra Harald Blaatands Tid af. Denne Konge blev begravet her i den Kirke, han selv havde ladet bygge, Kristkirken, XI. 374, eller, som den senere kaldes, den hellige Trefoldigheds Kirke (jf. Saxe S. 186). Ogsaa Svend Tveskjæg er begravet der, XI. 139, samt flere Konger og mærkelige Mænd, hvilket dog ikke omtales her i Sagaerne. Knud den Store lod Ulf Jarl dræbe i St. Lucii Kirke, hvorefter han skjødede saa meget Gods til Kirken, at det var som et heelt Herred, IV. 335, jf. Saxe, S. 197. Harald Kesja havde undertiden sit Sæde i denne By, og bragde den meget i Vejret; han lod sammesteds bygge et stærkt Kastel, XI. 299. nemlig den senere saakaldte Haraldsborg, hvorom mere hos Saxe, S. 234 og 244. Dette Kastel og en Deel af Byen blev siden ødelagt af Harald Kesjas Broder Erik, XI. 300. At Byen paa Svend Estridsøns Tid strakte sig ned til Stranden, og

drev betydelig Handel, kan tildeels sluttes af Fortællingen om Audun, VI. 248, hvor der omtales Brygger og Skibe, som seilede til Østerleden, Saxland, Sverrig og Norge. I øvrigt frembyder denne By, som det danske Riges Hovedstad i Middelalderen, mange andre Mærkværdigheder, som man vil finde hos Saxe og Danmarks øvrige Historieskrivere. Navnet Hróiskelda, Roes-Kilde, har Hensyn til de herlige Kildevæld, der tildeels endnu findes ved Byen, og dens første Anlægger Kong Roe eller Ro (med den islandske Form, Hroar).

Rogeland, I. 23. 82. 85. 149. 212. 271. II. 224. 251. III. 12. 14. IV. 21. 63. 87. 229. 234. V. 40. VIII. 75. 134. IX. 2. 10. 42. 46. 68. X. 3. 149. 152. 165. 227. 375. XI. 108. Rygjefylke, Ryfylke, IX. 70. 194. 284. 325. X. 65. 90. 110. Indbyggerne Ryger, IV. 235. V. 70. 77. VII. 6. VIII. 75. X. 149. Et Landskab i Norge, nuværende Stavanger Amt, der imod Syden adskiltes fra Agde ved Sireaa, og imod Norden ved Flokavarde grændsede til Hordeland, I. 212. Denne Varde, som Floke reiste før han drog paa sin Opdagelsesreise til Island, kaldes nu Ryvarden eller Ryvaren. Det var et af Norges vigtigste Landskaber. Det tilfaldt ved Delingen imellem Nors Efterkommere Gards Søn Alf eller Rugalf, og havde siden i lang Tid sine egne Konger. Af disse nævnes især Kong Øgvald paa Øen Karmen (see Øgvaldsnæs) og hans Søn Josur; Josurs Søn Hjor, efter hvem formodentlig Hjorstad, en stor Gaard paa Omø, har Navn; hans Efterfølger Hjørleif den Kvindekjære. Fremdeles den af Saxe omtalte Kong Gøthar paa Rennesø, og den efter samme Ø kaldte Erik den Veltalende fra Rennesø, der opholdt sig hos Kong Frode i Danmark. Indbyggerne kaldtes, som Foreftaaende viser, Ruger eller Ryger, de paa Øerne i Særdeleshed Holmryger; og under dette almindelige Fol-

ler, I. 271. V. 322. VII. 219. Romsdal eller Romsdølefylke, en bekjendt Landstrækning i den midterste Deel af Norge, imellem Landskaberne Nord- og Søndmør. Det strakte sig forhen ikke, som nu, heelt ud imellem Mørerne, men udgjorde kun den inderste Deel af nuvær. Romsdals Fogderi (see Møre). Efter Norges Deling imellem Nor og Gor skal den sidste have taget sin Bolig her paa den efter ham opkaldte Ø Gorsø, nu Gossen. Efter Nors Søn Raum, der fik Landene imellem Raumaa, eller Glommen, og Gøtelven, fik Landskabet Navn af Raumsdal eller Romsdal. Kong Nokve blev overvunden af Harald Haarfager, og Romsdalen forenedes med begge Mører under Rognvald Mørejarl. Siden den Tid omtales dette Landskab oftere, især i Borgerkrigene. Den af en Kjæmpevise og Øhlenschlägers Sørgespil bekjendte Skjøn Valborg, Axel Thorsøns Fæstemø, skal have boet her paa Gaarden Vinje i Vinje Sogn, Grøttens Præstegjeld.

Romsdalsminde, Romsdalsmunding, VII. 181. IX. 328. Det er Mundingen eller Udløbet af Romsdalsfjord i nysanførte Landskab Romsdal i Norge.

Ros, I. 222. X. 89. Landskabet Ross i Skotland, søndenfor Sutherland, eller nuvær. Cromarty og Tayne Shires, samt en Deel af Inverness Shire.

Rossenæs, Hrossenæs, VII. 257. IX. 30. 91. 151. Et Næs eller Forbjerg i Nærheden af Kjøbstaden Tønsberg i Norge. Navnet betyder Hestenæs.

Rossø, IV. 197. Nuvær. Pomona eller Mainland, den største Ø af Orkenøerne nordenfor Skotland. I Heimskr. T. 2, S. 147, kaldes den urigtig Krossø (Krossey for Hrossey), ligesom ogsaa i Orkenøernes Saga, hvor den ofte nævnes, denne Rossø og Rolfsø ere forblandede.

Rostok, XI. 315. eller, med det nordiske Navn, Raudstok. Nuvær. By Rostock i Meklenborg i Tydskland, og rimeligviis samme s Altstadt.

Rosvalle, eller Rosvold, VI. 217. Herfra var Jon den Stærke, men det lader sig næppe afgjøre, i hvilket Landskab i Norge hans Gaard laa. I Heimskringla T. 3, S. 97, antages den at være nuvær. Rostvold Præstegaard i Edø Sogn og Præstegjeld i Nordmør; men der findes ogsaa en Gaard Rosvold i Børsen, Bynæssets Præstegjeld, og endnu een af samme Navn i Værdalen i det Throndhjemske. See ogsaa Kraft, 5 D. S. 281. Efter Høyem (Om Bynæssets Præstegjeld, S. 308) er den Gaard, hvor Jon boede, Gaarden Rosvold nederst i Ribygden i Guuldalen.

Rot, Rotte, VIII. 179. IX. 47. 217. 251. Efter Ordets oprindelige Form Hrott; nuvær. Rot eller Rotsøerne, en halv Miil udenfor Jæderen i Rogeland i Norge, henhørende under Sole Sogn (see Sole). En Havn findes her i en Bugt paa Nordvestsiden af Øen Rot, og det er rimeligviis denne, til hvilken Sagaerne især sigte. Det er uden Tvivl uden al Grund, at Registeret til Heimsk. adskiller Hrott, som nævnes her VIII. 179, og hvilket antages at ligge „haud procul Bergis?" fra dette Sted Rott, thi ved at betragte Sammenhængen af det anførte Sted i Sverres Saga (Kap. 106), vil man finde, at Kuflungerne forfulgtes fra Bergen, og stedse længer imod Syden, hvorpaa de efter at være overfaldne ved Rott, flygtede videre til Tønsberg; Stedet Rott laa derfor ikke i Nærheden af Bergen, men imellem dette og Tønsberg, og kan da ikke være andet, end nærværende Sted.

Rouen, see Ruda.

Ruda, Rude, Rudeborg, IV. 55. 56. 59. 60. 322. VI. 41. 323. 347. Rouen, X. 66. 324. Hovedstaden i Nordmandiet i Valland; Sædet for Hertugerne i Nordmandi, som efter den kaldtes Rudejarler. Den besøgtes af Nordboerne ogsaa for Handelens Skyld, IV. 322. Nuvær. By Rouen i Frankerig. Denne By hed fordum Rothomagus, Rothomum, og deraf er Navnet Rode-

madunn dannet, som forekommer i Hakon Hakonsøns Saga, Kap. 294, hvorimod det sædvanlige Navn Rúða er taget af Begyndelsen af det gamle Navn Rotho eller Rothom, som i det franske Sprog er gaaet over til Rouen.

Rugsund, VIII. 215. IX. 7. 65. En lille Gaard paa den østlige Side af Øen Rugsund, eller selve denne Ø, i Rugsunds Sogn, Davigs Præstegjeld, i Nordfjord i Norge. (Kraft, 4 D. S. 915).

Rugø, IX. 178. En Ø i Vingelmark i Vigen i Norge. Ved at sammenligne Hakon Hakonsøns Saga Kap. 64 med samme Sagas Kap. 66, sees, at Øen maa have været i Nærheden af Varna eller Vernokloster. Det kan da næppe være andet end nuvær. Rouø imellem Svinesund og Frederiksværn, hvilken Ø anføres hos Pontoppidan om det sydlige Norge, S. 52. Den hører nu til Onsø Præstegjeld, Thunø og Onsø Fogderi, Smaalenenes Amt.

Rumsnæs, see Ramnæs.

Rusland, I. 248. VI. 39. X. 196. 199. og Folket Russer, I. 128. Rusland forekommer deels i samme Betydning som Garderige: Russia, det kalde vi Garderige, Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 10; Thorvald Vidførle døde i Russia, kort fra Palteskja, Kristnisaga, S. 102; deels som et eget Rige, som her: i Rusland og i hele Garderige, og siges da, f. Ex. i Sagaen om Egil og Asmund, Kap. 1, at være et stort velbefolket Rige imellem Huneland og Garderige. Men Navnet Russer og Rusland nævnes overhovedet kun i de fabelagtige Sagaer eller i den senere Tid.

Rusle, VIII. 138. Nuvær. Gaard Rutledal i Evindvigs Sogn og Præstegjeld i Landskabet Sogn i Norge. (Kraft, 4 D. S. 799). Strax ved Gaardene Rutle og Rutledal ligge ogsaa nogle Smaaøer, Rutle, noget indenfor Sognefæst, og disse kunne vel nærmest menes paa oven-

anførte Sted. (Falsens Norges Hist. 3 D. S. 86). Der er en utallig Mængde Klipper, Skjær og Smaaøer, hvoraf man forklarer Navnet: confusa magnitudo (Torfæana, S. 172-173). Rusle og Rutle vilde da have Sammenhæng med det oldnord. Gjerningsord at rusla og vort at rutte med noget (isl. rusla, norsk rutle, dansk rutte).

Rutefjord, III. 128. VI. 83. 84. 87. En Fjord af dette Navn paa Grændsen af Strande-Syssel og Hunavatns-Syssel eller Vesterlandet og Nordlandet i Island. (Landn. 2, 32).

Rutefjordsaa, III. 127. En Flod, der falder i Rutefjord, i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Rutefjordshals, III. 127. Saaledes kaldes Fjeldvejen imellem Fjordene Rutefjord og Midfjord, i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Rydaas, VIII. 113. En Gaard i Landskabet Strind i Throndhjem i Norge. Nuvær. Gaard Ry i Bynæssets Præstegjeld, en halv Miil fra Stene Kirke. Høyem bemærker, at den fordum hed Ryne, og at dette Navn, som er den rette Læsemaade, forekommer i Jøfurskinna. (Høyem om Bynæssets Præstegjeld i Norske Vid. Selsk. Skr. S. 306). Læsemaaden Ryn findes ogsaa i Varianterne til det anførte Sted af Sverres Saga.

Rydjøkul, VII. 287. 288. En Gaard ved en Sø, hvor der stod et Slag imellem Erling Skakke og Hættesvendenes Anfører Olaf Gudbrandsøn. Søen antages af nogle for Væneren i Sverrig; da man roede fra Norge af over Søen til Gaarden, saa maa denne i saa Fald have ligget paa Vænerens østlige Side, uden Tvivl i Rudskoga Sogn, i Wisnums Herred, i Værmeland, østenfor Væneren, grændsende til Vadsbo i Vester-Gøtland. I Sturlungasaga, 1 D. S. 111, siges denne Gaard at ligge: øster i Vigen i Norge, og den omtalte Sø maa da være Randsøen; paa den østlige Side af

denne Sø, i Land Sogn, ligge Gaardene Steensrud og Rødnæs.

Ryfylke, see Rogeland.

Ryge, IX. 187. Læsemaaden er uvis; der findes som Varianter: Aarøerne, Herøerne. Det er et Sted imellem Brunlaugsnæs og Tønsberg i det sydlige Norge, som det synes nærved Tønsberg. Det kan da være Gaarden Ryg, der har en god Havn, i Sembs Sogn og Præstegjeld, hvilken anføres hos Kraft, 2 D. S. 730. Det er under Rygerbit viist, at dette Navn ikke, som man før har antaget, staaer i nogen Forbindelse med Rogeland; og var derfor vel værd at undersøge, om det har nogen Sammenhæng med det her nævnte Rygjar.

Rygen, VI. 68. XI. 335. 336. 339. 341. 343. 353-355. See ogsaa Re. Øen Rygen ved Pommern, især omtalt ved de Danskes Toge til Venden. Hos Saxe kaldes den Rugia; i Diplomer Ruya; Indbyggerne kaldes hos Helmold Rugiani eller Rani. Heraf ere de nordiske Navne dannede, nemlig Re eller, som det i Skaanske Kirkeret hedder, Rö, og Ræng med Indbyggerne Rængar. Navnet tages ellers i meget forskjellig Udstrækning: Snart forstaaes der ved Re ikke engang hele Øen Rygen, men kun den sydlige større Deel, der hos Saxe kaldes continens eller Fastlandet, en Talebrug, der ogsaa har anden Hjemmel for sig, da Rúgewit ligeledes menes kun at være Afguden for det egentlige Rygen, ikke tillige for Wittow og Jasmund (Schwarz Diplomat. Gesch. der Pommersch-Rúgisch. Städte, S. 599); snart forstaaes ved Ræng hele det rygiske Rige, der tillige omfattede en stor Deel af Pommerns Fastland; dette er Tilfældet, naar der i Knytlinga siges, at Bispestolen er i Usna (Usedom), og at Bispedømmet har 130 Kirker. Øen Rygen bestod af det egentlige Rygen, Halvøen Jasmund, som ikke forekommer her i Sagaerne,

med mindre dette Navn skulde ligge skjult i Asund, og Halvøen Wittow, hvor Arkona laa.

Ryger, see Rogeland.

Rygerbit, Rygjebit, Rygjarbit, III. 37. V. 3. VII. 256. 280. VIII. 189. IX. 41. 105. 194. 209. Dette Navn forekommer ofte som en bekjendt Grændsebestemmelse af Vigen og de vesten for samme liggende Landskaber; snart omtales nemlig Landet imellem Forbjerget Stat og Rygerbit eller det vestlige Norge, III. 37. V. 3, snart Vigen nordpaa til Rygerbit, VII. 256. 280. eller Landet fra Svinesund til Rygerbit, VIII. 189. IX. 41. 194. 209. Kun eet Sted, nemlig i Peder Klausens Oversættelse af Inge Baardsøns Saga, tilføjes endnu bestemtere: Vigen fra Svinesund og vester til Aaen Sire eller Rygjebit, IX. 105. Herfra er rimeligviis denne Mening gaaet over til Schøning, som paa sit Kort over det gamle Norge afsætter Rygjarbit ved Udløbet af Aaen Sire eller paa Grændsen af Rogeland i Norge, og i Heimskr. T. 2. S. 295 bemærker, at det uden Tvivl er et Sted imellem Vester-Agde og Rogeland. Derefter er dette optaget i Falsens Norge S. 48. Men herimod bemærker Kraft (4 D. S. 220), at man af Hakon Hakonsøns Saga, Kap. 80 (her IX. 194) seer, at Agde laa vestenfor Rygjarbit, og at Kong Magnus Lagabæters Testament (Langeb. Script. T. 6. S. 249. Thorkelin Diplom. Arnamagn. T. 2. S. 254) viser tydelig, at Rygjarbit var Agdes eller Egdafylkes østlige Grændse; og at dette Sted altsaa maa søges omtrent ved Gjernæs-Taugen imellem Øster-Riisøer og Kragerø. See ogsaa Saltsyra.

Rygin, IX. 364. 368. Halkel paa Rygin nævnes. En Gaard i Norge, hvis nuvær. Navn maa være Ryen, men dette er saa almindeligt, at Gaardens Beliggenhed næppe lader sig bestemme. Der ligger en Gaard Ryen i

Aggers Herred, en anden i Skydsmo Præstegjeld i Romerige, o. s. v.

Ryginebjerg, VIII. 272. 273. 274. 278. IX. 351. Bekjendt ved et Slag imellem Kong Sverre og de oprørske Bønder. Broen, som nævnes derved, har formodentlig gaaet over Aggerselv. Nuvær. Ryenbjerg, ved Oslo i Norge; det har Navn af Gaarden Ryen i Aggers Herred. (Kraft, 1 D. S. 326).

Rykinvig, Rikkilsvig, X. 137. 329. Da Halfdan Svarte kjørte fra et Gjæstebud i Hadeland over Søen Rønd eller Rand, og kom til denne Vig, brast Isen, og han tilsatte Livet. Stedet, hvis rette Navn er Rykinsvig, er en Vig eller indgaaende Bugt af Randsfjorden, i Hadeland i Norge, saa kaldet efter Gaarden Rykin eller nuvær. Røgen, i Brandbo Sogn, Grans Præstegjeld. Det Sted, hvor Kong Halfdan var til Gjæstebud, er efter Sagnet nuvær. Sæter Hermandrud paa den vestlige Side af Randsfjorden. (Kraft, 2 D. S. 222. 243).

Rødebjerg, Randebjerg, VII. 287. VIII. 29. 49. 51. 83. 230. 259. IX. 315. Nuvær. Røbjerg eller Rødbjerg, en Klippeodde i den sydlige Deel af Stadsbygden i Fosens Fogderi, nordenfor Throndhjemsfjord i Norge. Den ligger omtrent to Miil fra Agdenæs og en Miil nordvest for Gaarden Flak. (Falsens Norge, S. 80).

Rødeberg, III. 121. En Gaard, som Helge Thorersøn var fra. Den siges at ligge i Nærheden af Vigen i Norge.

Rødebjerg, VI. 38. Ved Rødebjerg ved Petlandsfjord holdtes et Slag imellem Rognvald Brusesøn og Thorfinn Jarl. Uden Tvivl nuvær. Cap Dunnet (af dun, bruun) paa den nordlige Side af Caithness i Skotland.

Rødefjeld, VIII. 250. IX. 25. 85. En Fjeldstrækning imellem de norske Landskaber Vors og Sogn, nemlig imellem den saakaldte Rundal i Vors og Orlands eller Ur-

lands Præstegjeld i Sogn, især bekjendt af Kong Sverres farlige Toge herover. See Vors.

Rødefjord, I. 212. er en Trykfejl for Reidefjord. See Reidefjord.

Røde Hav, III. 49. Det bekjendte Hav af dette Navn ved Arabien. Om Nordboernes Forestillinger derom, see Parcieland.

Rødesund, X. 54. see Randesund.

Røgnvaldsvaag, Røgnvaldsø, see Rognvaldsvaag, -ø.

Rønd, see Rand.

Saastad, VIII. 33. 215. 218. 229; see Halvard af Saastad i Personsregisteret. Nuværende Gaarde Saastad i Stange Sogn og Præstegjeld i Hedemarken i Norge. (Kraft, 1 D. S. 645).

Salbirne, VIII. 238. eller rettere Salbjørn, Saltbjørn; nuvær. Ø Sælbø eller Sælbjørn, med Gaarden Salthellen, i Møgster Sogn, Sunds Præstegjeld i Syd-Hordeland i Norge.

Salfte, Salpt, Salpten, II. 156. 158. IX. 317. 318. Nuværende Saltenfjord med omliggende Landstrækninger i Saltens Fogderi i det nordlige Norge; forhen en Deel af Helgeland.

Saltbjarnesund, IX. 343. Et Sund ved nysnævnte Salbirne eller Sælbø i Sælbøfjord eller Sælbjørnsfjord.

Saltnæs, VII. 294. VIII. 25. 53. Der nævnes Gudrun af Saltnæs og hendes Sønner; samt Sigurd af Saltnæs. Nuvær. Gaard Saltnæs, sydøst for Huusby Kirke, i Budvigen Sogn, Bynæssets Præstegjeld, i Guuldalen i Norge. (Høyem om Bynæssets Præstegjeld, S. 307).

Saltsyra, IX. 209. Grændsen imellem det sydlige og vestlige Norge, eller imellem Agde og Rogeland, ved Elven Syra eller Syre. Heraf sees ogsaa, at Rygerbit ikke var ved Aaen Syra, men længer imod Østen, som

forhen er bemærket under Rygerbit. Hertug Skule gjorde nemlig Fordring paa den sydlige Deel af Norge heelt nordpaa til Syra, eller med andre Ord: paa Agde med, men Kong Hakon svarede, at det vilde allerede være mere end nok, dersom han kun fik fra Rygerbit øster til Gøtelven, eller med andre Ord: naar han fik Vigen heu til Agde, men ikke dette med.

Saltvig, II. 223. X. 307. Lødver den Lange fra Saltvig; i Helgeland i Norge. En Gaard af dette Navn ligger i den sydlige Deel af Inderøens Fogderi i Throndhjem, men denne kan ej her menes, hvis Fremstillingen i Sagaerne er nøjagtig.

Saltøsund, VIII. 88. 211. 214. X. 23. Paa sidstanførte Sted, Hakon Hakonsøns Saga, Kap. 260, skal der uden Tvivl læses Salteyjarsund, hvilket findes i Varianterne, for Salteyrarsund, som er eptaget i Texten her, saavelsom i Heimskringla. Der holdtes et Slag imellem Kong Sverre og Magnus Erlingsøn. Det var et Sund i Ranrige i Vigen i Norge, ved Saltø eller Saltskjær; nu i Bahusleen i Sverrig. Saltø er afsat paa Ødmans Kort over Bahusleen i Vætteherred vestenfor Kjørnø, og Sundet har, som det i Sagaerne beskrives, været et smalt Sund der imellem Øerne. Jf. Falsens Norges Hist. 3 D. S. 53. Efter Peder Klausens Beskrivelse ligger Saltø noget sydligere, nemlig noget søndenfor Malmøen, dog nordligere end Guldmarefjord.

Samland, XI. 286. 287. 288. 370. En Landstrækning i Østerleden; det forekommer sjelden, og indbefattedes sædvanlig under Navnet Kurland. Man finder Navnet Samland i de gamle Landskaber Samogitien og Semgallen, som ligge ved Kurland. Efter Sammenhængen i Knytlinga, hvor der siges at en Mand fra Samland kom østenfra til Kurland, maa der forstaaes det sidstnævnte Landskab, der ogsaa grændsede til Havet, den rigaiske Havbugt. (Efter Kortet i Merkels die Vorzeit Lieflands).

Men ellers betegner ogsaa Samland den gamle Landstrækning af dette Navn i Østpreussen, nordenfor Königsberg, som gik op imod Samogitien; og paa begge disse tænkes der paa det sidstanførte Sted, XI. 370, hvor Kurland, Samland og Ermland, sammenstilles, hvorpaa da Vindland eller de vendiske Lande følger. Ved at betragte Kortet vil man ogsaa see, at Estland, Kurland og det preussiske Samland ere de tre mest fremstaaende Kystlande, hvilke Nordboerne derfor ogsaa snarest maatte besøge.

Samsø, V. 230. VI. 190. XI. 205. Nuvær. Ø Samsø ved Jylland i Danmark. Navnet udledes af det gamle Mandsnavn Sam, egentlig et finsk Navn, hvoraf man slutter, at Øen meget tidlig har været beboet. I Oldtiden er den bleven forherliget ved de bekjendte Fortællinger om Hjalmar og Angantyr og deres Strid paa Samsø, hvorom handles i Hervararsaga, jf. Saxe S. 93.

Sand, VII. 193. X. 307. jf. 316. Øgmand Sande eller Øgmund fra Sand. Et Sted i Helgeland i Norge, hvis det ikke er et blot Tilnavn. Maaskee Øen Sanden ved Indløbet til Saltenfjord i Saltens Fogderi; eller Sandø nordøst for Hindø; eller Sande paa Øst-Vaagen.

Sand, IX. 354. 362. Grim fra Sand nævnes. En Gaard i Throndhjem eller Helgeland i Norge. Maaskee samme Sted, som nysnævnte Sand.

Sandefjord, VIII. 289. IX. 220. Nuvær. Fjord Sandefjord, ved hvilken Ladestedet Sandefjord ligger, i Sandeherreds Sogn, Laurvigs Fogderi, i Norge. (Kraft, 2 D. S. 807).

Sandnæs, III. 66. IX. 316. Nuvær. Sandnæs i Alsten eller Alstahoug Præstegjeld (det gamle Alost) i Vefsenfjord i Helgeland i Norge. See ogsaa Egilssaga, Kap. 7. 9. 14. I Fornmannas. VIII. 37. nævnes ogsaa i Varianterne Jon Gudrunson fra Sandnæs, hvilket maa være Saltnæs i Guuldalen, jf. Saltnæs her foran.

Sandkødra, IX. 343. Der fortælles, at Hakon Hakonsøn roede ud af Fjorden Hardsø syd til dette Sted, og naaede de andre Skibe i Saltbjarnesund. Navnet skrives i Kilderne meget forskjellig: Sandkaudra, Sandkordra, Sandkantra, Sandtodra; men den sidste Læsemaade er den eneste rigtige, af hvilken de andre let kunde fremkomme, f. Ex. Sandkaudra for Sandtaudra, d. e. Sandtöðra. Stedet er en lille Ø, der nu kaldes Sandtorv, og ligger i Østervold Sogn, Sunds Præstegjeld, i Syd-Hordeland i Norge. (Kraft, 4 D. S. 539). I Edvardsens haandskrevne Beskrivelse over Bergen forekommer ved Kirkernes Indkomster i denne By blandt andre Steder ogsaa denne Ø med de Ord: Item i Kundskelle i Sandtrodre.

Sandvig, IV. 271. Et Sted nordpaa i Helgeland i Norge. I Heimskr. T. 2, S. 218, kaldes det samme Sted Sandvær. Det maa efter Sammenhængen, som Schøning bemærker (De nordiske Landes gamle Geografi, S. 46) være nuvær. Sandvær, nogle Øer, som ligge nordpaa i Thromsen ud til Havs imod Finmarken; strax søndenfor Sandø.

Sandvig, III. 107. En Vig i Mellem-Mule-Syssel paa Østerlandet i Island. (Landn. 4, 6).

Sandvig, paa Orkenøerne, IV. 197. 201. Nuvær. Sandvick i den vestlige Deel af Øen Pomona eller Mainland, den forhen saakaldte Rossø.

Sandvig, II. 153. En Vig med en Gaard af samme Navn paa Øen Syderø i Færøerne, hvor Sigmund Bresterson blev myrdet af Thorgrim den Onde. Saaledes fortælles der ogsaa i Færøernes Saga, Kap. 38. Dog kan bemærkes, at der ikke, som Sagaen siger, fra Skufø er kortest til Syderø, da der er nærmere til Sandø; at der paa Kortet i Færøernes Saga ingen Sandvig findes paa Syderø, hvorimod Sandfjorden paa Sandø ligger lige overfor Skufø; man kunde derfor fristes til at tvivle

paa Efterretningens Paalidelighed, hvor eenstemmig den end er.

Sandø, II. 81. Nuvær. Sandø, een af Færøerne, en halv Miil søndenfor Strømø.

Sandø, VII. 37. X. 109. En lille Ø, Sanda, der ligger ved den sydostlige Side af Halvøen Kantyre i Skotland. Jf. Langeb. Script. T. 3, S. 227. Anm.

Saracener, VI. 113. 316. X. 87. eller Serker. Indbyggerne i Serkland; see Serkland.

Sardinien, XI. 370. eller Sardinarø. Øen Sardinien ved Italien. (Orkenøernes Saga, S. 298).

Sarpen, Sarpfossen, IV. 111. VII. 154. VIII. 290. Hvorledes Harald Gille gav een af Magnus den Blindes Leensmænd Valget, om han vilde hænges eller styrtes i Sarpfossen, see VII. 154. Stedet er det bekjendte Vandfald Sarpen i Floden Glommen i Norge.

Sarpsborg eller Borg, III. 35. 36. IV. 111. 168. 169. 175. 176. 177. 230. 269. 270. 278. 341. V. 8. 270. VII. 93. 154. 280. VIII. 18. 196. 290. IX. 10. 11. 26. 50. 55. 59. 69. 70. 87. 120. 342. X. 2. 87. 123. 124. Paa den nordlige Side af Sarpfossen, hvor et Næs gaaer ud i Elven Raumelven eller Glommen, lod Olaf den Hellige opkaste en Vold tværs over Næsset af Stene, Tørv og Tømmer, lod udenfor grave et Dige, og anlagde saaledes en Borg, der blev til Kjøbstaden Borg eller, som den ogsaa kaldtes efter sin Beliggenhed ved Sarpen, Sarpsborg. I denne Borg stiftede nemlig Kong Olaf ogsaa et Kjøbstævne, lod opføre en Kongsgaard, samt vor Frue eller Marie Kirke; og lod endelig Grunde affætte til Bygninger, som han gav adskillige Mænd til at bebygge, IV. 111. Derefter omtales denne By oftere, især som Vintersæde for Kongerne, og ved Kongernes Hylding paa Borgething (see Borgething). Stedet er den bekjendte Kjøbstad Sarpsborg i Borgesyssel, i Aggershuusstift i Norge, som blev afbrændt af de Sven-

ske 1567, og i hvis Sted Frederiksstad blev anlagt af den danske Konge Frederik den Anden. Navnet Borg findes endnu i Gaarden Borregaard i Thuns Præstegjeld; og Byen skal have staaet paa to Strækninger, der endnu kaldes Gamlebyen og Helgebyen, østen for Flækken Gleng. (See Kraft, 1 D. S. 141. 144).

Sarre, X. 66. ikke Sarte. En By i Kastilien. Nuvær. Soria i Gammel-Kastilien i Spanien.

Satire, Satiri, VII. 36. 37. 41. IX. 278. 279. X. 96. 97. 98. 99. 109. En Halvø i Skotland; et stort Land, bedre end den bedste Ø i Sydersrne, naar man undtager Man. Nuvær. Halvø Kantyre eller Kintire i Argyle Shire paa den vestlige Side af Skotland. Det nordiske Navn kan da næppe være rigtig læst; man har læst s for c eller k, og overseet Stregen over a; det rigtige vilde være Cantiri eller Kantiri; da Navnet har Sammenhæng med Ordet Kant (Langeb. Script. T. 3, S. 227. Anm.), saa kan Udtalen af s uden Tvivl aldrig her have fundet Sted.

Satiresmule, eller Satiris Forbjerg, IX. 278. X. 96. 100. 109. Nuvær. Mull of Kantyre, det sydligste Forbjerg paa nysnævnte Halvø.

Satiriseid, VII. 41. X. 98. En smal Landtunge imellem Halvøen Satire og Skotland, som der ofte er trukket Skibe over. Dette gjorde ogsaa Magnus Barfod, da han tilegnede sig Sydersrne. Jf. Orkensernes Saga, S. 114. Det er den smalle Landtunge, hvorved nysnævnte Halvø Kantyre hænger sammen med Knapdale.

Saudungssund, Sødungssund, Søidungssund, III. 31. IV. 65. 68. IX. 25. X. 347. 380. XI. 163. I dette Sund fangede Kong Olaf den Hellige Jarlen Hakon Erikson. Det er nuværende Sauesund eller Souesund, den sydlige Deel af Granesund, imellem Hatlesøen og det faste Land i Askevolds Præstegjeld, forhen i det gamle Landskab Fjale, men nu i Søndfjord i Norge.

(Falsens Norge, S. 69. Kraft, 4 D. S. 859. 860. 929).

Saudø, Saudøerne, III. 189. 190. 195. To Øer, en større og en mindre, af hvilke den ydre beboedes af en Jætte; de laa nordpaa, i Møre. Læsemaaden maa være falsk; for Saudey maa læses Sandey. Sandø, der af Naturen er deelt i Nørre- og Søndre-Sandø, ligger i Herrø Præstegjeld i Søndmør i Norge; paa den vestlige Side af denne Ø ligger den mærkelige Hule, Dolls-hule, nu Dolsteenshule, som omtales i Ørkenøernes Saga, S. 154, om hvilken man kan læse hos Strøm om Søndmør, 2 D. S. 447-449. En anden Sandø ligger vestenfor Agerø, i Sandø Sogn, Agerø Præstegjeld, nu i Romsdal, men i den ældre Tid henhørende til Nordmør; og det maa være denne, som der efter Fortællingens Sammenhæng her menes. Den anføres af Kraft, 5 D. S. 195; see ogsaa Jonge, 6 D. S. 405. I øvrigt var ikke blot denne Ø, men mange andre Steder heromkring, efter Sagnet, i den ældste Tid beboede af Jøtner.

Saurbø, VII. 247. VIII. 20. 56. Et Sted i Vigen, i nuværende Bahusleen i Sverrig, forhen hørende til Norge. Det beskrives som to eller flere Gaarde, i Nærheden af Gøtelven, dog oppe i Skovegnene og nær ved en Skov. Paa Schønings Kort over Norge er det afsat strax østenfor Solbjerg, see Solbjerg; dog findes der næppe nu noget tilsvarende Navn. Derimod er Navneligheden paafaldende imellem dette Saurbø og nuvær. Gaard Sørbo, som ligger i Skovsbygden i Sørbygdens Herred, Krogstads Præstegjeld (Ødmans Bahuslân, S. 305); men paa den anden Side ligger dette Sted for langt fra Gøtelven til at stemme med Sagaerne. Navnet udledes af Ordet saur, Faar.

Saurbø, I. 241. II. 212. En Gaard i Øfjord, i Øfjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Sek, VII. 262. Ved denne Ø stod Slaget, hvori Hakon Hærdebred faldt (see Stenevaag). Nuvær. Ø Sekken eller Sækken, i Vedø Sogn og Præstegjeld, i Romsdal i Norge. Man mener, at den i Snorres Edda nævnte Ø Søk skal være denne Ø. (Kraft, 5 D. S. 188).

Seladal, see Sældal.

Selasø, see Sælsø.

Selja, see Sæla.

Seljepolle, IV. 51. Et Sted paa den vestlige Kyst af Frankerig eller Spanien, efter Schøning i den nordvestlige Deel af Galicien i Spanien. De Begivenheder, som forefaldt her, fortælles saa omstændelig, at man maa undre sig, at dette Sted hidtil ved ingen Granskning har kunnet lade sig bestemme: Kong Olaf den Hellige holdt her et Slag ved Gunvaldsborg, fangede Hovdingen Geirfinn, og fik tredive Mark for ham til Løsepenge; derefter vendte han sig vester til Karlsaa. Hverken denne Borg eller Hovdingen eller Karlsaa kjender man noget til. Efter hvad der forhen er bemærket under Karlsaa, formodede jeg, at denne Flod var Garonne, fordi Kong Olaf vendte tilbage derfra, og lagde til ved Poitou, som da vel ikke kan have været meget langt derfra, og fordi der om hele hans Tog siges, at han i to Somre og een Vinter havde været i Valland, et Udtryk, der aldrig bruges om Spaniens Kyster. I Følge dette maa da Seljepoll og Gunvaldsborg være at søge paa Kysten af Frankerig imellem Bretagne og Floden Garonne, og rimeligviis sydligere end Poitou, da dette Landskabs Navn var Nordboerne bekjendt, og nævnes siden ved Olafs Tilbagereise, men ikke her. Uden Tvivl vil man da, ligesom forhen ved Gislepolle og Vilhelmsby, her kunne anvende de sydlige Efterretninger, som haves om de sidste Normannetoge til Akvitanien; de ere kun faa og ufuldstændige, men de eneste, som kaste Lys i dette Mørke. Depping har allerede (om Normannernes Søtoge, min Overs.

S. 422) gjort opmærksom paa denne Beretning fra Akvitanien, og henført den til Kong Olaf den Helliges Tog, men tillige, som det synes, draget den noget i Tvivl, fordi den har saa megen Lighed med den Beretning, som haves fra Nordmandiet. Den bekræftes imidlertid fra flere Sider, og bestyrkes i mine Tanker meget ved den nordiske Fortælling. At Vikingerne paa begge Steder benytte sig af samme List, ved skjulte Grave at faae Fjenden i deres Magt, kan ikke bevise noget mod den akvitaniske Beretnings Troværdighed; tværtimod er det rimeligt, at de atter brugte en List, der i Bretagne havde været dem saa gavnlig. Det hedder herom i Aquitanicæ historiæ fragmentum (Duchesne Hist. Francor. Script. T. 4, S. 82): Eo tempore infinita multitudo Normannorum ex Danamarcha et Iresca regione cum classe innumera mare transeuntes — appulerunt portum Aquitanicum juxta Pictavorum terminos. Et sicut antiqui parentes eorum pagani Aquitanica rura depopulati sunt, ita et isti mixtim Christiani, mixtim Pagani nostros vicos, castella et civitates conati sunt flammis comburere et populum Christianum ferro diverberare et captivare et ecclesias Dei et monasteria desertare. Tunc absque mora Dux (Aquitaniæ) Wilelmus — — congregato plurimo et fortissimo Aquitaniæ excercitu, juxta eos castra disposuit circa oram maris, imminente jam nocte. Nortmanni vero, videntes præparatum Aquitanorum excercitum contra se ad bellum, terrore divino consternati sunt valde timentes. Nec ipsa nocte fugere valentes, cum propter littus maris residerent, et æstus maris tunc mitior factus esset, et classis ad terram nudam jaceret, per totam noctem circa se foveas præparaverunt virgis et cespitibus contextas desuper, ut ignorantes bellatores delaberentur, dum

currentes equi præcipites ferrentur. Itaque primo mane crastino nescientes laqueos fovearum exercitus Ducis, ipso Duce in prima frontis acie præcurrente velocissimo equo, dum calore pectoris super Nortmannos frena equorum laxarent, mox per foveas equi cum sessoribus suis delapsi sunt; et quia graves eos faciebat pondus armorum, plurimi a Nortmannis capti sunt. Sed divina pietas Ducem mirabiliter eripuit. — Timore vero eorum, qui primi ceciderant et capti jam tenebantur (erant enim plures triginta nobiliores), ne forte ipsi a Nortmannis necarentur, dimissum est mox bellum. Sequenti vero media nocte, æstu maris invitante, concito cursu Nortmanni cum captis nobilibus viris navibus insiliunt, et auxilio maris fuga liberati sunt, nec amplius apposuerunt venire in nostros fines. Dux autem suos, qui capti erant, missis postea nunciis ad Nortmannos, infinito pondere auri et argenti dato, omnes redemit et recepit incolumes. Det samme fortælles af Ademar, anført hos Alteserra, Rer. Aquitanie. libri quinque, T. 2, S. 358-359, omtrent ved Aar 1020, men uden Angivelse af noget Sted; Alteserra henfører det imidlertid til fanum S. Michaëlis in eremo in ora maritima Pictonum, formodentlig fordi Ademar forhen (Alteserra, anf. St. S. 344) omtaler et andet Tog, der skete til dette Sted, ved hvilket Grevinde Emma af Limoges blev bortført af de Danske eller Normannerne, og først efter tre Aars Fangenskab blev frigivet. Begge disse Toge, der ere de sidste bekjendte Normannetoge til denne Egn, kunne vel sigte til Kong Olafs, saaledes at han først landede ved St. Michel en l'Erm, og senere længer sydpaa imod Garonne; men afgjørende er i denne Henseende Bestemmelsen af de i den nordiske Kilde nævnte Steder. Navnet Gunvald (Gundebaldus, Gombaldus) mangler ikke i Afritaniens

Historie; bekjendt er især den Gunvald, som gjorde Fordring paa det franske Rige, og 588 trængte ind i Akvitanien, valgtes til Konge ved Brive la Gaillarde, og bemægtigede sig flere Stæder; men noget Sted, der førte Navnet castrum Gundebaldi, har jeg ikke fundet i denne Egn; man finder i Frankerigs Historie Herrer de Gondeband omtalte, men hvor dette Herskab har ligget, er mig ligeledes ubekjendt. Steder, hvis Navne have Lighed med Seljepolle, gives der adskillige af, som castrum Salense, Sainte Soule o. lign., men et saadant Steds Nærhed ved en Gunvaldsborg er her det Afgjørende. I Egnen omkring St. Michel en l'Erm vil man næppe mere gjenfinde saadanne Steder, da Egnen heromkring formedelst sin naturlige Beskaffenhed har undergaaet mange Forandringer (Arcere Hist. de la ville de la Rochelle et du pais d'Aulnis, T. 1, S. 14-15); alt hvad jeg da derom kan meddele, er intet uden Gisning. Der laa ved Garonne et Kloster, kaldet monasterium Regulæ, la Reole, ogsaa kaldt Regulæ castrum; dette beskrives saaledes: in monte positum, qui videlicet mons a tribus lateribus, orientali, aquilonari et occidentali, aliis cingitur montibus, a meridie Garonna vallatur flumine; ab oriente inter ipsum et alterum montem vallis existit perangusta, per quam fons meat, quam incolæ Mosellam nuncupant. Dette Kloster blev stiftet 970 af Gonbaldus episcopus Vasatensis. Strax derved laa det ogsaa fra de tidligere Normannetoge bekjendte Cassinogilum, Chasseneuil, palatium veterum regum Aquitaniæ, omtalt allerde 777 (Alteserra, T. 1, S. 87. T. 2, S. 292. 324-325. Valesii Notit. Gall. S. 131. 468). Det er rimeligt, at Normannerne tyede hen just til dette Sted, og muligt, at det blev dem bekjendt under Biskop Gunvalds Navn, som da end maatte være i frisk Minde; Seljupollr vilde da ligefrem være Mosellæ fons. I

den nordiſke Fortælling forekommer endnu en Omſtændighed, ſom er paafaldende: der boede Hedninger ved Karlsaa. Menes derved Maurerne, ſaa fores vi endog langt ned forbi Floden Mincio ſondenfor Lisſabon, hvor det hedenſke Spanien begyndte. Men er Karlsaa Garonne, ſaa kan der næppe menes andet, end Vaſkerne og de ved dem boende Folk, ſom for deres idelige Røverier endnu 1179 bleve fordømte paa et Kirkemode, ved hvilken Lejlighed det hedder om dem: tantam in Christianos immanitatem exercent, ut nec ecclesiis, nec monasteriis deferant, nec cuilibet parcant ætati aut sexui, sed more paganorum omnia perdant et vastent. (Alteserra, T. 1, S. 83).

Seljuhverf eller Seljehverf, VII. 8. X. 363. Da man drog derud fra Thexdalen i Aafjords Præſtegjeld, i Foſens Fogderi nordenfor Throndhjemsfjord i Norge, ſaa er det formodentlig Landſtrækningen ved det nordenfor Aafjorden liggende Salnæs.

Selvaag IX. 28. En lille Bugt eller Vaag under Gaarden Nærland, ſtrax nordenfor Haaelvens Udløb, i Nærims Sogn, Haa Præſtegjeld, paa Jæderen i Rogeland i Norge. Navnet er endnu det ſamme. (Kraft, 4 D. S. 90).

Selvaag, X. 276. Asgaut fra Selvaag nævnes. En Gaard i Trondhjem i Norge; formodentlig ved Sælbo Sø.

Selvaagar, Selvaag, II. 175. I den nordre Alptefjord paa Øſterlandet paa Island.

Serkland, VI. 113. 114. 318. VII. 70. 103. 104. XI. 371. Serkernes eller Saracenernes Land. Derfor forſtaaes herved forſkjellige Lande, efterſom dette Folk udſtrakte ſit Herredømme i alle tre Verdensdele. Serkland er da Afrika, ſom ogſaa ſiges her, VI. 113: Afrika, ſom Væringerne kalde Serkland; men ogſaa, efter Suhms rigtige Bemærkning, den Deel af Spanien, ſom Maurerne havde inde; ſaaledes her, VII. 70, naar der for-

tælles, at Sigurd Jorsalefarer fulgte Kysten af Serkland, og kom til Formentera. Men ved Serkland forstaaes ogsaa Persien, Assyrien og flere Lande i Asien; det hedder saaledes i Stjorn: Ved den persiske Bugt boede Folk, som hedder Perser, hvilke vi kalde Serker; og sammesteds forbindes: Serker og indverske Mænd, d. e. Perser og Inder. (See ogsaa Torfæi Series, S. 483. Suhms Danm. Hist. 5 D. S. 167. Anm.).

Sevilia, X. 68. Byen Sevilla i Spanien.

Sicilien, VI. 113. 114. 121. 138. VII. 57. 73. IX. 302. eller Sikiløø. Øen Sicilien ved Italien. (Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 11).

Sida, II. 170. 171. 212. III. 78. IV. 1. X. 251. 254. En Landstrækning i Skaftefjelds=Syssel paa Østerlandet i Island.

Siggjevaag, VIII. 237. IX. 15. En Vaag eller Bugt i Nærheden af Gaarden Siggervaag, paa den østlige Side af Bømmelø eller Bommelø, under et højt Fjeld, der hedder Siggen, i Moster Sogn, Findaas Præstegjeld, i Syd=Hordeland i Norge. (Kraft).

Siglenæs, Siglunæs, I. 226. II. 205. Et Forbjerg paa den vestlige Side af Øfjords=Syssel paa Nordlandet i Island, over mod Skagefjord.

Siglevig, II. 56. En Gaard paa den østre Øfjordsstrand i Thingøre=Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 16).

Sigtun, III. 146. V. 111. VI. 17. Gammel Sigtun, IV. 38. Gammel Sigtun laa omtrent ½ Miil fra nuvær. Sigtuna i Upland i Sverrig. Navnet udledes af Odins Tilnavn Sigge, da han her byggede et Gudehuus (Heimskr. T. 1, S. 10. Snorres Edda, Rafks Udg. S. 15). Prospekt af Levningerne af dette Sted findes i Dahlbergs Svecia.

Sigvaldestene, IX. 346. Nogle Stene eller Klipper i Kristianiafjord i Norge, i Nærheden af Næsodden. Naar

Vedjesund antages, med Falsen (Norges Hist. 3 D. S. 472) at være ved Bævøen udenfor Soon, en Ladeplads i Soner Sogn, Vestby Præstegjeld ved Hølens Udløb i Kristianiafjord, i hvilket Fald der da for Vedjasund maa læses Vefjasund, saa maae Sigvaldestene have været ved nuvær. Ladeplads Hvidsteen imellem Soon og Drøbak.

Silavaag, X. 114. En Vaag paa den vestlige Side af Norge, sydligere end Bergen. Maaskee det samme som foranførte Selvaag eller den strax sønden derfor liggende Sirevaag.

Sild, IX. 24. 300. X. 120. Nuvær. Ø Silden i det nordlige Indløb til Ulvesund, i Hove Sogn, Sælø Præstegjeld, i Nordfjord i Norge. (Kraft, 4 D. S. 917).

Sina, XI. 371. Bjerget Sinai i Arabien.

Sintre, VII. 68. Nuværende Cintra, tre Miil nordvest for Lissabon i Estremadura i Portugal. I Schlözers Nord. Gesch. S. 542. siges, at Sintre er Santarena; menes dermed nuvær. Santarem (Santa Herena), saa kan det ikke være saa, thi Santarem ligger langt inde i Landet ved Tajo. Cintra ligger derimod temmelig nær ved Kysten; og Sigurd, der kom fra Galicien, lagde først til her, og seilede derpaa ind ad Tajo til Lissabon.

Sire, X. 8. Nuvær. Ø Udsire, der ligger langt ude i Havet, og udgjør et Sogn under Torvestads Præstegjeld, i Rogeland i Norge.

Sivsuren, V. 18. 19. 20. En uvejbar Urd eller Steenhob i den øverste Deel af Valdalen i Søndmør i Norge, igjennem hvilken Kong Olaf den Hellige brød Vej paa sin Reise herigjennem. Den hedder nu Skjærsuren, ligger omtrent midt i Dalen imellem Gaardene Alstad og Grønningen, og er en halv Fjerdingvej i Længde; den af Kong Olaf brudte Vej benyttes endnu (Strøms Søndmør, 2 D. S. 267). Hvis Navnet Skjærsuren er rigtig skrevet, saa maa det rimeligviis være fordrejet for

Skjævsuren, og falder da sammen med det gamle Navn Sefsurd, af Sef eller Skef, et Siv.

Sjolte, X. 84. Odd fra Sjolte nævnes. En Gaard i Norge; Navnet er ej usædvanligt.

Sjælland, I. 25. 28. 104. IV. 320. 321. 333. VI. 61. 65. 66. 142. 210. 263. 267. VII. 153. IX. 275. X. 54. 69. 240. 333. 346. 357. XI. 44. 56. 71. 76. 92. 98. 137. 162. 186. 196. 197. 201. 205. 222. 262. 283. 294. 299. 300. 301. 313. 314. 316. 317. 319. 320. 323. 332. 381. Nuvær. Ø Sjælland i Danmark. Navnet forekommer i Oldtiden under flere Former: Sjáland eller Flert. Sjálönd, eller Selundr, Sælundr, hvilke betegne Landet eller Lunden i Søen; herved sigtes enten til dets Beliggenhed og Skjønhed, eller maaskee til Fortællingen om dets Oprindelse fra Løgeren eller Mælarsøen i Sverrig (hvorom Ynglingesaga i Heimskr. Kap. 5. Gylfeginning i Snorres Edda, Kap. 1). Sighvat Skjald kalder Landet det flade, IV. 321. Andre berømme dets Frugtbarhed og Skjønhed, og kalde det Danmarks ypperste Provins (Saxe, S. 3. 96. og Adam fra Bremen de situ Daniæ). Det var i Oldtiden inddeelt i tre Syssler og flere Herreder, af hvilke ingen forekomme her i Sagaerne undtagen Valburs Herred. Indbyggerne kaldtes Sjællændere eller Sjællandsfarer.

Sjømæling, Sjømælingerne, IX. 195. 320. Der nævnes en Mand, Andreas fra Sjømælingerne. Læsningen af Navnet er aldeles uvis; Texten har á Siaumælíngum eller á Sunnmælíngum, et Beviis paa, at man har gjættet sig frem ved Læsningen af den første Stavelse. Den Forbindelse, hvori Stedet forekommer, viser dog, at det maa have ligget i Nordmøre i Norge, da det laa nordligere end Romsdalen og sydligere end Dromenæs.

Skaalevig, Skallevig, IX. 15. 74. En Vig ved Skaalevignæs, i Nærheden af Kjøkelvig (see Gygesvig) paa

Askø Sogns Fastland, søndenfor Bergen, i Syd-Hordeland i Norge. (Kraft, 4 D. S. 626).

Skaaløerne, XI. 137. Nogle smaae Øer i Bredefjorden i Island, kaldte saaledes fordi de Vægtskaaler, som Hakon Jarl forærede Skjoldmø-Einar, her dreve i Land. Den nu ubeboede Ø Skaalø hører under Dale-Syssel paa Vesterlandet.

Skaane, I. 25. 104. 112. 118. 139. 144. 145. II. 261. IV. 320. 327. 333. 339. V. 327. VI. 61. 66. 67. 70. 71. 72. 142. 181. 188. 189. X. 65. 297. 327. 333. XI. 186. 188. 199. 205. 279. 298. 300. 301. 312. 313. 317. 319. 323. Indbyggerne Skaaninger eller Skaaneboer, II. 263. IV. 331. VI. 43. 65. 69. Nuvær. Landskab Skaane, der i den ældre Tid hørte under Danmark, og udgjorde een af dets skjønneste Provinser. Efter det kaldtes hos Digterne den danske Konge Skaaningegram (Skánúngagramr). Digterne omtale ogsaa saavel Landets Jævnhed, som Skjønhed; det kaldes nemlig det slette eller jævne Skaane, og Thjodolf siger, at den skjønneste Vei, han kjendte, var den fra Norge mod Syden til Lund, VI. 71. 142. Til Landskabets Rigdom bidrog ogsaa især det betydelige Sildefiskeri i Øresund, som udgjorde en vigtig Indtægtskilde for Almuen, XI. 200. (jf. Saxe, Fortalen S. 3). Af Navnet forekommer sædvanligst Formen Skáni eller Skáney, sjeldnere Skaun (dette i Illuge Gridefostres Saga, Kap. 6), om hvis Betydning Meningerne ere meget deelte: nogle sige nemlig, at det kommer af skán, Bark, andre at Skaun betyder Skov, eller de forklare det af Skane, Kane, der skal betyde en Baad; efter Geijer (i Svea for 1831, 13 H. S. 237) betyder Ordet Skaun et sumpagtigt Land. Rimelig er deres Mening, som henføre Ordet til det gamle finske Sprog eller det for Asernes Indvandring i Norden herskende Tungemaal. Af Formen Skáney ville nogle slutte, at Landet

i den højeste Oldtid har været en Ø, men man forklarer uden Tvivl rettere denne Endelse ey, Ø, i Betydningen af en stor Halvø eller Land i Almindelighed (Rafſs Saml. Afhandl. 1 D. S. 323. Anm.).

Skaanefjeld eller Skaanøfjeld, IX. 12. 72. En Fjeldstrækning, hvis Beliggenhed sees af Følgende: Fra Nideros eller Byen Throndhjem drog man op over Sælbo i Strind, og derpaa over Skaanøfjeld til Østerdalene. Det var altsaa en Deel af Tydalsfjeldene, efter Schøning og Falsen i Egnen af nuvær. Bokhammerfjeld i Guuldalen i Norge. (Falsens Norges Hist. 3 D. S. 231. Schønings Reise, 1 H. S. 57-58). Man skulde troe, at Navnet Skáneyjarfjall endnu maatte findes i Einaelven, Eina- eller Øjefjeldet ved Søen Øjesand, og det af Schøning anførte Enebogan, da Eina-, Ene-, Øje- i disse Navne er det samme som det oldnordiske eyja- eller Øernes.

Skaanes Side, VI. 178. Saaledes kaldes Kysten af Skaane i Almindelighed, men nærmest uden Tvivl den sydøstlige Side af Landet, thi naar man var kommen igjennem Øresund, siges der, at man seilede øster forbi Skaanes Side (Heimskringla, T. 1. S. 219).

Skaanør, Skanør, IX. 3. 51. Nuvær. Skaanør i Landskabet Skaane, ved Øresund. Opmærksomhed fortjener det i Inge Baardsens Saga, IX. 51 forekommende Sted, at der paa Skaanør holdtes et Marked, hvilket ellers antages at være holdt ved Halør, paa den modsatte Kyst nord paa Sjælland. Det her Anførte bekræftes, saavidt vides, kun ved eet Sted hos de Gamle, hvor der nemlig fortælles, at Vikingen Thorolf, efter at have hærget i Østerveg, kom tilbage til Danmark paa den Tid, da Øreflaaden (see Øresund) opløste sig; her tilføjer Varianten: fra Skaanør, úr Skáneyri (Egilssaga, Kap. 19, S. 78-79). Stedet maa i alt Fald efter sin Beliggenhed have været een for de Seilende mærkelig Landøre; og

rimeligviis menes derfor dette Sted, naar der ved Øresund nævnes Øre, Eyri, uden videre Tillæg; saaledes maa det imellem Sigurd Slemmedegn og Venderne holdte Slag sønderpaa ved Øre være forefaldet her, hvilket, efter en anden Læsemaade, henføres til Ærø. See Ærø.

Skagefjord, I. 230. II. 56. 198. 212. 219. 220. III. 21. 127. IX. 306. X. 6. 46. 47. En stor Fjord paa Nordlandet i Island, hvoraf Skagefjords-Syssel har Navn.

Skagestrand, I. 231. En Landstrækning op imod Skagen i den vestlige Deel af Skagefjords-Syssel eller efter andre hørende til Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Skalholt, II. 182. VII. 169. X. 47. 123. Et Bispesæde i Island, paa Gaarden Skalholt, som blev bygget af Teit og beboet af hans Søn Gissur Hvide; i Aarnæs Syssel paa Sønderlandet. (Landn. 5, 12. Islendingebog, Kap. 10). See Finn Magnusens historiske Oplysninger til Kloss' Prospekter af Island, 1 H.

Skallevig, see Skaalevig.

Skalpeid, X. 111. 114. Kong Hakon Hakonsøn lod en Deel af sine Skibe sætte op her for at overvintre, medens andre bleve lagte i Medallandshavn og han selv drog ind til Kirkevaag. Paa Øen Mainland i Orkenøerne forbindes den Halvø, hvorpaa Forbjerget Moul ligger, med det øvrige Fastland ved et smalt Eid, hvilket rimeligviis her menes; i den dybe Bugt herindenfor maatte være et bekvemt Vinterleje, hvorfor jeg formoder, at Medallandshavn laa i denne. Fra Kirkevaag eller Kirkwall drog man vel da ned til denne Havn, gik ombord og sejlede, som der ellers fortælles, forbi Forbjerget Mul eller Moul; men da Kongens Lig skulde føres til Norge, sejlede Skibet om paa den østlige Side af Øen, og Liget blev baaret over Skalpeid for at bringes ombord.

Skarfstad, VIII. 288. En Gaard, hvor der holdtes et Slag imellem Kong Sverre og Baglerne. Efter Sammenhængen i Sverres Saga laa den imellem Sotenæs og Fors, i Ranrige i Vigen i Norge, eller nu i Bahusleen i Sverrig.

Skarnsund, IV. 84. Denne Læsemaade er optaget her i Oversættelsen isteden for Textens Karlsund med Varianten Skarsund o. s. v. Skarnsund kaldes, efter Bing, Sundet imellem den egentlige Throndhjemsfjord og de indenfor den liggende Fjorde, Bedstadfjorden og Levangerfjorden. Efter Sammenhængen paa dette Sted er det Sundet sønden og vesten for Indrøen, i Throndhjem i Norge.

Skarpa, VII. 274. Øer af dette Navn, Skorpø, ligge i Syd-Hordeland, i Søndfjord, og i Herrø Præstegjeld i Søndmør. Der menes uden Tvivl Skorpø ved Furesund i Kinds Sogn og Præstegjeld i Søndfjord i Norge.

Skarpasker, VII. 217. Skjærene ved Byen Skardeborg eller nuvær. Scarborough i Cliveland, i den nordlige Deel af Yorkshire i England.

Skattestad, IX. 307. Gudleik af Skattestad nævnes. En Gaard i Norge, rimeligviis i Throndhjem.

Skaun, VIII. 229. En Landstrækning i Throndhjem i Norge. Omtrent nuvær. Skogns eller Børsskognens Sogn, Anner til Ørkedals Præstegjeld, i Gaulerdal eller Guuldalen. Her laa ogsaa Einar Tambeskjælvers Gaard, nemlig nuvær. Huseby (Falsens Norge, S. 82. Norske Vidensk. Selsk. Skr. fra det 19 Aarh. 1 D. S. 307. 359-360), der vel ikke nævnes i Sagaerne, men der siges dog, Heimskr. T. 2, S. 41, at han havde sin Gaard og Bopæl i Skaun. Ogsaa laa her Gaarden Eggse.

Skaun i Hedemarken, IX. 236. X. 117. Det var en Bygd med Kirker og gode Gaarde; Hovedkirken var paa Stange, og der laa tvende store Gaarde: Ottestad og

Herven, som Ribbungerne afbrændte. Efter denne Beskrivelse er det altsaa omtrent nuvær. Stange Præstegjeld i Hedemarken i Norge. (Kraft, 1 D. S. 687). Anneret til Stange hedder Otteſtad, og Gaardene Store og Lille Hverven ligge strax søndenfor Otteſtad Kirke. (Kraft, sſt. S. 644).

Skaun, Skøn, Skaunfylke (Skaimfylke er en Trykfejl), IV. 63. 103. 217. X. 144. Et Fylke i Throndhjem i Norge. Omtrent nuvær. Skognens Præstegjeld eller Sognene Alſtahoug, Ekne og Levanger, i Størdalens og Inderø Fogderi. Foruden Skogn ſelv forekommer ogſaa i Gunlaugsſaga Kap. 12. Levanger, Lifanger, hvilket der aldeles uden Grund antages for Kjøbſtaden Nideros.

Skaun eller Skøns Herred, I. 63. VIII. 272. 290. IX. 215. 259. 264. Efter Sammenhængen en Landſtrækning i Landſkabet Romerige i Oplandene i Norge. Der omtales et Torp og en Sø med en Holm, hvor Olaf Tryggvesøns Moder ſkjulte ſig, da hun flygtede for Dronning Gunhildes Efterſtræbelſer, I. 64. Beliggenheden er uvis. Schøning ſætter Stedet paa Øſtſiden af Glommen, omtrent i nuvær. Blakjer Sogn; i daglig Tale forekommer Benævnelſen Skovbygden om en noget nordligere Strækning, nemlig en Deel af Næs Præſtegjeld, ſom ligger paa Øſtſiden af Glommen, ſamt op imod Oudalen paa begge Sider af Glommen (Kraft, 1 D. S. 468). Lidt nordligere ligger Gaarden Skøyen i Oudalen, og da i det mindſte en Deel af denne Dal hørte til det gamle Romerige, ſaa kan Navnet være opbevaret i dette Sted, ſkjøndt det ſom et heelt Herred eller Landſtrækning i Oldtiden havde en langt ſtørre Udſtrækning. Den omtalte Sø maatte da være Størſøen i Oudalen, og ikke ſom man ellers antager, Søen Rand eller Søen Mjøſen. Men efter hvad der under Artiklen Lyrin er anført maa Schønings Mening dog uden Tvivl anſees for den rigtig-

ste. Da er Skaun en Landstrækning i Nedre Romerige fra Nittedals Præstegjeld, hvori Gaarden Skøyen ligger, og over imod Blakjer, eller omtrent nuvær. Nittedals og Sørums Præstegjeld. Dersom det I. 63. nævnte Skaun da ikke er det i Hedemarken, saa er den omtalte Sø Øjeren.

Skedjehof, IX. 216. 221. 237. 240. 246. 263. o. f. v. see Ivar fra Skedjehof i Personsregisteret. Denne Ivar var Sysselmand paa Hedemarken; men det er dog uvist, om Gaarden laa her. Gaardens Navn skrives meget forskjellig: Skedjuhof, Skerjuhof, Skeidahof, saa man vel kan tvivle om nogen af disse Læsemaader er den rette. Paa Hedemarken i Norge findes blandt de bekjendte Gaarde ingen af dette Navn, men nogen Navnelighed kunde vel, naar Læsemaaden er usikker, findes imellem denne Gaards Navn og Gaarden Skridshol, der forhen var en adelig Gaard, og skreves Skrydesol (Skrydeshol); den anføres hos Kraft, 1 D. S. 676, i Ringsager Præstegjeld. En anden Gaard med selve Navnet Skedehof er afsat paa Schønings Kort over det gamle Norge i Ranrige, nemlig i Skee (Skede) Sogn i Vætte-Herred i Bahusleen i Sverrig.

Skeen, Skine, IX. 13. 72. 240. X. 46. Nuvær. Kjøbstad Skeen i Norge. Navnet, Skíð, betyder en Ski; af Hensynsformen í Skíðunni er senere dannet Skine og Skeen.

Skeggehøi paa Yrje, II. 44. i hvilken Jernskegge var begravet. Ved Gaarden Østeraad paa Ørelandet i Ørelands Præstegjeld i Fosens Fogderi, nordenfor Throndhjemsfjord i Norge.

Skeggested, III. 130. Midfjord-Skegges Gaard i Midfjord, i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Skeggjastad eller Skeggestad, I. 219. Thord Skegges Gaard imellem Ulfarsaa og Leiruvaagsaa, ved Grændsen

af Borgefjords- og Kjose-Sysler paa Sønderlandet i Island. (Landn. 1, 10).

Skeljasteen, Skeljagrund, Skeljasteensgrund, IX. 155. 178. 238. X. 116. Skeljasteenssund, VIII. 290. Kong Hakon Hakonsøn lod grave et Dyb ved Skeljasteen, saa at man kunde seile med Kogger der, hvor der før næppe kunde gaae smaae Baade. Nuvær. Steensarmen ved Tønsberg i Norge; Begyndelsen af dette Navn er da en Forkortelse af Skeljasteen eller Skillesteen. Det Dyb eller den Rende, som Hakon Hakonsøn lod grave, kaldes nu Piren. Skeljasteenssund menes at være Trælen, en Bugt af Kristianiafjord paa den østlige Side af Tønsberg imellem Fastlandet og Øerne Nøtterø, Husø og Føyen. (Kraft, 2 D. S. 585. 586).

Skellingehelle, VIII. 117. 256. IX. 366. En Helle ovenfor Erlendshøi, udenfor Byen Nideros eller Throndhjem i Norge, ved Nidelven.

Skerdingstedja, I. 190. II. 37. eller Skerdingstad, X. 340. Bekjendt af Haldor paa Skerdingstad. Nuværende fem Gaarde Øvre- og Nedre-Skjerdingstad i Melhuus Sogn og Præstegjeld i Guuldalen i Norge; der findes endnu Kjæmpehøie. (Norske Vidensk. Selsk. Skr. fra det 19de Aarh. 1 D. S. 342. Kraft, 5 D. S. 510).

Skibekrog, see Nideros.

Skid, VII. 36. 38. IX. 277. X. 89. 110. Nuvær. Ø Sky eller Shy; een af Sydersøerne vestenfor Skotland.

Skidsund, X. 96. Et Sund ved nysnævnte Ø Sky; uden Tvivl Sundet imellem den og Fastlandet, som paa Korterne kaldes Innssund.

Skidamyre, I. 181. Her holdtes et Slag imellem Sigurd Digre Jarl af Ørkenøerne og en skotsk Jarl Finnleik. En Mose i Katanæs eller Caithneß Shire i Skotland.

Skillinger, VIII. 48. Det var nogle Oer ved Num medalen, til hvilke Kong Sverre drog ud og holdt Huusthing, hvorpaa han seilede ind ad Throndhjemsfjord forbi Rødebjerg. Maaskee de Smaaøer, som ligge nordenfor Tarvøen i nuvær. Fosens Fogderi nordenfor Trondhjemsfjord, af hvilke een endnu kaldes Skjelholm (anført hos Pontoppidan om det sydl. Norge, S. 91).

Skine, see Skeen.

Skinnastad, II. 180. En Gaard i Øxerfjord, i Thingøre-Syssel paa Nordlandet i Island.

Skipafjord, X. 102. 108. En stor Fjord paa den vestlige Side af Skotland. Johnstone (Haco's exped. against Scotland, Anm. til S. 76) siger, at Skipafjord betyder det samme som Loch-Lhong, men dette er ikke ganske nøjagtigt. Det er ikke Søen, men hele den store Fjord udenfor the Firth of Clyde, østenfor Halvøen Cantyre. Det nordiske Navn findes endnu i Forbjerget Skipnefs paa den østlige Side af denne Halvø. See ogsaa Sokolofni.

Skjalfande, I. 212. XI. 367. eller Skjalfandefjord; en stor Fjord i Thingøre-Syssel paa Nordlandet i Island.

Skjalfandefljot, II. 180. En stor Flod, som falder ud i nysnævnte Fjord Skjalfande.

Skjarrandesund, IX. 344. Nuværende Stjernsund, rettere Skjærensund, i Halsaa Sogn, Mandals Præstegjeld og Fogderi, i Norge. (Kraft, 3 D. S. 489. 551. Falsens Norges Hist. 3 D. S. 472).

Skogar, Skoge, III. 90. En Gaard under Øfjeldene i Skogasveit paa Grændsen af Østerlandet og Sønderlandet eller Skaftefjelds- og Rangaavalle-Sysler i Island.

Skogeherred, II. 179. Nysnævnte Skogasveit, hvor Gaarden Skogar laa.

Skorestrand, X. 256. Nuvær. Skaare Sogn, der

ligger lige overfor den nordlige Ende af Øen Karmen i Rogeland i Norge.

Skorstein, XI. 169. 170. 171. Her holdtes et stort Slag imellem Knud den Store og Edmund den Stærke eller Jernside. I Chron. Anglosax. ved Aar 1016 kaldes det Slaget at Sceorstane. Nuvær. Sherston i Wiltshire i England. (Suhms Danm. Hist. 3 D. S. 462).

Skot, V. 17. Nuværende Skottet, et Fjeld ved Begyndelsen af Stordalsfjord, i Stordalens Sogn, Strands Præstegjeld, i Landskabet Søndmør i Norge. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 225).

Skotborgaa, Skodborgaa, Skotborgeraa eller Aaen, V. 123. VI. 50. 52. 55. X. 355. XI. 185. Ved denne Aa stod Slaget paa Leirskovshede; see Leirskovshede. Nuvær. Skotborgaa paa Grændsen af Nørre- og Sønder-Jylland i Danmark. Som Grændse var den saa mærkelig, at den ogsaa blot kaldtes Aaen. Navnet har den af Borgen Skotborg, senere Skodborghuus, en forhen kongelig og befæstet Gaard i Veine Sogn, Malt Herred, Ribe Stift.

Skotland, med Indbyggerne Skotter, I. 7. 21. 23. 26. 129. 175. 176. 222. IV. 194. 199. 209. 210. 266. V. 118. VI. 332. VII. 25. 35. 37. 41. 173. 210. 216. VIII. 207. IX. 274. 277. 278. 279. X. 4. 26. 27. 28. 38. 79. 82. 89. 90. 91. 92. 97. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 109. 110. 118. 119. 121. 122. 209. 211. 328. 344. 365. XI. 67. 180. 375. Skotland var eet af de Lande, hvor Nordmændene især hærgede og krigede. Næsten hele den nordlige Deel blev indtaget af Hærkongen Olaf den Hvide og hans Søn Thorsteen. Harald Haarfager gjorde et Tog derover, hærgede paa Kysterne, og kom ned til Man; og efter denne Tid bleve Jarlerne paa Ørkenøerne ved at bekrige det, I. 175-183. Magnus Barfod underlagde sig Sydernerne, og udbredte de Norskes Herredømme heelt

ned til Øngelsøsund (Sundet ved Anglesey), VII. 35-43. jf. Orkenøernes Saga, S. 108. Men mærkelige ere især de af Hakon Hakonsøn foretagne Toge, for at forsvare de Norskes Besiddelser paa Sydenøerne. Alein Jarl af Galvei (Galloway) samlede en stor Flaade og Hær, saa at Kong Olaf paa Man maatte flygte over til Norge. Hakon Hakonsøn sendte da en Flaade til Sydenøerne, hvilken holdt et Slag paa Øen Skid (Skye), lagde sig under Satire (Cantyre) for at have et vaaget Øje med Alein Jarl, der havde samlet sin Flaade øster ved Næsset (Mull of Galloway), sejlede derpaa ned under Kjøbmændsøerne (Copeland) under Irlands Kyst, hvor den, omtrent lige overfor Fjenden, tilbragte en Deel af Vinteren; efter igjen at have indsat Kong Olaf i sit Rige paa Man, vendte den norske Hær tilbage, og gjorde paa Vejen endnu en Gang Landgang paa Satire, IX. 274-279. Derefter gjorde den skotske Konge Alexander Fordring paa de Norskes Besiddelser paa Sydenøerne, og hans Søn Alexander fornyede den. Hakon Hakonsøn gjorde nu, da mindelige Underhandlinger forgjæves vare forsøgte, sit berømte Tog til Skotland, tvang de oprørske Konger paa Sydenøerne til Lydiahed, undertvang Halvøen Satire, og gjorde, da de begyndte Fredsunderhandlinger atter bleve afbrudte, et nyt Anfald paa Lofnath (Lenox Shire), holdt et stort Slag med Skotterne, og vandt alle de tabte Lande tilbage. Paa Tilbagevejen døde den norske Konge paa Orkenøerne, X. 96-113. Ved Fortællingerne om disse Toge nævnes, foruden mange enkelte Steder, adskillige Landskaber i Skotland: Katanæs, Syderland, Ros, Mærhæfi, Fife, Galvei, Satire og Lofnath. I Gange-Rolfs Saga, Kap. 8, nævnes ogsaa Bukansida eller Kysten af Landskabet Bukan (en Deel af Bamf og Aberdeen Shires); samt Kap. 35 Jarlsriget Morad eller det forrige Landskab Mar ved Bukan.

Skotlandsfjord, VII. 41. En stor Fjord paa den vest-

lige Side af Skotland. Det er det kaledoniske Hav imellem Skotland og de nordlige Sydersøer, og maa ikke forverles med det saakaldte Mare Scoticum eller Scottewater, nu Firth of Forth, paa den østlige Side af Skotland. Fjorden nævnes ogsaa tilligemed Vatsfjord (ved Waterneß paa Øen Shy) i Ørkenøernes Saga, S. 52 og oftere. Her, saavel som i Gunlaugssaga Kap. 12, S. 168, og i Njalssaga, Kap. 86 (85) S. 126. Kap. 159 (158) S. 280. forekommer Navnet gjerne i Fleertallet, Skotlandsfirðir, da der nemlig fra det brede kaledoniske Hav udbreder sig Fjorde mod Vest og Øst ind imellem Hebriderne. Paa det sidstanførte Sted af Njalssaga fortælles, hvorledes Kaare Solmundsøn seilede fra Nordskotland sønder i Skotlandsfjordene, hvor han traf Mænd fra Sydersøerne, og hørte Tidender fra Irland, hvorpaa han seilede sønder til Bretland eller Wales. Herved er Beliggenheden af denne Fjord nøiagtig bestemt.

Skovbygden, Skovegnene, Skovlandene, see Marker.

Skottenæs, IX. 72. Læsemaaden er meget tvivlsom; paa det tilsvarende Sted, IX. 13. staaer kun: Thorsteen Thjof een Skude, af hvilket maaskee her Stedsnavnet Skottenæs kan være fremkommet. Da det nævnes tilligemed Onsø, saa vilde maaskee den rette Læsemaade være: Thorsteen i Thosnæs, nuvær. Gaarde Those og Næs i Borge Præstegjeld, i Mosse, Thuns og Onsø Fogderi i Norge.

Skotun, IX. 215. Harald fra Skotun nævnes, een af Ribbungerne. En Gaard i det østlige Norge.

Skratteskjær, II. 127. X. 259. Et Skjær, der kaldtes saaledes, fordi Seidmanden Evind Kelda eller Skratte (X. 331) her blev henrettet af Kong Olaf Tryggvesøn; det var et Skjær i Nærheden af Kongsgaarden Øgvaldsnæs paa Øen Kormt eller Karmen (see Øgvaldsnæs), og kaldtes saa af det isl. Ord skratti, et

ondt Væsen, en Troldmand. Det kaldes nu Fladeskjær, og er en Holm under Augvaldsnæs Præstegaard (Kraft, 4 D. S. 224).

Skridinsenne, III. 135. eller Skridnisenne. Et Forbjerg ved Kollafjord, noget vestenfor Rutefjord, i Strande-Syssel paa Vesterlandet i Island. (Landn. 2, 32).

Skriksvig, VIII. 42. Simons Gaard laa ved Vigen af dette Navn, i Vigen i Norge; d. e. nuværende Vig Dyngekile, som gaaer ind fra Fjorden Gulmaren, søndenfor nuværende Skredsvik Kirke, i Skredsvik Præstegjeld, Laneherred, i Bahusleen i Sverrig (Ødmans Bahuslän, S. 251).

Skrofar, IX. 317. Uden Tvivl nuvær. Ø Skroven i Vestfjorden søndenfor Oerne Vaage i Saltens Fogderi i Norge.

Skrud, III. 97. eller Skrudø. En Ø imellem Thernanæs og Hafranæs, i Middel-Mule-Syssel, paa Østerlandet i Island. (Landn. 4, 6).

Skufø, II. 81. 82. 97. 98. 100. 111. 112. 114. 153. Paa denne Ø laa en Gaard, som Øssur Hafgrimsøn lod omgive med en Forskansning, der næsten var uindtagelig, da der kun førte en smal Sti op paa Øen, paa hvilken der kun kunde gaae een Mand ad Gangen. Nuvær. Skuø, een af Færøerne, omtrent en halv Miil søndenfor Sandø.

Skugge, XI. 106. Nuvær. Skuggen, en ubetydelig Handelsplads eller Kræmmerleje, liggende paa den Landtunge, der strækker sig ud til Borgunds Kirke, nærmere ved Skoue Sogn, i Borgunds Præstegjeld, i Søndmør i Norge. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 68).

Skurhage, VII. 162. 163. Til dette Sted sendtes der Krigsbud fra Solbjerg, da Venderne hærgede Kongehelle. Nuvær. Skjurte, forhen ogsaa kaldet Skurdhaug, i Bahusleen i Sverrig, forhen hørende til Norge. (Ødmans

Bahuslän, S. 91). Paa Schønings Kort over Norge er dette Sted afsat paa Øen Hisingen.

Skusaas, Skysaas, IX. 19. 79. En Bjergaas imellem Byen Nideros og Strind Præstegjeld, ved Byen Throndhjem i Norge.

Skutesund, IX. 15. Et Sund i Norge, ved hvilket der laa en Gaard. Det laa nordligere end Vikingevaag, og sydligere end Angergerd. Da der efter Varianten til dette Sted, samt IX. 74. fortælles, at Bonden paa Gaarden ved Skutesund havde ført nogle Brevdragere over til Vaagsø, saa beroer Bestemmelsen af Skutesunds Beliggenhed paa Beliggenheden af Vaagsø og Anger. Dersom Anger (see denne Artikkel) er paa Statlandet i Nordfjord, saa er Vaagsø den sønden derfor liggende Ø Vaagsø, og Skutesund rimeligviis et Sund ved Fastlandet i Nordfjord; men antages Anger at være Sandanger paa Gurskøen i Søndmør, saa kan den omtalte Vaagsø ogsaa have været den sønden derfor liggende Ø Vaagsø. Navnelighed findes imellem Skutesund og den af Strøm (om Søndmør, 2 D. S. 317) anførte Skudebakke, som ligger ved Stranden ved Gaarden Hustad i Jørgenfjords Præstegjeld, ved Hustadvig; men Navnets senere Oprindelse af Skotterne, som anløb dette Sted, forbyder allerede tilstrækkelig at jævnføre det med vort Skutesund.

Skysaas, see Skusaas.

Skythien, XI. 370. eller Cithia; det samme som Svithjod det store eller kolde. See Svithjod.

Skøn, see Skaun.

Slangetorp, XI. 312. Bekjendt af det første Slag imellem de danske Konger Svend Grade og Knud Magnussøn. Nuvær. Slangerup i Sjælland, hvor Slaget skal have staaet ved den saakaldte Blodhøj imellem Byerne Jordhøj og Kvinderup.

Slattenæs, IX. 344. eller rettere Slottenæs. Rimeligviis nuvær. Gaard Slottenæs i Bamble Sogn, Thele-

markens og Bamble Fogderi, i Norge. Den ved samme omtalte Havn maa da være nuvær. Langesund. (Kraft, 3 D. S. 19. 87. 201).

Slaygserfiord, X. 349. En Fjord indenfor Borgund i Søndmør i Norge. Det er den samme som V. 18. kaldes Rodrefjord, nemlig nuvær. Stordals- og Norddalsfjord. Læsemaaden her er sikkert urigtig; der ligger ved Vestsiden af Stordalsfjord en Gaard Slyngstad, og længer ude et Fjeld af samme Navn, som der vel ved Navnet Slaygser sigtes til. See i øvrigt Rodrefjord.

Sle (ikke Slees), I. 105. 113. 116. Sli, X. 203. 204. XI. 286. Slesdør, XI. 30. 31. Slesmynne, XI. 28. eller Slimundingen, X. 204. Nuvær. Fjord Slien, som løber ind til Byen Slesvig i Hertugdømmet Slesvig i Danmark. Navnet kommer af Ordet Sli, Tang. Den omtales især ved Krigen imellem Harald Blaatand og Keiser Otto. Slesdør eller Slesmynne er det samme som Slesmundingen eller Indløbet af Fjorden. Undertiden bruges ogsaa Udtrykket Slesvig, der nærmest betegner Vigen eller Sundet ved Byen Slesvig; saaledes fortælles XI. 286, at Knud Lavard lod bygge Kasteller paa begge Sider af Vigen Sli (i Texten tveim megin Slesvíkur), der hvor der var smallest over Sundet, som løber ind til Hedeby.

Slesvig, Slesvig, V. 147. XI. 138. 139. 140. 141. Et Sted i det nordlige England, hvor Thorkel Jarl den Høje befalede, og hvor Svend Tveskjæg siden indsatte det saakaldte Thingmannelid. Denne By kaldes i Monastic. Angl. Slaswik, men paa Kortet i Camden Britannia Sleswik; den ligger noget norden for Floden Idle, der falder i Floden Trent, i Nærheden af dens Udspring, sydvest for Byen Gainsborough, i Nottingham Shire. (Suhms Danm. Hist. 3 D. S. 406, og Kortet over Nottingham Shire hos Camden).

Slesvig, VII. 85. XI. 373. 374. 375. Nuvær. Kjøb-

ſtad Slesvig i Hertugdømmet Slesvig i Danmark. Navnet betyder Sles Vig eller en Vig af Slien, nemlig den ſaakaldte Sydervig, thi Byens ældſte Oprindelſe maa uden Tvivl ſøges i den ved denne Vig anlagte Borg, til hvilken der hørte en Samling af Boder eller Hytter, hvilke ſiden bleve til en Landsby, paa den ved Borgen værende Hede eller aabne Mark, hvilken By derefter kaldtes Hedeby (ſee Hedeby); Borgen blev ødelagt og den nyere By Slesvig trak ſig efterhaanden længer imod Norden langsom med Slien. Dette bekræftes af den Maade, hvorpaa Saxe i den ældſte Tid omtaler denne By; han kalder den nemlig oppidum Sle og Slesvicum (Saxe, S. 143. 189), og omtaler Højene ved Slesvig, colles apud Slesvicum (S. 177), der endnu findes ſondenfor det Sted, hvor Borgen har ligget. Byen var det ældſte Biſpeſæde i Danmark. Senere blandes Navnene Hedeby og Slesvig, og forekomme ſom eensbetydende; ſaaledes blev Kong Niels efter Knytlinga dræbt i Hedeby, efter andre rettere i Byen Slesvig. See ogſaa Sle.

Slette, XI. 316. Egnen omkring Fjorden Slien i Hertugdømmet Slesvig i Danmark. Hos Krønnikeſkriverne Slæthen (f. Ex. Petri Olai Chron. hos Langebek, S. 102).

Sli, ſee Sle.

Slidholmene, IX. 262. Nogle Smaaøer i Oslofjord ved Byen Oslo i Norge. Kong Hakon Hakonſøn lod iſe fra Byen af ud forbi disſe Holme. Formodentlig menes de ved Hovedø liggende Holme, ſom forhen hørte under Oslo Ladegaard.

Smaaland, med Indbyggerne Smaalændinger, IV. 341. VII. 127. 128. X. 368. øſter i Sverrig; det blev førſt kriſtnet paa Sigurd Jorſalefarers Tid, VII. 127. X. 368. Nuvær. Landſkab Smaaland i Sverrig. Navnet forkommer baade ſom Ental og ſom Fleertal, Smá-

Jæderen, indenfor Bokn, stod Slaget imellem Svend Alfivasøn og Tryggve Olafsøn, i hvilket den sidste faldt med en stor Deel af sin Hær; det var nærved det Sted, hvor Erling Skjalgsøn var falden (see Bokn). Sundet er nuvær. Sokkensund imellem Øen Sokken og Øen Bro, i Aske Sogn, Rennesø Præstegjeld, i Rogeland i Norge. Der skal endnu paa begge Sider af Sundet sees to store Steenhøje af runde Kampestene. (Bing, og Kraft, 4 D. S. 172).

Sognsø, I. 270. II. 3. III. 34. IV. 230. 231. VIII. 137. 146. 147. 298. IX. 22. 193. 210. 321. Efter Navnet Havet ved Sogn i Norge, d. e. Aabningen eller Mundingen af den ind i Sogn gaaende Sognefjord; ved Sognsøen deles den til dette Fylke hørende Ørække i to Grupper, den nordlige og sydlige.

Sokolofni, X. 102. eller, efter en Variant, Lokulofri. Det var en stor Sø i Skotland, som man kom op til fra Skipafjord; og rundt om denne Sø laa et Jarldømme, der hed Lofnath. Hvor fordrejet det nordiske Navn end er blevet, saa kan man dog efter denne Beskrivelse let gjenkjende det nuværende. Det er Søen Lochlomond i Lenox (Dumbarton) Shire paa den vestlige Side af Skotland. Sokolofni er da aabenbar en falsk Læsemaade; den rigtige maa uden Tvivl være Lokulofn (udtalt Lokulomn).

Solanger, VIII. 272. Da der fortælles, at Kong Sverre red derhen fra Agershage (see Ager), saa menes der uden Tvivl nuvær. Sylling Sogn, Annexet til Lier, i Buskeruds Fogderi i Norge. Der ligger i dette Sogn to Gaarde med Navnet Sylling.

Solbjerg, VII. 162. 167. IX. 173. 319. Tre Steder af dette Navn findes i Nærheden af hinanden i Bahusleen i Sverrig, forhen hørende til Norge. Det Solbjerg, hvorfra der, da Venderne hærgede Kongehelle, sendtes Krigsbud over til Gaarden Skurhage, er uden Tvivl nu-

vær. Solbjärga Præstegjeld, hvor der findes mange Høje og Steensætninger (Ödmans Bahuslån, S. 181-182). En anden Gaard Solbergs-Ægor ligger i Forshella Sogn (Ödman, S. 188). Og en Gaard Solberg laa i Soffve Sogn paa Øen Hisingen.

Sole, I. 259. II. 251. IV. 94. 234. 241. 279. V. 14. 209. 277. 279. X. 231. 349. XI. 189. En Gaard paa Jæderen i Rogeland i Norge, bekjendt som Erling Skjalgsøns og hans Slægts Sæde. Det er nuværende Thingsted Ud-Sole, eller snarere den derved liggende Gaard, Kirke-Sole, i Sole Sogn, Haalands Præstegjeld, paa hvis Grund Kirken ligger. (Falsens Norge, S. 57. Kraft, 4 D. S. 99).

Solskel, VI. 292. IX. 12. 71. 292. X. 148. En Ø, der er bekjendt ved de ved samme holdte Søslag imellem Harald Haarfager og Kongerne i Møre og Romsdal. (See ogsaa Harald Haarfagers Saga, Kap. 10. 11. Egilssaga, Kap. 4). Nuvær. Solskel eller Solskjær med en Gaard af samme Navn, og en god Havn; paa nogle til den hørende Holme findes adskillige Steendynger. Den ligger i Edø Sogn og Præstegjeld i Nordmør i Norge. (Falsens Norge, S. 77. Kraft, 5 D. S. 280).

Solunder, Solunderøerne, I. 137. V. 134. VI. 329. 330. XI. 40. 161. De beskrives i Egilssaga, Kap. 25, som mange og store Øer med saa mange Viger, at kun faa Mænd vide Navn paa alle de der værende Havne. Der menes den hele Øgruppe, som ligger ved Indløbet til Sognefjord, blandt hvilke Øer nuvær. Ydre- og Indre-Sulen udgjøre de største; de høre under Evindvigs Sogn og Præstegjeld, i Landskabet Sogn i Norge.

Solunderhav, X. 93. Efter Ordet Havet ved Solund eller nuvær. Ø Sulen (see Solunder). Derved forstaaes den Deel af Nordhavet, som ligger udenfor Solunderøerne op ad Forbjerget Stat til. (Falsens Norge S. 67).

Solør, Soløer, IV. 228. IX. 261. X. 168. Nuvær.

Landstrækning Solør eller Sollør, i Sollør og Oudalens Fogderi i Norge. Det blev først opdyrket af Sølve den Gamle, hvis Efterkommere regjerede der. Solveig, en Søster til den sidste Kong Sølve, blev gift med Olaf Trætelje, hvis Søn, Halfdan Hvidbeen, blev Konge i Solør og Stamfader for den norske Ynglingeslægt (Ynglingesaga, Kap. 46. 48). Det gamle Solørs Udstrækning er uvis; Indbyggerne af Bygden Vinger ansee sig ikke nu for at høre til Solør, men denne Bygd synes dog at have hørt til det gamle Landskab; heller ikke lader det sig bestemme, hvor meget af nuvær. Oudalen der hørte til Solør, og hvor meget til Romerige. (Kraft, 1 D. S. 544-545).

Soløerne, III. 38. see Sæløer.

Sommerstade, XI. 320. eller Sommersted, i Jylland. Nuvær. Sommersted i Gram Herred, nordvest for Haderslev, i Hertugdømmet Slesvig i Danmark.

Soneberg, VIII. 211. En Gaard i Nærheden af Haasteensund i Ranrige i Vigen i Norge; nu i Bahusleen i Sverrig.

Sorte Hav, VI. 138. eller Svarte Hav. Det bekjendte Hav af dette Navn.

Sorø, XI. 394. 397. Efter Sammenhængen paa de her anførte Steder anlagde Ærkebiskop Absalon et Sortebrødrekloster, som hed Sora, og det maa antages at have ligget i Nærheden af Byen Lund i Skaane. Men Fortællingens Upaalidelighed heri, som i alt andet, skjønnes deraf, at der ved Sora ikke kan forstaaes andet end Klosteret Sorø i Sjælland, hvilket blev stiftet af Absalons Slægt, og af ham og hans Broder Esbern Snare anseelig forøget.

Sotenæs, I. 34. 54. VIII. 286. X. 342. Paa dette Sted, i Ranrige i Vigen i Norge, blev Tryggve Olafsøn dræbt, og derefter højlagt i Tryggves Hrer eller Hreyr, d. e. Tryggves Gravhøj. Det er den yderste Deel af

nuvær. Sotenäs Herred eller Præstegjeld i Bahusleen i Sverrig. Til dette Præstegjeld hører en Ø, Tryggø, i Askum Sogn, tæt ved Fastlandet, omtrent ligeud for Askum Kirke, hvor der endnu findes Levninger af denne Tryggves-Gravhøj. (Ödmans Bahuslän, S. 297).

Soteskjær, IV. 38. Et Skjær ved Sverrig, hvor Olaf den Hellige overvandt Vikingen Sote. Det var i Södermanlands Skjær ved Sotholmen. (Tuneld, 1 D. S. 211). Navnet er endnu tilbage i Sotholms-Herred.

Spaakonefjeld, I. 231. 232. En Gaard, nu et Sogn, paa Skagestrand paa Nordlandet i Island.

Spanheim, IX. 195. Rimeligviis nuvær. Gaard Sponum, forhen ogsaa Sponheim, i Ulvig Sogn, Gravens Præstegjeld, i Hardanger i Norge. (Kraft, 4 D. S. 573. 695).

Spanien, IV. 76. VII. 67. 68. 69. 213. X. 48. 53. 54. 55. 56. 57. 67. 68. 70. 337. Spanieland, XI. 370. 371. Yspanien, XI. 371. Nuvær. Kongerige Spanien. I Oldsproget kaldes det Span, Spánn, eller Spanland, Spánland, hvorimod Spania og Yspania ere sydligere Former. Det beskrives i Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi S. 11 som et stort Rige imellem Langbardeland og Frakland, og strakte sig mod Syden til Midjordssø eller det Middellandske Hav. Efter Sagaerne indbefattede det tillige Portugal, men Galicien nævnes som et særskilt Rige: Sigurd Jorsalefarer seilede fra Galizeland vester forbi Spanien, og i dette laa Stæderne Sintre og Lissabon. (See ogsaa Rognvald Jarls Reise i Ørkenøernes Saga, S. 294). Det deeltes paa Sigurd Jorsalefarers Tid i det kristne Spanien og det hedenske Spanien; Grændsen imellem begge var ved Lissabon, saaledes at alle de Herreder, som laae vesten (d. e. sønden) derfor, vare hedenske. (Jf. det hedenske Spanien i Ørkenøernes Saga S. 294). Se-

nere nævnes som Riger i Spanien: Kastel eller Kastilien, Ny Kastilien, og Aragun eller Aragonien.

Sparbyggjefylke, IV. 63. 217. eller Sparrebo IV. 287. Det kaldes urigtig Svarfbyggjefylke, X. 144. Et Fylke i Throndhjem i Norge, nordenfor Værdalen og grændsende til Eynafylke eller Øfylke. Det har nærmest Navn efter nuvær. Sparebo Præstegjeld, men indbefattede tillige de norden for samme liggende Landstrækninger Stod og Snaasen. I Sparebo Præstegjeld ligger Gaarden Sparebo, hvor den IV. 287 omtalte Emund Jarl boede, hvis Søn Ketil Jæmte bebyggede Jæmteland.

Sparmark, IX. 44. Et Sted, der siges at ligge syv Dages Reise øster for Brunlaugsnæs (see Nesse) i Norge.

Sparrebo, see Sparbyggjefylke.

Spjor eller Spjøren, VIII. 88. X. 55. En Ø i Saltøsund i Ranrige i Vigen i Norge. Kun de, der have nøie Lokalkundskab om denne Egn, ville kunne afgjøre, om de Gamles Spjørin er en Ø af dette Navn, eller om Ordet er det samme som nuværende Ø Kjørn i ovennævnte Sund. See Saltøsund.

Sprotevold, VIII. 60. 61. Nuvær. Vollen, en Slette, hørende under Gaarden Elsæter, strax udenfor Byen Nideros eller Throndhjem i Norge, langsmed den østre Side af Nidelven. (Schønings Reise, 1 H. S. 15. Falsens Norge, S. 81).

Stad, IV. 7. 12. VIII. 83. Nuvær. Stadsbygden, en Landstrækning i Fosens Fogderi i Norge, paa den nordlige Side af Throndhjemsfjord.

Stad, VI. 83. En Gaard i Rutefjord, i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Stad, Forbjerget, see Stat.

Stadarhol, VII. 197. Stadarhol i Saurbæ eller nuvær. Saurbæarthing, en Gaard i Sognet af dette Navn i Dale-Syssel paa Vesterlandet af Island.

Stads-Rein, IX. 57. Gaarden Reine, saaledes kaldet fordi den laa i Stadsbygden, i Fosens Fogderi, i Throndhjem i Norge. Jf. Stad, Reine og Stodreim.

Staf, VIII. 62. Et Sted eller en Gaard, hvor man satte over Guulelven i Guledalen i Norge, formodentlig i Melhuus Præstegjeld.

Staf, I. 33. V. 49. 91. VI. 104. Stafsmyrer, Stafamyrer, V. 49. VI. 104. Staf var en Gaard i Værdalen i Throndhjem i Norge. Olaf den Hellige drog fra Suulgaardene (see Sula) frem imod denne Gaard, men dvælede da han kom til Stafsmyrerne; han lod derpaa sine Folk tage den nordlige Vej igjennem Dalen, men vilde selv følge den almindelige Vej, der altsaa gik sydligere, og drog saa ud til Stikkestad. (See ogsaa Heimskr. T. 2, S. 339. 344). Heraf skjønnes omtrent Beliggenheden af Gaarden Staf og de efter den kaldte Myrer; men disse Steder skal dog nu være ganske ubekjendte. Imidlertid antager man Gaarden for nuvær. Skafhaug, en Gaard i Vukku Sogn, paa Vejen til Suul; ved denne findes en stor Myr, som nogle kalde Skafhaug-Myr, andre Stammyr, og herover rejser man endnu om Vinteren. (Schønings Rejse til Værdalen i Topografisk Journal, 12 H. S. 111).

Stall, IX. 181. Et Sted i Nærheden af Jolund i Kristianiafjord i Norge; om ellers dette Ord er et Egennavn, thi det kan ogsaa her ganske simpelt forstaaes som Fællesordet stallr, en fremragende Deel af en Klippe.

Standal, Standalecætten, IX. 253. En Gaard af det Navn Standal ligger i Bro Sogn, Kinds Præstegjeld, i Søndfjord; men der menes rimeligviis Gaarden Indre eller Store Stendal ved den vestlige Side af Hjøringfjord, i Sognet og Præstegjeldet af samme Navn, i Søndmør i Norge. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 316-317. Gaarden anføres hos Kraft, 5 D. S. 107).

maaskee vare førte did med Biskop Regnhald, der var en Engellænder.

Stavanger i Fjale, X. 145. Bekjendt af et Slag imellem Atle Jarl og Hakon Jarl den Gamle. Stedet kaldes i Heimskringla, T. 1, S. 87-88, Stafanæsvaag.

Stavebrekke, IV. 219. Et Sted i Gudbrandsdalen i Norge. Der fortælles, at Kong Olaf den Hellige var om Natten paa Borre i Lesje; siden drog han over Orkedalen og igjennem Gaulardal, og ned af Fjeldet ved et Sted, der hedder Stavebrekke; der er en Flod Otte, og paa begge Sider af denne ligge Bygderne Loe. Kongen var derefter paa Gaarden Næs, og stævnede Bønderne til sig fra Vaage og Lom. Sammenligner man hermed Varianterne til dette Sted, og den tilsvarende Fortælling i Heimskr. T. 2, S. 170, saa findes adskillige Afvigelser. For Borar læse nogle Bær, hvilket kan stemme med det under Artiklen Borre allerede Bemærkede. Isteden for Gaulardal læses i Varianten og i Heimskringla: Liardal eller Ljordal, hvilket uden Tvivl er det Rette, thi der menes vistnok nuvær. Loradal eller Laardalen, som gjennemstrømmes af Laardalselven. For Orkedalen mener Kraft at der maaskee skal læses Ottedalen, som Elven løber igjennem, og dette synes ogsaa rimeligt, kun ikke fordi der i en Variant i Heimskringla læses: **Orkadal í þat hèrað er heitir Lóar**, der ikke betyder at Orkedal (eller Ottedal) laa i Herredet Loe, men at Kongen rejste fra Orkedal (eller Ottedal) hen til Herredet Loe; men et Blik paa Kortet viser, at der er liden Rimelighed i at fortælle, at Kongen rejste fra Orkedal til Loe, uden at nævne de mellemliggende Egne, og dette har rimeligviis givet Anledning til, at man for Ljordal satte Gaulardal; derimod er det rimeligt at nævne, at Kongen, der allerede var i Gudbrandsdalen, drog igjennem Ottedalen og Ljorsdalen til Loe; disse to Læsemaader ere derfor uden al Tvivl de rigtige. Dette sees ogsaa af den øvrige

Sammenhæng, da Kong Olaf ikke kom fra Orkedal og Guuldal, men efter det lige foran Fortalte fra Mørerne og Romsdal. Han kom da, fortælles der videre, nemlig paa Veien til Lo eller nuvær. Lom, ned ved Stavebrekke. Men man finder ikke nu noget Sted med dette Navn; maaskee, mener Kraft, han kom ned ved nuvær. Gaard Storrust i Lom Sogn (Kraft, 2 D. S. 148), og da man lidt vestligere finder en Brekkeelv, saa synes selv dette at vise hen til det gamle Navn Stavebrekke. See iøvrigt om denne Kong Olafs Reise Kraft, 2 D. S. 161. Herved kan endnu bemærkes, at der i Texten til dette Sted (Fornmannas. IV. 240) urigtig læses af Lóni for af Lóm, nuvær. Lom, og i Varianten Stedal isteden for Heimskringlas Hedal, nuvær. Hedal, som er Annex til Vaage Præstegjeld. Efter at have nedskrevet disse Bemærkninger har jeg været saa heldig at finde dem i Hovedsagen bekræftede i en Skrivelse til Selskabet fra Provst M. Heltberg i Lom, hvoraf jeg tillader mig at uddrage Følgende: „I Beretningen om Olaf den Helliges Ophold paa Lessø, og hans Reise derfra til Lom er et besynderligt pludseligt Spring imellem flere langt fra hinanden liggende Steder: fra Borre paa Lessø til Gaulardalen og Orkedalen, der ligge nordenfjelds og i det mindste 14 Miil fra Lessø, og saa strax efter igjen søndenfjelds ned over Stavebrekke til. Naar Olaf den Hellige havde reist direkte fra Lessø til Lom, saa maatte han, for at komme hertil, ned igjennem Stavebrekke, en bred Sti ned over Fjeldet, som endnu i vor Tid kaldes med samme Navn, nødvendig have reist over et Fjeld, kaldet Lorfjeldet, igjennem en Dal, kaldet Lordalen, og derefter igjennem en Deel af en anden Dal, kaldet Oure- eller Oredalen, hvorfra til Stavebrekke er kun omtrent ¼ Miil". Heraf formoder Provst Heltberg, at de bekjendte og gjængse Navne: Gaulardal og Orkedal ere indkomne paa dette Sted istedenfor Lordal og Oure- eller Oredal, der

vare ubeboede og lidet bekjendte for Sagaskriveren, endnu mere uden Tvivl for hans Afskrivere. Herved kan det vel ansees for afgjort, at man her for Gaulardalr maa læse Ljárdalr, Lordalen; men om der for Orkadalr skal læses Auradalr, Ouredal, forekommer mig tvivlsomt, da Kongen, efter Sagaens Beretning, kom først til Orkedal (eller Ottedal), og derefter til Gaulardal (eller Lordal), men ikke omvendt. I øvrigt meddeler, som anført, denne Skrivelse den interessante Bemærkning, at Stavebrekke endnu er et bekjendt Sted, samt Bekræftelse paa det forhen under Næs Anførte om det Lofthuus paa Gaarden Sønstenæs, hvor Olaf den Hellige opholdt sig.

Stavefjord, IX. 8. 66. Nuværende Staffjord imellem Stavenæs i Askevolds Præstegjeld og Furesund i Kinds Præstegjeld, i Søndfjord i Norge. (Falsens Norge, S. 15).

Stavern, IX. 30. 34. 91. 97. Nuvær. Ladested Staværn ved Fæstningen Frederiksværn i Laurvigs Distrikt i Norge. (Kraft, 2 D. S. 795).

Stavnbjerg, IX. 257. Eller efter en anden Læsemaade Stafsbjerg. Uden Tvivl nuvær. Gaard Stalsberg i Skydsmo Præstegjeld i Nedre Romerige i Norge (Kraft, 1 D. S. 388. 469). Men ingen af de to gamle Navne synes at være rigtig læste. Til at forstaae det af Sagaen anførte Sted, kan følgende Beskrivelse hos Kraft tjene: „Hakon Hakonsøn begav sig til Oplandene; han lod Skibene trække over Land fra Oslo, da han kom over det første Eid op til Stafnbjerg (Stalsberg), to lange Mile igjennem Myre og Skove, indtil de kom til Vandet (Strømmen), og derpaa trak de dem over en Miil over et Eid (formodentlig for at undgaae Bings- og Raanaas-Fosserne), indtil de kom til Elven (Glommen og derefter i Verma, nu Vormen), hvorefter Kongen kom til Eids (Eidsvold), og derefter til Søen eller Vandet

(Mjøsen)". Ved det her omtalte Strømmen forstaaes en Strækning paa begge Sider af Nitteelvens Udløb.

Stavnfordbrygge, VI. 336. Her holdtes det store Slag i England, hvori Harald Haardraade faldt. See om dette Slag ogsaa Chron. Anglosax. S. 261 fgg. Nuvær. Standfordbridge eller Stamfordbridge, nordost for York ved Floden Derwent, i Yorkshire; det kaldes ogsaa efter dette Slag Battlebridge, pons belli. (Camden Britannia, S. 887).

Stedje, VIII. 140. Nuvær. Gaard Stedje eller Steje, der ligger ved Sognedalselvens Udløb i Sognedalsfjord, i Stedje Sogn, Sogndals Præstegjeld i Landskabet Sogn i Norge. (Kraft, 4 D. S. 778).

Steen, VIII. 76. 83. En Gaard, der ogsaa forekommer i Heimskringla, T. 2, S. 64. Nuvær. Gaard Stene, paa hvis Grund Hovedkirken staaer, i Bynæssets Præstegjeld i Landskabet Strind i Throndhjem i Norge. (Høyem om Bynæssets Præstegjeld, S. 304).

Steen, X. 137. 329. En Deel af Kong Halfdan Svartes Legeme, efter nogle hans Hoved, blev højlagt ved denne Gaard. Nuvær. Gaard Steen i Hole Sogn og Præstegjeld i Ringerige i Norge. Paa den nordlige Side af Gaarden ligger Halfdanshougen. (Kraft, 2 D. S. 318-319).

Steen, X. 106. 108. 124. Hakon og Olaf fra Steen. Disse Mænd vare formodentlig fra een af de nysnævnte Gaarde.

Steenbjerg, VII. 3. VIII. 64. 65. 66. 79. 120. 124. 176. 223. 270. IX. 214. X. 341. 362. Et Bjerg vestenfor Byen Nideros eller nuværende Throndhjem i Norge, hvor Kong Sverre lod Fæstningen Sverresborg anlægge.

Steenvaag, V. 16. VIII. 137. IX. 291. 292. X. 120. Nuværende Steenvaag, d. e. det smalle Sund imellem Øerne Hessen eller Hesø og Aspø i Bergunds

Sogn og Præstegjeld, i Søndmør i Norge. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 89. Kraft, 5 D. S. 119).

Steenvaag, Stenevaag, VII. 261. Erling Skakke laa her, og Hakon Hærdebred vilde seile ind til Veø; men Erling naaede ham ved Øen Sek; og det kom til et Slag, i hvilket Hakon Hærdebred faldt. Nuvær. Steensvaag eller Steenvaag imellem Øen Sækken og Vedø, i Vedø Sogn og Præstegjeld, i Romsdal i Norge. (Falsens Norge, S. 76. Kraft, 5 D. S. 188).

Steg, Steig, en Gaard paa Angel i Helgeland, hvor Sigurd Ranesøn og efter ham hans Søn Nikolaus boede, VII. 110. 292. Den er ogsaa bekjendt af Kong Sigar paa Steig, samt Begivenheden med Signy og Hagbard, som ogsaa henføres til dette Sted (Landn. 3. 17). Nuvær. Gaard Stege paa Øen Engelø, i Stegens Præstegjeld, Saltens Fogderi, nordpaa i Norge. (Falsens Norge, S. 86).

Steg, Steig, III. 63. 66. IV. 262. VIII. 40. IX. 364. 365. X. 117. Samt VI. 148. 150. 225. 226. 355. VII. 1. 4. 14. 19. X. 360. eller hvilke flere Steder Steg-Thorer eller Steig-Thorer nævnes. En Gaard i Gudbrandsdalen, hvor Thord Guttormsøn boede paa Olaf den Helliges Tid, IV. 262, og var den mægtigste Mand i den nordre Deel af Dalene. Senere nævnes ofte Steg- eller Steig-Thorer fra Steg i Gudbrandsdalen. Derefter kaldes Gaarden Kong Sverres Gaard paa Steg. Kong Hakon Hakonsøn lod her bygge en Gjæstebudssal. Nuvær. Gaard Steig i Overbygden i Froens Sogn og Præstegjeld i Søndre-Gudbrandsdalen i Norge. See Kraft, 2 D. S. 119. og om Steg-Thorer Heimskr. T. 3, S. 79. 176. Anm.

Stegebjerg, VIII. 127. Et Fjeld paa Øen Angel i Helgeland, hvor Vidkun Jonsøn blev fældet af Birkebenerne. Paa nuvær. Engelø eller Stege i Stegens Præ-

stegjeld, Saltens Fogderi, i Norge. Jf. Gaarden Steg paa Angel.

Steig, see Steg.

Steinborg, XI. 345. 355. En By øster i Vindland. Hos Saxe, S. 333, kaldes den Caminum, og dens Beliggenhed beskrives meget usøjagtig; man sejlede nemlig op ad Oderens østlige Udløb, Diwenow Strøm, kom da til Øen Criztoa, Gristow, og satte derpaa over Floden til Byen Camin. Det er altsaa nuvær. Camin i Provindsen af samme Navn, østenfor Oderens Udløb, i Pommern; det nordiske Navn Steinborg eller Steenborg er en Oversættelse af det slaviske Ord Camin eller Camen, der betyder en Klippe.

Steinkjer, IV. 84. 85. eller Steenkjær. Her var paa Kong Olaf den Helliges Tid Kjøbstad. Nuvær. Gaard Steenkjær østenfor Indreøen i Sparebo Præstegjeld, Inderøs Fogderi, i Throndhjem i Norge. (Falsens Norge, S. 85).

Stiklestad, III. 45. 47. IV. 5. V. 46. 59. 60. 64. 72. 74. 79. 85. 90. 92. 93. 94. 98. 104. 105. 110. 116. 117. 182. 196. 209. 299. 323. 330. VI. 26. 29. 30. 104. 106. 318. 353. X. 239. 351. 382. XI. 179. En Gaard i Værdalen i Throndhjem i Norge, bekjendt af Slaget paa Stiklestad, hvor Kong Olaf den Hellige faldt. Nuvær. Gaard Stiklestad, to Miil fra Levanger, ved Værdals Hovedkirke og den almindelige Landevej. Den er deelt i tre Gaarde: Østre-, Vestre- og Nordre-Stiklestad; Slaget skal have staaet paa en Slette under Vestre-Stiklestad, hvilket stemmer overeens med det forhen under Haug Anførte, at det holdtes i Nærheden af Gaarden Haug eller Høje. (Falsens Norge, S. 84. Schønings Rejse til Stiklestad i Topografisk Journal, 12 H. S. 80-82. 86-95).

Stim, V. 7. IX. 12. 21. 25. 71. 86. I Heimskringla, T. 3, S. 268, findes flere Læsemaader: á Stinn ok

Hústöðum, Stikkinn Hustöðum, Stim ok Haustöðum, hvilke vel ere heel urigtige, men dog vise, at Stim var i Nærheden af Gaarden Hustad i Nordmør i Norge. (See Husssted, Hustad). Ved denne Gaard i Hustad Sogn, Bo Præstegjeld, i den nordligste Deel af Romsdal paa Grændsen af Nordmør, er paa Pontoppidans Kort afsat Stimhest, der, saaledes som Kilderne ogsaa angive, har været en mærkelig Pynt paa Veien fra det sydlige Norge til Throndhjemsfjord. Jf. Kraft, 5 D. S. 286. Falsens Norges Hist. 3 D. S. 230.

Stjoredal, Stjøredal eller Størdal, I. 49. IV. 85. 103. Stjordælefylke eller Stjordalefylke, IV. 63. X. 143. Et Fylke i Throndhjem i Norge; omtrent nuvær. Størdalen eller Størdalens Præstegjeld paa begge Sider af Størdalselven.

Stjornvelta, VII. 233. Et Sted ved Kysten af Norge, nordenfor Bergen.

Stodreim, VII. 212. VIII. 186. IX. 57. Arne paa Stodreim, kaldet Kongens Svoger, gift med Harald Gilles Enke, Dronning Ingerid, og hans Søn Nikolai Arnesøn vare fra denne Gaard. Det kan, naar denne Læsemaade er rigtig, saaledes som der antages i Registeret til Heimskringla, have været en Gaard i Stods Præstegjeld i Sparbyggefylke i Throndhjem i Norge, hvilket bestyrkes deraf, at Dronning Ingerid havde en Søn med Ivar Sneis fra det nærliggende Snaasen. Men hos Peder Klausøn, her IX. 57, læses Stads-Rein, hvilket er en ganske anden Gaard. See Stads-Rein og Reine.

Stofn, IX. 152. Et Sted i Vætteherred, i Ranrige i Vigen i Norge, hvor Kong Hakon Hakonsøn holdt Thing og blev hyldet. Nu i Vætte Herred i Bahusleen i Sverrig.

Stokholm, V. 154. Det er den Landstrækning eller Holm, som dannedes imellem Udløbet af Søen Mælaren

maa altsaa derved forstaaes nuvær. Strandefjord i Syd-Hordeland i Norge.

Strind eller Strindfylke, II. 36. IX. 21. 80. 113. X. 143. Strinddølefylke, IV. 83. Det kaldes undertiden ogsaa Strønd eller i Flert. Strandir. Nuvær. Landstrækning Strinden, eller Ind-, Ud- og Op-Strind, i Throndhjem i Norge, hvori Kjøbstaden Throndhjem ligger. Foruden det egentlige Strind, omtrent nuvær. Strindens Præstegjeld, indbefattede dette Fylke tillige Kleppebo eller nuvær. Klæbo Præstegjeld, og Sælabo (Sældal) eller nuvær. Sælbo Præstegjeld.

Strindsø, VIII. 264. IX. 146. Her stod et Slag imellem Birkebenerne og Baglerne. Nuvær. Strindefjord eller Havet ved Strind, en Deel af den store Throndhjemsfjord i Norge.

Stræla, XI. 335. 336. 339. 340. 347. 355. Nuvær. Ø Dánholm, imellem Øen Rygen og Stralsund i Pommern. Efter denne Ø kaldtes Sundet Strelessund, hvilket Navn gik over paa Byen Stralsund. (Schwarz Diplom. Geschichte der Rúgisch.-Pomm. Stádte, S. 1. 5). Her omtales en Offerlund der hed Bøku eller Beku, som efter Suhm (Danm. Hist. 7 D. S. 200) skal være nuvær. Bunge; men dette er en Landstrimmel, landfast med Halvøen Wittow, altsaa langt fra Stræla. Derimod omtales der tre Miil fra Stralsund et Bucow ved Vandet die Beke, hvor der findes en Húnegrav og menes at have ligget en Borg, hvilket Sted snarere kan have været Knytlingas Bøku; ogsaa tæt ved Stralsund ligger et Buccowe. (Schwarz Geogr. Norder-Teutschland S. 237).

Strøm, IX. 221. Hakon Hakonsøn drog fra Næs i Romerige (see Næs) øster til Elven til Gaarden Strøm, og derfra øster til Vinger. Gaarden Strøm er altsaa i nuvær. Strøm Sogn, og formodentlig Præstegaarden i samme, i Strøms eller Oudalens Præstegjeld, Solør og

Oudalens Fogderi, i Norge. I Registeret til Heimskringla henlægges den ved Gøtelven; men den her omtalte Elv er Glommen, og alt stemmer da vel overeens med de anførte Steders Beliggenhed.

Strømnæskinn, IX. 195. Ved dette Sted var en Malstrøm, i hvilken nogle Nordmænd tilsatte Livet paa Rejsen fra Bjarmeland til Helgeland. Formodentlig i Finmarken; man finder her Strømmen søndenfor Hammerfest i Vest-Finmarken.

Strømsund, X. 53. 54. Efter Sammenhængen den Fjord, eller et Sund i samme, som danner Indløbet til Kjøbstaden Kongsbakke i den nordlige Deel af Landskabet Halland. See Richardsons Hallandia S. 8-9.

Strømø, Strømsø, II. 82. 100. 101. 102. 103. 110. IV. 313. 314. Nuvær. Strømø, den største af Færøerne. Her var i Thorshavn Thingstedet for alle Øerne, som efter denne Ø kaldtes Strømøthing, samt Bispesædet i Kirkebø.

Studla, II. 224. III. 3. VII. 212. 226. X. 307. 316. Bekjendt ved Bjørn fra Studla under Kong Olaf Tryggveson, og senere en Gaard, der tilhørte Erling Skakke. Den laa, som der siges, i Etne. Nuvær. Gaard Støle i Støle Sogn og Etne Præstegjeld, i Syd-Hordeland i Norge. (Kraft, 4 D. S. 495).

Stør, VII. 174. Et Forbjerg i Skotland, hvor Sigurd Slemmedegn vandt et Slag. Nuvær. Forbjerg Stair, som ligger strax vestenfor Uchiltrecastle ved Floden Ayr i Ayr Shire eller det forrige Landskab Galloway, paa den sydvestlige Side af Skotland. (Camden Britannia, S. 1206).

Stordal, see Stjoredal.

Støren, II. 255. Et Forbjerg i Vindland. Det kan enten være det nordostlige Forbjerg paa Øen Rygen, die Stubben-Cammer eller Stubber-Camin; eller den sydostlige Spidse af Øen Femern, kaldet Staver, hvorved ligger

Landsbyen Stubberthorp (Kong Valdemars Jordebog i Langeb. Script. T. 7. S. 541. 542). Begge disse Navne kunde af Nordboerne let gjøres til Staur, Stør.

Suddatorp, XI. 191. En Landsby, i hvilken den danske Konge Svend Estridsøn døde; jf. Saxe, S. 212: apud Suddathorp, Juticarum partium oppidum. Navnet kommer af oldnord. suddi, Sump, Morads, og er hos Ælnoth (cap. 3) ligefrem oversat: villa cænosa. Nuvær. Suderup i Jordkirk Sogn, Ries Herred, i Nærheden af det gamle Urnehoved Thing i Hertugdømmet Slesvig i Danmark. Efter nogle døde ogsaa Kong Magnus den Gode i Sudatorp eller Suddatorp i Jylland (Heimskringla, T. 3. S. 85), hvilket Sted efter Suhm (Danm. Hist. 4 D. S. 163) er nuvær. Synderupgaard i Harre Sogn og Herred, Viborg Stift; men imellem Navnene Sudetorp og Synderup er ingen Overeensstemmelse; og hvis Beretningen her, VI. 190, at Einar Thambeskjælver førte Kong Magnuses Lig sønderfra forbi Samsø, er paalidelig, saa maa der ogsaa ved dette Sudetorp forstaaes ovennævnte Suderup i Sønder-Jylland.

Suderheim, IX. 309. 314. 319. 329. 339. X. 76. 93. Guttorm og andre Mænd fra Suderheim nævnes. Nuvær. Gaard Høyem eller Hjem, kaldet Søndre-Hjem, til Forskjel fra en anden Gaard Nordre-Hjem, som ligger i Indre-Throndhjem; den ligger en halv Fjerdingvej østenfor Stene Kirke i Bynæssets Præstegjeld i Landskabet Strinden i Throndhjem i Norge. (Høyem om Bynæssets Præstegjeld, S. 303. Denne Forfatter bemærker tillige, at den islandske Landnamsmand Rafn den Heimske var fra denne Gaard; det maa da være den i Landn. 5, 1. omtalte Rafn Heimske, ikke, som Høyem anfører, den i Njalssaga Kap. 25 omtalte Mand, som er Randver Heimske).

Sula, V. 132. see Sæla.

Sule, V. 47. 82. En Gaard, som Olaf den Hellige kom til, da han fra Jæmteland drog over Kjølen ind i Throndhjem før Slaget ved Stiklestad. Den laa øverst i Bygden i Værdalsfylke. Nuvær. Gaard eller rettere flere Gaarde Suul eller Suulgaardene i Suulbygden under Fjeldet ved Suleelv, i Værdalen i Throndhjem i Norge. Gaarden og Dalen nævnes ogsaa i Gunlaugssaga, Kap. 12.

Sulnestape, X. 92. eller Sulneskjær; vestenfor Orkenøerne. Nuvær. Klippe Souliſker eller Suliſker, i Nærheden af Rona, ude i Havet, nordenfor Hebriderne og vestenfor Ørkenøerne. (See Martin Descript. of the Western-Islands, S. 25). I Registeret til Heimskringla gjættes paa Staffa, en Formodning af Johnstone (Haco's exped. against Scotl. Anm. til S. 30), der har ladet sig forlede af Ordet stapi, en Klippe, hvilket er det samme som Staffa; men denne Ø ligger vestenfor Mull nede ved Argyle-Shire; og der kunde umulig siges, som her, at man ikke saae Land, førend man kom til den vesten for Ørkenøerne, da man, for at komme derhen, maatte midt igjennem Hebriderne.

Sult, V. 18. Paa Øren, som hedder Sult, lod Olaf den Hellige rejse Landtelte paa sin Rejse igjennem Valdalen. Ved nuvær. Gaard Sylte, der tilforn har været Præstegaard, i Søndmør i Norge. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 265. Kraft, 5 D. S. 109). See Valdal.

Sumraros, VII. 128. Navnet Sumrarós, for hvilket man ogsaa finder Varianterne Svimarós eller Svimr (Heimskringla, T. 3, S. 270), og i Diplomer Simbrosa, d. e. Simros, betyder Udløbet af Summer, Svimmer eller Symmer. Det er det første Anlæg til nuvær. Cimbrishamn i Skaane, hvis Udledelse af Folket Cimbrer da af sig selv bortfalder.

Sund, Sunde, IX. 30. 91. En Havn sondenfor Tonsberg i Norge; formodentlig ved nuvær. Sundby lige overfor Notterøen.

Sundbo, IX. 201. 294. 309. 314. Havard fra Sundbo nævnes med flere Mænd fra det sydlige Norge. Stedet er uvist. I Øvre-Thelemarken findes flere Gaarde af dette Navn: Sundbø i Fladdals Sogn, Sillejords Præstegjeld, med en Oldtidshøj og Bautasteen samt en Runesteen; maaskee menes denne; et andet Sundbø ligger i Ydre Flaabygdens Sogn; og en Sundebygd i Hvidesø Sogn.

Sundby, XI. 319. Beskrives at ligge ved Stranden i Nærheden af Roeskilde (jf. Saxe S. 267). Nuvær. Udesundby ved Frederikssund i Sjælland i Danmark.

Sunddal, VII. 45. Nuværende Sundals Herred i Dalsland i Sverrig. Dette sees ogsaa af Rymbeigla S. 330, hvor Sunddalene og Marker anføres i den svenske Konges Rige vesten for Væneren.

Sundholmssund, VII. 104. Kong Eisten lod her et Taarn reise til Bedste for Fiskere og Kjøbmænd. Formodentlig ved Bergen i Norge.

Sundolfsstad, Søndolfsstad, IX. 300. 328. En Gaard i det gamle Nordmøre eller i nuvær. Fosens Fogderi sondenfor Throndhjemsfjord; den laa noget nordligere end Knarreskeid, da der fortælles om Hakon Hakonsøn, at han seilede forbi dette, og lagde ind til denne Gaard.

Sundsvaag, IX. 32. 95. Søndenfor Bergen i Norge.

Surnedal, Syrnedal, IV. 290. IX. 313. 320. X. 334. En Dal i Møre i Norge. I nuvær. Surendals Præstegjeld i Nordmøre.

Sursdalene eller Surtsdale, X. 43. 161. Et Rige i Garderige, nordvest for Bulgaria; det har Navn efter nuvær. By Susdal, der var Storfyrstesæde, indtil dette noget efter Midten af det tolvte Aarhundrede flyttedes til Wolodimir. See ogsaa Sønderdalerige.

Suttang, IX. 233. Navnet skrives heel forskjellig; man finder ogsaa Suntang, Sotrang og Satrang. Efter Sammenhængen maa det have ligget i Ringerige. Paa Pontoppidans Kort finder man her afsat Gaarden Sætrang (hos Bing skrives Sætvang); den anføres hos Kraft, 2 D. S. 333, hvor der tilføjes, at der findes mange Jordhøje, især to meget store med Bautastene. Rimeligviis er det da denne der menes. Den ligger i Hougs Sogn, Nordrehougs Præstegjeld, i Ringerige i Norge.

Svaben, VII. 84. IX. 119. X. 37. eller Svafe. Hos Saxe, S. 369, Suevia. Det bekjendte Schwaben i Tydskland.

Svadested, II. 198. En Gaard i Skagefjords=Syssel paa Nordlandet i Island.

Svafhorne, VIII. 299. En Fjeldstrækning i Nærheden af Lusekjøbing i Sogn i Norge (see Lusekjøbing).

Svalbard, I. 243. 247. En Gaard paa den østre Øfjordsstrand, i Thingøre=Syssel paa Nordlandet i Island.

Svalbarde, I. 211. XI. 366. Et Sted paa Grønlands Østkyst, hvortil man sejlede ud fra Langenæs paa Island. Det bestemmes nøjere i Landn. 1, 1, hvor det siges at ligge nord ved Hafsbotnar eller Havsbundene (til Svalbarða norðr í Hafsbotna), og disse Hafsbotnar ere igjen østenfor Greipar og aldrig frie for Iis. Det er da den nordligste Deel af Grønlands Kyst, som Islænderne kjendte.

Svanhals, VIII. 225. Man sejlede fra Nautesund til Svanhals, og saa øster til Elven, d. e. Gøtelven. Altsaa er Svanhals en Hals eller udgaaende Deel af Landet ved nuvær. Svansund, d. e. Sundet imellem Øen Oroust (forhen Ordost) og Fastlandet, i Ranrige i Norge, nu i Bahusleen i Sverrig.

Svans, IX. 191. Her forefaldt et Slag imellem Birkebenerne og Ribbungerne. Stedet laa i den vestlige Deel af Oslo=Syssel ved Kristiania=Fjord i Norge.

svenske Konge. Det bestod da af tvende Hoveddele: Sverrig selv eller det egentlige Sverrig, der hos de Gamle kaldes Svithjod, og Gautland eller det gøtiske Rige. Det grændsede mod Vesten og Norden til Norge med de derunder hørende Landskaber Jæmteland og Helsingeland, mod Østen til Østersøen, mod Syden til Danmark. Inddelingen anføres her, IV. 142; nemlig: Vester-Gøtland med Værmeland og Marker, som udgjør et Bispedømme med tolvhundrede Kirker; Bispesædet her var Skara (jf. Rymbeigla, P. 3, Kap. 5, § 20; og om det overdrevne Tal af Kirker Geijer i Svea for 1831, 13 H. S. 249. Anm.). Dernæst Østergøtland, det andet Bispedømme, hvorunder hørte Øerne Gotland (Gulland), og Øland. Endelig Sverrig selv med sine Landskaber. Men hertil maa endnu føjes: Jernbæreland, Nerike, Smaaland og Dalene eller Dalsland, samt Gestrekaland nordenfor Sverrig selv. Det egentlige Sverrig, i den ældste Tid kaldet Mannheim, undertiden ogsaa Sviarige, men sædvanlig Svithjod, skal efter Snorres-Edda (Rafks Udg. S. 195) have sit Navn af Odins Tilnavn Svider; det bestod af Upland eller det egentlige Opland, med Indbyggerne Upsviar, som omfattede Tiundeland, Athundraland og Fjardhundraland, samt Vestmannaland, Sødermanland, og Landstrækningen Søland ved Havet. Den vigtigste Landstrækning var Tiundeland, d. e. Upsal og de dertil hørende Herreder, kaldet saaledes efter Kong Aus ti Sønner, som han ofrede for at opnaae en høj Alder (Heimskr. T. 1, S. 35); det var den bedstbefolkede Deel af hele Svithjod, Kongens og Erkebiskoppens Sæde; og alle de andre Lavmænd vare ringere end Lavmanden i Tiundeland. Indbyggerne kaldtes Upsviar eller Opsvear, og deres Kongeæt var den fornemste, da den nedstammede fra selve Guderne, IV. 186. 190. Ved Upsal holdtes alle Svears Thing (see ogsaa Upsal), og efter denne By kaldtes Riget ogsaa

ved hvilken det store Søslag holdtes, hvori Olaf Tryggvesøn blev overvunden, og faldt eller forsvandt. Den laa saaledes, at man derfra kunde see ud over Havet, hvorledes en Flaade kom seilende fra Østen. Det maa have været en Ø ved den sydøstlige Side af Øen Rygen imellem denne og Fastlandet af Pommern; men denne Egn har Tid efter anden undergaaet saa store Forandringer, i det snart hele Øer, snart Dele af Øer ere forgaaede, og forskjellige Dyb fremkomne, at man ej mere med Bestemthed kan paavise, hvilken Ø der menes. Da man imidlertid finder, at Øen Ruden forhen kun ved en lille Bæk var adskilt fra Rygen, og at den lille Ø, der nu kaldtes Greifswaldsche Oie forhen var langt større og bar Navnet Svant-Wusterhausen til Modsætning af det derved liggende Wostrosn eller Wusterhausen paa Fastlandet, saa er det høist sandsynligt, at denne Ø har strakt sig over imod eller vel endog hængt sammen med Øen Ruden, saa at begge disse have dannet en større Ø, hvilken Nordboerne kaldte Svolder (efter Varianterne ogsaa Svauland eller Svanland). Den Havn, der omtales, maa da have været imellem denne Ø og Fastlandet, formodentlig den samme som Saxe, S. 340, kalder portus Svaldensis, som man har antaget at være i Nærheden af Greipswalde. Her fandtes ogsaa en Havn ved Wyk eller Vicus danicus paa et Sted, der i Diplomer kaldes dat olde Deep. (See om disse Steder Schwarz Geogr. Norder-Teutschl. S. 119-123. og Sammes Diplomat. Gesch. der Rügisch-Pommer. Städte, S. 146-147). Denne Mening falder da sammen med Suhms (Danm. Hist. 3 D. S. 315), som antager Svolder for at være Øen Ruden.

Syderland, Søderland i Skotland, I. 176. 222. IV. 195. 196. Nuvær. Sutherland eller Sutherland Shire i Nordskotland. Paa den sydlige Side af dette Landskab var Floden Ekkjal, nu Oikel (see Ekkjal). I

Orkensernes Saga nævnes her ogsaa Dalen Hjalmundal, nu Helmsdale.

Sydlandene, Sydlige Lande, III. 17. 53. IV. 77. X. 327. Syderrige, IV. 76. VI. 4. Sydlændere, VI. 308. Sønderlændinger, VIII. 172. I Følge den simple Betydning af Sydlandene skulde derved forstaaes alle de sydlige Lande i Europa, modsat de nordlige; men Nordboerne havde saa lidet Samkvem med de sydligste af disse, at de ved denne Benævnelse kun tænkte paa de dem nærmeste Folk. Ved Sydlande og Sønderlændinger forstaaes derfor i Sagaerne nærmest Tyskland, undertiden dog ogsaa det nordlige Frankerig og sammes Beboere; det sidste især i den senere Tid, da Ordet Tyskland og Tyskere tillige kom i Brug. I Knytlinga, Kap. 120, sammenstilles saaledes Sydermænd og Vender, hvor der ved de første forstaaes Hertug Henrik af Brunsvigs Folk; og Sydermænd er her rigtig i Oversættelsen, XI. 338. udtrykt ved Tyskerne. I Sverres Saga, Kap. 103, her VIII. 172. omtales derimod Sønderlændinger i Bergen, hvilket i Oversættelsen i Heimskr. gives ved Tyske og Franske; thi strax efter nævnes Thydverske Mænd, der ligefrem udtrykker Tyskere. Istedenfor Sydlandene bruges i samme Betydning undertiden Syderrige, der ogsaa ligefrem modsættes Nordlandene, og her siges, blandt andet, Regner Lodbrogs Sønner at have hærget, og at have indtaget Vifilsborg eller Vifliaburg i Helvetien (Regner Lodbrogs Saga, Kap. 12). Heraf skjønnes ogsaa, at der ved Sydlandene ikke blot maa tænkes paa det egentlige Tyskland, men paa alle de af tyske Folk beboede Lande.

Syderrige, see Sydlandene.

Sydervig, VI. 42. Der fortælles, at Kong Olaf den Hellige seilede sønder forbi Jyllands Side, og stred paa dette Sted med nogle Vikinger. Det synes altsaa at have ligget ved Jyllands Side eller nordenfor Ribe (see

Sydvirke, IV. 45. 46. 47. En stor Handelsplads ved Floden Temsen, som paa Svend Tveskjægs Tid blev befæstet af de Danske, og ved en Bro var forbunden med Borgen Lundunaborg. Nuvær. Southwark ved London i England.

Syllinger, I. 131. 132. 147. X. 200. Nogle Øer vester i Havet ved England, kort fra Irland; der var et Kloster. Her blev Olaf Tryggvesøn døbt. Nuvær. Scilly-Øer ved England. Klosteret var uden Tvivl i den i Orkenøernes Saga, S. 378, nævnte By Mariahavn, nu S. Mary's old Town paa den største af Øerne.

Syrland eller Syrien, I. 248. III. 32. 57. VII. 79. X. 323. 324. Landet Syrien i Asien.

Syrlæksos, II. 171. En Bæk eller lille Flod i Skaftefjelds-Syssel paa Østerlandet i Island.

Syrnedal, see Surnedal.

Syrstrand, VIII. 147. En Landstrækning i Sogn, i Norge, der især i den ældre Tid er bleven bekjendt af Kong Bele, som regjerede her. (Fridthjofssaga, Kap. 1. og Thorsteen Vikingsøns Saga, Kap. 20). Nuvær. Landstrækning Sjøstrand (Systrand) i Leganger Sogn og Præstegjeld. (Kraft, 4 D. S. 724).

Sæheim, I. 10. 11. X. 369. Ved denne Gaard fældte Erik Blodøxe sin Broder Bjørn Farmand eller Kjøbmand, som blev begravet i den efter ham kaldte Farmandshøj ved Sæheim, i Vestfold. Nuvær. Jarlsberg eller den Deel af Hovedgaarden Jarlsberg, som ligger paa den østlige Side af Oulielven, i Semb eller Sem Præstegjeld, Jarlsbergs Fogderi, i Norge. (Kraft, 2 D. S. 726). Høien Farmandshoug findes endnu paa Gaarden Jarlsbergs Mark. Navnet Sæheim, der betyder Søhjem, er det samme som Sem, forhen Seem, hvilket sidste kun er en Sammentrækning af hint.

Sæheim, Kongsgaard i Nordhordeland, I. 13. 42. IV.

17. X. 336. 377. Paa denne Gaards Grund blev Kong Hakon Adelsteensfostre begravet, IV. 17. i en Høj, der endnu kaldes Kongshougen eller Kongehøjen. Gaarden hedder nu Seimb eller Sem, og ligger i Sognet af samme Navn, Hosanger Præstegjeld, i Nord-Hordeland i Norge.

Sæheim, V. 144. En Gaard ved Søen Rand eller nuvær. Randsfjord. I Heimskringla T. 3, S. 365, kaldes den Sæheimrod eller Sæheimrud, og ikke langt derfra laa et Næs i Søen, som kaldes Skiptesand. Formodentlig er det Sørum, som paa Pontoppidans Kort er afsat paa den vestlige Side af Randsfjorden, paa Grændsen af Hadeland og Valders i Norge.

Sæla, III. 31. IV. 62. X. 347. Selja, I. 204. 205-209. 272. VIII. 12. X. 5. 120. 234. 235. 236. 237. Sula, V. 132. Øerne Selja og Kinn, søndenfor Forbjerget Stat, vare paa Hakon Ladejarls Tider ubeboede; men Indbyggerne brugte dem til Græsgang for Kvæget. Øen Selja, der beskrives at ligge ved den sædvanlige Søvej udaf Fjordene, blev bebygget, og der bleve Kirker opførte i Anledning af den hellige Sunnivas Relikvier, som fandtes her paa Kong Olaf Tryggvesøns Tid. Den ene Kirke var indviet til den hellige Albanus, og til den hørte et Svartmunkekloster; Sunnivas Kirke laa paa Fjeldet ved Klosteret. Paa denne Ø landede Olaf den Hellige, da han bemægtigede sig Norge; han ansaae det for et godt Varsel, at han just var kommet til Land her, hvorved han uden Tvivl sigtede til Betydningen af Navnet Sæla (sæla, Lykke, Lyksalighed). Læsemaaden Sula (Súla) er uden Tvivl en Fejl for Sæla. Nuvær. Ø Sælø i Hove Sogn, Sælø Præstegjeld, i Nordfjord i Norge; Sælø Kirke ligger nu paa Fastlandet paa Hove Præstegaards Grund, men laa før paa Øen; paa den nordvestlige Kant af denne findes ogsaa mærkelige Ruiner af den hellige Sunnivas Kloster. Ogsaa vises de Bjerghuler, hvor Sunniva

med Følge tilsatte Livet. (Falsens Norge, S. 69. Kraft, 4 D. S. 916. 923. 941. See ogsaa Historia Sanctorum in Selja i Langebek Script. T. 4. og Tegning over Levningerne af Sunnivas Kloster i Klůvers Norske Mindesmærker, S. 134).

Sælaadal, VI. 60. En Gaard (nu Præstegaarden) i Selaardal i Bardestrands-Syssel paa Vesterlandet i Island.

Sældal, Seladal, med Indbyggerne Sælboer, VIII. 26. 27. Ogsaa kaldet Selabo eller Sælbo. Nuvær. Sælbo Præstegjeld i Landskabet Strind i Throndhjem i Norge. I dette laa Sælsøen eller Selasø. Navnet kommer, efter Schønings Reise, 1 H. S. 52, af Ordet Sæl (oldnord. sæla), et Huus i Skoven eller Udmarken, en Art af Sæterhuse; hvilket viser, at her først har været anlagt adskillige saadanne, førend man begyndte at bygge Gaarde.

Sælingsdal, II. 19. 20. En Dal i Dale-Syssel paa Vesterlandet i Island.

Sælingsdalsaa, II. 19. En Aa i nysnævnte Sælingsdal.

Sælsø, Selasø, VIII. 26. Nuvær. Sælbo Sø i Sælbo Præstegjeld, i Throndhjem i Norge. Paa en Holm i denne Sø opholdt Kong Sverre sig. See Kongeholmen.

Sælø, IX. 72. En Ø i nysnævnte Sælsø; men snarere skal der paa dette Sted læses Sælbo, det samme som nysanførte Sældal, nuvær. Sælbo Præstegjeld.

Sælø, Sæløerne, V. 9. VII. 226. IX. 28. 37. 89. 100. 128. 217. 270. Soløerne, III. 38. Nordenfor Lindesnæs. Soløerne er uden Tvivl en urigtig Læsemaade. Nuvær. Sælø, i Oustad Sogn, Lyngdals Præstegjeld, Lister Fogderi, i Norge. (Kraft, 3 D. S. 531. 551). Naar der, VII. 226, siges: Sæløerne østenfor Lidande, saa sees let af Sæløs Beliggenhed, at det maa hedde: nor-

denfor Lidande, hvilken Læsemaade ogsaa er optaget paa det tilsvarende Sted i Heimskringla, T. 3, S. 373.

Sæmundsli, I. 230. eller Sæmundshlid, en Landstrækning i Skagefjords-Syssel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 6).

Sætt, VII. 79. Sidon, forhen Said, i Syrien. Dette siges ogsaa i Heimskr. T. 3, S. 242 (skjøndt det vel er en senere Randglosse, der er kommen ind i Texten); det hedder nemlig: Sætt, som nogle mene er Sidon i Syrland.

Sævarende, XI. 228. 229. 233. En Gaard inderst i eller ved Limfjorden, som paa Knud den Helliges Tid var en stor Kongsgaard. Imellem den og Hjarandesyssel omtales ogsaa en Aa, der dog ej navngives. Navnet Sævarendi betyder Søens Ende; Gaarden har da faaet Navn af at den laa at sævarenda, ved Enden af Søen. Senere skrives den Siørendæ (Kong Valdemars Jordebog i Langebek Script. T. 7. S. 530), der betyder det samme, men med gammeldanske Former. Levninger af dette Slot Sjørringborg, hvorom man har Viser og Sagn (Pontoppid. Marm. Dan. T. 2, S. 347) findes endnu i Sjørringvold i Sjørring Sogn, Hundborg Herred, ved den store Sø Sjørring- eller Jandrup-Sø nordenfor Limfjorden i Nørre-Jylland i Danmark. (See ogsaa Aagaards Beskrivelse over Thy, S. 146. og især P. V. Becker om Vendsyssel og Thy i Molbechs Nord. Tidsskrift, 4 D. 2 H. S. 261. 281-283. hvor der findes mærkelige Oplysninger om denne Egns ældre Tilstand; hvorimod Forklaringen af Sjøring, d. e. rundt omgivet af Sø, er, som det Nysanførte viser, forfejlet).

Sævidarsund, VI. 137. Et Sund ved Miklegaard eller Konstantinopel, i hvilket der var en Jernlænke, for at spærre Havnen. Denne Jernlænke var efter Damustasaga slaaet over Stolpesund. Ved Sævidarsund forstaaes Strædet ved Konstantinopel; ved Stolpesund Havnen imellem Konstantinopel og Forstaden Pera. (Heimskr. T. 3, S. 70. Anm.).

Det nordiske Navn er maaskee fremkommet af Ordet sær, Hav, og Byen Wize, Byzia, de gamle thraciske Kongers Residens, efter hvilken det Sandschakskab, hvori Konstantinopel ligger, endnu kaldes det wiziske.

Søderland i Skotland, see Syderland.

Sødermanland, IV. 142. Nuvær. Landskab Södermanland i det egentlige Sverrig.

Sødungssund, Søidungssund, see Saudungssund.

Søland, IV. 142. En Landstrækning i det egentlige Sverrig, øster ved Havet, senere kaldt Roslagen eller Rodslagen. Det gamle Navn findes endnu i Sjuhundraherred, der i Uplandslagen (Thingm. B. 13 Fl.) kaldes Sæhundari.

Sølmundshøfde, I. 230. Et Forbjerg ved Floden Hvitaa paa Grændsen af Borgefjords- og Myre-Sysler i Island. (Landn. 2, 1).

Sølve, I. 11. IV. 11. VIII. 230. En Havn indenfor Agdenæs i Norge. Nuvær. Gaard Selven ved Throndhjems Fjord, i Ørelandets Præstegjeld, noget indenfor Agdenæs; forhen en Kongsgaard. Havnen er den ved Gaarden værende Vig, der ogsaa kaldes Selven. Den synes efter Harald Haarfagers Saga, Kap. 39, af de Gamle at have været regnet til Nordmøre; men efter IV. 11 her i Sagaerne at høre til Throndhjem, saa at Throndhjems Grændse i sidste Fald begyndte ved Agdenæs. (See Schønings Reise, 2 H. S. 17. Pontoppidan om det sydlige Norge, S. 87).

Sønderbo Herred, XI. 318. Nuvær. Sunnerbo-Herred i Kronobergs Leen i Smaaland i Sverrig. Det hørte forhen til Landskabet Finneide eller Finnveden.

Sønderdalerige, IX. 195. Det forekommer her som Navn paa et Rige i Garderige, og nævnes tilligemed Bjarmeland og Holmgaard. Det maa da være det samme som ellers kaldes Surdsdale, imellem Bulgarien og Holmgaard, hvilket Schøning ogsaa har antaget paa sit Kort over det

gamle Europa; men Sagaens Udtryk: øfter synes da ikke at være nøiagtig brugt, heller ikke Navnet rigtig skrevet; for Suðrdalaríki skulde vel læses Súrsdalaríki eller Surtsdalaríki.

Sønder-Jylland, see Jylland.

Sønderlandet paa Island, I. 223. II. 14. III. 180. X. 45. 74. 85. 86. XI. 366. 367. Søndre Fjerding, II. 180. Beboerne Sønderlændinger, II. 212. IX. 175. Den sydlige og sydvestlige Deel af Øen. Denne Fjerding strækker sig fra Solheimasand mod Østen; efter nogle, til Hvalfjord og Botnsaa imod Vesten, men efter de Gamle gik den heelt op til Borgefjord og Hvitaa, og indbefattede da de nuværende Rangaavalle-, Aarnæs-, Guldbringe-, Kjose-, og Borgefjords-Sysler. Den udgjorde den vigtigste og frugtbareste Deel af Øen. Med Hensyn til vore Sagaer ere de vigtigste Egne: Floderne Markarfljot, Rangaaerne, Thjorsaa med mellemliggende Strækninger, Hvitaa og Ølvusaa, Thingvallevatn med Thingvallesveit og Øxeraa, Forbjerget Reykenæs, Egnen omkring Reykevig, Kjalarnæs og Landstrækningen Kjos, Hvalfjorden, Akrenæs, og Reykedalene.

Søndmøre, see Møre.

Søndolfsstad, see Sundolfsstad.

Sørbø paa Island, see Saurbø.

Sørgersdalene, III. 85. En Landstrækning i det store eller kolde Svithjod, hvilken kun forekommer i de fabelagtige Sagaer. I Gange-Rolfs Saga, Kap. 6, lægges den i Sviarige (Sverrig) istedenfor i Svithjod, og kaldes Sylgesdalene. Hvis dette Sted skulde tænkes i det egentlige Sverrig, maatte der vel menes Soldalen ved det formedelst Sagn og Oldtidslævninger bekjendte Suraborg i Vestmanland. Men laa det i Garderige, kan det enten være det samme som Sursdalene eller en Landstrækning ved det asovske Hav (Sorno More).

Tharøfjord eller Barøfjord, X. 92. Man sejlede søndenfor Hjaltland, vester for Tharøfjord, og saae ikke Land, før man kom til Sulneskjær. Tharøfjord er altsaa Havet imellem Orkenøerne og Shetland. Omtrent midt imellem disse Øgrupper ligger Øen Fair eller Fara, efter hvilken man har kaldt Fjorden. Det kan derfor være rimeligt med Johnstone (Haco's exped. ag. Scotl. Anm. til S. 30) at læse Farøfjord, Fareyjarfjörðr. Men ellers kaldes denne Ø Fair hos Nordboerne Friðarey, Njalssaga, Kap. 155 (154) S. 268, og Orkenøernes Saga, S. 348; paa det første Sted siges udtrykkelig: den ligger imellem Hjaltland og Orkenøerne. Begge Navne, Fair og Fridarey, ere eensbetydende: den venlige Ø, og den kunde formedelst sin Beliggenhed med Rette kaldes saa af de Søfarende. Om den rette Læsemaade kan der da næppe være Tvivl; den er Friðareyjarfjörðr; heraf er þareyjarfjörðr fremkommet istedenfor Friþareyjarfjörðr. Lignende Læsefejl forekomme ofte.

Thelemarken, I. 5. 214. II. 223. V. 191. VII. 226. 291. 296. VIII. 22. 27. 272. 275. 294. IX. 234. X. 307. Indbyggerne Theleboer eller Thiler, IX. 190. Nuvær. Landskab Thelemarken eller Tellemarken i Norge, og nærmest Øvre-Thelemarken. Det omtales af og til i Norges ældste Historie; f. Ex. Haddingedalen og Thelemarken forenedes under Raums Søn Hadding; Fridthjof, en Søn af den Hordelandske Konge Hunthjof, var Konge i Thelemarken, men blev fordreven af Vikar, som satte sin Søn Harald der til Konge. Desuden var Thelemarken Skueplads for nogle af den berømte Stærkodders Bedrifter. Hos Saxe (f. Ex. S. 140) har Navnet en videre Udstrækning, end sædvanlig, da det efter ham synes at strække sig henimod Eideskov; det kan da efter hans Forestilling have udgjort en Strækning inde i Norge, modsat de sydlige Kyster eller Vigen; og dette kunde bidrage til at bestyrke den Mening, at det er det samme som de Gamles Thule, naar

det nemlig tages i saa udstrakt Betydning, at derved forstaaes hele den bjergfulde Deel af det sydlige Norge. Kysten af det nuværende Thelemarken maa have henhørt til de Gamles Vestfold, da dette strakte sig endnu længer ned imod Syden ind i Landskabet Agde. Men denne Kyst havde ogsaa sine egne Benævnelser, Limgardssíde og Grennar. See disse Artikler. Navnet Thelemarken udledes af oldnord. þeli, norsk Telle, som betyder frussen Jord (Hallagers norske Ordsamling); Slutningen Mark, oldnord. mörk, viser at det var skovbegroet.

Themsen, see Temsen.

Thernanæs, III. 97. Et Næs i Middel-Mule-Syssel paa Østerlandet i Island. (Landn. 4, 6).

Therdal, VII. 8. X. 363. En Dalstrækning med en Gaard Therdal i den sydlige Deel af Aafjords Præstegjeld, i Fosens Fogderi nordenfor Throndhjemsfjord i Norge; forhen uden Tvivl hørende til Nummedalsfylke.

Thin, VIII. 232. Mundingen af Thin eller Thinaros. En anden Læsemaade er Nidaros, og Stedet vilde da være Udløbet af Nidelven ved Byen Throndhjem i Norge. Da der fortælles, at Kong Sverre efter Slaget ved Thorsbjerg seilede ind ad Throndhjemsfjord, kom imellem Tinaros og Trange eller Trøngve, og derpaa styrede over til Fladkefjord, saa maa Thinaros rimeligviis være Mundingen af en Aa og Trøngve en der udenfor liggende Holm nordenfor Thorsbjerg, paa den vestlige Side af Throndhjemsfjord. Paa Trangfossen, som i Registeret til Heimskringla jævnføres med Trange, kan her ikke tænkes, da denne Fos ligger ved Nidelvens Udløb af Sælbo Sø, altsaa paa den modsatte Side af Fjorden og langt inde i Landet.

Thingenæs, I. 87. Ved dette Sted stødte Landskaberne Sogn og Hordeland sammen; Hakon Ladejarl overvandt her Erik Blodøres Søn Ragnfred. Nuvær. Dingenæs, ved hvilket Gaarden Dingen ligger, i Evindvigs Sogn

og Præstegjeld, i Landskabet Sogn i Norge. Da dette Sted ligger i Gule Skibsrede, og maa have sit Navn af et Thing eller Thingsted, saa tjener Navnet til at bekræfte, at Gulething holdtes her i Nærheden.

Thingval eller Thingvalle, III. 92. IV. 255. V. 213. VI. 216. Thingvolden eller Thingmarken, det Sted, hvor Althinget paa Island blev holdt; i Aarnæs-Syssel paa Sønderlandet. Her blev bygget en Kirke, til hvilken Olaf Tryggvesøn sendte Tømmer og Harald Haardraade en Klokke.

Thingvold, VIII. 270. IX. 12. 71. 313. Nuvær. Thingvold Præstegaard, i Thingvold Sogn og Præstegjeld, i Nordmøre i Norge. Den menes, hvilket Navnet ogsaa antyder, at have været Sædet for Nordmøre Fylkes Afgudstempel og Fylkesthinget. Dette bekræftes ogsaa deraf, at Sysselmanden Guttorm Thvare, som blev dræbt af Baglerne, blev fældet paa denne Gaard. Thingsted findes her endnu. (Kraft, 5 D. S. 261-262).

Thingøre, III. 144. X. 323. Thingørekloster i Hunavatns-Syssel paa Nordlandet i Island.

Thisfisø, X. 93. Andreas af Thisfisø nævnes. En Ø i Norge. Læsemaaden er uvis.

Thjalveshule, X. 216. En Hule, ved hvilken Kong Olaf Tryggvesøn dræbte Forræderen Thorer Klak. Schøning har ikke kunnet finde andet Spor til denne, end en lille Hule noget østenfor Gaarden Valsæt, søndenfor Agdenæs, i det gamle Nordmøre, nu i Fosens Fogderi i Norge. (Schønings Reise, 2 H. S. 20).

Thjodmyr, VIII. 62. En Myr eller Mose imellem Nidelven i Strind og Gunlelven i Guuldalen i Throndhjem i Norge.

Thjolenæs, VI. 207. Harald Haardraade sejlede ind ad Godnefjord, nuvær. Randersfjord og Gudenaa, i Nørre-Jylland i Danmark, afbrændte Thorkel Geysas Gaard,

vedblev at hærge, og holdt et Slag med de Danske ved dette Næs, Thjolenæs. Dette Navn forekommer kun paa dette Sted og det tilsvarende i Heimskringla, men er uden Tvivl vel hjemlet ved Skjalden Granes Vers. Det kan ikke som Suhm gjætter (Danm. Hist. 5. D. S. 180) have været et Næs, som gik ud fra Thy, da dette Landskab ligger altfor langt fra Begivenhedens Skueplads, og Næsset desuden da maatte have hedt, ikke Þjólarnes, men Þjóðarnes eller lignende; derimod kommer Navnet nær nok med Herregaarden Tjele, i Tjele Sogn, Sønderlyng Herred; og Harald Haardraade kan her ved et Næs have stredet med de Danske, naar han fra Randersfjord, uden at gaae i Land, som der udtrykkelig siges, sejlede ind i Gudenaa.

Thjorn eller Tjorn, VIII. 94. 286. Nuvær. Ø Tjørn i Bahusleen i Sverrig, forhen hørende til Vigen i Norge.

Thjorsaa, III. 89. 180. 188. X. 85. 86. En Flod paa Grændsen af Rangaavalle- og Aarnæs-Sysler paa Sønderlandet i Island.

Thjorsaadal, II. 184. 185. X. 251. Hjalte Skeggesøn fra Thjorsaadal. En Dal ved Floden Thjorsaa i Aarnæs-Syssel paa Sønderlandet i Island. (Njalssaga, Kap. 66).

Thjotande, V. 17. Et Forbjerg i Borgunds Præstegjeld i Søndmør i Norge.

Thjotta, II. 128. 146. 148. 149. 156. IV. 211. 212. 218. 252. 301. 339. 340. 341. V. 2. 3. 33. 39. 68. 79. 209. VI. 23. 309. VIII. 254. En Ø i Helgeland i Norge, med en stor Hovedgaard, bekjendt af Harek fra Thjotta. Nuvær. Ø Thjotø eller Tjøtø søndenfor Alest eller Alsten i Alstahoug Præstegjeld i Helgelands Fogderi.

Thopte, X. 331. Her boede Finnen Svase, med hvis Datter Snefred Kong Harald Haarfager blev gift. Nu-

vær. Gaard Tofte i Dovre Sogn, Lessø Præstegjeld, i Gudbrandsdalen i Norge. (Kraft, 2 D. S. 156).

Thoptyn, X. 117. Kong Hakon Hakonsøn lod her bygge et Kapel og en Gjæstebudssal. Formodentlig nuvær. Gaarde Tofte, hvor der skal have været et Kapel, i Froens Sogn og Præstegjeld i Gudbrandsdalen i Norge. (Kraft, 2 D. S. 124).

Thorgar, see Torgar.

Thorleifs Høj, III. 92. En Høj paa en Holm i Øxeraa, hvor Thorleif Jarleskjald var begravet; nordenfor Lavretten eller det Sted hvor Althinget holdtes paa Island. See Althinget.

Thornberg, IX. 309. 335. 336. Alf fra Thornberg nævnes. En Gaard i Norge.

Thorsaa, VII. 215. En Flod i Skotland, hvor der holdtes et Slag imellem den norske Konge Eisten og Jarlen Harald Madadsøn. See ogsaa Orkenøernes Saga, S. 324. Nuvær. Flod Thurso, der falder ud i Thurso Bugten paa den nordlige Side af Caithneß Shire i Nordskotland.

Thorsaa, IX. 280. Nuvær. By Thurso i Caithneß Shire i Nordskotland, ved Udløbet af nysnævnte Flod Thorsaa.

Thorsbjerg, I. 11. IV. 12. VIII. 230. 233. 254. Nuvær. Thorsbjerg eller Thorshaug, en Klippe i Stadsbygdens Præstegjeld, Fosens Fogderi, nordenfor Throndhjemsfjord i Norge. Stedet ligger noget nordenfor Rødebjerg eller Røbjerg.

Thorshavn, II. 82. 85. 103. IV. 313. Med en god Havn og Thingstedet for alle Færøerne. Nuvær. Thorshavn paa Øen Strømø.

Thorslund, XI. 205. Nuvær. Ø Taasinge eller Thorseng ved Fyen i Danmark.

Thorsnæsthing, II. 191. X. 85. Thinget for Vestfjordingerne paa Island eller nuværende Dale-, Snefjelds-

næs- og Hnappa-Sysler. Thinget har Navn efter Thorsnæs imellem Vigrafiord og Hofsvaag i Snefjeldsnæs-Syssel. (See Landn. 2, 12. Eyrbyggjasaga, Kap. 4).

Thorsteinstorp, XI. 313. Her holdtes et Slag imellem de danske Konger Svend Grade og Knud Magnussøn; hos Saxe S. 255: prope Thorstani vicum. Nuvær. Taastrup ved Roeskilde i Sjælland i Danmark; Byen Valby (af Val, valr, de Faldne i et Slag) i Høje-Taastrup Sogn har rimeligviis Navn efter Slaget. Navnet er sammentrukket fra Thorstentorp til Tostentorp, Tostrup. Stedet er maaskee anlagt af den Thorsten, hvis Søn Peder Thorstensøn, Petrus Thorstani, var Svend Grades Raadgiver.

Thorvalds Kloster i Garderige, I. 248. Et, som der fortælles, af Thorvald Vidførle stiftet Kloster, ved en Hovedkirke, der var helliget til Johannes den Døber; da det laa ved Foden af Bjerget Drøfn (see Drøfn), saa maa det have ligget i Nærheden af nuvær. By Polozk ved Floden Dúna i Rusland, eller i denne By.

Thotn, I. 6. IV. 9. 76. 228. 262. VII. 294. IX. 122. 190. 192. 237. 246. X. 129. 142. Et Landskab, som udgjorde en Deel af Oplandene i det sydlige Norge. Det svarer omtrent til nuvær. Totens Distrikt eller Totens, Vardals og maaskee noget af Biri Præstegjelde i Totens Fogderi. Det nævnes tilligemed Einabygden eller Egnen omkring Søen Enevand; i den nordlige Deel forekommer Bygden Hun.

Thrandenæs, Throndenæs, IV. 232. 247. 254. VII. 103. Throndenæsthing, VII. 113. 114. 115. 120. Paa Throndenæs boede Thorer Hunds Broder Sigurd; og Kong Eisten lod her bygge en Kirke. Nuvær. Trondenæs eller Tronæs Præstegjeld ved Trondenæs paa den nordlige Side af Hindø, i Lofodens og Andenæs Fogderi i Norge.

ret ved Agdenæs eller noget længer imod Østen (see Møre og Sølve). Saavel Landshøvdingerne, som Folkemængden og Thrøndernes djærve Karakteer gjorde Throndhjem til Norges fornemste Landskab og største Styrke, som det ofte kaldes i Sagaerne, I. 29. 33. II. 31. IV. 96. V. 105-106. VI. 31. VII. 156. Thrøndelagets Lavmand var ogsaa den første man maatte raadspørge, naar et retmæssigt Kongevalg skulde gaae for sig, IX. 204. Throndhjem eller Thrøndelag bestod af otte Fylker, der ogsaa kaldes de otte Fylker indenfor Agdenæs, I. 198. VIII. 30; en Inddeling, der grundede sig paa Landets gamle otte Offersteder, I. 32. Af disse otte Fylker toges Kongerne, f. Ex. Olaf Tryggvesøn og Sverre, til Konger paa Ørething. Disse otte Fylker vare, med de Navne, som forekomme hos de Gamle, følgende: Orkedalen eller Orkdølefylke; Guuldalen, Gaulardalen eller Gauldølefylke; Strind eller Strindefylke; Størdalen, Stjoredal eller Stjordølefylke; Skaun eller Skeynefylke; Værdalen, Veradal eller Verdølefylke; Sparbyggjefylke eller Sparebo; og Eynafylke eller Øfylke. Hele Throndhjem var desuden inddeelt i tvende Hoveddele, men Navne herpaa forekomme kun i Folkebenævnelserne: Indthrønder og Udthrønder. Til de første hørte Indbyggerne i Værdalen, Skaun, Sparbyggjefylke og Eynafylke, I. 33; de øvrige vare Udthrønder.

Throndhjemsfjord, I. 49. V. 108. VII. 199. Den store Fjord af dette Navn i Throndhjem i Norge, der begyndte ved Forbjerget Agdenæs.

Throndhjemsfjords Munding eller Throndhjemsmunding, I. 50. VII. 195. VIII. 49. 59. 109. 121. 128. 255. IX. 45. Det er Indløbet til den store Throndhjemsfjord i Norge; Navnet betegner deels selve dette Indløb, da man seilede ud af Throndhjemsmunding til Forbjerget Agdenæs, deels den sydlige Deel af Indløbet, da der ogsaa siges, at man fra Sønden først kom

til Trondhjemsmunding, derpaa til Agdenæs. (Heimskr. T. 2, S. 239).

Thrælabjerg, Thrælebjerg, Trælebjerg, (Trællebjerg), VII. 251. 253. VIII. 220. IX. 240. 347. Et Sted ved den gamle By Oslo i Norge, hvor Landingen ved denne By sædvanlig skete. Det maa have ligget yderst i Byen, men er for Resten nu ubekjendt. (Kraft, 1 D. S. 296).

Thule, I. 210. Thyle, XI. 365. Det hos de sydlige Skribenter forekommende Thule, Navnet paa det yderst bekjendte Land imod Norden, hvilket nogle have antaget for Shetland, andre for Thelemarken i Norge. De gamle islandske Historieskrivere antoge, at der ved dette Thule meentes deres Land, Island. (See ogsaa Landn. Fortalen).

Thurseskjær, X. 27. Rimeligviis Skjærene ved Thurso Bay paa den nordlige Side af Caithneß i Skotland. Meningen er da: at Kong Alexander ikke vilde hvile, førend han havde rejst sit Banner paa den nordligste Spidse af Skotland, og erobret alle de Norskes Besiddelser i Vesterhavet. Dette Sted forekommer ogsaa under Navnet Thussaskjær i Orkenøernes Saga, S. 86, og staaer ligeledes der istedenfor den nordligste Pynt af Skotland. Der fortælles nemlig, at Thorfinn Jarl var den mægtigste af alle Jarler paa Orkenøerne; han bemægtigede sig elleve Jarldømmer i Skotland og alle Syderøerne og et stort Rige i Irland; dette bestyrkes derpaa med et Vers, hvoraf Meningen er den, at han tvang Folkene til Lydighed fra Thussesskjærene indtil Dublin. Johnstone (Haco's exped. against Scotland, Anm. til S. 6) antager ogsaa dette Sted for nuvær. Thurso.

Thusser, III. 194. En anden Benævnelse paa Folket Jøtner eller Jætter, de ældste Beboere af Norge og Størstedelen af de nordiske Lande.

Thvaattaa, see Thvottaa.

Thveraa, Thværaa, Tveraa, paa Island I. 226. II. 79. III. 79. V. 284. Ydre-Thværaa og Søndre-Thværaa, to Floder, og Gaarden Thværaa (Munke-Thværaa) i Øfjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Thverbrekka, II. 56. 61. Vigaglums Gaard i Ørnedal. I Øfjords-Syssel paa Nordlandet i Island.

Thværaathing, X. 86. Thinget i Borgefjord eller for Beboerne af Borgefjords- og Myre-Sysler paa Vesterlandet i Island.

Thvottaa, Thvaattaa, II. 175. 176. 179. En Gaard i Island, hvor Sidu-Hal boede. Den fik Navn af Aaen Thvottaa (af at tvætte eller her døbe), som igjen kaldtes saaledes af Præsten Thangbrand, der i denne døbte Hal med alle hans Huusfolk. Den ligger i Søndre-Mule-Syssel paa Østerlandet strax nordenfor Øster-Horn. Thveraa eller Tværaa, X. 252. er uden Tvivl samme Sted, og Læsemaaden altsaa urigtig.

Thy, VI. 210. 211. Nuværende Landskab Thy eller Thyland ved Limfjorden i Jylland i Danmark. Navnet Þjóð, i gamle danske Diplomer Thiuth, d. e. Thjud, er mærkeligt, fordi det er een af de allerældste Benævnelser paa Folk og Land i Almindelighed.

Thyle, see Thule.

Thyre, Tyre, Thyrve, Tyrve, VIII. 32. IX. 190. 196. 234. Nuvær. Indsø Tyrisøen, der bestaaer af Bugterne Tyrifjord, Steensfjord og Holsfjord, i Ringerige i Norge. Man pleier at antage, at Søen har faaet Navn efter Sigurd Hjorts Dronning, Thyrne, Thyre Danebods Søster, som omtales i Halfdan Svartes Saga Kap. 5, men dette har liden Sandsynlighed. Hos de Gamle kaldes den altid Thyrve eller Thyre, men ikke Thyrnes eller Thyres Sø.

Thyreleif, X. 248. En Gaard i Norge, som skal være kaldt saa efter Olaf Tryggvesøns Dronning Thyre.

mærker dog Kraft (S. 643), at Stedet endnu rimeligere er Tollevig eller Tellevig i Hammer Sogn og Præstegjeld sammesteds.

Torgar, Torge, Thorgar, VIII. 158. IX. 316. 342. 360. 362. Formodentlig samme Sted, som det i Egilssaga Kap. 7. 14 nævnte Torgar i Helgeland. Nuvær. Torve eller Torget en Ø ved Brøns i Brønøens Præstegjeld i den sydlige Deel af Helgeland i Norge.

Torskebakke, X. 31. Et Landingssted vestenfor Gøtelven lige overfor Ljodhus eller Gamle Lødese i Vestergøtland i Sverrig.

Totra, see Tøtra.

Tracien, XI. 370. Det siges at være det samme som Grækenland; Tiras nedsatte sig først her, og fra ham nedstammer Folket Tyrker. Jf. Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 12, hvor der tilføjes, at Sverrig bebyggedes herfra, og Norge igjen fra Sverrig; samt Fortalen til Snorres Edda.

Trange, VIII. 232. see Thin.

Traven, VIII. 196. eller Trafn. Nuvær. Travemúnde eller Udløbet af Floden Trave ved Lybek.

Tregesund, IX. 185. eller rettere Tregdesund, der findes som Variant til det anførte Sted. Nuvær. Trægdefjord, en Havn tre Fjerdingvej østenfor Mandal, i Halsaa Sogn, Mandals Fogderi, i Norge. (Kraft, 3 D. S. 490. 551).

Tribuzis, XI. 341. 347. Tribudiz, XI. 355. Den første Læsemaade er den rigtige. Det er det gamle Landskab Tribusees, som hos Saxe, S. 382, kaldes provincia Tribusana, i Circipanernes Land i Pommern, med en Borg af samme Navn ved Floden Trebel. Men herfra strakte Landskabet sig meget videre, da der i samme nævnes de tre Hovedborge: Tribosees, Gútzkow og Wolgast, og Diplomer vise, at det gik heelt hen imod Stralsund (det hedder saaledes: terra Tribusees prout pro-

tenditur in Stralsund). I denne videre Betydning tages det her og hos Saxe, og betegner da den hele Provins søndenfor Bardt, imellem Floderne Reknitz, Trebel, Ryck og Sundet ved Rygen. (See Schwarz Geogr. Norder-Teutschl. S. 170-173. 180).

Tripipen, Trippipen, XI. 355. eller Atripiden, XI. 347. Et Landskab med en Kjøbstad eller Borg, i Circipanernes Land (Circipenensis provincia) eller Landet omkring ved Peenefloden i Pommern; i Nærheden af Provinserne Bardt og Tribnsees. Beliggenheden af dette Landskab findes, naar man sammenligner Knytlinga, der fortæller, at Kong Valdemar drog til Stræla (ved Stralsund), red der op til Tribuzis og Atripiden, hærgede Landet rundt om, indtog Borgen og drog hjem, med Beretningen hos Saxe, S. 343-345, at Kongen gik igjennem Circipanernes Land, kom over et Uføre og Moradser med Bække og Grøfter, derpaa igjennem en meget stor Skov; hvorpaa de saae Byen, som var omgivet med et saa stort Vand, at man kunde seile deri med Skibe. Toget gik altsaa ud fra Egnen ved Stralsund tværs ind igjennem Landet. Søger man her nogen gammel Landstrækning Tripipen eller Atripiden, saa findes vel ingen saadan, men i flere Diplomer en med et meget lignende Navn: Tribedne. I et hedder det nemlig: castrum Barth cum terra attinenti, videlicet Tribedne vocata; i et andet: a Butesowe (Bützow i det Meklenborgske) in utraque parte aquæ, quæ Nebula (Nebelfloden) dicitur usque ad terram, quæ Tribedne vocatur. Denne Egn kan enten have ligget norden for Tribusees hen imod Bardt til, eller strax østenfor Tribusees, hvor der ogsaa i Diplomer omtales én gammel Borg, castrum antiquum, der ligesom Tribnsees selv var omgivet af Floden Trebel og dens Moradser eller Søer. At det laa dybere inde end Tribusees sees af Knytlingas Udtryk: til Tribusitz og saa op til Tripipen.

I Knytlinga ere begge Læsemaader urigtige. Hvorledes Atripiden er fremkommet, sees tydelig ved at sammenligne Kap. 124 og 129; paa det første Sted har staaet: reið þar upp til Tribúsiz ok a tripiðen, hvilket Afskriveren har læst i eet Ord, isteden for á Tripiðen; paa det sidste Sted staaer: fór paðan til Tribúðiz (Varianten har rigtig Tribúsiz) ok svo upp á Tripipen; her har det foregaaende upp forhindret Afskriveren fra at læse feil af Præpositionen á, men Navnet Tripipen fremkom, i det han i Tripipen (Tribiðen) læste et p for et þ. (See om Tribedne Schwarz Geogr. Norder-Teutschl. S. 174-179. og Sammes Diplom. Gesch. S. 352).

Trolde, X. 283. Her staaer denne Benævnelse som eensbetydende med Alfer, Ellefolk eller lignende fabelagtige Væsener; men i Almindelighed sammenstilles Jøtner, Thusser og Trolde, som Norges ældste Beboere, hvor der da ved de første forstaaes Kvener, ved de sidste Lapper eller Finlapper.

Troldefjeld, IX. 85. Menes at være det høje Fjeld ved Trolddalen hørende til Gaarden Føre i Opheims Sogn i Landskabet Vors i Norge. (Falsens Norges Hist. 3 D. S. 248).

Tromlingerne, see Trymlingerne.

Truns, X. 116. Hakon Hakonsøn lod dette Sogn kristne, og byggede der Kristkirke. Nuvær. Tromsø eller Tromsen, i Senjens Fogderi, det nordligste Præstegjeld i Norge.

Tryggvedys ved Sotenæs, I. 54. eller Tryggvesrør, X. 342. d. e. Tryggves Steenhob eller Gravhøj, i hvilken Tryggve Olafsøn er højlagt. Den findes paa Tryggø i Askum Sogn, Sotenæs Præstegjeld, i Bahusleen i Sverrig. See Sotenæs.

Trymlingerne, Tromlingerne, IX. 31. 33. 35. 96. 97. Efter Kraft (3 D. S. 358) er Trymling nuvær. Troms, i Øster-Molands Præstegjeld, Nedenæs Fog-

deri og Amt, i Norge; altsaa det samme, som Oen Hruma i Agde, hvor Stærkodders Fader Storverk boede (Gautrekssaga, Kap. 3). Øster paa denne Ø ligger en Havn, Trundling, og, efter Bing, sex Mile fra Oen oppe i Landet tre høje Klipper, som kaldes Trymlinger eller Tremlinger, hvilke ogsaa under dette Navn ere afsatte paa Schønings Kort over det gamle Norge. Man skulde troe at der menes disse Klipper, hvis de paa Havet kunde sees af de Søfarende.

Trælebjerg, see Thrælabjerg.

Trælleeid, I. 217. Et Eid paa Vestmanneøerne i Island, saa kaldte efter Hjørleifs Trælle. See Vestmanneøer.

Tue, VIII. 270. Forekommer kun her, hvor der nævnes en Simon Lavmand paa Tue eller, nærmere ved den gamle Form, paa Thufa. Der kan da menes nuvær. Gaard Thuv i Kleps Sogn og Præstegjeld i Rogeland i Norge (Kraft, 4 D. S. 94), men man formoder, at Stedet snarere har været nuvær. Herregaard Tom i Smaalenenes Amt (sst. S. 947).

Tumathorp, VII. 128. Det siges at ligge kort fra Lund, hvilket dog ikke maa forstaaes saa ganske efter Ordet; det er nemlig nuvær. Landsby Tommerup eller Tommarp, Annexet til Gladsaxe i Jærrestad-Herred paa den sydostlige Side af Skaane; senere bekjendt som Kloster. Navnet betyder Tumes Torp, og udledes af Mandsnavnet Tume.

Tumlø, Tumla, VI. 253. Kong Harald Haardraade sejlede med sin Flaade til Vigen, øster til Elven (Gøtelven), tilbragde en Nat i Nærheden af Norges Grændse, og holdt derpaa Thing ved Tumlø (Humla), hvorhen den danske Konge Svend Estridsøn var bleven stævnet til at holde et Søslag med de Norske. Efter denne Sammenhæng er Stedet da enten en Ø ved Gøtelvens Udløb i Bahusleen, eller nuvær. Tole eller Tøle Sogn strax ved Kongsbakke i Halland.

Tunga eller Tunge, I. 212. hvor Ivar Tunga-Gode nævnes. Tunge eller Skaptaa-Tunge er en Landstrækning i Skaftefjelds-Syssel paa Østerlandet i Island. For Ivar Tunge-Gode skal læses Roar Tunge-Gode. (Landn. 1, 1. 4, 11).

Tunge, II. 19. En Gaard i Sælingsdal, i Dale-Syssel paa Vesterlandet i Island.

Tunge, lille, I. 230. En Landtunge ved Floden Hvitaa paa Grændsen af Borgefjords- og Myre-Sysler i Island. (Landn. 2, 1.).

Tunge, VIII. 113. Der omtales en Fjeldli ovenfor Tunge; derfra sendtes Mænd ind til Gaarden Gelmin. Det er nuvær. Gaard Tungen, som ligger paa den vestlige Side af Orkedalselven i Orkedalen i Throndhjem i Norge. Den hører nu til Børsen Sogn. (Høyem om Bynæssets Præstegjeld, S. 312).

Tunge paa Jæderen, V. 11. Den i den nordlige Deel af Jæderen i Rogeland i Norge udgaaende Tunge, paa hvilken der ligger en Gaard af samme Navn, og hvis yderste Deel kaldes Tungenæs.

Tunis, X. 87. Landskabet Tunis paa den nordlige Kyst af Afrika.

Tunna, VIII. 289. Tunnaskove, sst. Læsemaaderne ere heel forskjellige; dog kan kun Varianten Tiuma komme i Betragtning. Her forefaldt et Slag imellem Kong Sverre og Baglerne. Tunna (d. e. Tønde) er nuvær. Tønsberg Tønde imellem Tønsbergfjord og Midfjord, i Sandeherreds Sogn, i Nærheden af Tønsberg i Norge. Tjuma vilde derimod være Øen Tjømø i Laurvigs Fogderi, Annex til Nøttere i Jarlsbergs Fogderi. (Kraft, 2 D. S. 586). Med Hensyn til Slaget ved Tunnaskove kan bemærkes, at der ved Gaarden Skougen (Skoven) i Hedrum Sogn findes mange, tildeels store Gravhøje.

Tuskland, IV. 54. eller Tuskaland; det gamle Landskab Tourraine i Frankerig, ved Floden Loire, og med Byen

Tours. Nøjagtigere vilde det efter denne By have hedt Turskaland, men Nordboerne have assimileret eller bortkastet Bogstavet r paa samme Maade som de for Burstaborg sige Bustaborg.

Tuttero, see Tøtra.

Tveraa, see Thveraa.

Tværaa, Thveraa, X. 252. Uden Tvivl en urigtig Læsemaade for Thvotaa, thi her opholdt Thangbrand sig om Vinteren.

Tværaaøre, X. 46. Slaget paa Tværaaøre. Ved forhen anførte Thveraa eller Tværaa (Munke=Thveraa) i Øfjords=Syssel paa Nordlandet i Island.

Tyskland, IX. 331. X. 77. XI. 377. Tyskere, VI. 308. VIII. 174. 276. IX. 8. 220. 303. X. 35. 36. 124. XI. 338. Disse Benævnelser forekomme kun i den senere Tid, da man fra Tyskland begyndte at handle paa Norge, især Bergen, IX. 303; forhen kaldtes de tyske Lande Sydlande og Tyskerne Sydermænd. See ogsaa Alimania og Sydlandene.

Tyre, see Thyre.

Tyrkiet, Tyrker, V. 255. Tyrker og Blakmænd sammenstilles; Indbyggerne i Wallakiet, Moldau og tilgrændsende Lande mod Østen. Hermed kan ogsaa sammenlignes det af Snorre (Heimskr. T. 1, S. 8) omtalte Tyrkland, i hvilket Odin havde store Besiddelser. Nuvær. Lilleasien kaldes ogsaa Tyrkland, og nærmest Egnen omkring Troja. (Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 27. Fortalen til Snorres Edda).

Tyrve, see Thyre.

Tyrvist, VII. 36. Nuvær. Ø Tyrey eller Tyree vestenfor Øen Mull under Argyle Shire, paa den vestlige Side af Skotland.

Tyskere, see Tyskland.

Todrefjord, see Rodrefjord.

Tønsberg, I. 10. 17. 18. 55. 82. II. 85. 119. III. 35.

danske Konge Valdemar den første, VII. 283; den blev desuden tit hjemsøgt af Ofeggerne, Baglerne, Birkebenerne og Ribbungerne. Den største Deel af Byen afbrændte paa Hakon Hakonsøns Tid, X. 70. Af offentlige Bygninger nævnes her: Laurentii Kirke, VIII. 285, ved hvilken Hakon Hakonsøn siden lod Kongsgaarden bygge, X. 116; Kongsgaarden er for længe siden ødelagt, Laurentii Kirke blev nedreven i Aaret 1810. St. Olafskirke, i hvilken Erling Steenvæg, Philippus fra Vegin og Biskop Henrik af Holum bleve begravede, IX. 26. 28. X. 74. Søndenfor denne Kirke lod Hakon Hakonsøn bygge et Hospital, X. 116. Mariekirke eller vor Frue Kirke blev bygget af Hakon Hakonsøn, IX. 152. X. 117; den er endnu til, og den eneste nuvær. Kirke i Byen. Den samme Konge lod bygge en Steenkirke, Thomaskirken, IX. 155. X. 117; og Barfodmunkenes Kirke, der siden blev forfløttet til Dragsmark (see Dragsmark). Tønsberg By var befæstet fra Landsiden, nemlig ved en Borg paa Klippen paa den nordlige Side af Byen. Her var allerede en Befæstning, da den danske Konge Valdemar den første anden Gang beleirede Byen (jf. Saxes edita rupes, S. 308). I Kong Sverres Tid befæstede Baglerne sig paa Bjerget, og opførte blandt andet to Kasteller, det ene nord paa Bjerget, det andet sønder paa over Veien, som gik op fra Laurentii Kirke, VIII. 285. Her bleve de i tyve Uger beleirede af Birkebenerne; under hvilken Beleiring Kong Sverre reiste sine Telte paa den nordre Side af Bjerget imellem dette og Byen, samt den hele Vei nord ud til Søen (Tønsbergfjord); og uden om sin Leir lod han gjøre en Grav nord fra Vaagen af og med Syden lige til Skeljesteensund, VIII. 285. 290. De tvende før omtalte Kastellers Bygningsmaade beskrives VIII. 292. Kong Hakon Hakonsøn lod Tønsberg omgive med en Steenmuur, og lod bygge et Kastel over Porten, et an-

det, kaldet Gøtekastellet, over Daneklev; han lod ogsaa hele Bjerget bebygge, IX. 230. 235. 289. X. 116. Dette Daneklev maa have været Navnet paa een af Opgangene til Bjerget; maaskee kommet i Gang fra den Tid da de Danske belejrede dette. Ved Tønsberg holdtes det saakaldte Haugething; see Haugething.

Tøtra, Totre, Totra, VIII. 262. IX. 200. 212. 367.
Tutterø, X. 118. En Ø, hvorpaa der var et Kloster; Sigurd Abbed af dette Kloster nævnes IX. 200. jf. 212. Nuvær. Toutterø, Tutterø eller Tøtterø vesten for Landskabet Frosten i Størdalens og Værdalens Fogderi i Throndhjem i Norge. Klosteret stod paa den nordvestlige Side af Øen. Om Levningerne deraf see Klüvers Norske Mindesmærker, S. 77.

Udsteen, Utstein, Kongsgaard i Rogeland, I. 13. V. 16. X. 151. Gaarden har sit Navn af et Skjær, som gaaer ud paa Vestsiden af Øen Udsteen eller den saakaldte Klosterø, i Udsteen Kloster Sogn, under Rennesø Præstegjeld i Rogeland i Norge. Den blev fra Kongsgaard forandret til Kloster, uvist til hvilken Tid, og er endnu en betydelig Gaard. (See om denne Kraft, 4 D. S. 172-174). Jf. Bokn.

Ugla, Ogla, I. 49. IV. 18. En Gaard, hvor Sigurd Ladejarl blev indebrændt af Erik Blodøxes Sønner. Nuvær. Gaard Ugla eller Augla, som ligger ved Kirken i Klæbo Sogn og Præstegjeld i Landskabet Strinden i Throndhjem i Norge. (Falsens Norge, S. 82. See ogsaa Schønings Rejse, 1 H. S. 18. 22-23, hvor der anføres rimelige Grunde for, at det er denne Gaard og ikke Præstegaarden Augla i Værdalen). Dette Sted skrives ogsaa Hauklo, X. 338, som da er en mindre nøjagtig Læsemaade for Augla eller Haugla.

Uladstir, VII. 58. 59. X. 365. Et Landskab i Irland, hvor den norske Konge, Magnus Barfod, tilsatte Livet i et Slag. Nuvær. Ulster.

Ulfarsdale, II. 130. En Dalstrækning i Oplandene i Norge; formodentlig i Gudbrandsdalen eller Østerdalene.

Ulfkelsfjord, IV. 199. Ulfreksfjord, IV. 163. Her holdtes et Slag imellem Irekongen Konoføger og Einar Jarl af Orkenøerne. See ogsaa Orkenøernes Saga, S. 10; efter denne Saga var det paa Irland. Bestemmelsen af dette Sted beroer især paa, hvor den omtalte Konofoger var Konge; Suhm formoder (Danm. Hist. 3 D. S. 522), at det er den samme som Conachar, Konge i Meath; og Ulfkelsfjord maa da have ligget paa den østlige Side af Irland (som ved Dundalk Bugten eller Fjorden Strangford ved Killy Leagh), hvilket ogsaa bedst stemmer overeens med den hele Fortælling om Einar Jarls Toge til Irland, Skotland og Bretland.

Ullensager, IX. 363. Nuvær. Ullensager Præstegjeld i Øvre-Romerige i Norge.

Ullerager, IV. 143. 144. 189. Der var en Sædegaard paa Olaf den Helliges Tid; men Stedet nævnes meget tidligere: Kong Eisten blev her overvunden af Regner Lodbrog (Krakamaal Str. 7); ogsaa omtales en Jarl af Ullerager, og en Ø der udenfor, som hed Visilsø (Thorsteen Vikingsøns Saga, Kap. 1-2). Nogle henføre ogsaa hertil den af Saxe, S. 170, omtalte campus Laneus. Stedet laa i Upland i Sverrig, men om den nøjere Beliggenhed ere Meningerne deelte: Gaarden Ultuna, der ligger strax udenfor Upsala og har mange Gravhøje, hed fordum Ulleråker og Egnen Ulleråkers Härad; nogle have derfor meent, at det gamle Ullerager laa her ved Mundingen af Fyrisaaen. Andre antage, at det laa længer fra Upsala, og at det er Kongsgaardene i Ulleråker By i Simtuna (Cimbertuna) Sogn. Visilsø holdes for at være det Sted, hvor siden Skokloster blev

bygget. (Tuneld, 1 D. S. 114. 138. Björners Svea Rikens håvda ålder, S. 75. Reenhjelms Anm. til Thorstein Vikingsons Saga, S. 33-35. Celsius de monasterio Sko, S. 4. Suhms Danm. Hist. 1 D. S. 54).

Ulvesund, III. 31. IV. 62. V. 120. VI. 34. VIII. 129. 137. IX. 85. X. 234. XI. 110. Et Sund søndenfor Øen Sæla og Forbjerget Stat. Nuvær. Ulvvaag eller Aalvogsund, strax søndenfor Øen Sælø, der hvor Stathavet løber ind, imellem Øerne Moldø og Silden. (Falsens Norge, S. 69. Kraft, 4 D. S. 925). Sundet har faaet Navn efter tvende Brødre, ved Navn Ulf, Sønner af Kong Auund Upsja eller Upse i Fjordefylke (Anssaga, Kap. 4), hvis Høje endnu vises ved Gaarden Røisen paa Vaagsø ved det nordre Udløb af Ulvesundet (Kraft, anf. St.), i Sælø Præstegjeld i Nordfjord i Norge.

Undursøer, VIII. 47. I en Vig imellem disse Øer og Fastlandet stod et Slag imellem Kong Sverre og Jæmterne. Nuvær. Frøsø (Freis Ø) og omliggende Smaaøer i Søen Storsiø i Jæmteland. Navnet findes endnu i Undersager Præstegjeld. (Jf. Húlphers Jåmtland, S. 80). Saxe fortæller, S. 59, at Fjaller Jarl i Skaane flygtede til et Sted, kaldet Undensakre, hvilket, siger han, er ganske ubekjendt for vore Folk. Der kunde vel menes dette, som da vel ogsaa er det samme, som det i Hervararf. Kap. 1 omtalte Odainsager i Glæsisvall.

Ungarn, VII. 84. Ungareland eller Ungerland, X. 367. XI. 370. Ungarer, I. 128. Omtrent nuvær. egentlige Ungarn.

Unnardys, paa Liste, VIII. 142. Rimeligviis nuvær. Hummerdus, en Havn, som ligger paa Gaarden Husebys Grund, i Vandsø Sogn og Præstegjeld, Lister Fogderi, i Norge. (Kraft, 3 D. S. 538. 551).

Uphoug, paa Yrje, II. 33. Nuvær. Gaard Ophoug paa Ørelandet, i Fosens Fogderi nordenfor Throndhjemsfjord i Norge.

Upsal, I. 2. 56. II. 200. III. 71. IV. 23. 128. 141. 142. 182. 186. V. 217. 220. VIII. 169. X. 157. 161. 239. Upsalebakke, V. 222. Upsal e=Konge, IV. 148. Gammel Upsal i Upland i Sverrig laa omtrent en halv Miil fra nuvær. Upsala. Det var oprindelig Bolig for den især af de Svenske dyrkede Gud Frej, og her var et af ham anlagt Gudehuus (Heimskr. T. 1, S. 16). Denne By laa i Tiundeland; paa Hedenskabets Tid holdtes her i Goemaaned et meget stort Offer, som besøgtes fra hele det egentlige Sverrig; ligeledes holdtes her alle Svears eller Svenskes Thing, samt Marked og Kjøbstævne, som varede en Uge (jf. Gunlaugsfaga Kap. 9, efter hvilken Thinget holdtes om Foraaret). Ved Begyndelsen af Kristendommens Indførelse blev dette Lavthing og Marked endnu holdt; men da Kristendommen var bleven almindelig indført, og Kongerne ikke længer vilde have deres Sæde i Upsal, blev Markedstiden forandret og sat ved Kyndelmisse, og varede paa Olaf den Helliges Tid kun tre Dage, IV. 141. Byen var Bispesæde. Efter den kaldtes i den ældste Tid Kongen af Upland Upsalekonge.

Upsalerige, I. 104. Upland i Sverrig med Hovedstaden Upsal. See ogsaa Sverrig.

Upsalething, IV. 131. 146. 185. 187. Thinget ved Upsal i Sverrig. See Upsal.

Upse, IV. 28. X. 167. En Landstrækning, der, tilligemed Vestmar, udgjorde en Deel af det gamle Landskab Vestfold i Norge.

Upsvear, see Sverrig.

Urgurøst, IV. 221. eller Urgurauft. Et Sted i Gudbrandsdalen i Norge, som Kong Olaf den Hellige drog over, og kom ned i Usa. Det menes at være nuvær.

Rusten, en Dal der gaaer langs med Lougen ned til Sæl Sogn (Vaage Præstegjeld); den er fuld af Steenure, hvortil der vel kunde sigtes med Navnet. Usa er, efter Schøning, den derunder liggende Gaard Ursvold. (Kraft, 2 D. S. 162-163).

Urk, XI. 333. Knytlinga fortæller her, hvorledes de Danske seilede op ad Gudagersaa (Warnow) og holdt Slag med en vendisk Fyrste Mjuklot (læs: Njuklot), hvis Søn Fridleif (d. e. Prislav) blev fangen; derefter holdtes et Slag ved Byen Urk, Njuklot flyede, og faldt; de Danske satte hans Hoved paa en Stage udenfor Byen. Helmold fortæller denne samme Begivenhed, og lader den vendiske Fyrste Nyklot falde, da han drog ud fra sin Borg Wurle (Wurle, situm juxta flumen Warnou prope terram Kicine. Helmold. lib. 1, cap. 87; jf. Rudloffs Mechlenburg. Gesch. S. 121-122. Suhms Danm. Hist. 7 D. S. 62-64). Det er heraf klart, at Knytlingas Urk ikke er andet, end en Læsefeil for Urle eller nysnævnte Borg Wurle. Den laa i Meklenborg søndenfor Rostok, imellem Bützow og Schwan, omtrent der hvor Floden Nebel falder i Warnow. See ogsaa om Toget Saxe, S. 293-294, hvis Fremstilling er nøjagtigere end Knytlingas, men hvor Nuklets Borg dog ikke nævnes.

Usa, Usadalene, IV. 221. En Gaard og derved liggende Dalstrækning i Gudbrandsdalen i Norge. See Urgurøst. Isteden for Usadalene læses i Varianten Súvellir eller Suvoldene, som menes at være de saakaldte Sælsvoldene, nogle flade Marker i Sælsbygden nærmest ved Elven Lougen, i Sæl Sogn, Vaage Præstegjeld. (Kraft, 2 D. S. 163).

Usa, VI. 333. 334. XI. 168. En Flod, ved hvilken der holdtes et Slag imellem Harald Haardraade og Jarlerne Morekaare og Valthjof. Nuvær. Flod Ouse, som løber igjennem Yorkshire i England, og falder i Humber.

Usna, XI. 343. 350. Nuvær. Ø Usedom, med Byen Usedom, i Pommern. I Diplomer kaldes denne Ø og Byen Uznam. Øen bestod af 3 Landskaber, af hvilke det nordvestlige hed Ostrozna eller Østerosna, til Forskjel fra det lige overfor paa Fastlandet liggende Vesterozna; i denne Provins laa Byen Uznam, og det er nærmest den, som her tilsigtes. (See Schwarz Geogr. Norder=Teutschl. S. 314 fgg.) Hos Saxe, S. 314. 362, kaldes Landskabet Ostrozna, og Byen, S. 235. 310. 317. 381, Osna (Orna er en Læsefejl) eller Osnum oppidum med Indbyggerne Oznenses.

Usvigø, IX. 269. En Ø i Nærheden af Hornboresund, i Ranrige i Vigen i Norge; i nuvær. Kville Præstegjeld i Bahuusleen i Sverrig.

Utolfsnæs, see Titolfsnæs.

Utstein, see Udsteen.

Vaage, IV. 219. 221. Nuvær. Vaage Sogn i Vaage Præstegjeld i Gudbrandsdalen i Norge.

Vaage, Vaagar, II. 157. VII. 86. 103. 194. VIII. 29. IX. 213. 270. 316. Vaageslaade, Vaagestævne, IV. 253. En Ø i Helgeland i Norge, paa hvilken Kong Eisten lod bygge en Kirke, VII. 86. men især bekjendt af det saakaldte Vaagestævne eller Marked paa Vaage, hvortil man samlede sig fra hele Helgeland. Nuvær. Øer Vest= og Øst=Vaagen ved Vestfjorden i Lofodens Fogderi, hvilke endnu ere bekjendte som Samlingssted for Fiskeriets Skyld. Paa Østvaagen ligger Hovedsognet Vaage eller Kirkevaage, og det er formodentlig der Kong Eisten lod bygge Kirke; andre mene, at Beretningen om den Kirke, Kong Eisten lod bygge, gjælder den sydligere i Saltens Fogderi liggende Vaagø. Hvilken der menes IX. 316 er uvist.

Vaagsø, IX. 74. Enten nuvær. Vaagsø i Sandø Sogn,

Herø Præstegjeld, i Søndmør, eller Vaagsø i Sælø Præstegjeld i Nordfjord, i Norge. See Skutesund.

Vadø, forekommer i Fornmannas. IX. 48 i Varianterne, og beskrives der at ligge indenfor Øerne Bokn eller Bukken og Udsteen, i Rogeland i Norge. (Jf. Kraft, 4 D. S. 229).

Vadilsø, IX. 39. Nuvær. Varildsø (Læsemaaden er vel altsaa tvivlsom) i Strandebarm Præstegjeld i Syd-Hordeland i Norge. (Kraft, 4 D. S. 566. 694).

Vagnvig eller Vagnvigstrand, VII. 8. Vagnvigestrand, X. 363. Det var et Sted, som man roede over til fra Forbjerget Hefring, og man kom derfra ned i Therdalen. Nuvær. Gaard Vangvig eller Vigen ved samme, søndenfor Bygdelaget Strand, paa den vestlige Side af Throndhjemsfjord, nu i Størdalens og Værdalens Fogderi i Throndhjem i Norge. Læsemaaden Vagnvigestrand er uden Tvivl urigtig; isteden for Vagnvikaströnd maa der snarere læses Vagnvík á Strönd, Vagnvig paa Strand.

Vagsbro, see Vogsbro.

Valagust, XI. 336-339. 349. 350. 354. 355. Hos Saxe, S. 300, castellum Valogastum. Nuvær. By Wolgast ved Peenefloden i Pommern.

Valby Herred, XI. 320. Rettere Valburs eller Valbyrgs Herred, nuvær. Valborg eller Voldborg Herred i Sjælland i Danmark. See Lyngby.

Valdal, III. 41. V. 18. 26. X. 349. Bekjendt af Kong Olaf den Helliges Tog herigjennem. Nuvær. Valdal, en Dalstrækning nordenfor Norddalsfjord; den gaaer fra Bugten Valdalsvig tre Mile op imod Nordost til Grændsen af Romsdalen og Gudbrandsdalen; i Norddalens Sogn og Præstegjeld i Landskabet Søndmør i Norge. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 262. Kraft, 5 D. S. 109).

Valders, I. 2. 165. IV. 77. 248. VIII. 40. 133. 299. IX. 9. 60. 67. 85. 234. 238. 239. 326. eller Valdres, en Landstrækning, der henhørte til Oplandene i det sydlige Norge. Det svarer omtrent til nuværende Valders, eller Nordre- og Søndre-Ourdals, Slidre og Vangs Præstegjelde, i Hadeland, Land og Valders Fogderi. I den ældste Tid var dette Landskab under Raums Søn Ring forenet med Ringerige; hans Søn var Halfdan den Gamle, hvis Søn Brage den Gamle regjerede over Valders og en Deel af Vestfold. Derefter kom det under Hordeland, indtil det blev erobret af Harald Haarfager. Siden forekommer det af og til i Norges Historie.

Valdesholm, Valdisholm, IX. 231. 260. 296. 342. 343. X. 117. En Ø, som Kong Hakon Hakonsøn lod bebygge, og hvor hans Leensmand over Borgesyssel, Arngrim Jonsøn, boede. Nuvær. Vallandsø i Floden Glommen, i Edsberg Præstegjeld, Rakkestad, Hækken og Frølands Fogderi, Smaalenenes Amt i Norge. (Kraft, 1 D. S. 104).

Valdinsø, see Kvaddingsø.

Valkebjerg, VIII. 279. 280. X. 117. Kong Hakon Hakonsøn lod her opføre en Borg, og flyttede Nikolaikirke i Oslo derhen. See Budstikken for 1824, No. 15-18.

Valland, I. 7. 98. 104. 130. 131. IV. 55. 56. 59. 60. 341. V. 129. 152. 229. 235. VII. 57. 66. 213. XI. 168. 169. 178. 363. 371. Tillægsord Vælsk, IV. 47. VII. 48. X. 150. Valland er det almindelige Navn for den vestlige Deel af Frankerig, især Nordmandi, som det Landskab hvormed Nordboerne vare nøjest bekjendte, men ogsaa Bretagne og Poitou. Det nordiske Navn er taget af Folkenavnet Valer eller de gamle Britter, som, fordrevne til Wales og Kornwallis, derfra efter Midten af det femte Aarhundrede droge over til den vestlige Kyst af Frankerig, og nedsatte sig især i det efter dem kaldte Landskab Bretagne. Om Skofte Ogmundsøn fortælles, at

han tilbragde en Vinter i Flæmingeland, og drog derpaa vester til Valland; om Gange-Rolf, at han drog til Valland, og bemægtigede sig der et stort Jarlsrige, nemlig Nordmandiet (Heimskr. T. 1, S. 101). Jarlerne i Nordmandiet kaldes næsten ligesaa ofte Jarlerne i Valland; Hovedstaden Ruda eller Rouen siges snart at ligge i Nordmandi, snart i Valland (Heimskr. T. 2, S. 264. T. 3, S. 143. 144. 145), og Nordmandi i Valland nævnes ligeledes i Egilssaga, Kap. 4. Mærkelig er Sighvat Skjalds Handelsreise hertil, som omtales IV. 341.

Valle, VI. 141. 146. Skjalden Valgard af Valle nævnes. En Gaard Vellir eller i Entallet Vollr i Rangaavalle-Syssel paa Sønderlandet i Island.

Valle, IV. 101. En Gaard med Kirke, der blev nedbrudt, da Husefell blev bygget; i Hitardalen i Myre-Syssel paa Vesterlandet i Island.

Vallident, X. 67. Nuvær. By Valladolid i Kongeriget Leon i Spanien; hos Abulfeda kaldes den Madinato (Byen) Validing, hvorefter det nordiske Navn er dannet.

Valsnæs, VII. 195. Det var et Næs i Norge nordligere end Mundingen af Throndhjemsfjord og sydligere end Byrda, altsaa i nuvær. Fosen Leen. Det maa da være det Næs, hvor Næskirke ligger ved Valsfjorden (nordenfor ligger Valsø) i Ørelands Præstegjeld.

Valung, XI. 335. 339. Isteden for dette læses ogsaa Falong, XI. 335. og Analøng, XI. 339. Valung var et Herred eller Landskab paa Øen Re i Vindland, eller nuvær. Rygen ved Pommern; man kom over dertil fra det Fylke, som ligger ovenfor Stræla eller Sundet imellem Rygen og Pommern; med andre Ord: man maatte først over den sydlige Strækning af Rygen for at komme til Valung. Det er altsaa den rygenske Provins Wolung eller Wollung, der forekommer i flere Diplomer (see Schwarz Diplom. Gesch. der Pommersch-Rüg. Städte, S. 532), og udgjorde en Deel af den vestlige Side

af Øen. See ogsaa Skaparød. Hos Saxe, S. 295 og oftere, kaldes dette Landskab Valungia.

Vambarholm, eller Vambholm, VII. 9. 10. X. 363. En lille Holm i Helgeland i Norge, hvor Steg-Thorer blev hængt; den laa sydligere end Bjarkø, men er forøvrigt ubekjendt.

Vang, IV. 247. Nuvær. Gaard Vosse-Vangen, som er Thingsted for Vangen Thinglag, i Vangs Sogn, i Vosse Præstegjeld eller Landskabet Vors i Norge.

Vardynje eller Vardynjar, VII. 45. X. 364. En Landstrækning, der, tilligemed Norddal, Sunddal og Ve, anføres at ligge i Sverrig ved Grændsen af Norge; det er efter Sammenhængen en Deel af Dalsland eller i den sydlige Deel af Værmeland.

Vare, VIII. 271. Olaf Smørkoll paa Vare nævnes. En Gaard i Norge; formodentlig i Helgeland.

Varna, IX. 178. X. 123. En meget gammel Kongsgaard, hvor Troldmanden Kong Skjold boede (Heimskr. i Ynglingesaga, Kap. 51), i Vingulmark i Vigen i Norge. I Middelalderen var den et Nonnekloster; nuvær. Herregaard Verne- eller Værnekloster, i Rygge Præstegjeld, Mosse, Thunø og Onsø Fogderi, Smaalenenes Amt, i Norge. (See om denne Gaard Kraft, 1 D. S. 150).

Varnæs, I. 33. eller Ørnæs, II. 37. Bekjendt af Thorberg fra Varnæs og hans Søn Asbjørn Thorbergsøn. Man plejer at antage, at denne Gaard laa i Guuldalen; men paa de Steder den forekommer nævnes dens Beboere som Udthrønder, ikke blot som Guuldøler, og de Mænd, som Olaf Tryggvesøn her siges at samle, vare fra Strind, Guuldal og Orkedal, II. 36. Maaskee Gaarden Værnæs, paa hvis Grund Værnæs Kirke ligger, i Størdalens Præstegjeld, i Størdalen i Throndhjem i Norge.

Varrande, IV. 54. 55. En Kjøbstad i Peituland eller Poitou i Frankrig; den laa ikke langt fra Loire, dog ej ved Havet. Foran er ytret den Formodning, at det kunde være Parthenay; men det forekommer mig, at Guerande imellem Floderne Loire og Vilaine, noget indenfor Kysten i den sydlige Deel af Bretagne, kommer det nordiske Navn saa nær, at der næppe kan menes noget andet end denne By i Landskabet af samme Navn. Landskabet ligger ved Kysten og var vel bekjendt for de nordiske Vikinger, som havde hjemsøgt det Aar 919 og oftere; det er, som Fortællingen fordrer, i Nærheden af Loire, medens derimod Parthenay ligger dybt inde og langt fra denne Flod; for at komme til Parthenay maatte Kong Olaf have seilet langt op ad Loire, og endda sendt sine Folk midt ind i Landet. Det i Verset forekommende Udtryk: fjernt fra Søen den ligger, er ikke saa stærkt i Texten: sjó fjarri, som vel kun vil sige, at den ikke var nogen Havn, hvilket ellers var Tilfældet med de Steder, Vikingerne besøgte. Meningen er da, at Kong Olaf lagde sig i Mundingen af Floden Loire, ja at han endog derfra gik op til Byen Guerande, skjøndt den var temmelig langt oppe i Landet, hvilket ganske stemmer med Beliggenheden af Floden og denne By. Herimod lader kun een Ting sig indvende: at Guerande ikke, som Digteren siger, laa i Poitou; men det gjorde Mundingen af Loire ikke heller, begge ligge ved Poitou; de nøjagtige Grændser imellem dette og Bretagne kjendte Nordboerne naturligviis ikke.

Vatn, I. 225. En Gaard ved Vatn eller Søen Haukadalsvatn i Haukadalen, i Dale-Syssel paa Vesterlandet i Island.

Vatsbø, V. 23. eller rettere Vatsbu. Olaf den Hellige drog fra Værmeland, ud i Vatsbu, og derfra igjennem den Skov, som Vejen fører igjennem, og kom endelig til Nærike. Nuvær. Vadsbo-Herred i Vester-Gøtland i

Vendel, XI. 301. Nuvær. Vendsyssel eller den nordlige Deel af Jylland fra Limfjorden til Skagen. See Vendelskage.

Vendelskage, Vendilskage, III. 186. VI. 213. VII. 256. XI. 204. 205. 225. 234. Den Landstrækning nordenfor Limfjorden i Jylland i Danmark, som strækker sig nordpaa til Skagen, eller efter Ordet nærmest sammes nordlige Deel eller Skage. Oprindelsen til Ordet Vendel, Vindil, er rimeligviis den samme, som til Vindland eller Vendland, Venden; derved betegnes nemlig Landstrækninger, som laae aabne imod Havet; og Vendler (Vendiler, Vandaler) kaldtes Folkene, der beboede saadanne Landstrækninger. Det fælles Stamord er formodentlig det kymriske Ord gwynt.

Venden, Vender, see Vindland.

Venedig, XI. 266. 371. X. 37. Efter Nordboernes Skrivemaade: Fenedi. Landskabet Venedig i Italien, efter hvilket det adriatiske Havn indtil Brundusium ogsaa kaldes Feneyabotn, eller den venediske Bugt. (Werlauff Symb. ad geogr. medii ævi, S. 20 med tilhør. Anm.)

Veradal, Verdal, see Værdal.

Verande, XI. 318. Et Landskab i Sverrig, som indbefattede fem Herreder. Det saakaldte Wærnsland, Verendia, som indfattede Konga-, Kinnevwalds-, Albo-, Upwidinge- og Norrwidinge-Herreder i Smaaland i Sverrig. (Tuneld, 2 D. S. 117). See ogsaa Vernd.

Verdenshav, IV. 162. med det oldnordiske Udtryk: Adalhavet, d. e. Oceanet. Den gamle Benævnelse er taget af Ordet adall, som udtrykker en Storhed, og hvilket vi endnu have i adskillige andre Forbindelser, som Adelgade, Hovedgade.

Vermaa, IX. 268. Nuvær. Elv Vormen i Norge. (See ogsaa: Om Fornjot, Kap. 1. og de forskjellige Meninger om dette Sted i Schønings Norges Hist. 1

327. 337. XI. 365. Vesterleden, vesterpaa, Vestervíking, I. 53. 54. o. f. v. X. 155. Vestlandske Klinger, X. 150. Saaledes kaldte Nordboerne de Lande i Europa, som med Hensyn til dem laae imod Vesten; de udgjorde een af de fire europæiske Hoveddele, og sammenstilles ogsaa med Nordlandene og Sydlandene, IV. 77. Under Navnet Vesterlandene indbefattedes da alle de britiske Lande med underliggende Øer, altsaa ikke blot Storbritannien og Irland, men ogsaa Ørkenøerne, Sydersøerne og de øvrige Øer ved Skotland, skjøndt disse stode under norsk Overherredømme, II. 169. Heraf de hyppige Udtryk, at hærge vide i Vesterlandene, at drage i Vesterviking, da disse Lande fornemmelig vare udsatte for Vikingetoge. Men under Vesterlandene indbefattedes tillige den vestlige Kyst af Frankerig eller det saakaldte Valland, formodentlig fordi det for en Deel beboedes af samme Folkestamme som det egentlige Britannien; og det hedder derfor næsten altid i Sagaerne, selv naar Sejladsen gik ud fra England og altsaa mod Østen: at man drog vester til Valland; medens det om Flæmingeland hedder: sønder til Flæmingeland, fordi dette betragtedes nærmere beslægtet med Tydskland.

Vesterlandet paa Island, II. 170. Vestfjerdingen, I. 241. Vestfjordene, IV. 290. VI. 242. 291. IX. 290. X. 5. med Indbyggerne Vestfjordinger, II. 212. X. 85. 86. Den nordvestlige Deel af Øen, fra Borgefjord og Hvitaa imod Syden indtil Rutefjord paa den nordlige Side af Landet, eller nuværende Myre- og Hnappedals-, Snefjeldsnæs-, Dale-, Bardestrands-, Isefjords-, og Strande-Sysler. De mærkeligste Egne ere, med Hensyn til vore Sagaer: Myrerne, Hitardalen; Snefjeldsnæs med Forbjerget Øndverdnæs, Bredefjordsdale og Bardestrand rundt om Bredefjord; samt Isefjorden.

Vestmøre, Vestmar, IV. 28. X. 167. En Landstrækning, som udgjorde en Deel af det gamle Vestfold, vestenfor Folden eller nuvær. Kristianiafjord i Norge. Det hedder saaledes i Brudstykket om gamle Konger Kap. 10, i Nordiske Fortids-Sagaer, 1 D.: Kong Eisten af Vestmøre eller Vestmar, som nu hedder Vestfold; ligeledes siges i Fortællingen om Oplændingernes Konger, Kap. 2, at Dag, Konge paa Vestmøre, døde paa Vestfold. Det har imidlertid ikke været eensbetydende med Vestfold, men kun udgjort en Landstrækning ved Havet, hvilket skjonnes af Navnet (mar, Hav).

Vestnæs, VIII. 211. 212. o. f. v. see Nikolai fra Vestnæs i Registeret over Personsnavne. Man antager dette Sted for at være nuvær. Gaard Vestnæs eller Vesnæs, en anseelig Gaard ved Indløbet til Tresfjorden, i Vestnæs Sogn, Vedø Præstegjeld, i Romsdal i Norge. (Kraft, 5 D. S. 189-190).

Vestsaxer. Der omtales, I. 100, Ingjald, en Broder til Saxernes Konge, Peter; Varianten til dette Sted har: Vestsaxernes Konge, hvilket er nok saa rigtigt. Den her omtalte Ingjald er nemlig den samme, som den, om hvem det hedder i Geneal. reg. Anglosax. (Langeb. Script. T. 1, S. 7): Ingild wæs Ines brodor, Vest-Seaxna cyninges. De her nævnte Saxer ere da Indbyggerne i Wessex i England.

Vettaland, see Vætteland.

Veø, VII. 260. 263. Veøerne, IX. 16. Verø (læs Vedø) IX. 328. Paa Veø var der en Kjøbstad (kaupbær). Det er nuvær. Vedø, Hovedkirken for Vedøens Præstegjeld paa Øen Vedø i Mundingen af Langfjorden i Romsdal i Norge. Efter Sagnet skal Byen have haft syv Kirker, hvilket dog ikke er rimeligt; her findes nu hverken Kjøbstad eller Oldtidslævninger; kun vises Tomter efter to Kirker og Kirkegaarde, som menes at have henhørt til et Kloster og Kapel. Stedet er ikke, som

der anføres i Heimskr. T. 3. S. 416, Øen Vejen ved Throndhjemsfjord, der paa Schønings gamle Kort over Norge kaldes Veygin, men de paa samme Kort affatte Veeyjar i Romsdal. Det forhen anførte Verø, som forekommer i Hakon Hakonsøns Saga, hvor der læses Vereyjar, Verteyjar, Veeyjar, er det samme Sted, og den rette Læsemaade er Veeyjar eller Vedeyjar. Man plejer at udlede Navnet af ve, saa at dets Betydning skulde være den hellige Ø, og antager, at der her fordum var et hedensk Offersted; men Formen Vedey gjør denne Forklaring tvivlsom. Det er imidlertid vist, at her har staaet en Fylkeskirke, hvilket gjør det rimeligt, at der ogsaa i Oldtiden har været et Fylkeshof eller gammelt Gudehuus, til hvilket man da maa have søgt fra begge Mører eller fra Romsdal. See Falsens Norge, S. 76. Kraft, 5 D. S. 186-187. 201.

Viborg og Viborg Thing, VI. 41. 44. 190. 206. XI. 193. 198. 204. 205. 255. 314. 318. 320. 328. 329. Nuvær. Kjøbstad Viborg i Jylland i Danmark. Et af de ældste Offer- og Thingsteder i Danmark, hvortil ogsaa Navnet sigter: det udledes nemlig af det oldnordiske ve, gl. dansk Vi, et Offersted, og björg, Fleertallet af bjarg, et Bjerg; betyder altsaa Vibjergene. Saxe giver Navnet som Ental: Vibergum eller Viberga; hos Ælnoth (cap. 23) oversættes det: mons sacrificationis eller Offerbjerget; i Kong Valdemars Jordebog hos Langebek T. 7, S. 519. 530, skrives det Wibiærg, Wybærg. Det var Hovedofferstedet for Nørre-Jylland, og paa Thinget, hos Saxe concio Vibergica, skulde Kongevalget for Jylland skee saavel i de ældste, som senere Tider, VI. 41. 190. XI. 193. Som anseelig Kjøbstad var Viborg allerede bekjendt paa Harald Blaatands Tid (Gisle Surssøns Saga, Kap. 7); og derefter omtales det ofte hos Saxe og Danmarks øvrige Historieskrivere.

Dette Landskab udgjorde tilligemed Oplandene den sydlige Deel af Norge; Navnene ere fremkomne i Modsætning af hinanden, i det Vigen omfattede Strækningerne ved Havet, Oplandene dem oppe i Landet. Vigens Grændse mod Østen var tillige Norges Grændse ved Gøtelven; mod Vesten synes derimod Grændsen at have været forskjellig til forskjellige Tider; snart tales nemlig om Vigen til Lindesnæs I. 119, snart er Vigen Landet imellem Gøtelven og Rygebit (see Rygerbit). I den meest indskrænkede Betydning synes der ved Vigen at være forstaaet Landet paa begge Sider af Fjorden, d. e. Oslofjord; og efter denne Fjord kaldes ofte den østlige Deel Vigen øster eller østenfor Fjorden. Den bekjendte Benævnelse Vikinger er rimeligviis fremkommet af dette Land-

skab, som ved sin Beliggenhed i de ældste Tider meget maatte befordre Sørøveriet. Senere omtales ogsaa dets betydelige Handel; man seilede derfra paa England, Saxland, Flæmingeland og Danmark, og det besøgtes igjen af danske og saxiske Kjøbmænd, V. 113. I den ældste Tid hørte Vigen til Danmark; men de norske Konger, Olaf Tryggvesøn og Olaf den Hellige, vandt det tilbage. Erling Skakke lovede den danske Konge Valdemar den første det, og fik det til Leen af Danmark. Om de enkelte Landstrækninger see Ranrige, Vingulmark, Folden, Agde.

Viger, IX. 281. eller Vigr. Her var et Kastel anlagt af Kolbeen Ruga. Uden Tvivl den lille Ø Wire, een af Ørkenøerne, nordenfor Øen Mainland, omtrent ligeoverfor Rendal, og ved den sydlige Ende af Øen Rowsa.

Viggja, Viggje, eller Vigge, I. 189. V. 59. 209. VII. 5. X. 363. En Gaard hvor der stod en Strid imellem Steig-Thorer og Sigurd Uldstreng. Nuvær. Gaard Viggen, ved Viggens eller Børsens Kirke, indenfor den Landstrimmel, hvor Ørkedalsfjord støder sammen med Gnulosfjord, i Throndhjem i Norge. Den ligger i Børsens Sogn, men hørte forhen til Orkedalen. (Høyem om Bynæssets Præstegjeld, S. 309). Den forekommer ogsaa i Heimskr. T. 2, S. 42.

Vik, XI. 339. De Danske droge fra Stræla til Valung, derpaa til Vik, og derfra til Hedinsø. Uden Tvivl er da Vik nuvær. Landsby Wyck eller Wieck paa Halvøen Wittow paa Øen Rygen ved Pommern. (Jf. om denne Landsby Schwarz Diplom. Gesch. der Rügisch-Pommersch. Städte, S. 694).

Vikar, VII. 194. Et Sted i Helgeland eller Nummedalen i det nordlige Norge; det laa imellem Vaage i Helgeland og Byrda i Nummedalen. I begge Landskaber findes lignende Navne.

Vikarsskeid, I. 223. I Aarnæs-Syssel paa Sønderlandet i Island. (Landn. 2, 16).

Vikingevaag, IX. 25. 85. En Havn ved Gaarden Vikingevaag paa den sydlige Side af Øen Bortnæs eller Borknæs i Evindvigs Sogn og Præstegjeld, i Landskabet Sogn i Norge. (Kraft, 4 D. S. 801).

Vikingevad, XI. 328. I Følge den gamle Beretning et bekjendt Vadested i Nærheden af et Sund i Sjælland i Danmark, hvorfra der atter var Overfart til Jylland. Da der fortælles, at Esbern Snare her forskaffede Kong Valdemar den første Skibe efter dennes Flugt fra Roskilde, saa henfører man i Almindelighed Stedet til Egnen ved Hærvig eller Bugten ved Kallundborg (Suhms Danm. Hist. 6 D. S. 260). Efter Finn Magnusen er det Vejlen ved nuvær. Viskinde, forhen Viskinge; men det gamle Navn er da urigtigt; man finder paa samme Maade i Haandskrifterne Vikarsdal for Viskardal, og desl.

Vilhelmsby, IV. 50. En By ved Grislepolle paa den vestlige Kyst af Frankerig. See Grislepolle.

Vimund, III. 121. Et Forbjerg i den nordlige Deel af Finmarken. I et geografisk Haandskrift kaldes det Unund, saa at Læsemaaden næppe er paalidelig; i samme nævnes ogsaa Amønd, der antages for at være Andenæs.

Vinaa, see Nisaa.

Vina, I. 57. 58. IV. 272. En Flod i Bjarmeland, ved hvilken der var en Kjøbsted, hvor man drev Handel med Bjarmerne. See ogsaa Egilssaga, Kap. 37. I Herrøds og Boses Saga, Kap. 7, nævnes en Skov ved denne Flod, kaldet Vinaskoven. Nuvær. Flod Dwina, som falder ud i det hvide Hav.

Vinesdal, IX. 13. Den oprindelige Skrivemaade er rettere Hvinesdal. Det er nemlig en Dalstrækning, nu kaldet Kvinnesdal, i Lister Fogderi i Norge, forhen i Nord-Agde; den har Navn efter Elven Kvinen, ved hvis Udløb ligger nuvær. Ladeplads Kvinnesdal, som rimeligviis er de Gamles Hvin (Bing, og Kraft 3 D. S. 550. 551). See ogsaa Hvin.

Vingelmark, Vingulmark, I. 5. 20. 82. IV. 9. 16. 22. 132. X. 130. 131. 137. 138. 142. 168. En Landstrækning i Vigen i Norge, omgivet af Ranrige, Marker og Værmeland, Romerige, Østfold og Folden eller Oslofjord. Det havde i Oldtiden sine egne Regenter, og adskiltes fra Vestfold og Romerige. (See Heimskr. i Ynglingesaga, Kap. 53-54). Længe var det derpaa et Tvistens Æble imellem Ynglingeslægten og Kongerne af Alfheim; men blev endelig erobret af Halfdan Svarte, og af Harald Haarfager indlemmet i hans Rige. (See sst. Halfdan Svartes Saga, Kap. 4. og Harald Haarfagers Saga, Kap. 2. 16). En Deel deraf kaldtes senere Borgesyssel. See Borgesyssel.

Vinger, IX. 221. 264. En Bygd med en Kirke. Nuvær. Vingers Præstegjeld, (hvori Kongsvinger ligger) i Solør og Oudalens Fogderi i Norge. Man finder ogsaa det gamle Navn skrevet Viger, hvilket dog næppe er andet end en urigtig Læsemaade, fremkommen derved, at Afskriveren har overseet den Streg, hvorved Bogstavet n udtrykkes.

Vingsø, IX. 266. En Sø, der strakte sig til Eideskov. Nuvær. Vinger-Sø søndenfor Kongsvinger, i Solør og Oudalens Fogderi i Norge. Formodentlig menes her tillige den søndenfor nuværende Vinger-Sø liggende Sø Aklangen.

Vinland det gode, II. 218. En stor Ø ved Amerika eller en Deel af sammes Fastland, opdaget af Leif den Lykkelige. Det kaldtes Vinland, fordi der voxede Vindruer, og overhovedet det gode formedelst sin Frugtbarhed. See Fortællingen om denne Opdagelse i Heimskr. T. 1, S. 307-311, af hvilken man slutter, at det omtrent maa have været ved den 41 Bredegrad, saa at de samme Gang opdagede Lande kunne have været Nyfundland, Labrador eller Florida.

Voss, hvor der endnu findes et snævert Pas, kaldet Kongsstien eller Kong Sverres Sti, nordenfor Rundalselven, men om Retningen af Kongens Rejse ere Meningerne i øvrigt deelte. (See herom Kraft, 4 D. S. 666. 689-690. 788). Efter Falsen (Norge, S. 68) var den i Sagaerne omtalte snævre Sti det trange Pas, Gillerskreen, paa Grændserne af Sognedals og Hafslo Præstegjelde i Landskabet Sogn, som paa den ene Side begrændses af steile Fjelde, paa den anden af den brusende Aarselv.

Voztrosa, XI. 355. En Landstrækning i Pommern, nordenfor Wolgast og vestenfor Peenefloden Udløb. Det kaldes i Diplomer terra Westrose, og Navnet menes endnu at være tilbage i Landsbyen Wusterhausen. (Schwarz Geogr. Norder Teutschl. S. 253). Det egentlige Navn skulde da rimeligviis være Vesterosn, modsat Østerosn paa Øen Usedom; jf. Usna. Maaskee man kaldte disse Lande saaledes, fordi de laa vesten og østen for Peenes Udløb eller Os.

Vulgaria, V. 33. Et Landskab, som udgjorde en Deel af Garderige eller Rusland, men var hedensk. Nogle have urigtig antaget det for det samme som Bulgarien, der hørte under Grækenland, og anseet Sagaens Beretning paa dette Sted for en Fejltagelse. Men det her omtalte Vulgaria var et Rige i det østlige Rusland og nuvær. Kasan ved Floden Volga. Det laa der, hvor denne Flod gjør en stor Bugt imod Syden, samt vestenfor denne Flod, og ved Kama. Her boede Folket Vulgarerne imellem Russerne og Khazarerne; deres By Bular, som Volga løb forbi i en Bue mod Nord og Øst, laa ovenfor den 50de Bredegrad; mod Syden strakte dette Rige sig næsten til nuvær. Saratow. (See Uddragene af Geograferne Abulfeda og Hadji Khalfa i Hammer sur les origines Russes, S. 9. 72. Lehrbergs

Sverrig; men de norske fra Halfdan Hvidbeen nedstammende Konger vedbleve at hæve Skat deraf indtil Harald Haarfager. (See Om Oplændingernes Konger, Kap. 1. Heimskr. T. 1, S. 55. 63. 91. Egilssaga Kap. 73). Hakon Hakonsøn i Norge udøvede et Slags Herredømme derover, men det siges dog at ligge i et fremmed Rige, nemlig Sverrig, IX. 218. 222. Om Beliggenheden siger Rymbeigla, P. 3, Kap. 5, §. 19, at Værmeland ligger norden for Enden af Søen (Væneren), da kommer østen derfor Vatnsbu (nuvær. Vadsbo i Vester-Gøtland), og da Vester-Gøtland. Det indbefattede foruden nuvær. Værmeland tillige den sydlige Deel af Dalekarlien, hvilket sees af, at Molung (nu Malung i Dalarne) regnedes til Værmeland. Af Floder nævnes nuvær. Claraelv, der kaldtes enten blot Elven eller Østerelven (Eystrielfr), og beskrives at komme fra Østerdalene (i Norge), derpaa at falde i Væneren, og fra denne under Navnet Gøtelven at løbe ud i Havet (Heimskr. T. 1, S. 55, og Om Fornjot, Kap. 1). Paa Grændsen af Værmeland og Marker imod Norge laa Eideskoven; ogsaa omtales Skoven imellem Værmeland og Vester-Gøtland. (Heimskr. T. 1, S. 91. Gautrekssaga Kap. 1-2). Om Kong Sverres Reise igjennem Værmeland see Artiklen Eikisherred. Kong Hakon Hakonsøn gjorde et Tog til Værmeland, IX. 224. fgg. hvis Retning ligeledes lader sig forfølge fra Edeskov, over Morast Skandse, igjennem Sognene Eda, Ny, Arwika og Glafwa, og tilbage igjennem Holmedal.

Vætteherred, IX. 152. 188. 235. Nuvær. Vætteherred i Bahusleen i Sverrig, men forhen udgjørende en Deel af det norske Landskab Ranrige i Vigen. See Ranrige. Fordum toges det i en saa udstrakt Betydning, at derved forstodes hele den nordlige Deel af Bahusleen eller Norrviken, nemlig heelt ned til Kvilleherred, og dette derunder indbefattet. (Odmans Bahuslán, S. 367).

Den yderste Landstrækning i Fosens Fogderi nordenfor Throndhjemsfiord i Norge, imellem Skjøren og Bjøgnen, nu kaldet Øreland eller Ørlandet; forhen uden Tvivl hørende til Nummedalsfylke. Ved Gaarden Østeraad laa forhen Skeggeshoug, der nu er aldeles udgravet (Klüvers Norske Mindesmærker, S. 86).

Yspanien, see Spanien.

Yste, VIII. 113. En Gaard i det Throndhjemske i Norge; maaskee, da den nævnes tilligemed Rydaas, nuvær. Gaard Oust i Landskabet Strind.

Ædø, VIII. 59. Ædøerne, IX. 21. Nuvær. Ø Edø, der tilligemed Smølen udgjør Smølens Præstegjeld i Nordmøre i Norge. I Varianterne til det først anførte Sted (Sverres Saga, Kap. 33) nævnes ogsaa Øen Smølen under Navnet Smyl eller Smjøl.

Ægisdør, XI. 28. 30. Ordret: Ægers Dør eller Munding; det er Udløbet af Floden Eideren i Hertugdømmet Slesvig i Danmark. Havgudens Navn Æger er formodentlig indkommet her formedelst Ligheden med Egd eller Egder (Egðá, Egðerá), det sædvanligere Navn paa Eiderfloden. Ægersdør beskrives at ligge paa den ene Side af Landet, omtrent lige overfor Slesdør eller Mundingen af Slien, som laa paa den anden.

Ægisfjord, Ægesfjord, VII. 192. VIII. 126. i Helgeland i Norge. Nuvær. Oxfjord eller Oxnesfjord paa den sydlige Side af den store Ø Hindø i Saltens Fogderi. (Schønings De nordiske Landes gamle Geografi, S. 84).

Ægypteland, Egypteland, III. 49. XI. 369. Landet Ægypten i Afrika.

Ærvig ved Stat, I. 153. 260. 264-267. 270. II. 16. 17. Nuvær. Ervigen, en Gaard strax indenfor den vestlige Huk af Statlandet, i Hove Sogn, Sælø Præstegjeld, i Nordfjord i Norge. (Kraft, 4 D. S. 918).

Dette sees ogsaa deraf, at Sagaen strax efter anfører de Islændere, som vare med i Slaget, iblandt hvilke hverken Armod eller hans Søn Arne vare. Schøning (Norges Hist. 3 D. S. 261) siger, at Armod var fra det Søndenfjeldske, men uden at give nogen Oplysning om denne Fjord. Maaskee Aununderfjord ikke er andet, end Harnnderfjord, saa at Armod, som flere af disse Kjæmper, var fra Søndmør.

Ør, see Aur.

Øre, IV. 256. IX. 159. eller Eyrar. I Aarnæs-Syssel paa Sønderlandet i Island, omtrent paa samme Sted, som nuvær. Handelssted Eyrarbakki.

Øre, IX. 315. Sigurd Fertel og Eisten paa Øre nævnes som Sysselmænd i Søndmør i Norge. Stedet skrives Eyrar eller Aurar. Strøm mener, at der ved dette Sted forstaaes Gaarden Aure eller Oure i Grebstedal, paa hvis Grund Søkelvskirke, efter den ogsaa kaldet Ourekirke, staaer, i Søkelvens Sogn, Ørskougs Præstegjeld. Hos Kraft kaldes denne Gaard Overaa, udtalt Oure. Den anden Sysselmand Sigurd Fertel kunde, efter Strøms Mening, have Navn af Gaarden Fidt eller Fidtje i Velledal eller Vældedal i samme Sogn. (Strøms Søndmør, 2 D. S. 193. 195. Kraft, 5 D. S. 116).

Øresund, see Eldøsund.

Øresund, I. 25. 118. II 254. III. 193. IV. 333. 335. 338. 339. V. 7. VI. 270. VII. 128. X. 62. 72. 78. 288. 292. XI. 200. 205. 212. 249. 347. Øreslaade, X. 49. Øresund er det bekjendte Sund i Danmark imellem Sjælland og Skaane. (Efter de Gamles Forestillinger beskrives det at ligge norden, d. e. nordost, for Sjælland, og norden for det laa igjen Skaane (Gange-Rolfs Saga Kap. 37). Igjennem det seilede man sædvanlig fra Norge til Østersøen, og der holdtes i Nærheden deraf et aarligt betydeligt Marked (see Halor), hvor-

X. 25. 28. 91. 92. 94. 95. 101. 110. 111. 113. 118. 119. 121. 122. 152. 232. 271. 342. 345. 359. 364. 365. XI. 366. 372. Indbyggerne Ørkenøinger, VIII. 207. En bekjendt Øgruppe nordenfor Skotland. Navnet udledes, efter Camden, af Argath, d. e. ovenfor Cath (Caithneß), og forklares af andre ved Juche Tore, Hvaløerne; men uden Tvivl er det nordisk, og kommer da af orkn, en Sælhund, saa at Orkneyar betyder Sælhundeøerne. Disse Øer, som meget tidlig bleve hjemsøgte af nordiske Vikinger, vare beboede af to Folkeslag, kaldte Peti (Pikter) og Pape (kristne Munke), hvilke ganske bleve udryddede af de Norske, der begyndte at nedsætte sig her paa Harald Haarfagers Tid. (See ogsaa Appendix til Ørkenøernes Saga, S. 549-550). Under denne Konge kom Øerne allerede under norsk Overherredømme, og regjeredes af Jarler, hvis Historie fortælles deels her i Sagaerne, deels udførlig i Ørkenøernes Saga. De udvidede ogsaa af og til deres Herredømme over den nordlige Deel af Skotland. Øernes gamle Navn, Petland eller Piktland, findes endnu i Petlandsfjorden imellem disse Øer og Skotland. De beboede Øers Antal angives til fem og tyve, XI. 372. De vigtigste, som forekomme her i Sagaerne, ere: Roßø (Mainland) med Byen Kirkevaag (Kirkwal), Viger (Wire), Papø (Papa Westra), Rognvaldsø (South Ronaldsa), Riuansø (North Ronaldsa), Fridarø (see Tharsfjord). I Ørkenøernes Saga forekomme endnu adskillige flere.

Ørland, VII. 4. X. 363. Fra denne Gaard var Egil Aslakson, der var gift med en Søster til Skopte paa Giske. Ved

Ørlandsfjord, VIII. 250. eller Aurlandsfjord. Nuvær. Urlandsfjord, som gaaer ind til Urlands Præstegjeld i Landskabet Sogn i Norge. Gaarden Aurland forekommer i Egilssaga, Kap. 32. 67.

Skilfingernes Æt i Østerveg (Snorres Edda, Rasks Udg. S. 193); ligeledes nævnes som forskjellige Lande Østerveg og Tyskland, XI. 377; Vender og Kurer og andre Østervegsmænd adskilles fra Saxer (Heimskr. T. 3, S. 28.) o. s. v. Vikingetoge til disse Lande kaldtes Østerviking, og de, som foretoge saadanne, der stundum ogsaa havde Handel til Hensigt, Østfarere. Med Hensyn til Sejladsen til disse Lande maa tillige bemærkes, at man næsten altid maa have for Øje, fra hvilket Land den gaaer ud, for at bestemme, om der menes den nordlige eller sydlige Deel af Østerlandene; naar man sejlede fra Danmark, Sverrig og det sydlige Norge, saa menes ved Østervegen Vindland, Kurland eller Garderige; sejlede man derimod ud fra det nordlige Norge, som Helgeland, saa forstaaes ved Østervegen Bjarmeland, Jotunheim og andre Lande ved det hvide Hav; i det ene Tilfælde gik Sejladsen igjennem Østersøen, i det andet over Ishavet. (Jf. Neikter de terris ad mare album, S. 10). Undertiden, som her III. 160, gaaer Vejen til de nordlige Østerlande ogsaa over Østersøen, men da er Fortællingen gjerne fabelagtig. Sjelden forstaaes ved Østerlandene de sydligste Dele af Garderige eller det vestlige Asien, saaledes som II. 163, hvor Aserne omtales som Folk fra Østerlandene. Endnu sjeldnere staaer en Østerlænding for en Tydsker, saaledes som her IX. 66, jf. S. 8, hvor den samme Mand kaldes en Tydsker; og man fejler uden Tvivl ikke ved at antage dette Østerlænding for en falsk Læsemaade isteden for suðrmaðr, der findes i Texten, IX. 10; i alt Fald maa man, hvis Læsemaaden ansees for rigtig, derved forstaae en Vender.

Østerlandet paa Island, see Østfjordene.

Østersøen, I. 92. IV. 37. VI. 18. VIII. 22. 45. XI. 16. Østresaltet, VI. 18. Det under dette Navn bekjendte Hav, som imod Vesten stødte til Danmark og Sverrig, mod Syden til de vendiske, mod Østen til

de øvrige øſtlige Lande; Kong Alfreds Ostsæ, og Adam af Bremens pelagus orientalis. Navnet Øſtreſaltet, hos Digterne ogſaa Øſtmar, er kun en anden Benævnelſe paa ſamme Ting, da Ordene salt og mar begge betyde det ſalte Hav.

Øſterrige, VI. 5. 138. Et Rige i eller ved Garderige, thi det ſtilles undertiden, dog kun i de ringere Sagaer, derfra. Det ſammenſtilles med Kænugard, men ogſaa med Saxland, og ſynes da at betegne Øſterlandene i Almindelighed. Harald Haardraade ſejlede over det ſorte Hav, nord til Ellipalt, og drog ſaa heelt op igjennem Øſterrige. Navnet ſvarer nærmeſt til Adam fra Bremens Oſtrogard (Austrgarðar), og det betegner da det ſtore Rige, ſom havde Kiew til Hovedſtad. Schlözer vil derimod, at det ſkal være det ſamme ſom Eſtland, men hermed ſtemmer hverken Navnet, da Eſtland ikke betyder Øſtland, heller ikke nogen af de Forbindelſer, hvori Øſterrige forekommer. (See Schlözers Nord. Geſch. S. 502-503. Finn Magnuſens Eddalære, 3 D. S. 95. Anm. 25).

Øſtervegen, ſee Øſterlandene.

Øſtervigen, ſee Vigen.

Øſterø, VIII. 85. En ſtor Ø i Nord-Hordeland i Norge, nordoſt for Byen Bergen.

Øſterø, II. 80. 97. 98. 112. IV. 280. 314. En af Færøerne, iſær bekjendt af Göteſkeggerne, der boede paa Gaarden Gata. Nuvær. Øſterø med Gøte Sogn.

Øſtfjordene paa Island, I. 212. 215. II. 176. 212. 216. III. 98. VII. 95. Øſtfjordenes Fjerding, Øſterlandet, II. 170. Indbyggerne Øſtmænd, IX. 172. eller Øſtfjordinger, X. 85. 86. Den øſtlige Deel af Island, fra Næsſet Langenæs og Helkundehede til Solheimaſand paa Øens ſydlige Side. Den indbefatter nu Mule- og Skaftefjelds-Sysler, hvilke igjen deles i mindre Dele. Islands øſtlige Kyſt blev vel førſt bebygget, men dens naturlige Beſkaffenhed gjorde det paa flere

Steder vanſkeligt at lande, og Befolkningen ſvarede derfor ikke til Udſtrækningen. Med Henſyn til vore Sagaer ere de mærkeligſte Fjorde og Egne fra Nord til Syd: Vopnefjord, Floderne Jøkulsaa og Lagarfljot, Alptefjordene, Landſtrækningen Lon, Hornefjord og Landſtrækningen Sida.

Øſtmænd, ſee Øſtfjordene.

Øſtmænd, III. 130. 131. 133-135. IV. 81. 317. 318. VII. 198. X. 102. 151. Saaledes kaldtes de Norſke af Indbyggerne paa Island, Færøerne og de ſkotſke Øer, fordi de kom til dem fra Øſten.

Øſtvigsholmene, ſee Aſtesholmene.

Øſysſel, ſee Øſel.

Øxenø, Øxø, IX. 16. 74. En Ø nordenfor Borgund og ſøndenfor Lyngvær. Altſaa nuvær. Oxenø ſtrax veſtenfor Harø i Harams Sogn og Præſtegjeld i Søndmør i Norge, ligeved Grændſen af Romsdalen. I eet Haandſkrift har iſtedenfor Øxenø ſtaaet Langø; det vilde da være nuvær. Langø nordveſt for Tuſteren i Nordmør. Den ſidſte Læſemaade har Falſen fulgt. (Norges Hiſt. 3 D. S. 237).

Øxenø, VIII. 289. Denne Ø er nu en Halvø, paa hvilken Gaardene Sundene og Strand ligge, og ſom ligger imellem Tønsbergfjord og Mækjord eller Midfjord i Sandeherreds Sogn, Laurvigs Fogderi, i Norge. (Kraft, 2 D. S. 848).

Øxeraa, Øxaraa, III. 90. Øxaraabro, II. 185. Floden Øreraa, ſom løber igjennem Thingvalleſveit, i Aarnæs-Sysſel paa Sønderlandet i Island. Ketilbjørn den Gamle kaldte den ſaaledes, da han her tabte ſin Øxe. (Landn. 5, 12).

Øxerfjord, Øxarfjord, II. 180. En Fjord i Thingøre-Sysſel paa Nordlandet i Island. (Landn. 3, 20).

Øxnedal, II. 56. En Dal i Øfjords-Sysſel paa Nordlandet i Island.

Bestemmelsen af de enkelte, ofte høist ubetydelige, Steders Beliggenhed og nuværende Navne er ofte meget vanskelig, undertiden kun Gjætning. Om adskillige vil derfor efterhaanden kunne erholdes endnu nøiere Oplysninger. Blandt andet kan mærkes: Man har hidtil ej fundet noget Sted paa Veien fra Lissabon til Njørvesund, der stemmede bedre med Alkassa, end det ovenfor anførte Alcacer do Sal; men dette Sted ligger inde i Landet, saa at man efter en nøiere Betragtning endnu snarere maa antage Alkassa for at være Flækken Algesfur i Kongeriget Algarve, hvilket Sted fordum havde et Kastel, og ligger ved Kysten lige paa Kong Sigurds Vei. Begge Fljotshlider ere rimeligviis samme Sted paa Sønderlandet. Ved Frekøsund kan bemærkes, at Læsemaaden Feeyjarsund nærmest viser hen til Sundet ved nuvær. Feyø i Nord-Hordeland. Gøtevig er Stedet af dette Navn i Borgefjord i Nordre Mule-Syssel. Til det under Island anførte Øgenavn Talglænder har Anledningen, efter Finn Magnusen, været den Mængde Talg, som Island ved sin betydelige Faareavl frembringer. For Kepfisø skal maaskee læses Kefsø, som da vilde være nuvær. Keblø i Ofodenfjord; og den anden Læsemaade Arnenæs kunde da være isteden for nuvær. Ankenæs ved samme Fjord. Da Kildernes Beretning om Slaget paa Lyrskovshede er modsigende med Hensyn til Stedets Beliggenhed, saa henføre nogle det til det slesvigske Lyrskov eller Kropperhede. Olfos kan, efter Finn Magnusen, være Bygden Ølfus i Aarnæs-Syssel paa Island. Det rigtige gamle Navn

paa Satlri var Santiri; det udtaltes nemlig, efter Sammes Anmærkning, med u, hvilket sees af Alliterationen, f. Ex. Fornmannas VII. 42, nederst. Stedsnavnet Seglevik falder ganske bort, naar man følger Textens Læsemaade: kom við segli viku, han kunde anbringe Seil een Uge Søs. Selvaag er ogsaa en Bygd i Aarnæs-Syssel paa Island. Skeens gamle Navn er Skíða. Skidamyre, nu Scarba.

Rettelser. I ellefte Bind: S. 37. L. 11 sætte med o. s. v. l. bestyrket ved den almægtige Guds Kjød og Blod. S. 53, 21 vel udrustede l. lidet udsøgte. S. 66. L. 5—6 Der blev nu o. s. v. l. Det blev nu tyst i Hallen. S. 87. L. 13 for vige l. gjøre Modstand. S. 121. L. 19 for tre l. halv sem. S. 255. L. 2—3 i den vanskelige o. s. v. l. og de Fordele, som derved kunne tilflyde mig. I tolfte Bind: S. 50. L. 8 nedenfra, l. Haakarlestrand. S. 83. L. 16, l. thracica. S. 89. L. 7, l. den østlige Kant af Strandesyssel. S. 115. L. 8, l. østenfor Althinget. S. 135. L. 2, for 83 l. 88. S. 146. L. 18, for Dalen l. Gaarden. S. 223. L. 10 nedenfra, l. Lenox eller Stirling og Dumbarton. S. 235. L. 17, l. Hagiesophia.

